De medeminnaars

Albert Helman

bron
Albert Helman, *De medeminnaars*. G.A. van Oorschot, Amsterdam 1953

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/helm003mede01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

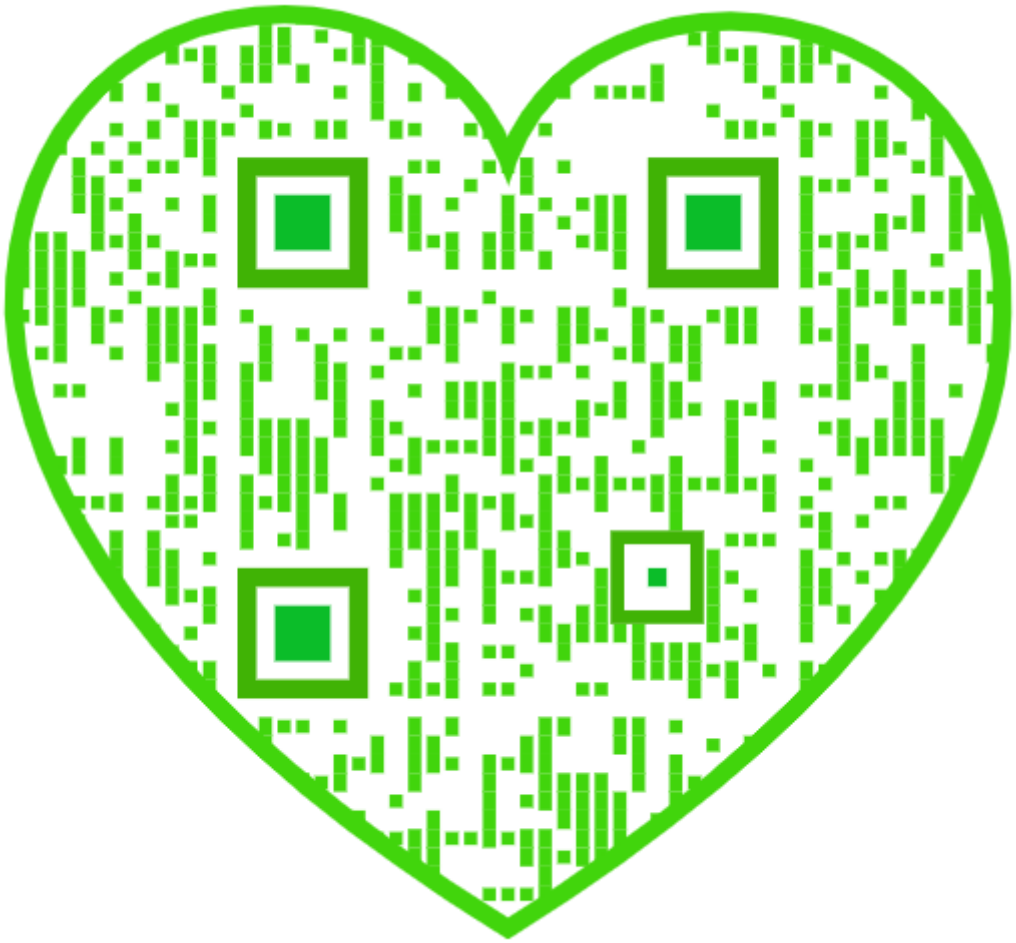

Ma dimmi: al tiempo de' dolci sospiri,
A che e come concedette amore,
Che conosceste i dubbiosi desiri?
Maar zeg me: ten tijde der zoete zuchten,
waardoor en hoe de liefde u vergunde
die dubieuze begeerte te kennen?
DANTE - DIVINA COMMEDIA
I - V - 118/120

Eerste hoofdstuk

1.

Nauwelijks had Joachim met haastige happen zijn dessert naar binnen gewerkt, of hij stiet het bordje van zich af en richtte zich van tafel op.

‘Waar moet je nu alweer naar toe?’ vroeg zijn moeder.

‘Ik wou nog een eindje omfietsen.’

Hij stond nog tussen de tafel en zijn stoel, zijn gezicht gespannen van ongeduld. Maar hij deed moeite rustig te antwoorden.

‘Mijnheer heeft tegenwoordig altijd haast,’ merkte zijn zuster op, terwijl ze de mond nog vol had.

‘Gaat je dat iets aan?’ vroeg Joachim kortaf. ‘Nog wat?’

‘Ja,’ zei de vader, opeens het hoofd opheffend uit de aandacht waarmee hij had zitten eten, ‘ja, nog wat. De maaltijden, de hóófdmaaltijden kun je tenminste rustig gebruiken, en wachten tot we allemaal klaar zijn.’

‘U heeft soms toch ook wel haast?’ trachtte Joachim met geveinsde gelijkmoedigheid in het midden te brengen. ‘De avond is anders zó om... als ik straks ook nog wat werken moet.’

Zijn broer, die aan de overzijde naast zijn zuster zat, veegde zorgvuldig het roodblond snorretje van alle etensresten schoon, alvorens op zijn beurt de opmerking te plaatsen: ‘Voor iemand die binnenkort zijn eindexamen moet doen, neem je er nogal je gemak van.’

Joachim keek hem woedend aan, maar zweeg, beklemd door een vaag schuldgevoel dat hem onzeker maakte. Een ogenblik stond hij aarzelend te draaien op zijn lange benen.

‘Dan ga ik maar,’ zei hij schijnbaar resoluut. Toen, reeds achter de stoel van zijn moeder, even naar haar overgebogen: ‘Ik ben gauw weer terug.’

‘Goed dan,’ antwoordde de al grijze vrouw, gelaten haar servet samenvouwend. ‘Maak het niet te laat, hoor.’

Als een onverstaanbare echo klonken haar woorden Joachim na onder het kraken van de kamerdeur. In de gang streek hij minachtend langs zijn wat kale zomerjas die hij liet hangen, zette de buitendeur open, pakte zijn fiets en sprong op het zadel.

‘Oef!’ zuchtte hij en snoof de avondlijke lentelucht op.

Over de singels, in de buurt waar hij woonde, liepen enkele mensen, meest paartjes. Sommige waren zo in elkaars nabijheid verzonken, dat zij midden over het fietspad gingen, en pas wanneer Joachim met een kleine boog rakelings langs ze heen schoot, verschrikt opzij sprongen. Hij zette er vaart achter, en had er plezier in, hun kleine idylle voor een stuivende seconde te verstoren. Het luchtte zijn wrevel op. Onder het eten was de behoefte bij hem opgekomen, wèg te zijn uit de oude, zelfgenoegzame kamer, weg van al de kauwende, met zichzelf zo tevreden familieleden, ongehinderd in de open, vrije lucht die hem hier zo luw tegemoet woei. Een grote onrust had zich van hem meester gemaakt, die hij eerst moest uitleven door veel beweging, snelheid, voor hij zich weer in staat kon voelen over zijn boeken gebogen te gaan zitten, algebrasommen op te lossen, chemische formules van buiten te leren, zich klaar te maken voor het eindexamen waarvoor hij slagen *moest,* omdat hij het op school niet langer uithield en toch al ruim een jaar te laat was. In de zomer werd hij twintig; hij paste niet meer in de schoolbanken met zijn groot en hoekig lijf. Waar paste hij eigenlijk nog? Alleen hier, langs de vaart die hem buiten de stad voerde, in de vrijheid van het verward wegdromende land.

2.

Licht verhit, maar prettig vermoeid liet hij zijn fiets onder zich wegschieten en stond hij met zijn beide benen op de

grond vóór het buitencafeetje, waar groepjes stoelen zorgvuldig gerangschikt onder de nog slechts vluchtig groene linden op bezoekers wachtten. Hij gooide het rijwiel tegen een der stammen opzij en liet zichzelf in een van de zetels vallen, overgegeven aan de avondvrede, en toch nog vol onrust. Zijn ergernis was nog niet geheel verdwenen, slechts vermengd met de lichamelijke vermoeienis die nu overheerste; zoals de ijle buitenlucht met de sigarettenrook die hij uitblies.

Hij zat niet lang alleen. De jonge boerse vrouw die hem kwam bedienen, bleef in zijn nabijheid drentelen, verlegen om een praatje of om de eenzame gast gelegenheid te bieden tot een klein gesprek. Maar omdat hij haar opmerkingen over het zachte weer en het gemis aan vertier in deze tijd van het jaar slechts met ‘ja’ en ‘neen’ beantwoordde, bleef zij verder bedremmeld zwijgen en halfafgewend, tot er een nieuwe gast verscheen. Dat was ook een jonge vrouw, die op stevige benen kwam aangewandeld, een wolk van bruine lokken om haar ernstig gezicht, waarin nadrukkelijk rood de lippen; aan haar zij liep een hond te hijgen. Ze ging niet ver van Joachim zitten, nadat zij vluchtig haar blik over hem heen had laten glijden.

Van terzijde nam hij haar op, zonder duidelijke gedachten, zoals iemand naar een wijd, maar nevelig landschap kijkt. Pas toen zij hem aankeek, drong het tot hem door, dat zij al enkele seconden met het sigarettenpijpje in de hand gezeten had, waarin zij een sigaret gestoken had, waarvoor zij blijkbaar geen vuur kon vinden.

Met een blos tastte hij naar lucifers in zijn zak en stond op om haar een vlammetje te reiken. De hond die aan haar voeten lag, begon te grommen toen hij vlakbij haar kwam. Maar hij rook een vleug van viooltjes of iets dergelijks, aangezweefd uit haar luchtige jurk.

‘Stil Bruno,’ zei ze eerst tegen de hond. En toen: ‘Dank u,’ tegen Joachim, met een kort knikje.

Onhandig boog Joachim terug, en ging weer naar zijn plaats, niet langer afgewend. Hij nam het suikerklontje

dat nog op de tafel lag, en wierp het naar de hond.

‘Toe dan,’ zei hij halfluid, toen het dier zich niet bewoog.

De dame glimlachte. ‘Hij is goed opgevoed,’ zei ze, een grote rookwolk wegblazend. ‘Pak maar, Bruno!’

Dadelijk schoot de hond vooruit, en liet het suikerklontje in zijn bek verdwijnen.

‘Zie je wel,’ glimlachte de dame achteloos. ‘Af!’

De hond legde zich weer aan haar voeten.

‘U heeft hem mooi afgericht. Hoe doet u dat?’ vroeg Joachim. Hij had zin naderbij te schuiven, omdat hij nu wel duidelijk de spitse, haast spotachtige uitdrukking op haar gezicht ontwaarde. Maar juist daarom durfde hij niet. Hij ging alleen maar verzitten. ‘Ik mag honden wel,’ lichtte hij nog toe.

Zij antwoordde met licht schouderophalen en één woord:

‘Geduldwerk.’

‘Het kost zeker uren?’

‘Mij niet.’

‘Hoezo?’

‘Een ander heeft hem afgericht.’

‘O...’

Joachim liet zijn teleurstelling niet doorklinken in dat enkele geluidje. Zeker haar man, dacht hij. Ze droeg een gladde gouden ring, heel smal; vermoedelijk een trouwring, stelde hij vast. Twee mensen en een hond in een huis in de stad. Vast jong getrouwd.

‘Het is tenminste gezelschap onderweg,’ vervolgde hij hardop zijn gedachten.

‘Betrekkelijk.’

‘Een beest doet je soms meer dan een mens,’ ging hij neuswijs voort. Zijn wrevelige stemming was verdwenen; hij voelde zich gedrongen de conversatie voort te zetten.

De vrouw trok haar wenkbrauwen op. ‘Het is alsof een man van ondervinding spreekt,’ spotte ze nauwelijks merkbaar.

‘Misschien is dat wel zo,’ loog Joachim.

Ze keek naar zijn fiets, die daar tegen de lindestam aan stond.

‘En zo voortgaande,’ zei ze langzaam, ‘doet een ijzeren paard je misschien ook meer dan een levend beest...’

‘Neen, dat is niet waar,’ verklaarde Joachim, terwijl hij zijn stoel een klein rukje in haar richting gaf. ‘Levenswarmte is onze eerste...’

‘Kijk, de achterband is leeggelopen. Heeft u dat gezien?’ onderbrak hem de jonge vrouw.

Joachim sprong overeind en betastte de achterband.

‘Lek,’ zei hij na een poos. ‘En ik heb niets bij me. Nu moet ik gaan lopen. Ik ga maar meteen.’

Met een wuivend gebaartje zei de dame: ‘Ongeluk. Is het ver?’

‘Naar de stad terug. Och...’ Hij pakte zijn fiets, draalde nog even en verzamelde zijn moed om te zeggen: ‘Tot ziens!’

‘We kunnen wel samengaan; het wordt ook mijn tijd,’ liet de vrouw zich als terloops ontvallen. Ze streek haar jurk recht en knipte met de vingers naar Bruno, die vooruit begon te hollen. Met rustige, grote passen stapte zij aan Joachim's zijde.

3.

Zolang ze nog buiten waren en langs de vaart gingen, spraken ze over onverschillige dingen: het ontbreken van mooie wandelwegen in de naaste omgeving der stad, die zich volkomen aan industrie verslingerd had; hoe eindeloos lang de afgelopen winter geweest was en hoe lang de lente op zich had laten wachten; hoeveel plezieriger je in de zomer buiten kon wonen en dat je met zijn tweeën gaande, een weg meestal veel korter vond dan alleen.

Aan haar spreken merkte Joachim, dat ze wel wat ouder moest zijn dan hij; voor zijn gevoel was een getrouwde vrouw per se ouder, maar hij deed zijn best haar niet te laten merken dat hij dit dacht. Hij vond dat ze juist heel

goed bij hem paste: een onbekende die hen tegenkwam, hijzelf bijvoorbeeld, had kunnen denken dat zij bij elkaar hoorden, een jong paartje op de avondwandeling, gelijk zovelen. Ofschoon de fiets er niet bij paste. Wat stom dat hij niet zonder rijwiel was uitgegaan.

Ze was een half hoofd korter dan hij, maar haar schouders en heupen hadden de licht geronde vormen van een reeds geheel volwassen vrouw, en in haar ogen - de schaarse keren dat zij elkaar aangekeken hadden - blonk iets hards; dat scherpe en zekere van iemand, voor wie het leven niet veel mysteries meer kon hebben. En ook om haar mond, die haast opzettelijk kon glimlachen, zweefde meestal iets bitters, dat zijn nieuwsgierigheid prikkelde. Ze kon zulke schampere opmerkingen maken, net als daarstraks, over zijn ijzeren paard, waarmee hij nu liep te zeulen, en dat zelfs zijn toenadering-in-gedachten tot haar in de weg stond.

Bij het naderen van de stadsrand bedacht Joachim, dat hun wegen nu weldra zouden scheiden, voorgoed misschien, en het speet hem. Maar hij had haar niets te bieden. Zodra zij zou merken dat hij nog slechts een schooljongen was, zou hij alleen belachelijk zijn. Hij was voor haar een onverschillig gezelschap, toevallig onderweg opgepikt; nog minder dan de hond Bruno.

‘Woont u aan deze kant van de stad?’ vroeg hij toen ze bij de singels kwamen en het toenemend aantal wandelaars zijn verlegenheid liet verminderen. De straatlantarens brandden al, en de schemering had zich onder de bomen allengs verdicht tot avond. Er was een sfeer van intimiteit gekomen in deze begroeide wijk.

‘Dicht bij het Rosarium,’ zei de jonge vrouw. ‘'t Is niet zo ver meer. Moet u de andere kant uit?’

‘Ik moet niets. Ik heb de tijd aan mijzelf,’ verklaarde Joachim met nadruk. ‘U heeft er toch niets op tegen dat ik u verder begeleid?’ liet hij er insinuerend op volgen. Hij voelde zijn hart een beetje sneller kloppen terwijl hij het zei en haar antwoord afwachtte.

‘Toevallig niet,’ antwoordde ze met een soort van vervluchtigde zucht, die Joachim als een onderdrukte klacht opvatte.

‘Waarom zegt u *toevallig?*’ vroeg hij.

‘Dat te verklaren... zou me te ver voeren. Bij een eerste kennismaking.’

‘Dan is het te hopen dat het niet bij deze eerste blijft,’ liet de jongeman er galant op volgen, blij dat hij nu toch een schakel naar de toekomst ontdekt had.

‘Wie weet,’ zei de dame.

Joachim vond niets meer, waarop hij in deze geest kon doorgaan. Met spijt stelde hij vast, dat het Rosarium niet ver meer was. Het werd tijd dat hij aan hun ontmoeting iets duurzamers gaf dan dit weinige, zeer vage. Maar hij wist niet hoe. Niets kon hem te binnen schieten, zonder dat het aanstonds brutaal en opdringerig leek. Maar hij zou tenminste ontdekken waar ze woonde, en zo de kans hebben haar terug te vinden, een toevallige ontmoeting opnieuw te forceren. Hoewel... Maar wat hinderde het, of ze een getrouwde vrouw was; ze was klaarblijkelijk toch geen gevangene.

Nog voor zij echter op het grote plein waren, waaraan het Rosarium grensde, zei de dame: ‘Zullen we hier afscheid nemen?’ en ze stak hem haar hand toe.

‘O, o ja, goed,’ antwoordde Joachim verward.

‘Adieu dan,’ zei ze, terwijl ze de zijne drukte. Hij had nog niet het besef haar aanraking te ondergaan, zo snel was dit vaarwel gekomen.

‘Tot ziens, mevrouw,’ stamelde hij.

Maar terwijl zijn hand nog in de hare lag, zei ze met haar plotseling teruggekeerde glimlach: ‘Noem me Carla. Ik heet Carla.’

‘En ik Joachim...’ Zijn achternaam verloor zich in een soort gemompel, maar zij vroeg er niet opnieuw naar, had zich al van hem afgewend en riep met een kort fluitje de weggeholde hond bij zich terug.

Joachim bleef staan en keek haar na, hoe ze dwars door de

rozentuin heenging. Haar achternagaan? Voor ze geheel verdwenen was, keek ze nog om en wuifde hem toe, heel even. Hij kon het juist nog zien, onder het lantarenlicht. Als hij haar achternaliep en zij keek weer een keer om, zou zij het merken, dat hij haar volgde. Dan was alles verpest. Minuten die hem veel te lang toeschenen, bleef hij wachten. Toen ging hij toch dezelfde kant uit, dwars door het Rosarium. Hij vond geen spoor van haar terug.

4.

De volgende dagen zwierf hij dikwijls om en bij het rozenpark en over het plein, waar de woonhuizen stonden. Hij ging systematisch de zijstraten af, maar geen woning verried haar geheim. In deze buurt was hij een langzame fietser geworden en vaak liep hij zelfs, omdat hij meende dat hij anders toch niet genoeg opmerkte. Daar hij zijn onderzoekingen ook op weg naar school en in de vrije uren tussen de schooltijden wilde voortzetten, maakte hij van zijn boeken en schriften een onherkenbaar pakje in stevig papier gewikkeld, achter op de bagagedrager, en kleedde hij zich zorgvuldiger dan anders, in de betere costuums die hij anders nooit naar school droeg. Hij lette erop, dat zijn haren netjes gekamd zaten. De scherpe blikken van zijn zuster hadden het al opgemerkt, nog eer hij erop verdacht was.

‘Meneer verbeeldt zich nu al student te zijn,’ plaagde ze hem. ‘Zie eerst eens dat je dat eindexamen haalt.’

Als jongste stond hij onder iedereens toezicht, vooral sinds hij het bestaan had, tweemaal tijdens zijn gymnasium-jaren te blijven zitten. Het ontbrak er nog maar aan dat ook de dienstbode hem op zijn kop zat. Maar hij wist dat hun wantrouwen gerechtvaardigd was; nu meer dan ooit. Dit kon hem echter niet verhinderen met zijn nasporingen voort te gaan, want zijn herinnering aan Carla, de gedachten aan haar gestalte, de woorden die ze gesproken

had, en die hem achteraf zo vol zin en mysterie toeschenen, haar hele manier van doen, haar glimlach en wat hij haar ironie noemde, lieten hem geen rust meer. Dat alles vervulde zijn aandacht van het ogenblik af dat hij wakker werd, en verdichtte zich tot dagdromen welke alleen verstoord werden door de veeleisende werkelijkheid, die er juist zo onwerkelijk door werd. En deze dromen vonden hun bekroning in de atmosfeer van ondefinieerbare wellust die zijn verbeeldingen omgaf, wanneer hij eindelijk in bed lag, insliep, in een andere wereld was, zonder later duidelijk te weten waar, maar overtuigd dat Carla in die verdwenen ruimtelijkheid bij hem was, dichtbij, en hij in haar nabijheid heel gelukkig was geweest.

'Je lijkt wel verliefd,' zei zijn broer, toen Joachim zich een paar avonden later gereedmaakte om uit te gaan. Hij had zijn kleurigste das omgedaan en stond zich af te borstelen in de gang.

'Zo'n vrouwengek als jij hoop ik van mijn leven niet te worden,' beet Joachim van zich af. Met een driftig gebaar sloeg hij, de borstel in de hand, naar zijn broer, die schaterlachend opzij sprong.

'Ik fiets zover met je mee. Als het mag,' stelde hij voor om te plagen.

'Het spijt me, ik loop.'

'Aha.' De broer maakte een gebaar van gearmd lopen.

'Val dood,' snauwde Joachim, en liep met opzet de andere kant uit dan hij van plan was. Met een omweg kwam hij bij het Rosarium aan, terwijl hij bitter dacht: Ze is vast weg.

Hij verweet zichzelf, dat hij Carla toch niet gevolgd was, niet op zijn minst haar achternaam gevraagd had. Het overige had hij dan wel uitgevist. Nu was hij evenwel geheel afhankelijk geworden van het stomme toeval, een uiterst kleine kans in deze grote stad. Dat was zijn fout, hij reageerde veel te langzaam. In dat wat hij voor de grote dingen van het leven hield evenals op school. Hij had nu feitelijk thuis aan Plato en aan Livius moeten werken.

Nog drie maanden vóór het eindexamen; het werd heus kort dag. Maar Livius en Plato konden hem gestolen worden, zolang hij niet wist waar Carla woonde, wie ze was en hoe hij haar nog eens ontmoeten kon. Al was het maar één enkele keer... desnoods om te ontdekken dat hij zich vergist had, en ze niet meer overeenkwam met zijn dromen en herinnering, - precies als vroeger, toen hij ook weleens verliefd geweest was, anders, op het een of andere meisje, niet als nu, op een volwassen vrouw, de echtgenote van een onbekende, iemand met een eigen huis, een hond, Bruno genaamd.

Mismoedig ging hij op een bank ergens midden in het rozenpark zitten. Hij kon het beter opgeven. Op deze wijze kwam er niets van hem terecht. Al zijn tijd die hij zo vreselijk hard voor zijn studie nodig had, verklungelde hij, om een hersenschim. Misschien zou ze hem, als hij haar weerzag, niet eens meer willen kennen. Of zelfs niet herkennen. Maar waarom had ze dan haar naam gezegd? Als iemand die... nou ja... die je toch in een sfeer van vriendschap trekt. En vriendschap tussen man en vrouw is immers liefde, of begin van liefde? Zij had zijn verliefdheid duidelijk beantwoord, en nu was de daad aan hem. Ze had niet verder kunnen gaan, zonder... nu ja... zich goedkoop te maken. Hij moest nu tonen, dat hij haar terug wist te vinden.

Een hel geblaf wekte hem uit zijn overpeinzingen. In de verte, half tussen de rozenstruiken, waren een drietal honden op elkander losgestoven. Was de ene niet precies háár hond?

‘Bruno, Bruno!’ riep Joachim. Het klonk als een wanhoopskreet. Maar hij zag aan het plotselinge kwispelstaarten van de hond, dat hij goed geraden had. Hij liep er op af.

‘Bruno, kom hier, kom!’ riep hij, terwijl het dier hem aankeek, besluiteloos of hij de menselijke stem gehoorzamen zou, dan wel de speelse ruzie met zijn metgezellen zou vervolgen.

Joachim keek rond of hij de jonge vrouw niet kon ontdekken, en dit kort moment van zijn weer afgewende aandacht liet Bruno juist de vrijheid de twee andere honden achterna te hollen. Hoe had zij hem naar zich toe gefloten? Hij wist het niet precies meer, probeerde... tevergeefs. Hij trachtte, hardloper die hij was, de hond in te halen, hem te volgen. Het beest ontschoot hem telkens, onder de struiken door en over de perken, waar hij het niet volgen kon.

Wat een gek ben ik, dacht hij opeens, om achter een hond aan te hollen. En meteen had hij er genoeg van, walgde van alles en ging langzaam, met sluipende pas naar huis. Doch minder dan ooit slaagde hij er die avond in, de zinnen van Socrates' verhaal over Protagoras te ontwarren. In zijn oren klonk nog honend hondengeblaf na.

5.

Op school waren de bedekte, soms beleefde, maar altijd inhouds-zware dreigingen niet ongewoon. Ze behoorden bij het systeem en je kon ze lang van je afzetten, maar naarmate het eindexamen naderde, wonnen zij aan werkelijkheid.
Waarschuwingsborden, terwijl eindelijk de rand van de afgrond in zicht was. En de tijd, het leven, raasde vooruit met de snelheid van een motorfiets. Dertien weken, twaalf weken, elf weken.

Alle leraren hadden er een handje van, en de rector nog het meest, vanwege de eer van zijn school natuurlijk. Maar werkelijk gevreesd werd alleen de sarcastische Kroner, die niet dreigde, alleen een koud, asachtig gevoel van minderwaardigheid gaf, wanneer een van ‘de dames en heren’, zoals hij zijn leerlingen noemde, hem niet aanstond.

‘Dat jullie op de maatschappij als onwetende runderen losgelaten worden,’ zei hij, ‘is nog tot daaraan toe. Maar dat jullie je dan ook nog zult gaan verbeelden, of nu al verbeeldt, zoals sommigen hier, van een ander mensenkind

in staat te zijn te houden, dat is crimineel bij zoveel onvolgroeidheid, zoveel geestelijke onontwikkeldheid. De school heeft misschien enkele van jullie hersenwindingen losgeschud, maar zeker niemands hart iets gedaan. Want wat jullie daar achter je ribben hebt zitten, is nog lang geen hart, maar een groene peer. Zou u, mijnheer Joachim Warden, mij het physiologisch onderscheid, ik zeg niet anatomisch, maar physiologisch onderscheid willen uiteenzetten tussen een hart in het algemeen en een groene peer, ook in het algemeen? Laat horen!'

Achter de hoffelijkheid van zijn individuele bejegening plaatste zich altijd de schampere hoon en verachting voor de collectiviteit van het genus leerling. Daarom was hij gevreesd. Hij stelde zich, voelde zich klaarblijkelijk, boven alles en iedereen, ook boven zijn collega's. Dit maakte dat hij niet alleen gevreesd werd, maar in zekere zin ook vereerd door zijn werkelijk minderen. Hij had niets van het keurig-armoedige, ietwat opgejaagde en achter het overwicht toch zorgelijke der overige leraren. Hij bewoog zich vrij en ongedwongen als een triomfator, als iemand die geld en mogelijkheden genoeg heeft, om slechts voor zijn plezier les te geven. Ook al zou hij er diep van doordrongen zijn, dat geen enkele leerling die lessen waard was en hij zijn kostelijke natuurwetenschappen slechts in een kafferkraal doceerde. Missionarissen die lang theologie gestudeerd hebben, moesten zich ook zo voelen als zij in de binnenlanden van Afrika hun zendingswerk verrichtten.

'Wij zijn nu eenmaal zijn negers,' zeiden de leerlingen, wanneer zij het over Kroner hadden. 'Slaven zijn er niets bij.'

De laatste dagen had hij het bizonder op Joachim gemunt.

'Uw aandacht, mijnheer Warden,' stelde hij vast, 'benadert op geniale wijze het absolute nulpunt. Weet u al wat de limiet is der afdalende reeks van uw prestaties? Het eindexamen!'

Soms scheen hij hem ook te willen troosten met een soort hiernamaals: 'De weg naar het huisvaderschap voert nu

eenmaal niet over rozen, mijn waarde Warden. Gelukkig vraagt de ambtenaar van de Burgerlijke Stand nooit naar diploma's; tenminste niet voor de eerste keer...'

Joachim hulde zich in een hooghartig zwijgen, een schijn van onverschilligheid, die zijn medeleerlingen bewondering afdwong, en alleen Kroner tot nog meer agressie leek te prikkelen. Niemand vond hem onsympathiek. Wel dat hij stiller en teruggetrokkener geworden was de laatste tijd. En het bleek duidelijk, dat hij het ondanks alles ook bij Kroner nog niet echt verkorven had (dan zou trouwens zijn fiasco zekerheid geweest zijn) want op het 'gezellig praatavondje' dat de leraar éénmaal in elk seizoen voor zijn beste leerlingen gaf ('wie niet helemaal uitschot is,' noemde men dat onder elkaar) werd ook Warden weer uitgenodigd. Tot het laatst van de schooltijd toe werd zulk een zeer terloops gedane uitnodiging beschouwd als een hoge onderscheiding.

Thuis zei Joachim enkel tegen zijn moeder: 'Kunnen wij vanavond wat vroeger eten? Ik moet naar Kroner.' En hij bedacht, dat hij nu gelukkig gedwongen zou zijn, een heel andere kant van de stad uit te gaan, dan waar de onvindbare Carla zich ophield. Gedwongen ook om een avond lang aan heel andere dingen te denken, want bij Kroner werd er druk en dapper geredeneerd, en die man verstond de kunst, ieder zonder uitzondering bij het gesprek te betrekken.

Het avondeten kwam natuurlijk toch veel later dan afgesproken was op tafel, en Joachim moest zich tenslotte verschrikkelijk haasten.

'Schrok toch niet zo, jongen,' vermaande zijn vader abrupt en ietwat schichtig als altijd.

'Moet hij weer naar zijn meisje?' plaagde de broer, katerachtig zijn snor optrekkend.

Maar de moeder suste: 'Plaag hem nou niet. Hij moet naar Kroner.'

'Nou ja, daar kan dat meisje ook zijn,' hield de broer vol. Joachim stond met een zucht op. 'Mag ik me excuseren?'

‘Ga je gang,’ zei de vader.

Enkele ogenblikken later stoof hij weg op zijn fiets, straten door, hoeken om.

‘Hallo! Bonsoir!’

Een vrouwenstem. Een gestalte op het trottoir. Een uitgestoken arm. Bijna viel hij, zo hard trachtte hij te remmen. Hij smeet zijn rijwiel tegen de stoeprand en liep op haar toe, in het tempo van zijn haast.

‘Carla!’

‘U rijdt alsof de politie u achternazit. En u ziet geen sterveling.’ Een bekende gongslag, haar ironische toon.

‘Ik had... ik moest...’ hijgde Joachim. ‘O, als je wist hoe ik naar je gezocht heb!’

‘Stuivend door de afgelegen wijken van de stad? Een gek die het gelooft.’

‘Ik zweer het je. Bijna elke dag was ik om en nabij het Rosarium.’

‘Waarom?’ vroeg de jonge vrouw verbaasd. Met grote ogen keek ze hem aan van onder een donker koket hoedje, dat aan haar gezicht een strakheid gaf die nieuw voor Joachim was. In haar slanke zwarte mantel, elegant, was ze van achteren nauwelijks herkenbaar geweest. Maar nu nam Joachim met verwondering iets jongs en bijna frivools aan heel haar verschijning waar, iets in schrille tegenstelling met de nonachtig effen gelaatsuitdrukking.

Zij wachtte zijn antwoord niet af. ‘We moeten alwéér dezelfde kant uit,’ ging ze voort. ‘Maar *ik* heb niet zo'n haast.’

‘Ik eigenlijk ook niet,’ antwoordde Joachim, bang haar dadelijk weer te zullen verliezen. Hij zou erg laat bij Kroner komen, en daarmee stelde hij zich bloot aan de ergst denkbare hoon. Hij had echter geen keus, hoezeer zijn opgewonden vreugde er ook door vertroebeld werd. Hij raapte zijn fiets op en liep met haar mee, geheel naar haar toegewend. Ze wandelde met tergend langzame stappen.

‘Komt u weleens meer in deze buurt?’ vroeg ze.

‘Zelden. Carla?’

‘Wat is er?’

‘Je weet toch hoe ik heet...’

‘Jawel.’

‘Noem me dan toch bij mijn naam.’

‘Och,’ zei de vrouw doodernstig, ‘het is nog wat vreemd. Later misschien. Als je meer tijd hebt.’

6.

Het kon hem niet meer schelen hoe laat hij bij Kroner aankwam, of hij er misschien in het geheel niet meer zou komen. Hij zou er zich wel uit zien te redden. Van deze kostelijke ogenblikken moest hij het volle profijt trekken; gelukkig dat ze hem niet uit zijn richting voerde, maar juist dezelfde kant uit ging als Kroner's huis was.

‘Het is inderdaad noodzakelijk, dat wij elkaar zo gauw mogelijk eens rustig spreken,’ zei Joachim na een korte poos.

‘Waarom?’ vroeg Carla weer. Maar ook ditmaal wachtte zij zijn antwoord niet af; ze sneed hem de pas af voor wat stellig een romantische bekentenis, zo niet een soort van liefdesverklaring had kunnen worden, door te zeggen:

‘Het lijkt misschien wel dat ik tijd teveel heb en veel op straat ben. Maar dat is heus niet zo. Ik ben weinig uit.’

‘Bepaal zelf maar waar en wanneer,’ smeekte Joachim.

‘Een rendez-vous? Ik denk er niet aan. Zie ik er uit als een van die vrouwen die...’

‘Zo bedoel ik het niet,’ onderbrak Joachim haar haastig.

‘Maar het kan geen puur toeval zijn, dat wij elkaar ontmoet hebben, tot twee keer toe. Er bestaat geen toeval; het is de Voorzienigheid... Levensbestemming,’ liet hij er zachter op volgen, verschrikt door het spotlachje dat om haar mond gekropen was. Een mond om dadelijk, hier midden op straat hartstochtelijk te zoenen. Maar hij hield zijn fiets in de hand.

‘Dan zou men ook de derde keer maar aan de Voorzienigheid moeten overlaten,’ meende Carla. ‘Ik snap niet waar mensen die dááraan geloven, zich nog druk over maken.’

‘Zo gelovig ben ik ook niet,’ bekende Joachim. ‘Tot voor kort geloofde ik misschien aan niets, totaal niets. Maar dat is veranderd; sinds onze eerste ontmoeting.’

Carla schudde met overdreven twijfel het hoofd. ‘Ik wist niet dat ik tot gelovigheid inspireren kon. Mijn ervaringen zijn anders.’

‘Ik ben misschien niet zo ervaren,’ bekende Joachim nederig. ‘Maar tot nu toe ben ik alles wat werkelijk waardevol is, zelf te weten moeten komen. Dat kan geen ander je bijbrengen.’

‘Neen, meestal niet.’

‘Soms dan wel?’ vroeg hij weer gretig.

‘De bitterste dingen worden ons door anderen bijgebracht.’

Joachim keek haar aandachtig aan, maar de vrouw liep nu met neergeslagen blikken, langzaam, langzaam naast hem voort.

‘Ben je dan zo ongelukkig... door zoveel bittere ervaringen?’ vroeg hij, met al de sympathie die hij in zijn stem vermocht te leggen.

Ze haalde de schouders op. ‘Och; het is beter om over iets anders te praten.’

Hij probeerde haar hand te vatten, die in een klam-kille, donkere handschoen stak. ‘Carla... Carla... ik zou je zo graag willen helpen; als het enigszins mogelijk is!’ Haast buiten zijn eigen wil ontsnapten de woorden hem. Het klonk pathetisch.

De jonge vrouw schudde echter van neen en zei: ‘Je had toch haast? Laat je dan niet ophouden. Adieu.’

‘Wil je me kwijt? Ben je bijna waar je wezen moet?’ vorste Joachim wantrouwend.

‘O neen, ik kan best zeggen waar ik heen moet.’ Ze noemde hem de straat en het nummer. Het was het huis vlak naast dat van Kroner.

‘Toeval, merkwaardig toeval,’ meende Joachim. ‘Ik moet in het huis ernaast zijn. Ken je Kroner?’

‘Neen, wie is dat?’

Hij vertelde dat het een leraar was, maar verzweeg zorgvuldig in welke betrekking hij tot hem stond.

‘Kom je daar vaker?’ informeerde hij daarna voor alle zekerheid.

‘Nogal eens.’

De gedachte schoot Joachim door het hoofd, dat hier een vast aanknopingspunt lag, en dat hij zou moeten trachten op goede voet met Kroner te komen, zo goed, dat hij hem dikwijls zou kunnen bezoeken, en zo meer kans hebben Carla te ontmoeten. Tenminste wanneer ze zo schichtig bleef. Alleen zou Kroner nu al heel weinig op hem gesteld zijn, omdat hij meer dan een uur te laat kwam, iets ongehoords op deze schoolbijeenkomsten. Hij trachtte deze zorg voorlopig van zich af te zetten, om volkomen van Carla's aanwezigheid te genieten, - wat hem maar ten dele lukte.

‘Misschien dat wij elkaar op deze manier vroeger al eens gezien hebben, zonder er op te letten,’ insinueerde Carla.

‘Zo zie je hoe betrekkelijk alles is. Ik hecht niet aan toeval. De dingen herhalen zich domweg.’

‘Er komt een ogenblik dat je rijp bent om het toeval te grijpen en te begrijpen. Daarna keert het soms nooit meer terug... als je er geen gebruik van maakt, Carla.’

Het spotlachje dat telkens kwam en vergleed, had nu weer plaats gemaakt voor de droefgeestige uitdrukking, die Joachim de eerste maal al bij tussenpozen getroffen had. En dodelijk ernstig klonk haar stem toen ze sprak:

‘Wat rijp is, valt af en verrot. Tenzij het geplukt wordt, wat afrukken is, en pijn doet.’

Maar Joachim stelde vast: ‘Wat rijp is, moet geplukt worden. Ook dat is levensbestemming.’

Ze gaf er geen antwoord op.

Schijnbaar vlugger dan zijn horloge aangaf, waarop hij tersluiks een vluchtige blik wierp, waren ze in de straat

aangekomen, waar ze beiden moesten zijn. Ging er nu weer zo'n verschrikkelijke tijd van wachten, afwachten en tevergeefs zoeken voor hem volgen? Dat zou hij in geen geval meer kunnen verdragen. Hij moest eindelijk weten waar hij aan toe was.

‘Neen,’ zei hij plotseling bruusk, ‘ik weiger mij te onderwerpen aan het toeval. We hebben alles, ons hele lot, zelf in de hand.’

‘Voorzover niet anderen dat hebben,’ opperde Carla een beetje raadselachtig.

‘Je bedoelt je man? Je bent natuurlijk getrouwd!’ schoot het uit Joachim te voorschijn. Hij had er aan willen toevoegen: ‘Maar dat geeft niet, daar behoef ik mij niets van aan te trekken.’ Doch hij slikte het in.

‘Dacht je dat?’ vroeg Carla. Nu lachte ze weer. ‘Zie ik er zo getrouwd uit? Kom-kom.’

‘Dan heb ik me misschien vergist. Des te beter. Dan heb je ook alle vrijheid om een afspraak te maken.’

Lachend antwoordde Carla: ‘Die conclusie is hoogst voorbarig, mijn waarde. Er zijn tal van banden en soorten van gebondenheid. Maar dat kan je misschien niet begrijpen, jongeling.’ Het leek alsof ze het vertikte ‘Joachim’ te zeggen.

‘Je eist dus dat ik je opgeef?’

Joachim's stem klonk wanhopig. Ze waren voor het huis van Kroner aangekomen. Hij zag het licht achter de gordijnen en hoorde de stemmen van zijn medeleerlingen als een vaag geroes.

‘Wat ben ik voor je, om eisen te mogen stellen,’ zei de vrouw nog half lachend. ‘We kennen elkaar ternauwernood.’

‘Al beter dan je zelf vermoedt,’ hield Joachim vol. ‘Maar goed, je wil zal geschieden.’

‘Je bent geen vechter,’ verweet Carla.

‘Misschien meer dan je denkt.’

Speels drukte ze op de bel van zijn fiets. Het hel gerinkel daverde door de stille straat.

‘Ken je dat grote café op de hoek van de Markt en de Bredestraat?’ vroeg ze opeens heel zakelijk.

Joachim knikte.

‘Als je daar overmorgen om drie uur bent, kom ik er misschien ook,’ vervolgde ze.

‘Misschien?’

‘Heel misschien. Vrijblijvend.’

Hij bedacht dat hij op dat uur school had, een les die hij moeilijk kon missen. Maar hij had geen keuze, en beloofde dat hij er zijn zou.

‘Nu heb je tenminste je zin,’ zei ze, wuifde hem een groet toe en ging naar de deur naast Kroner, die dadelijk geopen werd nadat ze had aangebeld. Ze verdween en hij wist zelf niet hoe lang hij haar bleef nastaren, de lege blikken gericht op een nietszeggend deurpaneel.

7.

Nu Kroner. Zou hij nog naar binnen gaan? Er werd hem geen tijd gelaten te weifelen, want de deur ging al open en de leraar zelf stond op de stoep.

‘Moet ik nog langer wachten?’ vroeg hij. ‘Het teder afscheid is toch al afgelopen... Laat de nabetrachting kort zijn!’

Joachim verbleekte van schrik. Had Kroner dan alles gezien en misschien zelfs gehoord? Hij wilde een verontschuldiging stamelen, maar de leraar liet hem niet aan het woord.

‘Eerst kondigt de late bezoeker zich met luid fietsgebel aan,’ vervolgde hij, ‘alsof er een bruiloftsstoet in aantocht is. Dan laat hij nog het hele illustere gezelschap in ademloze spanning op hem wachten, totdat het zijner Dulcinea behaagt hem oorlof te geven en sint Geertenminne toe te drinken. Ik moet zeggen dat deze mores alles slaan, wat de moderne mens ten aanzien der antieke fatsoenstradities weet te presteren. Of vind u mijn waarnemingsgrond be-

driegelijker dan de idealistische redenering waarmee u mij zoudt willen weerleggen?'

Gelaten in zijn radeloosheid liet Joachim de woordenstroom over zich heen gaan, zijn herinnering aan Carla en hun afspraak innerlijk omklemmend als een drenkeling een fles zoet water temidden van een duistere en stormachtige oceaan.

Toen ze echter eenmaal bij het gezelschap binnen waren, behandelde Kroner hem met dezelfde laatdunkende voorkomendheid als alle anderen. Een der meisjes-leerlingen speelde voor gastvrouw, want de leraar was vrijgezel, wat ook al bijdroeg tot zijn superieure positie. In de grote kamer, waar een vleugel stond en veel fauteuils in een kring geplaatst waren, heerste ondanks alles een gezellige stemming, omdat Kroner op dit meer intieme terrein de zonnige kant van zijn wezen vertoonde, dat aan de school uitsluitend zijn schaduwachtige en killere zijde toewendde. De lichte verbazing der mede-leerlingen bij Joachim's binnenkomen verdween al gauw, hoewel hij de klasgenoot die hem fluisterend van terzijde vroeg, wat hij zo lang met Kroner buiten te verhapstukken had gehad, met een nijdige schouderbeweging beantwoordde. Hij was midden in gesprekken over duizend-en-een onderwerpen komen vallen, en ze werden druk voortgezet, tot omstreeks elf uur er vanzelf een kleine aarzeling ontstond, die het einde aankondigde. Joachim had de grootste moeite gehad, er met zijn aandacht bij te blijven. Wat een beuzelpraat was dit alles toch, tegenover het grote, het werkelijke leven. Ingewikkeld getheoretiseer, droog zoals Kroner zelf was; terwijl twee wanden verder Carla zat, de vrouw naar wie hij al die dagen had verlangd en die hij maar een uur of wat geleden zo plotseling teruggevonden had.

Bij het handenschudden en opbreken van het gezelschap zei Kroner als terloops tegen Joachim: 'Heeft u haast? Wacht anders nog even. Ik wou u iets vragen.'

Hij bleef dus achter in de kamer, waar een der meisjesleerlingen hem onder het weggaan toefluisterde: 'Nou,

je bent in de pas hoor! Hoe speel je het klaar.'

Hij was er echter niet gerust op, en er wel zeker van, dat Kroner, die zijn geheim half ontdekt had, hem nu wel uit zou vunzen.

Nadat allen vertrokken waren, kwam de leraar de kamer weer binnen. Hij ging niet zitten, en Joachim bleef dus ook overeind staan. Nu gaat het komen, dacht hij, maar ik zal geen kamp geven, zelfs niet de moeite nemen om een smoesje te bedenken. Over elf weken ben ik toch hoe dan ook een vrij man, want als ik niet voor het eindexamen slaag, zal ik naar Amerika vertrekken. Geld verdienen en des te eerder met Carla... Wat een dwaasheid, dacht hij tegelijkertijd.

'Ik kan me voorstellen,' begon Kroner, 'dat onder invloed van bepaalde hormoon-werkingen iemands hersenfuncties dermate worden verstoord, dat hij zijn meest elementaire plichten verzaakt. Dit is altijd mogelijk, daar waar het individu nog niet een dergelijk cultuur-stadium heeft bereikt, dat het in staat is deze grotendeels lichamelijke impulsen te sublimeren. Daar wil ik het dus niet over hebben. Maar wie was die dame?'

'Welke dame?' vroeg Joachim om tijd te winnen. Hoe kon hij die vraag nu beantwoorden? Hij wist zelf niets van haar af.

'Het is toch geen gewetensvraag,' zei Kroner goedmoedig, 'de naam te vragen van de dame die u vanavond heeft opgehouden en tot hier aan de deur begeleid heeft.' Joachim was zichzelf al enigszins meester. De toon van Kroner deed soms wonderen bij zijn leerlingen, vooral als hij hen helpen wilde. Ook Warden had dat menigmaal ondervonden.

'Ik weet het eerlijk niet, meneer,' antwoordde hij simpel.

'Kom nou... Hoe is dat mogelijk?'

Maar Kroner scheen hem onvoorwaardelijk te geloven, want hij ging voort: 'Dus het was een onbekende... Iemand die door u zo-maar op straat werd opgepikt.'

'Dat ook niet bepaald,' zei Joachim. En alsof hij haar eer

moest verdedigen, begon hij uiteen te zetten: ‘Wij hadden elkaar al eens eerder ontmoet.’

De leraar dacht even na.

‘Vreemd. Dat je dan nòg iemands naam niet weet. Vindt u het zelf ook niet een beetje vreemd? Of ligt het soms aan mij?’

‘Het schijnt weleens voor te komen,’ trachtte Joachim te verklaren. ‘Ik weet alleen dat haar voornaam Carla is; die heeft ze me genoemd.’

Hij had er onmiddellijk spijt van, dat hij dit, ongevraagd, toch meegedeeld had. Hij beet zich op de lip van ergernis over zijn stommiteit, zijn gerede capitulatie voor Kroner's gezag. En hij kreeg meteen het bewijs, hoezeer hij gefaald had, want bijna triomfant concludeerde de ander: ‘Een prostituée dus. Meer gevaarlijk dan vreemd in dit geval.’

‘Het spijt me dat u een onbekende zo lichtvaardig beschuldigt,’ zei Joachim met moeite. ‘Ze is stellig een hoogst fatsoenlijke vrouw; ik heb alle reden dit aan te nemen.’

‘Dat gebiedt de hoffelijkheid, zolang het tegendeel niet blijkt,’ onderbrak Kroner hem met een ongeduldig gebaar. ‘Maar welke dame... welke jongeman...’

Zijn ongeduld prikkelde dat van Joachim. ‘Ik kan het u makkelijk genoeg verklaren,’ interrumpeerde hij op zijn beurt. ‘Zij moest in het huis hiernaast zijn; wij ontmoetten elkaar, en zijn redelijkerwijs samen opgelopen zoals kennissen doen. Ik kan daar niets ongewoons in zien, en niets onbehoorlijks... behalve dan dat ik een stuk te laat gekomen ben, waarvoor ik u nogmaals mijn verontschuldigingen aanbied.’

Aan dit laatste schonk Kroner niet de minste aandacht. Hij zei alleen: ‘Merkwaardig. In het huis hiernaast.’

‘U had haar kunnen zien binnengaan,’ verklaarde Joachim opgelucht.

‘Ik heb op mijn leerling gelet, niet op een onbekend vrouwspersoon,’ antwoordde Kroner stroef. ‘Het is goed. U kunt nu wel gaan.’

Nu weet hij alles, dacht Joachim. Hij heeft het er toch bij mij uitgekregen. Wat ben ik een suffer. Ben ik soms geen twintig bijna? Hij heeft niets met mijn privé-aangelegenheden te maken. Over drie maanden kijk ik de hele vent niet meer aan. En nu heb ik hier als een kleine jongen bekentenissen staan doen. Hoewel hij toch niet vermoeden kan, wat er werkelijk tussen ons is, aan gevoel, aan sensatie. Zo'n eeuwige vrijgezel, zo'n machinemens.

Hij was toch opgelucht, dat het verhoor hiermee afgelopen was, en vertrok. Maar buiten durfde hij zich niet eens meer omwenden naar de deur die Carla was binnengegaan. Kroner was in staat zijn weggaan gade te slaan, zoals hij ook zijn aankomst bespionneerd had. En Carla zou zeker al weg zijn. Het had niet de minste zin meer te dralen.

Hij schudde het gebeurde van zich af, en wilde alleen denken aan dat wat eraan voorafgegaan was: dat hij haar teruggevonden had, en dat zij een afspraak gemaakt hadden. Dit vooruitzicht benevelde hem, en vol trots, met een gevoel van overwinning wierp hij zijn hoofd achterover in de koele nachtwind die hem tegemoet woei door de vaart waarmee hij huiswaarts trapte.

8.

De volgende dag ging Joachim alleen maar kijken naar het café van hun afspraak. Of het er nog stond. Ofschoon hij het wel kende, want hij was er vroeger al eens geweest met zijn kameraden. Omdat het een ietwat mondaine en modern ingerichte localiteit was, waar op de drukke uren een uitstekend strijkje speelde, was hij er vroeger ook eens naar toe gegaan met een schoolvriendinnetje op wie hij indertijd verliefd was geweest, - maar met wat voor een kalverliefde! Hij schaamde zich een beetje, toen hem dit te binnen schoot; maar hij vergoelijkte het met de gedachte, dat het toch al jaren geleden was. Niemand zou

het zich meer herinneren; dat meisje zelf misschien ternauwernood.

Hij zou morgen van drie uur af uit school moeten wegblijven en daarvoor iets te verzinnen hebben. Regel was, tot zelfs in de hoogste klasse, dat je om te kunnen verzuimen een briefje van huis nodig had. Dat was natuurlijk onmogelijk. Gewoon wegblijven, en in dat geval de hele middag, eenvoudig spijbelen dus, betekende omgekeerd een briefje van de rector naar huis, met dáár de noodzaak van allerlei verklaringen aan zijn vader, en onvermijdelijk de hatelijke opmerkingen van zijn broer en zuster, voor wie niets verborgen bleef van hetgeen in de familie voorviel. Het ergste zouden nog de verwijtende blikken van zijn moeder zijn. En hij zou moeten liegen, waardoor hij zich al bij voorbaat vernederd voelde. Hoe zou hij ooit kunnen vertellen, dat hij tijdens twee kostbare lesuren op een vrouw in een café had zitten wachten? Een briefje van zijn ouders vervalsen? Neen, dat was hem toch te bar. Hij moest er wat anders op bedenken.

De hele morgen van de afspraak was hij prikkelbaar. Geirriteerd aan het ontbijt, waarvoor niemand zich thuis veel tijd gunde, geïrriteerd bij het weggaan, ongedurig en volkomen zonder aandacht tijdens de eerste lesuren. In de middagpauze, thuis bij de lunch, namen zijn prikkelbaarheid en haast nog toe. Hij kwam zelfs te vroeg op school voor de les tussen twee en drie, waarin hij, bij het begin al - om niet te laat in het café te komen - zijn slag moest slaan. Ongelukkig genoeg was dit juist een lesuur van Kroner. Maar alles verliep nog vlotter dan hij berekend had, toen hij met het onverschilligste gezicht dat hij kon opzetten, het meest ongehoorde deed. Hij was er echter wel toe genoodzaakt.

Kroner was amper zijn inleiding begonnen, zonder de minste acht op hem in het bizonder te slaan, toen Joachim een sigaret te voorschijn haalde en opstak. Zijn medeleerlingen staarden hem verbaasd aan, de meisjes durfden zelfs niet te giechelen, zo had Kroner er de wind onder, en

de rookwolk die hij uitblies scheen het klaslokaal te vullen met een nevel van ontzetting en stilte, - de stilte waarin de ware ontzetting woedt. Luider en striemender nog dan anders klonk daar doorheen de stem van Kroner: ‘Wil de heer Warden deze manifestatie van zijn praemature vrijheidsdrang onmiddellijk staken!’

Joachim vermande zich op kwasi-natuurlijke toon te zeggen: ‘Hij is in een paar minuten op, meneer. Nog eventjes.’

Zijn eigen stem klonk hem vreemd en dwaas in de oren.

De leraar reageerde prompt.

‘Als u ook déze libidineuze neiging niet kunt onderdrukken, verwijdert u zich dan uit mijn les!’

Joachim stond dadelijk op; hij verstond zelfs niet de insinuatie in Kroner's woorden, waaruit hij had kunnen afleiden hoe woedend deze was, ondanks alle uiterlijke koelheid. Hij had zijn doel bereikt, - dat was de hoofdzaak. En provocerend, met de sigaret nog in de mond, wandelde hij de klas uit, de gang door, naar de buitendeur. Zijn boeken liet hij met opzet liggen, en liet ook zijn fiets in het hok staan.

Hij snoof de straatlucht op als een geur van vrijheid, en met de handen in de zak slenterde hij verder, tot hij na een korte poos bedacht dat hij zich beter haasten kon, om ruimschoots van te voren aanwezig te zijn, al was het enkel om een geschikt plaatsje in het restaurant te kunnen uitzoeken voor zijn samenkomst met Carla. Opdat zij hem echter niet zou kunnen mislopen, ging hij toch op een slechte plaats en een niet zo erg gemakkelijke stoel zitten, dicht bij de glazen draaideur. Daar kon de langverbeide hem onmogelijk ontgaan. Maar de noodzaak om naar iedereen te kijken die binnenkwam, en veiligheidshalve ook naar wie wegging, maakte hem nog onrustiger dan hij al was. Elk ogenblik keek hij dan nog op zijn horloge; de minuten kropen. En nog was het geen drie uur.

Gelukkig liep het niet al te druk. De muziek zou pas een paar uur later beginnen te spelen. Zodra Carla binnen-

kwam, zou hij met haar een beter hoekje kunnen opzoeken, intiemer en onopvallender. Doch ook na een kwartier, toen hij bij zichzelf zei: ‘Ze behoeft ook niet precies op tijd te zijn, dat was ook niet afgesproken,’ en ook na een half uur, toen hij zich ernstig ongerust begon te maken, verscheen zij nòg niet. Het was waar, ze had ‘vrijblijvend’ gezegd, maar dat had ze toch zeker niet kunnen menen. Ze had de afspraak toch stellig niet gemaakt om van hem af te zijn. Er kon iets tussen gekomen zijn bij haar. Toevallig. Maar er bestond geen toeval. Dat weigerde hij nog in zijn leven toe te laten. Ze zou nog komen. Wat had het eigenlijk te betekenen, een uur te moeten wachten? Hij had al zo lang op haar gewacht, van uur tot uur heviger verlangd; dit laatste kon er nog wel bij.

Van vermoeidheid en ongeduld ging hij telkens verzitten. En weer en nog weer. Het begon al wat voller te worden, nu het tegen vier uur liep, en hij moest zich al meer inspannen om de draaideur in de gaten te houden. Of was ze hem toch nog ontgaan, en zat ze al aan een andere kant van de grote ruimte die hij niet geheel kon overzien, tevergeefs, ongeduldig en boos op hem te wachten? Onmogelijk!

Toch stond hij voor alle zekerheid op en liep de hele zaal en de uitbouw opzij door, kwasi-onverschillig, met een half oog nog schelend naar de draaideur, zo lang hij kon. Neen, hij had zich niet vergist, ze was er niet, dat had hij kunnen weten, dat wist hij toch ook. En hij ging weer op zijn oude plaats zitten, waar hij nu al twee uur was, en uit verveling, en om niet op te vallen, telkens maar weer iets bestelde.

Om vijf uur begon de muziek te spelen; hard en plompverloren. Dat gaf tenminste afleiding. Al gauw wende het echter en klonk het tenslotte zachter en kalmerend. Zo zou hij kunnen blijven zitten tot zes uur, etenstijd thuis. Niet langer, onmogelijk.

Toen zag hij opeens, dwars door al het glaswerk van de draaideur heen, een gestalte die de hare moest zijn. Een schok gaf hem de ontdekking dat ze nu toch gekomen was.

Licht wiegelend, zonder haast liet zij zich naar binnen zwieren. Hij sprong haar tegemoet.

‘Eindelijk!’

‘Hé, ben je er toch nog?’ zei Carla naief verbaasd. Joachim voelde hoe zij langs hem heen trachtte te kijken, en onwillekeurig keek hij ook om, in de menigte die zoemend de ruimte vulde, waar doorheen het strijkje zijn muziek joeg.

‘Wat dacht je dan?’ verdedigde Joachim zich. En toen dadelijk háár, met: ‘Je bent zeker opgehouden.’

‘Inderdaad. Ik ben niet helemaal mijn eigen baas. Bovendien, ik had toch gezegd dat het onzeker was.’

‘Ik wist dat je zou komen,’ zei Joachim. ‘Laat ons een plaats gaan zoeken.’

‘Liever weggaan, ergens anders,’ stelde Carla voor.

Hij vond het vanzelfsprekend goed, maar moest nog even op de kellner wachten, om te betalen.

‘Wat zit je hier ongezellig,’ merkte de vrouw op. ‘Zo vlak bij de deur.’

Joachim verdedigde zich: ‘Binnen is het zo benauwd met de volte. Hier krijg je tenminste lucht.’

Hij zag haar weer nieuwsgierig de zaal in kijken, en een klein wantrouwen deed hem vragen: ‘Als je mij hier niet meer verwachtte, waarom ben je dan toch nog gekomen?’

‘Ik bèn er toch. Laat ons gaan.’

‘Kwam je nu soms voor een ander?’

‘Misschien.’

Ze keek hem aan, zag hoe hij verschoot, en ging voort:

‘Neen, ik wist wel dat ik op je rekenen kon.’

‘Je speelt een beetje met me,’ stelde Joachim vast. ‘En toch weet ik zeker, dat je niet gemeen bent. Wat zou je dat ook interesseren.’

Carla zei niets meer, hij rekende af en zij gingen de straat op. Zwijgend een hoek verder, waarop Carla een restaurant voorstelde, vlakbij. Het was een klein, eenvoudig eethuis achter smalle ramen, niet al te druk. Daar namen ze tegenover elkander plaats.

9.

Joachim was bescheiden in zijn keus, want hij bedacht, dat hij niet al te veel geld bezat. Wijn moest hij achterwege laten, en hij vermaande zichzelf, dat het niet de minste zin had, te trachten haar met materiële middelen te veroveren. Ze moest hem nemen zoals hij was, gelijk hij haar ook blindelings aanvaardde. Hij wilde zich niet aan een romantische dwaasheid verslingeren, maar alleen gokken op fair-play. Dat zou hij haar ook laten merken; ze moest niet denken dat hij een zwakkeling was.

'Je bent weinig spraakzaam,' stelde Carla na een poos vast. 'Heeft het lange wachten je kriegel gemaakt?'

'Misschien,' imiteerde Joachim haar eigen toon van straks.

Haar mond trok zich tot een melancholisch glimlachje samen. 'Ik had eraan moeten denken, en niet afspreken.'

'O neen, dat zou jammer geweest zijn. Maar wachten is nu eenmaal wachten, en zelden plezierig.'

'Het schijnt zo. Ik ben het bijna vergeten,' zuchtte Carla.

'Ik heb al zo ontzettend veel moeten wachten, dat ik verleerd heb hoe naar het voor anderen kan zijn.'

'Zolang het niet tevergeefs is, blijkt het achteraf nooit erg. Mijn wachten is ruimschoots beloond. Maar waarop heb *jij* zo moeten wachten?' vroeg Joachim gretig.

De vrouw schudde zachtjes het hoofd met de bruine krullen die onder haar hoedje te voorschijn puilden, en hield haar glanzende donkere ogen op hem gevestigd.

'Luister,' zei ze, 'er zijn bepaalde dingen waar we beslist *niet* over moeten spreken.'

Joachim boog zich naar haar toe en vatte haar beide polsen, waarvan hij voor de eerste maal de warmte voelde tintelen in zijn handen.

'Zijn we dan geen vrienden?' vroeg hij zacht.

'Natuurlijk wel. Maar... meer toch ook niet.'

Met wijsneuzige nadrukkelijkheid begon Joachim te oreren: 'Vriendschap is zeer veel, bijna het hoogste. Ik

heb nooit een echte vriend gehad, en nog minder een echte vriendin. Ik weet niet of ik in staat ben, bij iemand de eerste plaats in te nemen... dat wat men liefde noemt, te wekken. Het zal moeten blijken. Ik weet zelfs niet of het bestáát. Maar ik weet wel, dat ik een goed vriend kan zijn. En jij... Wat denk jij ervan?'

'Het is mogelijk. Echte vriendschap heb ik nog niet ondervonden,' zei Carla terwijl ze haar armen zachtjes uit zijn greep losmaakte.

'Dus is het afgesproken? Vast?' vroeg Joachim dringend. Ze slaakte een klein zuchtje en antwoordde: 'Ik wou dat ik iets kon afspreken. Mòcht afspreken, vast.'

'Je bent zo onzeker. Zo vluchtig als een sylphide,' meende Joachim bewogen.

De vaagheid waarmee zij zich omgaf, ontroerde hem meer dan elke duidelijke toenadering had kunnen veroorzaken. Verrast hoorde hij haar zonder verdere overgang zeggen:

'Heb je Kroner nog kunnen kalmeren over je laatkomen eergisteravond? Hij zal je wel uitgebekt hebben.'

Joachim deinsde achteruit in zijn stoel.

'Hoe weet je dat? Ken je hem dan?'

'Ik weet toevallig hoe zijn karakter is.'

'Dus je kènt hem. Dat had je mij ook wel eerder kunnen zeggen.'

'Och, de buren... Je begrijpt wel.'

Kroner was weer in zijn gedachten, en hij overwoog of hij haar vertellen zou, op welk een handige manier hij die middag uit zijn les ontkomen was. Maar hij bedacht, dat zij niet noodzakelijk behoefde te weten, dat hij nog een scholier was en Kroner zijn leraar.

'Hij heeft ook wel zijn fidele kanten,' merkte Joachim op. Maar Carla stapte al op iets anders over.

'Ik heb eigenlijk niet veel tijd meer,' zei ze. 'Hoogstens nog een paar minuten. Wat voer je eigenlijk uit?'

'Vanavond? Niets... Dromen van onze ontmoeting.'

'Wat doe je van je beroep, bedoel ik.'

'O...'

Joachim zweeg. Waarom moest hij zichzelf nu al prijsgeven? Maar de vraag was te rechtstreeks geweest om haar zonder antwoord te laten. ‘Je moogt drie keer raden,’ hernam hij, ‘en daarna vertellen wat jij de hele dag uitvoert.’

Carla begon te lachen. ‘Wat doet het er ook toe. Twee mensen ontmoeten elkaar, eten samen, wat behoeven ze verder van elkaar te weten? Zó is het wel zo amusant.’

‘Zodra wij elkaar weer zien, zal ik je alles van mijzelf vertellen wat je weten wil,’ sprak Joachim. Hij moest alleen maar tijd winnen, zeker van haar zijn. Hij wist stellig dat zij elkaar nu vaker zouden zien, nu ze niet meer twijfelen kon aan zijn mannelijke onafhankelijkheidszin.

‘Ik moet de stad uit, op reis,’ lichtte Carla in.

‘O, jammer! Toch niet voor lang?’

Ze schudde van neen.

‘Jammer,’ herhaalde Joachim nadrukkelijk. ‘Maar jij vindt het misschien prettig.’

De vrouw weerde het af met de handschoenen die zij juist te voorschijn gehaald had.

‘Neen, het is een van mijn bitterste plichten.’

‘Ga dan niet. Je moet nooit doen, waar je al te erg tegen opziet.’

‘Je weet niet half,’ zei ze opstaand, ‘waartoe een mens gedwongen kan worden. Je weet het niet half.’

‘Heb je het zo moeilijk?’ vroeg de jongeman, een en al sympathie.

‘Reken maar.’

‘Ik moest je kunnen helpen. Als ik maar wist hoe.’

‘Dank je. Je bent aangenaam gezelschap geweest, dat is voldoende.’

Ze wilde gaan, voordat hij haar nog volgen kon, maar hij hield haar terug en zei: ‘Ik laat je niet los, voordat ik weet waar en wanneer wij elkaar terugzien. Dat begrijp je toch!’

Schouderophalend antwoordde Carla: ‘Dat kan ik onmogelijk zeggen. Dat hangt niet van mij af.’

‘Geef me dan je adres. Dan kom ik wel kijken of je terug bent.’

‘Onmogelijk. Heus.’

‘Neem dan het mijne. Hier, ik schrijf het voor je op. Maar beloof me dan, dat je mij een berichtje stuurt... met een afspraak.’

Haastig krabbelde hij zijn naam en adres neer.

‘Beloof je het?’ vroeg hij bijna ruw. ‘Anders laat ik je niet gaan.’

‘Ik beloof het,’ zei Carla gelaten.

‘Ik reken er op.’

Joachim bleef nog een poos met de hand aan het voorhoofd zitten, tegenover haar lege plaats. Neen, hij wilde zich niet indringen in haar leven. Niets overhaasten. Hij won immers al terrein; hij moest geduld hebben. Vrijheid, vrijheid. Zelf was ze niet vrij, klaarblijkelijk niet. En hij al evenmin. Afhankelijk, nòg. Maar dat behoefde geen beletsel te zijn. Carla wist nu ongetwijfeld waar ze aan toe was met hem, en ze had beloofd terug te komen. Hij zou wachten en aan dit wachten zichzelf beproeven. Vrouwen, fatsoenlijke vrouwen, vinden het nodig de tijd te nemen, voor ze je laten doordringen tot hun intiemer leven. En ze hebben misschien gelijk. Ze mogen zich niet goedkoop maken, zoals zelfs sommige van zijn vrouwelijke klasgenoten zich toonden.

Hij sloot zijn ogen en zag haar gestalte weer voor zich. In zijn handpalmen voelde hij nog de warmte van haar polsen na. Hij dacht aan een gazelle, die van top tot top vlucht, door de alpenjager achternagezeten. Rank, snel beest. Schichtige hinde. Maar hoe vertrouwelijk, hoe warm had ze hem aangekeken, op sommige ogenblikken.

Hij moest naar huis. Nu kwamen de onaangenaamheden. Maar die kon hij er dubbel en dwars voor over hebben. Toen hij hun gezamenlijke maaltijd betaald had, merkte hij, dat hij niet veel meer over had. Hij werd wel erg kort gehouden, thuis. Het was maar goed dat Carla op reis ging; hij zou het anders niet hebben kunnen bolwerken,

of anders iets van zijn kleine bezittingen moeten verkopen. Volgaarne overigens.

Bij het weggaan streek hij met zijn hand over de rugleuning van de stoel waarop zij gezeten had. Alsof hij trachten wilde nog een laatste vleug van haar met zich mee naar huis te nemen.

Waar zou zij intussen zijn, nu op dit moment? vroeg hij zich af. Hij kon er zich geen denkbeeld van vormen.

10.

Natuurlijk waren er meteen moeilijkheden thuis. Er was, de traditie getrouw, een briefje van de rector bezorgd, met de mededeling dat hij de klas uitgestuurd was wagens onbehoorlijk gedrag, en dat hij bovendien zich wederrechtelijk uit het schoolgebouw verwijderd had en het volgende lesuur niet teruggekomen was. Dat op zichzelf was al erg genoeg, zo kort voor het einde van zijn gymnasiale carrière. Maar hij was ook nog uren blijven zwerven, niet aan tafel verschenen, en had dit alles tegenover zijn vader te verklaren.

Voor Joachim was het gemakkelijk, dat al deze feiten nu tot één complex behoorden. Hij behoefde daardoor niet op de fijne, verraderlijke bizonderheden in te gaan. Hij vond het pijnlijk en beneden zijn waardigheid te liegen, daarom zei hij eenvoudig: ‘Ik heb urenlang in een café zitten suffen. Ik had de pest in.’

‘Je hebt toch niet gedronken?’ vroeg zijn vader met een onderzoekende blik.

‘Alleen koffie, water en één glas bier.’

‘Ik begrijp niet wat je bezield heeft,’ luidde de commentaar van de gezette, reeds dicht bij de slotfase van zijn loopbaan gekomen zakenman die zijn vader heette.

Warden senior was een vijand van moeilijkheden. Een in zichzelf gekeerd mens, geheel bevangen door de vele problemen van zijn kantoor, die hij thuis vergeefs trachtte te

vergeten in een rustige afgetrokkenheid waarnaar hij verlangde, maar die hij nooit ten volle genieten kon. Hij wenste niet dat zijn gezin al die problemen nog met enige vermeerderde. Weinig thuis, maar gehecht aan het decorum der gezamenlijke maaltijden, had hij zijn kinderen zien opgroeien zoals een normale zaak zich ontwikkelt met haar ups en downs, doch wanneer echte catastrofes uitblijven onder een rustig en conservatief beheer toch langzaam opbloeiend tot iets wat zichzelf tenslotte bedruipen kon en zelfs winst afwierp. Hij was niet zonder tolerantie voor zijn jongens geweest, en de oudste, die nu volwassen was, vond heus zijn weg wel. Ze hadden zelden enige wrijving. In zijn dochter Betsy zag hij een verjongde projectie van zijn vrouw, met al haar goede en minder plezierige eigenschappen, zoals hij die in lange jaren had leren kennen. Met geen van beide had hij het ooit tot een ander contact kunnen brengen, dan dat wat in dagelijkse omgang uit hoffelijke beheerstheid voortsproot. Het was ook niet nodig geweest in zijn weinig opvallend leven. Alleen Joachim, de jongste, was een klein beetje zorgenkind gebleken. In zijn prille jeugd door zijn moeder vertroeteld, later enigszins een bijlopertje der twee anderen en op school vrij lastig, was hij niet bepaald abnormaal, maar wel onaangenaam verrassend in zijn doen en laten. Warden was blij dat de jongen, na enig gestrubbel, nu toch bij de mijlpaal van het eindexamen, waaraan hij veel waarde hechtte, was aangeland. Bij die laatste étappe mocht het echter in geen geval mis gaan, want hij voorzag dat er dan onoverkomelijke moeilijkheden zouden ontstaan, - zoiets als een surséance van betaling, een aanvraag van faillissement. Vandaar dat hij zich in de laatste tijd meer dan in jaren met Joachim bemoeid had, en hem voor zíjn doen aardig achterna zat.

Met straffen viel echter op die leeftijd niet veel meer te bereiken, en hij geloofde niet aan vermaningen, was zelf een man van karige woorden. Hij wist niet beter te doen dan steeds weer te drukken op Joachim's eergevoel, omdat

het bij hemzelf zo sterk ontwikkeld was; en ook nu weer zei hij enkel: ‘Je gooit je eigen glazen in, glazen die toch al erg los in hun sponningen zitten. Of vergis ik me daarin, en sta je er zo goed voor, dat je je zoiets, zulke kwajongensstreken, wel veroorloven kunt?’

Dit was de toon waartegen Joachim zich weerloos voelde. Die hij vreesde, zonder angst, maar zoals men iets uitgesproken onaangenaams vreest. Dit kwasi-onschuldige, bijna zoetsappige dat toch zoveel verwijt behelsde; waartegen hij geen argumenten opbracht, niet eens in opstand kon komen, en dat hij daarom nog slechter verdroeg dan de cynische manieren van Kroner.

Hij antwoordde maar niet. Wat moest hij zeggen? Het huisgezin waarin hij geboren en opgegroeid was, had van oudsher zijn vaste, onwrikbare dimensies. Die waren niet met hem meegegroeid, en nu benauwden ze hem als de traliewanden van een kooi, van jaar tot jaar steeds meer. Zonder dat hij nog ontsnappen kon. En zijn vader stond feitelijk daarbuiten, als een soort oppasser en temmer, die een dressuur toepast, door schijnbaar goedig de brokken toe te werpen, maar tegelijkertijd bepaalde handelingen en een bepaald gedrag te eisen. Ook in de veel te klein geworden kooi.

Zijn broer Willem had al geleerd tussen de spijlen weg te kruipen. Op hem scheen niemand meer vat te hebben; misschien was hij maar een leeghoofd, - in ieder geval een huichelaar. Joachim wist van minstens twee kleine vrouwengeschiedenissen af, die Willem gehad moest hebben of nog had. Zijn zuster had zich een gemakkelijk plaatsje in een hoek van de kooi uitgezocht. Daar hield ze zich, geestelijk vadsig, op als een echte egoïste, grommend en klauwend naar wie haar te na kwam. Een luie tijgerkat. En zijn moeder? Zijn verbeelding liet de vergelijking los, want hij kon zich niet meer voorstellen dat zijn moeder de kooi zelve was. Maar wel bekroop hem, wanneer hij in deze stemming aan haar dacht, het gevoel dat hij maar weinig van haar hield. Dat zij hem kleiner zag en kleiner maken

wilde dan hij werkelijk was. Dat zij zich ergens met een ouderwetse vrouwelijkheid die hij niet uit kon staan, tussen hem en de wereld plaatste, als om de volle glorieschijn van het leven zo lang mogelijk voor hem verborgen te houden. Hij kon het niet uitstaan, zoals zijn vader 'vrouw' tegen haar zei op die toon van superieure achteloosheid, en nog veel minder de gedweeë vanzelfsprekendheid waarmee zij daarop reageerde. Het was als róók hij telkens de beschimmeling van dat woord, zo uitgesproken door die mond. Al klonk het nauwelijks minder ergerlijk, wanneer zijn moeder haar man, als altijd, met 'Warden' aansprak. Niets was hem dan ook liever dan de betrekkelijke zwijgzaamheid van zijn ouders, die hij goed beschouwd - en hij durfde het zichzelf best toegeven - feitelijk niet mocht en nauwelijks anders dan uit pure noodzaak respecteerde.

Van wie hield hij dan eigenlijk? Alleen van Carla, en van zichzelf misschien. Hoewel hij vaak genoeg ook zijn eigen doen en laten misselijk vond. Zoals nu, hier voor zijn vader, die hoorbaar aan zijn sigaar pufte.

'Ik vraag me af,' zei de oudere man nog, 'of dit niet eindelijk je laatste kwajongensstreek is. De laatste stuiptrekking van schooljongensachtigheid. Je bent nu toch bijna een man. Gedraag je dan ook zo.'

'Ik weet het,' verklaarde Joachim nederig. 'Het was een opwelling die me te machtig werd. Dat moet u kunnen begrijpen. Ik ben al bijna twintig.'

Hij had een ogenblik nog willen doorgaan met een explicatie, maar bedacht zich. Het was nutteloos, men verstond hier niets. Met zijn sigaar gaf de vader hem een teken dat hij gaan kon. Zijn moeder vroeg of hij nog eten wilde, opgelucht dat er geen scène voorviel tussen haar eerst toch korzelige man en de zoon, die nu al een half hoofd boven hem uitstak en niettemin nog een schooljongen was. Maar Joachim zei dat hij geen honger had en verdween naar zijn kamer, waar de opengeslagen boeken en schriften op zijn tafel hem alweer aangrijnsden.

Hij ging in de houding zitten om te blokken en dacht: Het

moet, het moet. Hij was echter niet in staat iets in zich op te nemen, liet al de bizonderheden van zijn samenkomst met Carla nog eens aan zijn verbeelding voorbijgaan, ieder woord dat zij gezegd had nog eens in zijn aandacht klinken. Waarom had ze over Kroner gesproken? Kende ze hem? Nu had ze iets van zichzelf met die vervloekte school verbonden, zij die zo hoog verheven daarbuiten stond, in eigen stralend licht. Terwijl de school iets kelderachtigs had, een graflucht. In de laatste tijd vooral; sinds het weer lente was.

Het bleef hem kwellen, dat zij een soort van band gelegd had tussen dat wat hem nog tot minderwaardigheid doemde, en haarzelf, die hem er juist bovenuit hief, hem zich een man deed voelen. Dat zou hij haar tonen; hij was er al mee begonnen, en zou zeker niet met zich laten spelen. Veroveren moest hij haar. ‘Wij zullen Carla winnen als een slag,’ zei hij tegen zichzelf, met het gevoel van een jonge veldheer. Om aanstonds daarop ook àl de strategische moeilijkheden te overzien: Ze is niet vrij; een ander speelt nog een rol in haar leven. Vandaar haar schuwheid, het onzekere in haar toenadering.

Een ogenblik overwoog hij zelfs, of het niet verstandiger zou zijn, om deze reden - om deze alléén - afstand van haar te doen. Je mocht voor een fatsoenlijke vrouw zulk een conflict niet scheppen, noch in de hand werken. Ook niet als ze het zelf wilde? Ze had niet gezegd dat ze getrouwd was; dat was zeker niet het geval. Er waren andere motieven; ook geldig indien ze van een ander hield. Met rust laten dan. En daarmee de eerste mannelijke strijd uit de weg gaan? De werving om het hart is een open concurrentie; meer vroeg hij niet, - van alle andere dingen zou hij best afstand weten te doen. Maar zij had zijn hulp nodig. Kennelijk. Daaruit ontstond een plicht, - tegenover zichzelf en tegenover haar.

En tenslotte: de tijd zou het toch leren. Ze was nu weg, ze ging op reis. Hij wist niet of het voor een week of voor een maand was. Maar inmiddels zou hij trachten te stude-

ren. Hoe hevig zijn verlangen ook was, het was goed dat zij beiden tot afwachten gedwongen werden. De last van de school zou van zijn schouders afgevallen zijn, wanneer zij elkander weer zouden zien. Terugzien op een definitieve wijze, zó of zó. En hij haar zou kunnen zeggen: Met dat individu van een Kroner heb ik niets meer te maken. Met niemand heb ik iets te maken, behalve met jou. Met jou alleen.

Als ze zich nu maar niet zo telkens tussen de regels van Livius door in zijn gedachten wurmde, - en hij haar vergeten kon, totdat zij zichzelf weer in levende lijve bij hem aanmeldde.

Neen, ze had zich niet met de school verbonden. In de grond was het een strijd tussen Carla en Kroner, tussen beider geest en beider wereld. En hij had zich, weifelachtig, nog steeds niet als een paladijn geheel aan haar zijde gesteld. Hij was nog niet vrij. Maar de termijn daarvoor stond vast. Uiterlijk over elf weken.

Tweede hoofdstuk

1.

Hadden de weken vóór het eindexamen niet steeds zwaarder geteld naarmate ze minder werden, de dagen zouden voor Joachim gekropen hebben. Maar hij had bergen werk te verzetten, want zijn achterstand was groot. Hij was nooit een held geweest in het leren van dingen die hij feitelijk onbelangrijk vond; en hoe kon hij Grieken en Romeinen, ellipsoïden en vetzuren vandaag nog belangrijk vinden? Dat wat hij allengs als het ware leven had leren ontdekken, en wat in deze late lente zo duidelijk in één gestalte voor hem verschenen was, had nooit intrede binnen de schoolmuren gedaan, was mysterie voor zijn leraren en zelfs voor een waanwijze als Kroner, lag evenmin besloten in zijn leerboeken, en op zijn best op dat enkele velletje uit zijn kladboek, waarin hij het met één woord geschreven had: ‘Carla’. Om zichzelf daarna vrij kinderachtig te vinden. Hij was immers geen zestien meer, toen je nog een waandenkbeeld vereerde en geloven kon aan de magie van een naam. Nu waren het zijn armen die naar haar gestalte, zijn ogen die naar haar zonderlinge glimlach, de omtrekken van haar schouders en haar borst verlangden. En slechts die woorden welke hij uit haar mond hoorde, konden nog betekenis voor hem hebben.

Moeizaam sleepte hij zich de tijd door, in voortdurend gevecht met de volslagen onbelangrijk geworden leerstof. De wetenschap dat de beloning elke dag nader kwam, hield hem overeind. En op een morgen, vroeg aan het ontbijt sinds Carla's vertrek, om het eerst de post in handen te krijgen, vond hij een brief met een grote, slordige vrouwenhand geadresseerd, die hem, nog voor hij gelezen was, het bloed naar de slapen joeg en zijn hart sneller deed kloppen. Ongeopend nam hij hem mee naar zijn kamer, om hem ongestoord te kunnen verslinden. Hij was helaas uiter-

mate kort, en behelsde slechts één regel: ‘Donderdagavond acht uur, plaats van eerste ontmoeting’. De ondertekening kon niet schameler: een simpele ‘C’. Maar het was genoeg, - bijna alles wat hij nodig had.

Tien volle dagen was ze nu al weg, en geen groet, geen vriendelijk woord had er op over kunnen schieten. Niets waaruit warmte of verlangen viel af te leiden. Maar misschien had ze alleen voorzichtig willen zijn; *moest* ze wel voorzichtig te werk gaan. Ze kon immers ook niet weten of een ander zijn brieven in handen kreeg? Maar dat zou absurd van haar geweest zijn, zoiets te veronderstellen. Hij was immers geen kleine jongen meer. Het ging om haar eigen beveiliging. En hiermee maakte zij hem tot haar medeplichtige, in een toenadering die even opwindend als duidelijk was. De hoofdzaak bleef, dat hij hier een afspraak had, en een waaraan hij zich gemakkelijk kon houden. Ze had haar belofte gestand gedaan, en zo haar ernst getoond. Dat ze niet met hem speelde. Trouwens, daar had hij ook niet aan getwijfeld. Of toch wel? Het had zo lang geduurd, en had hij niet verwacht dat ze ook van onderweg een enkel woord van zich zou laten horen? Dit briefje nu verklaarde alles. Zij moest zich beveiligen. Wist hij maar tegen wat of wie.

Zijn humeur verbeterde op slag. Zijn moeder kon hem weer horen fluiten wanneer hij door het huis liep, een oude gewoonte van hem, die hij niet had kunnen afwennen en waarin alleen zijn ongedurigheid van de laatste weken een onderbreking gebracht had. Op weg naar school fietste hij weer als een razende; niet omdat hij laat was, maar uit pure levenslust. Met de brief nog vers in zijn zak, moest hij de opmerking van een klasgenoot aanhoren: ‘Je kijkt alsof je jarig bent.’ En triomfant antwoordde hij: ‘Ben ik ook in zekere zin.’ Zonder er een verdere verklaring van te geven.

Hij wist nu waar hij aan toe was. Alleen de tijd moest harder gaan; de uren tot Donderdagavond waren eenvoudig lamgeslagen.

Tegenover Kroner betoonde hij zich ingetogen en attent tegelijk. Hij had getracht weer op betere voet met hem te komen, wat tot dusver maar ten dele gelukt was, maar wat hij *moest* bereiken. Want als Carla en Kroner elkaar misschien toch kenden, mocht hij geen onderwerp van bespreking, en zeker niet van Kroner's hatelijke opmerkingen worden. Hij achtte het een noodzakelijke veiligheidsmaatregel en spande zich in. Hoewel de leraar er, oudergewoonte, geen acht op scheen te slaan.

Zijn plotseling teruggekeerd optimisme gaf Joachim ook nieuwe hoop op het eindexamen. Misschien stond hij er toch niet zo slecht voor, als zijn zelfcritiek en kregele opmerkingen van docenten hem vooral de laatste tijd gesuggereerd hadden. Een tijdelijke verstrooidheid. Maar nu zou hij zichzelf en anderen eens laten zien wat werken was. Het lukte wonderwel, terwijl hij haar brief met de afspraak, tienmaal overgelezen, op zak had.

Donderdag eindelijk van de school verlost, oefende hij zich al bij voorbaat in uiterste zelfbeheersing, omdat hij zich voorhield, dat als nu tevoren alles zonder conflicten en herrie verliep, ook zijn ontmoeting met Carla zonder moeilijkheden zou opleveren wat hij zich wenste. Met kalmte en overleg zou hij haar inderdaad gaan winnen als een slag. Onverschillig wie de verborgen vijand mocht zijn.

Onderweg naar het buitencafé bij de vaart, waar hij besloten was zijn rijwiel achter te laten, vroeg hij zich af, van welke kant ze zou kunnen komen. Uit de stad leek hem dwaasheid, want dan hadden zij elkaar gemakkelijker en eerder ergens in het centrum kunnen ontmoeten. Ze kwam dus stellig van buiten, net als de vorige keer. Hij kon haar best tegemoet lopen tot aan de eerste zijweg na het café; des te gauwer was hij dan bij haar en kon zij zien, hoezeer hij naar haar verlangde.

Hij aarzelde even, toen hij bij het boerenhuis achter de vijf linden gekomen was, waar zij elkaar voor de eerste maal ontmoet hadden. Het was niet ver meer van de afgesproken tijd; maar omdat ze er toch nog niet was, besloot

hij nog een stuk de weg op te gaan. Hij liep een heel eind door, maar toen hij zelfs in de verte niets van haar bespeuren kon, keerde hij haastig terug.

Nog voor hij de uitspanning weer bereikt had, zag hij dat een auto uit de stad ervoor stopte, en onmiddellijk terugreed, nadat Carla eruit gestapt was. Hij kon niet zien wie haar gebracht had, alleen dat het zeker geen huurauto was. Ze keek even besluiteloos rond terwijl Joachim kwam aanhollen. Daarna verdween ze achter de bomen, waar hij haar niet meer kon zien.

Ademloos en een beetje ontredderd kwam hij bij haar aan.

'Het spijt mij,' hijgde hij, 'dat ik te laat ben. Ik was je tegemoet gegaan. Dacht dat je van de andere kant kwam.'

'O, ik meende al dat mijn boodschap je niet bereikt had,' zei Carla koel. 'Ik was er al blij om.'

'Hoezo?' vroeg Joachim verbaasd. En toen resoluut door zijn ergernis heen: 'Begin nu niet weer met dat oude, flauwe spelletje. Ik ben reusachtig blij je weer te zien.'

Carla haalde de schouders op.

'Kijk dan maar goed. Want ik ben alleen gekomen om afscheid van je te nemen. Dit is de laatste keer, - die de vorige al had moeten zijn. Als ik niet zo onvoorzichtig geweest was, je mijn belofte te geven. Die is nu ingelost.'

Joachim maakte een gebaar van wanhoop en zei schor: 'God nog toe, ik weet werkelijk niet hoe ik het met je heb. Waarom onvoorzichtig? En ik die zó naar je verlangd heb. Waarom was het dan onvoorzichtig om af te spreken?'

Met opzet ging hij dicht bij haar zitten, zó dat hij haar gemakkelijk aan kon raken als hij dat wilde, zoenen zelfs, voordat zij er op verdacht kon zijn. Hoewel ze nu verder van hem af leek dan ooit. Maar liever trachtte hij haar afwerende houding over het hoofd te zien; het was zijn goed recht terug te grijpen op dat wat hij nooit prijsgegeven had.

'Je hebt bovendien méér afgesproken dan te zullen ko-

men,' ging hij voort. En hij liet haar de tijd er naar te raden.

'Herinner je je?' vroeg hij even later.

Ze schudde ontkennend. De doek waarmee bij haar komst haar haren bijeengebonden waren, had zij losgemaakt, en wild sprongen de bruine lokken alle kanten uit. Het gaf haarzelf iets onbedwingbaars, in overeenstemming met de uitdagende uitdrukking van haar gezicht. Bijna was het meisjesachtig.

'Onze vriendschap,' lichtte Joachim toe. 'Met vriendschap mag niemand lichtvaardig omspringen. Ook jij niet. Of meen je soms van wel?'

Spotachtig vroeg Carla: 'Wat is vriendschap?' Maar toen Joachim wilde gaan spreken, weerde ze af: 'O neen, spaar me de definitie. Je bent toch geen adept van Kroner, wel?'

'Alweer Kroner!' Geprikkeld ontviel het Joachim.

'Ze zeggen dat die het summum van pedanterie is.'

'En wat nog meer?'

'O, weet ik het... Hij of een andere schoolmeester.'

'Heb je hem weleens ooit gesproken?' vroeg Joachim, gealarmeerd dat ze toch in nader contact met de leraar stond.

Carla hief dreigend haar vinger op. Een flauw lachje verscheen. 'Je moet heus niet zoveel vragen,' zei ze. 'Dat maakt de omgang tussen ons helemaal onmogelijk.'

'Als ik niets vraag, is het dus wel mogelijk,' concludeerde Joachim. 'Doe niet zo flauw, en wees weer gewoon.'

Hij strekte zijn hand naar de hare uit, maar zij weerde hem af.

'Het is bittere ernst. Ernstiger dan je vermoeden kunt,' antwoordde ze. 'Denk niet dat ik koketteer. Daarvoor is mijn leven... nu ja.'

Ze scheen de boze gedachte van haar voorhoofd weg te strijken, en ging voort: 'Laat ons niet zo kinderachtig doen.'

Joachim knikte. 'Juist wat ik ook wil. Kijk eens, Carla, als ik nu de een of andere grote liefdesverklaring deed,

zou je me toch niet geloven. En het is ook belachelijk, zoals dat in romannetjes staat. Je merkt het, of je merkt het niet. En ik bewijs het, of ik bewijs het niet. Daar! En de rest hangt van jezelf af, hoe je erop reageert.'

Haar warse zakelijkheid werkte aanstekelijk op hem; hij voelde dat hij door haar eigen methode te volgen, sterker stond. Maar zijn verliefdheid was er niet minder om. Hoe gaarne had hij nu zijn mond op de hare willen drukken. De boze mond die zulke boze dingen zei, sluiten met de zijne, die alle tederheid waarvan hij vol zat, onuitgesproken liet.

'Je maakt het me wel moeilijk,' gaf Carla toe. 'Hoe kan ik tegen je op?'

Joachim's hart begon te juichen.

'Stil maar,' zei hij zacht. 'We begrijpen elkaar immers volkomen.'

Daarna nam hij haar hand, die ze niet meer terugtrok, en een wijle zaten ze zo zwijgend onder de linden. Al voller droegen die hun groen, dat zachtjes ritselde door de avondwind.

2.

'En nu eis ik twee dingen van je,' zei Joachim terwijl zij de terugweg aanvaardden. 'Stem er maar bij voorbaat in toe, want je ontkomt er toch niet aan.'

Carla ging een eindje van hem af lopen. 'Bah,' zei ze, 'alle mannen eisen. Langzamerhand gruw ik ervan, of liever, allang, al heel lang.'

'Niet van wat *ik* eis. Dat kan niet. Het is niet wat je denkt,' suste Joachim. 'Maar eerst moet je weer naast me blijven lopen.'

Toen ze het eindelijk weer deed, hernam hij: 'Nu zal ik je zeggen wat ik eis. Twee dingen. In de eerste plaats, dat je me zegt wat je zo drukt, wat je zo belemmert. Opdat ik je helpen kan. Het is geen nieuwsgierigheid, dat begrijp je toch. Het is... vriendschap. En het tweede, misschien is

dat meer. Maak dat zelf maar uit. Het is... dit!' Meteen sloot hij haar in zijn armen, drukte haar tegen zich aan en zoende haar mond met al de hartstocht die hij zo lang onderdrukt had.

Eerst verweerde Carla zich, daarna steunde ze alleen maar: 'Hier niet. Hier niet.'

Joachim liet haar weer even bruusk los, met een rukje achteruit, op de wijze zoals hij dat menigmaal op de film gezien had en zei ruw: 'Wat kan het ons schelen? Wat kan het jou schelen?'

'Alles,' meende Carla kleintjes. 'Je weet niet waar je me aan blootstelt.'

'Mijn eerste eis dan. Die komt nu vanzelf aan de beurt,' hield Joachim vol.

Carla hulde zich weer een poos lang in zwijgen.

De stad kwam al nader, en Joachim drong opnieuw: 'Je moet spreken, lieve Carla. Het is bittere ernst. Zo ernstig als het leven.'

Ze keek hem smekend aan. 'Vandaag niet. Laat me even tijd.'

'Wanneer dan? Leg je vast.'

'Morgen, overmorgen. Wanneer het uitkomt... Neen, het màg niet uitkomen. Merk je dan niet hoeveel ik zó al riskeer... door met je gezien te kunnen worden? Waarom dwing je mij, me zo te vernederen dat ik dit ook nog zeggen moet...'

'Eisen is geen dwingen,' zei Joachim geheel vertederd.

'Maar is het dan zo gevaarlijk?'

Ze knikte. Hij meende in de schemering iets van tranen in haar ogen te zien blinken.

'Fielten, mompelde hij onbestemd. En toen even later: kunnen elkaar misschien ergens ontmoeten waar niemand het in de gaten heeft.'

'Heb jij zo'n plaats?' vroeg de vrouw.

Hij moest bekennen dat hij die niet zo dadelijk wist. Of het zou een van die huizen moeten zijn, waarheen je een fatsoenlijke vrouw onmogelijk kunt uitnodigen, en waar

- dat had hij al meer dan eens gehoord - soms de ergste chantage-zaken hun oorsprong vonden. En hoewel hij geen andere oplossing kende, dit kon hij haar niet voorstellen.

‘Het grote probleem van de jeugd, van alle jonge mensen,’ stelde hij vast. ‘Geef ons een plaats om onze geliefde in vrijheid te ontmoeten. Geef ons een voorbehoedmiddel dat afdoende is en niet onaesthetisch in het gebruik. En er is geen sexueel vraagstuk meer, geen strijd tussen de sexen.’

Zijn stem klonk oratorisch en bitter. Onwillekeurig parafraseerde hij woorden die Kroner eens gezegd had, maar hij had er op dit moment zelf geen erg in. Het was de klacht van al zijn kameraden, die hij zo pathetisch uitte.

Carla echter zei, dat ze het met hem oneens was. Ook al waren deze voorwaarden vervuld, dan kon je nog de grootste ellende hebben. Integendeel, dan begon het pas.

Maar Joachim hield vol: ‘Ik bied je een eerlijke kans. Als jij mij een onderdak kunt bieden. Maar je woont natuurlijk niet alleen... Ik ben ook bij mijn ouders; afhankelijk in die zin.’

Hij was wel gedwongen zich zo nader te verklaren, maar werd er rijkelijk voor beloond toen Carla zei: ‘Vaak genoeg ben ik alleen. Dat is het niet.’

‘Laat me dan komen als je alleen bent. Elke tijd. Maar ik weet niet eens waar je precies woont.’

Ze gaf hem haar adres en volledige naam, maar met de waarschuwing, dat hij vooral niet zo-maar uit eigen beweging mocht komen. ‘Daaruit kunnen de ergste dingen voortkomen, voor jou... en vooral voor mij,’ voegde zij er met klem aan toe.

‘Hoe doen we dat dan? We moeten een teken afspreken.’

‘Donderdagavond ben ik bijna altijd vrij.’

‘Dan pas? Kan het niet eerder?’

‘Deze Maandag toevallig ook.’

‘Dan kom ik dus.’

‘Als je erop blijft bestaan,’ sprak Carla half lachend. ‘En als je je weet te gedragen.’

‘Wat versta je daaronder?’ poogde Joachim te schertsen.

‘Dat je dadelijk weggaat als ik je een teken geef. Dat is een absolute voorwaarde. Ik heb er eigenlijk nu al spijt van, dat ik je het adres gegeven heb.’

‘Je kunt op mij vertrouwen. Ik ben er om je te helpen.’

Joachim voelde zich verward door al haar geheimzinnigheid, die hem tegelijkertijd zo magisch aantrok. Maar hij was bezig zijn doel te bereiken, weer een stap dichterbij. Daar kwam het in de eerste plaats op aan. Hij zou eindelijk poolshoogte kunnen nemen en haar tevens zó aan zich binden, dat ze niet meer terug kon. De rest zou hij daarna ook wel klaren.

‘Twijfel je er nog aan, dat ik je vertrouw?’ sprak Carla met een innigheid die hem duizelig maakte van geluk. Hij raakte haar echter niet meer aan, nu ze al bij de stadslichten waren, daar waar de singels uit de kale plekken van de nieuwbouw hun aanvang namen.

Carla zei hem, dat ze het veiliger vond nu verder alleen naar huis te gaan. Ze kende ontzettend veel mensen, en ze was er zeker van, bespionneerd te worden. Haar laatste woorden waren: ‘Tot Maandagavond.’

Pas toen hij alleen naar huis liep, drong het tot Joachim door, dat de straat die zij hem had opgegeven, niet in de buurt van het Rosarium lag, maar in een geheel ander stadsgedeelte. In dezelfde wijk als waarin Kroner woonde en de rector. Feitelijk maar een straat of wat verder dan die van de gevreesde leraar.

Was ze inmiddels verhuisd, of had ze hem de eerste maal opzettelijk misleid? Hij gaf haar en zichzelf het crediet, dat het eerste het geval geweest was.

3.

Eenmaal tot Carla's eigen terrein doorgedrongen, zou Joachim de dingen wel tot een snelle ontwikkeling weten te forceren. Hij begreep al tevoren, dat met deze kans alles stond of viel voor de naaste toekomst, en hij was ervan

overtuigd te handelen met een trefzeker instinct.

Het was een groot gebouw, het adres dat Carla hem gegeven had. Door een ruime poort, langs een portiersloge, kwam men op een binnenplaats, die als een wijde, vierkante mijnschacht was, met de zwarte ijzeren balustrades der étages regelmatig boven elkaar, en opzij een trap die binnen langs de gaanderijen voerde. Misschien was er een lift, maar Carla woonde niet hoog, hij nam dus de trap en vond gemakkelijk het nummer van haar appartement. Het huis scheen zeer rustig, want hij was niemand tegengekomen, zelfs niet bij de poort. Hij klopte aan, een stem riep: 'Binnen!' maar hij hoorde niets meer, tot de stem weer riep: 'Kom maar binnen,' en hij begreep dat hij de koperen deurknop kon omdraaien, waardoor de deur week.

Hij trad binnen in een vrij donkere, smalle gang die uitkwam op een kamer met een venster op de achtergrond. De deur stond open en tegen het licht zag hij Carla zitten in een lage stoel. Ze was hem niet tegemoet getreden, maar terwijl ze haar linkerarm een beetje dwaas ophield, zei ze: 'Excuseer me. Ik ben juist bezig met iets heel ingewikkelds.' Als tegen een oude bekende.

Ze spande zich in, een ladder uit een zijden kous op te halen. Joachim zag haar linkerhand binnen de fijne mazen als een vis van vervulling gepropt in de fuik van zijn verlangens. Hij legde het simpele bosje bloemen, dat hij meegebracht had, naast haar op de tafel en boog zich voorzichtig naar haar toe voor een kus, die zij hem half onwillig toestond, zich dadelijk daarop afwendend.

'Wonderlijke sensatie, je opeens zo huishoudelijk te zien,' prees hij. 'Men zegt dat in geen houding een vrouw zo sympathiek is als in de huishouding. Maar ik weet niet of het waar is.'

'Wat burgerlijk,' zei Carla. 'Ga zitten. Hier, niet teveel bij het raam. Maar doe eerst de kamerdeur dicht, wil je?'

Ze zat ondanks de ijver van haar handen heel lui in de

stoel gedoken, als een grote poes, met dezelfde stille en toch waakzame, schuldeloos-wrede en toch bekoorlijke blik van katten. Ze had iets zijïgs aan, dat in grote plooien viel en zich om haar heen drapeerde; iets zijïgs was ook in haar enkele bewegingen, golvend in het zachte avondlicht van ondergaande zon in een grote stad. De kamer was niet al te ruim en zat vol van die overtollige meubeltjes, wier bezit meer een geheimzinnig ritueel - dat van verleden en herinnering - dan het gemak van hun bezitters schijnt te dienen. Hij zag een paar kleine tafeltjes, evenzoveel kastjes, een derde fauteuil waarop wat kleurige kussens lagen, een divan met daarop tegen de zwart-zijden pouffe een van die afzichtelijke, fraai aangeklede ledepoppen met lange sliertbenen, die even onvermijdelijk bij dit soort van interieurs behoren als de wulps-zoete romeinse scènes aan de wand: gekleurde steendrukken naar Alma Tadema.

Joachim liet rustig zijn aandacht langs al die dingen glijden. Hij wilde goed opnemen in welke omgeving zij leefde, om zo, hoewel niet nader tot haar geheimen, dan toch tot haar innerlijke sfeer door te dringen. Zichzelf voelde hij als een open park dat zij bewandelde; maar wat wist het park zelf van deze vluchtige wandelaarster af? De kamer verwarmde en bedrukte hem; tot dusver was hij met Carla steeds in de open lucht of in een grote ruimte met veel mensen samen geweest. Hij had zich wonderen voorgesteld van het samenzijn met haar in de intimiteit van haar eigen huis, dat nu door zoveel dingen bevolkt werd, ieder met hun eigen, drukke atmosfeer, waaraan hij nog moest wennen.

‘Woon je hier al lang?’ vroeg hij.

‘Betrekkelijk. Nu eens hier, dan elders.’

‘Heb je dan meer dan één woning?’

‘Soms.’

De ergernis dat zij nooit volledig en rechtstreeks antwoordde, bekroop hem weer. Maar hij dacht aan haar vermaning, dat hij niet zoveel vragen moest, omdat dit de omgang tussen hen onmogelijk zou maken, en hij zei enkel:

‘Je zou eigenlijk op het land moeten wonen, in een open, vrije omgeving, met veel frisse lucht en de ruimte om te wandelen. Ik heb het gevoel dat dàt bij je hoort.’

‘Jij bent degene die er op aangedrongen heeft om hier te komen,’ antwoordde Carla. ‘Mensen die elkaar buitenshuis leren kennen, ontdekken vaak binnenshuis dat zij de grootste vreemden voor elkander zijn.’

‘Zoals wij... Geliefde vreemdelinge,’ zei Joachim teder. Hij wachtte geduldig tot ze haar kous had weggelegd, het enige dat hier toch iets familiairs aan hun samenzijn gaf: een uitgetrokken kledingstuk dat zij onder zijn ogen hanteerde. Heel zijn gevoel klampte zich daaraan vast, en bijna spijtig zei hij: ‘Ik zie je verdraaid graag met zoiets bezig.’

‘Dan is het meisje zoet, hè?’ plaagde ze, terwijl ze opstond. ‘Maar ik heb er een hekel aan; je kunt het beter door anderen laten doen.’

‘En jijzelf dan? Wat doe jij het liefste?’

Wiegelend stond zij even na te denken. ‘Slapen... heel diep slapen... moederziel alleen in een heel groot bed... zonder te dromen, alleen maar slapen. Ik denk dat er niets ter wereld is, wat ik liever doe.’

Joachim moest glimlachen. ‘Dan ben je een heel gelukkige vrouw, want het lijkt me erg gemakkelijk te verwezenlijken. Tenminste als je een groot bed bezit.’

‘Al jaren verlang ik ernaar. Iets onbereikbaars,’ zei Carla.

Hij richtte zich half op en trok haar naar zich toe, op zijn knieën.

‘Niet stout zijn,’ fleemde ze. ‘Toe...’

Zij trok haar kleed dicht om zich heen. Joachim dacht: Met dat eeuwige gebaar van provocerende schaamte, dat sinds mensenheugenis de mannen uit hun tent lokt, op jacht naar een eng omsluitend, maar ongrijpbaar geheim, een zoete leegte die om vervulling vraagt.

‘Je had beloofd...’ sputterde ze nog.

De jongeman ging zwijgend zijn gang. Halsstarrig door een

halfbewuste gelofte, die bezig was te ontstaan: geen woord meer te uiten, voor hij zijn doel bereikt had. Hij liet haar opzettelijk zijn kracht voelen.

'Ik ben ook sterk...' braveerde Carla kleintjes.

Er viel iets op de grond; het kon Joachim niet schelen wat. Toen, hij had niet gedacht dat ze werkelijk ontsnappen wou, ontglipte zij opeens zijn handen. Hij sprong haar achterna, terwijl zij al bij de kamerdeur was. Waarom nu vluchten?

Ze keerde zich echter even plotseling om en zei lachend: 'Domoor. Maak toch niet zo'n leven.' Waarop ze de deur op slot draaide, achter zich, met haar rug er naar toe. Maar niet discreet genoeg dat Joachim het niet merkte. Met een fonteinstoot van inwendige vreugde vatte hij het op als het teken van haar capitulatie.

Carla was onbeweeglijk blijven staan, en keek hem uitdagend aan.

'Is dit de manier waarop je mij wil helpen?' vroeg ze schamper. 'Of meer jezelf... Een gentleman...' Ze ging niet voort.

Een zweepslag kon niet harder neerstriemen op Joachim. Hij zonk in zijn stoel terug en begroef het hoofd in de handen. Zo vlak voor de triomf ontwrong ze zich nog, door een dolksteek in zijn eergevoel. Hij gaf het op.

Lange seconden verliepen. Ze sloop zachtjes naar hem toe, legde haar hand op zijn schouder terwijl hij nog voorovergebogen zat, en fluisterde: 'Ik dacht werkelijk dat je gekomen was om mij te helpen...'

Hoe lief klonk haar stem nu. Hoe oprecht vriendschappelijk. Hij gaf een droge snik en vermande zich. Zonder op te kijken zei hij: 'Vriendschap tussen een man en een vrouw stelt nu eenmaal ook haar lichamelijke eisen. We zijn toch geen kleine kinderen, Carla?'

'Juist daarom. Daarom juist,' troostte ze. En zachtjes over zijn haren strijkend, ging ze voort: 'Wat onvermijdelijk is, dat hebben we te aanvaarden. Dat heb ik ook altijd trachten te aanvaarden. Maar dikwijls ben ik bang. Ik

weet hoe het gaat: Je begint je aan me te hechten. We gaan in elkander op... Straks kun je er niet meer buiten. Het wordt iets onmogelijks.'

'Waarom onmogelijk? Het is dwaasheid niet roekeloos te nemen wat het leven ons geeft.'

Een sprankje hoop speelde glimlachend door de duistere kamer van zijn ellende.

'Het is onmogelijk, omdat ik in een onmogelijke situatie verkeer,' hernam de vrouw, terwijl zij naast hem bleef staan. 'Omdat er anderen zijn, die aanspraken op mij doen gelden, die mij bewaken, die een gevaar vormen voor mij en voor jou. Vraag niet naar bizonderheden; die màg ik je niet vertellen. Maar als je die wist, misschien zouden je haren ervan ten berge rijzen.'

Joachim omklemde haar knieën. Duidelijk voelde hij de zachte vormen van haar lichaam onder de zijden plooienval.

'Arme Carla... liefste... Maar dat màg niet blijven duren. Daar kan toch iets aan gedaan worden?'

Hij hief zijn hoofd naar haar op en vervolgde, zichzelf weer meester: 'Niets is onmogelijk. Als ik iets werkelijk wil, kan ik het ook. Je hebt het over anderen, die je in hun greep vasthouden. Dus meer dan één? Ik begrijp het niet.'

'Eén is al voldoende,' zuchtte Carla.

Zachtjes trok hij haar weer bij zich op zijn knieën. Ze liet hem gewillig begaan. Alle troost die hij bedenken kon, sprak hij haar toe; vaag, in het onbekende weg. Maar zijn handen trachtten een zekerder troost te verspreiden, strelend langs haar kleed en eindelijk daar waar zij doortocht vonden. Terwijl zijn mond de woorden telkens afwisselde met een warme, zwijgende druk op de hare.

Roezig-verijld drongen de straatgeruchten naar binnen, tezamen met de schemering die alle omtrekken verzachtte en tot in hem doordrong als een pluizige dronkenschap.

Carla trok haar benen op en kroop dichter tegen hem weg. Hij voelde haar bij zich als een groot kind dat om bescher-

ming zocht. Alleen haar weekheid en de lichte viooltjesgeur die ze bij zich droeg, verried de vrouw. Die hij, zijn handen en zijn jonge begeerte, onmogelijk verraden konden door onverschilligheid.

Met inspanning van al zijn krachten tilde hij haar op en droeg haar naar de divan. Hij vlijde haar neer en slingerde de ledepop in een hoek. Wat nu komen ging, was voor hem alleen; zelfs geen dood symbool zou hij naast zich dulden.

'Wat doe je nu?' stamelde Carla, haast onhoorbaar.

Het kwam er niet meer op aan wat ze zei.

4.

In de volkomen stilte die hem omgaf, de verstilling die nu ingetreden was, hield hij haar in zijn armen geklemd. Zwijgend en onbeweeglijk al een hele poos. Alleen zijn benen wreef hij zachtjes tegen de hare, om haar aanwezigheid nog inniger te voelen.

Maar al te juist had hij gehandeld; zo trefzeker. Dit uur was van hem, van haar en hem. Geen die het hun ontrukken kon. En zoals hij haar zachtheid hier bij zich genesteld hield, zo zou hij haar behouden en behoeden voor al het dreigende dat haar tot dusver verontrust had en misschien in werkelijkheid niet eens zo erg verontrustend was. Wanneer hij eerst maar wist, waar hij het aan kon grijpen. Maar ze zou nu spreken. Had hij niet haar andere weerstand, de lichamelijke, vrouwelijke afweer al gebroken? En daaruit een nieuwe kracht geput... Hij wist nu waarvoor hij te vechten had; hoezeer ze alles waard was.

Met zijn lippen streelde hij zacht langs haar kin, terwijl zij staarde naar een onherkenbaar punt, ginds in de kamerhoek, bij het plafond. Nu was ze eindelijk stil, volkomen rustig.

Maar terwijl haar hand zijn borst naar onderen drukte, waar hij ruggelings op de kussens lag, kwam zij overeind

en luisterde. Het laatste avondlicht viel over haar ontblote schouders.

'Wat is er?' begon Joachim te vragen. 'Is er...'

Aanstonds bracht ze haar hand omhoog en hield zijn mond toe; met een vinger op de eigen mond beduidde ze hem te zwijgen.

Joachim nam haar smorende hand voorzichtig van zijn gezicht weg, drukte hem in gealarmeerde verstandhouding en trachtte luisterend iets bizonders te onderscheiden. Stappen buiten?

Het scheen dat de buitendeur geopend werd. Iemand kwam in het gangetje; zware, krakende stappen. Zijdeuren gingen haastloos maar resoluut open en dicht. Mijn God, wat een geluk dat Carla de deur die deze kamer afsloot, op slot gedraaid had. Daar had je de indringer! Vinnige klopjes, tegen het paneel, die nijdige, korte daveringen brachten in de kamer.

Carla drukte haar elleboog op zijn borst, dat het hem pijn deed. Maar Joachim verroerde zich niet, alert en toch uitgestrekt als hij lag, terwijl zij als versteend aan zijn zijde leunde. Er werd gemorreld aan de deurklink. Een zacht fluitje klonk, als een signaal waarmee men een bekende roept. Daarna even grondeloze stilte, waarin Joachim zijn adem inhield, zijn blikken stijf op de deur gericht. Hoe weerloos lag hij hier. Maar het was onmogelijk dat iemand binnen kon komen; de sleutel stak nog in het slot.

Hij trachtte zich een weinig op te richten om Carla's gezicht te zien. Zij drukte hem terug en zijn blikken kwamen niet verder dan de punt van haar borst. Die ook alert en opwindend was, tot zelfs in dit ogenblik van gevaar. Waarom kon hij haar niet naar zich toe trekken, veilig bij hem laten wegkruipen, onaanrandbaar door welke macht ter wereld ook? Maar hij merkte nu, hoe zijn eigen hart begonnen was te bonzen, in de ontzaglijke spanning van dit wachten.

Nog eens bewoog zich knarsend de deurklink. Hij onderscheidde een onverstaanbaar gemompel. Waarna de stap-

pen zich verwijderden, minder driftig en luid dan zij gekomen waren. De buitendeur sloeg toe, en Carla zuchtte diep. Maar nog een poos bleef zij in haar versteende houding volharden, terwijl haar elleboog hem neergedrukt hield. Alsof zij het weggaan van de indringer nog niet vertrouwde.

Eindelijk scheen zij tot zichzelve te komen. De spanning die haar verstijfd hield, verslapte. Ze slaakte een diepe zucht. En fluisterend zei ze: 'Zie je wel... zie je wel...' 'Wie was het?' vroeg Joachim, ook nog fluisterend. 'Zo maar je huis binnen te komen... Wie was het dan? Waarom hou je de buitendeur dan ook niet afgesloten?'

'Stil,' vermaande Carla schor. 'Wind je niet op. Niemand is helemaal baas over zijn eigen leven. Dit is iets waaraan ik altijd blootsta. Daarom wilde ik niet dat je kwam. Nu heb je het zelf meegemaakt, de eerste keer de beste al. En het is nog goed afgelopen, voorlopig tenminste.'

Hij zag hoe ze eventjes rilde, alsof ze het koud had. Teder sloeg hij haar een kledingstuk om de schouders. Maar ze stond op en begon zich aan te kleden, terwijl hij zich discreet van haar afwendde. Halfluid sprak hij zijn gedachten uit: 'Voor de menselijke vrijheid, de beschikking over jezelf, is geen offer te groot. Er is geen macht ter wereld sterk genoeg om je innerlijke vrijheid te beknotten, zolang je er zelf niet aan toegeeft, vrijwillig capituleert. En sta je innerlijk vrij, dan kan ook niemand je op de duur lichamelijk terroriseren. Het moet tenslotte toch aan jezelf liggen, Carla. En bij jezelf beginnen.'

Ze antwoordde niet, totdat ze weer geheel aangekleed was. Pas toen ze naar de spiegel ging, die boven een laag kastje op een gekleurde doek hing, om er haar gezicht en haren in orde te maken, zei ze: 'Je meent dus, dat jij en ik bijvoorbeeld, nu geestelijk en lichamelijk volkomen vrij van elkaar staan?'

Hij begreep onmiddellijk het hachelijke van haar vraag, en zocht een uitvlucht.

‘Betrekkelijk ja... natuurlijk. Ofschoon ik moet toegeven dat iedere daad haar consequenties heeft. Dat begon al bij de eerste mens... en ik ben natuurlijk niet de eerste mens in je leven.’

‘Juist,’ zei Carla kort. En even daarop, daar hij diep in gepeinzen bleef liggen: ‘Kom, zou je je niet in orde maken? Je moet weg zijn, voordat men opnieuw zou kunnen komen.’

‘Iemand anders?’ riep Joachim uit. Hij sprong op.

‘Dezelfde misschien.’

‘Zeg me tenminste dat het er maar één is. En dat je weet wie.’

Een verschrikkelijke gedachte maakte zich van hem meester. Het kon toch niet zijn dat ze een prostituée was... zoals Kroner stomweg verondersteld had. Onmogelijk, - bij zulke vrouwen ging alles immers anders toe; als grotestadsjongen wist hij dáár heus genoeg van af.

‘Je weet toch heel goed wie daar was?’ drong hij aan.

‘Misschien. Ja natuurlijk. Ik heb zijn stap duidelijk herkend, al voor hij binnen was.’

‘Hij!’ zei Joachim smalend, terwijl hij zich bukte naar zijn kleren. ‘Hij! Het beste zal zijn, dat hij en ik eens een hartig woordje met elkander spreken, wie hij ook is. Als jij het tenminste goedvindt.’

Driftig kwam Carla naar hem toe. ‘Je hebt geen idee, wat voor een dwaasheid je zegt. Jullie tegenover elkaar! Ik zou moeten lachen, als het niet bijna om te huilen was.’

Ze begon de divan te beredderen, en viste de ledepop uit zijn hoek op. Alle tederheid leek tussen hen verdwenen.

‘Je bedoelt... dat ik geen portuur voor hem ben?’ vroeg Joachim. ‘Je zou je lelijk kunnen vergissen.’

Carla gaf de pop zorgvuldig zijn plaats terug tegen de zwarte pouffe.

‘Dat weet ik heel zeker,’ zei ze. ‘Ben je klaar?’

Hij greep haar beide handen vast, en bleef recht tegenover haar staan.

‘Het slot was naar. Buiten onze schuld,’ verklaarde hij

week. ‘Maar daarmee is al het voorafgaande, al dat lieve niet ongedaan gemaakt. Zo vrij staan wij niet ten opzichte van elkander, Carla, of daar is nu toch tussen ons... een heel bizonder bondgenootschap ontstaan. Ik tenminste beschouw me als je bondgenoot; we hebben de mooiste soort van bloedbroederschap gesloten, die tussen kameraden, tussen man en vrouw mogelijk is. Voor mij ben jij geen avontuur, dat ik nu bevredigd mijn rug toekeer. Voor mij ben je...’

‘Je moet gaan. Je moet gaan,’ onderbrak ze hem, trappelend van ongeduld.

‘Om geen hel en duivel,’ zei Joachim. ‘Je moet me aanhoren tot het einde.’

‘Dat was mijn voorwaarde, dat je op het eerste sein zou gaan. Heb *ik* mijn woord soms niet gehouden?’

‘En meer dan dat. Ik ga ook. Maar ik kàn niet gaan, ik màg niet gaan zonder nu te weten waar ik aan toe ben. Het kan beslissend voor mijn leven zijn. Wanneer zien wij elkaar weer?’

Mistroostig haalde Carla haar schouders op.

‘Je zei laatst, dat je Donderdagsavonds meestal vrij was. Tot Donderdag dan? Je ziet, ik maak het je niet lastig,’ pleitte Joachim.

Carla scheen na te denken.

‘Wacht Donderdagavond op me. Thuis bij jou. Totdat ik je telefoneer of het kan.’

Joachim's ogen werden groot van verrassing.

‘Hoe weet je dat wij thuis telefoon hebben?’

‘Altijd die vragen... Uit de telefoongids natuurlijk.’

‘Dan heb je erin gezocht. Je had al eens willen opbellen. Waarvoor eigenlijk?’

‘Het was niet meer nodig. Je bent immers toch gekomen. Adieu dan. Het blijft afgesproken dat ik opbel. Wacht tot zólang en stel me niet nodeloos aan gevaar bloot.’

Ze drong hem naar de deur, liet zich vluchtig zoenen en had hem, voordat hij het zelf goed besefte, door de buitendeur gewerkt. Op de gaanderijen brandde flauw licht. Hij

repte zich naar beneden. De poort stond nog open, en hij was blij dat hij niemands hulp nodig had om hem uit te laten. Een paar honden liepen te snuffelen in de verlaten straat.

Hé, dacht hij bij zichzelf, Bruno was er niet. In dat appartement leeft geen hond. Welk ander wezen dan wel?

5.

De volgende dagen voelde hij zich opgelucht en mannelijk, maar tegelijkertijd vreemd-bezwaard en onbevredigd. In een gebroken, halfslachtige toestand die hem onevenwichtig maakte, met het ene ogenblik de neiging als een triomfator, een onoverwinnelijke, optimistisch te keer te gaan, om het andere ogenblik onrustig, mokkend, iedereen af te snauwen, of eenzelvig in afzondering te gaan zitten. Zijn verstand zei hem, dat hij zich gelukkig mocht prijzen, want dat hij zijn doel toch bereikt had, althans bijna. Zijn gevoel echter condenseerde zich rondom deze laatste restrictie tot een nevelachtig onbehagen, waarvan hij onmogelijk de ware oorzaak had kunnen noemen.

Deze halfslachtige toestand trachtte hij te verbergen achter een arrogantie, welke hem tijdens zijn laatste schoolweken steeds meer kenmerkte. Alleen tegenover Kroner die hem had kunnen doorzien, hield hij zich bescheiden, op zijn hoede, en poogde hij met de lessen die hij nog in staat was te leren, een redelijk figuur te slaan. In de noodzaak waarin hij gekomen was, tegen een of meer onzichtbare tegenstanders te strijden, moest hij ervoor zorgen, niet heel de wereld tot zijn vijand te maken. Hij kon niet op alle fronten tegelijk vechten, en had voorlopig al zijn aandacht te besteden aan de meest bedreigde stelling. Alle andere mogelijke tegenstanders moest hij vooreerst nog zoet houden. De onbewuste hulpeloosheid die Joachim in deze gesteltenis vertoonde, vertederde zijn omgeving, zonder dat hij het zelf merkte. Men schreef zijn veranderde houding aan zijn

bezorgdheid over het naderend examen toe, en bij tijd en wijle schoof zijn moeder hem iets extra's toe, het een of ander schoteltje waar hij bizonder van hield, of wat heimelijk zakgeld. Zelfs zijn zuster plaagde hem minder dan anders en beperkte haar bitsheid tot kleine stekeligheden over zijn tegenwoordig steeds welverzorgd uiterlijk. Ook in háár ogen was hij thans bezig tot een man uit te groeien, vechtend voor zijn eerste echte vrijheid.

Zijn verwarring met triomf vermengd, gaf hem tevens een onbestemde angst voor eenzaamheid. Terwijl hij vroeger vaak alleen op de fiets uitging, kon hij het nu moeilijk lang achtereen op zijn kamer uithouden, en zocht hij de gezelligheid der overige huisgenoten, die er meestal toch niet was. Ieder ging zo zijns weegs, en hun onderlinge aanrakingen waren slechts toevallig en oppervlakkig. Maar de mogelijkheid dat anderen binnenkwamen, iemand het een of ander onverschillig woord zei, was hem genoeg. Zat hij weer alleen, dan begonnen zijn gedachten aanstonds weer om Carla te wielen, en steeg de onrust die hem verder dreef.

Na het eten bleef hij lang beneden dralen, ging in de woonkamer breeduit de krant zitten lezen om zich een houding te geven, en verdronk hij zich voor een poos in de bekende geluiden, het trage ritme en de vertrouwde geur van het huis. Dan kon hij plotseling opstaan, een tijdje naar zijn kamer gaan en trachten wat te werken, om even plotseling weer in het woonvertrek terug te keren, alsof hij iets zocht dat nergens te vinden was, en hij daar telkens weer in gedachten bleef staan, om uit te vorsen waar het toch wel wezen kon.

Woensdagavond, toen hij opnieuw zo eensklaps naar beneden kwam, liep hij juist de kamer binnen terwijl zijn vader stond te telefoneren. Er was niemand anders aanwezig, en hij wilde weer weggaan, toen hij enkele woorden opving, die met een ruk zijn aandacht deden opschrikken, zodat hij begon te doen alsof hij naar een tijdschrift zocht in de eetkamer die daarachter lag en slechts door een half

openhangend gordijn van het woonvertrek gescheiden was. Duidelijk kon hij de driftige woorden van zijn vader verstaan: ‘Er is geen sprake van... Ik zeg dat het zo en niet anders gebeuren moet, en daarmee basta... geen cent meer; je hebt te kiezen of te delen... Je weet heel goed welke maatregelen ik kan nemen. Neen, neen, het blijft Donderdagavond. Je moet het zelf weten... O, dat dacht ik ook. Keert je verstand eindelijk terug?... Goed dan; dag.’

Een gesprek over Donderdagavond!

Joachim was zo gaan staan, dat hij tegen de rug van zijn vader aan kon kijken. Had deze zich plotseling omgedraaid, dan zou hij eenvoudig verder in de stapel tijdschriften gebladerd hebben, die op de tafel lag. Nog nooit had hij de stem van zijn vader zo rauw en driftig, zo onbeheerst woedend gehoord. Hij zag hoe de man na zijn onvriendelijk afscheid de hoorn op de haak wilde leggen, maar zich bedacht en nog wat zeggen wilde: ‘Luister, ben je er nog...’ Hij hield op, smeet de hoorn op zijn plaats neer en bromde iets onbestemds. Bruusk liep hij daarop de kamer uit, zonder op- of omzien.

Joachim bleef peinzend kijken naar de plaats waar zijn vader had staan telefoneren. Wat wist hij van die oude man af? Zelfs deze stem kende hij niet, noch deze ruwe kant van zijn karakter. In het zakenleven gaat men vaak bot en driftig te werk, zonder dat het eigenlijk veel om het lijf heeft. Maar in de ondertoon van deze eenzijdige gesprekshelft was iets, iets ondefinieerbaars, dat hem de overtuiging gaf: dit is geen zakengesprek. Niemand wist iets van een ander af; ook zijn vader had zijn eigen intieme leven, overwoog hij, dat verborgen bleef voor het gezin. Waar hij nòg gelijk in had: het was zijn zaak. Die van een vrij man.

Een absurde fantasie kwam bij hem op. Stel je eens voor, dat het Carla geweest was, die hem had opgebeld: ‘Spreek ik met Joachim Warden?’ En zijn vader, die Hans Joachim heette, had haar te woord gestaan, bij vergissing, of opzettelijk, toen hij bemerkte dat het een vrouw was die

een afspraak met een jongere Warden wilde maken. Dat hij haar daarom uitgebekt had. Maar dat kon niet. Gelukkig. Neen, het was iets anders. Een gesprek met een bekende. Alleen tegen een heel goede bekende, tegen iemand aan wie je je in je naaktste gedaante kunt vertonen, tegenover wie je je alles permitteren kunt, spreek je zo. Misschien een vrouw. Toch wel. Waarom zou zijn vader ook niet zijn kleine of grote affaires hebben? Geld genoeg, en vrijheid. Veel weg. En hij kon het feitelijk op zijn vingers nagaan: de appel valt niet ver van de stam. Zie Willem. Toch moest je behoorlijk bruut zijn, om zo te kunnen spreken tegen een vrouw. Zelfs door de telefoon. Als het tenminste een vrouw was geweest en geen ondergeschikte.

Hij had geluk gehad, dat het Woensdagavond was, en Carla pas morgen zou opbellen. Stel je voor dat de afspraak vanavond geweest was! Duizend angsten, talloze verdenkingen zou hij hebben moeten uitstaan. Maar hij zou de telefoon ook niet onbewaakt gelaten hebben. Morgen zou hij wel oppassen.

Dadelijk na het eten Donderdagavond pakte hij de krant en ging in de woonkamer zitten, vlak bij het toestel. Niemand zou er eerder bij kunnen zijn dan hij. Als ze nu maar niet lang op zich liet wachten; hun avond zou toch al veel te kort zijn, de vorige van hun samenzijn leek nu wel een flits, ondanks de gemene onderbreking, die trage minuten van angstige spanning. Het was alsof hij de spitse druk van haar elleboog weer op zijn borst voelde, en hij bedacht, dat ze er nu wel voor zou zorgen, zekerder te zijn van haar zaak.

Zijn vader kwam binnen, ging tegenover hem zitten en stak een sigaar op. Jammer. Het zou hem echter niet behoeven te hinderen. Maar stel je eens voor, dat de oude heer ook wachtte op een telefoontje van háár; dezelfde tegen wie hij gisteravond zo te keer gegaan was. Arme vrouw! Een haat welde in hem op tegen al de poenige, brutale vrouwenbeulen, de geestelijke sadisten die deze wereld schenen te bevolken en de al te zwakke, weerloze

vrouwen dwongen tot een staat, nog lager dan die van dieren. Onwillekeurig droeg hij deze haat ook op zijn vader over; hij keek naar zijn hatelijke gestalte, het lichaam waarmee hij volgens een krankzinnige natuurwet iets te maken had, maar dat hij niet kende, en dat hem nu afschuwelijk voorkwam. Zulk een kerel met een ander, neem aan: een jonge vrouw, - Carla bijvoorbeeld. Die flits van een voorstelling alleen al joeg hem een gevoel van razernij naar zijn kop, die hem even zijn vuisten deed ballen.

Hoe kalm en waanwijs zat zijn vader hier; wat een comedie speelde zich af tussen hen beiden.

Hij, in de ogen van die man een soort van onvolgroeide nog; en deze man, door wie en van wiens gunst hij leefde, in de waan dat Joachim hem aanzag voor een nobel, eerlijk man. Het werd hoog tijd dat aan dit misselijk vertoon een eind kwam, dat hij ophoepelde en zijn eigen weg koos. Na het examen.

'Apropos,' begon de vader eensklaps, met een lange trek aan zijn sigaar, 'hoe staat het nu op school? Weer alles... eh, in orde?'

Zijn stem die kennelijk vriendelijk wilde zijn, klonk Joachim te luid en vreemd in de oren, scheen de kamer te vervullen en het zachte telefoongesprek dat nog steeds in de toekomst zweefde, al bij voorbaat te verslaan, onmogelijk te maken.

'Ik weet het niet. Het lijkt me wel,' antwoordde de zoon onzeker.

Met de zakelijk-bedachtzame tussenpozen waarmee hij gewend was te spreken, vervolgde zijn vader: 'In ieder geval ben ik optimistisch genoeg om erop te rekenen dat je er komt. Heb je er al over nagedacht wat je dan wilt gaan doen?' Hij was kennelijk in een vriendelijke bui.

'Neen,' zei Joachim terwijl hij aandachtig zijn vingertoppen betuurde. 'Ik wou eerst maar dat het zover was.'

'In mijn jeugd zat je vol plannen, wilde je duizend dingen worden,' mediteerde de ander. 'Vandaag schijnt dat niet meer gebruikelijk te zijn. Toch heb ik veel minder kansen,

veel minder mogelijkheden gehad dan jullie. Maar misschien komt het juist daardoor. In ieder geval zou ik er toch alvast mijn gedachten over laten gaan, als ik jou was. Dat bespaart straks tijdverlies.'

Je moest eens weten, je moest eens weten, dacht Joachim, maar hij antwoordde niet. Zijn vader liet hem er trouwens geen tijd voor. 'Eventueel,' hernam hij, 'zou je bij mij in de zaak kunnen komen. Je hebt nu gestudeerd, een betere school gehad dan ik in mijn tijd, en ik ben blij dat ik je die heb kunnen geven. Maar bij jongelui die studeren bestaat al gauw de neiging de practijk van de handel te onderschatten. Aan die practijk waaruit ik ben voortgekomen, geloof ik zelf meer dan in alle boekenwijsheid. Daar ligt een prachtige mogelijkheid voor je; en eenmaal word ik ook een dagje ouder, al lijkt je dat misschien nog ver...'

Hij zweeg en scheen in stilte zijn gedachten te vervolgen, welke zich verborgen in de rook die hij uitblies.

Klets maar, klets maar, dacht Joachim, en ga nu weg. Elk ogenblik kan de telefoon rinkelen, en je aanwezigheid zal me misschien verwarren. Ik zal haar niets liefs kunnen zeggen, geen woord als jij erbij bent. En wanhopig keek hij de kamer rond, als om de spijlen te zoeken van de kooi die hem omgaf. De avond is al half om, en nog niets, nog niets, dreinde het in zijn hoofd. Hij verstond ternauwernood meer wat zijn vader zei, over allerlei andere, onbenullige dingen. Ze belt niet meer... het is al negen uur, nu vast niet meer... Ze heeft gisteren al gebeld en... Neen, dat is onmogelijk, dacht hij weer. Zoiets monsterachtigs. Ze heeft zich altijd stipt aan onze afspraken gehouden; waarom nu dan niet? Overmacht natuurlijk. De onbekende dreiging misschien.

En zijn vader praatte maar. Traag, met af en toe een tussenpoos. Eindelijk stond hij op, met een vermoeid, mismoedig gebaar dat Joachim ontging. Gelukkig dat hij nu alleen was, als ze hem toch nog riep. Maar iets, iemand, een gevaar verhinderde haar misschien te roepen. Ze kon geen

telefoon bereiken, en moest hij zich nu doof houden voor haar inwendige stem, die hem zeker wèl riep...? Het was toch onmogelijk dat zij hem vergeten had of niet meer wilde zien. En zelfs in dat geval... hij zou zich met zijn tegenstander meten!

Buiten hoorde hij zijn vader weggaan, de deur dichtslaan. Hij zag hem in zijn auto stappen, die voor het trottoir stond, en wegrijden. Nog even wachten. En dan? Dan naar haar toe gaan. Toch, ondanks al haar tegenwerpingen en verboden. Als zij zich niet aan de afspraak hield, was hij ook niet gebonden. En zij verkeerde misschien in moeilijkheden, hij zou kunnen ingrijpen, de ontknoping forceren. Ik wacht nog tien minuten, een kwartier, stelde hij voor zichzelf vast. Dan ga ik toch naar haar toe. Ze moet me heus nog leren kennen; ten goede of ten kwade, dat hangt van haarzelf af.

6.

De duisternis viel reeds in, toen Joachim bij het huis kwam aangefietst. Hij wilde door de poort naar binnen gaan, maar een dikke portier in hemdsmouwen, tegen de omlijsting van de ingang geleund, hield hem aan: ‘Waarheen, mijnheer?’

Hij noemde het nummer van Carla's appartement.

‘Daar is niemand,’ zei de portier. ‘Ik heb ze juist uit zien gaan.’

‘Wie?’ vloog het uit Joachim.

‘Mevrouw. Bij wie moet u dan zijn?’

Hij noemde haar naam. De portier met zijn vettig gezicht en sluwe oogjes schudde het hoofd. ‘Dat is ze niet. Het moet een ander zijn. U vergist zich misschien in het nummer.’

‘Onmogelijk,’ zei Joachim. ‘Ik ben er al eens meer geweest. Wie woont er dan?’

‘Mevrouw Petroni. Dat is toch niet de naam die u noemde, wel?’

‘Een brunette, nog vrij jong, goed gebouwd, goed gekleed... getrouwd of ongetrouwd, dat weet ik niet. Maar het moet een vergissing zijn.’

‘De beschrijving klopt, maar zij is het niet,’ zei de portier.

‘Misschien ken ik haar bij haar meisjesnaam, en u haar bij een andere. Dat zal het zijn,’ opperde Joachim slim. ‘Laat ik maar even gaan kijken.’

‘Neen, neen,’ hield de portier vol. ‘Zij is het niet. U behoeft niet te gaan. Ik kan u toch niet zo-maar laten gaan. Het is al bij tienen.’

Joachim werd wrevelig. ‘Het moet dezelfde zijn,’ insisteerde hij op zijn beurt. ‘Men noemt haar Carla.’

‘Weet ik niet, geloof ik niet,’ antwoordde de portier. Hij deed een paar stappen terug, die Joachim hoop gaven dat hij hem toch nog naar binnen wilde laten, maar de man ging naar de portiersloge, deed de glazen deur op een kier open en riep naar binnen: ‘Sylvie... hoe heet die brunette met al die krullen, je weet wel, die zo-even is uitgegaan?’

‘Petroni, dat weet je toch?’ antwoordde een stem ergens binnen.

‘Haar voornaam. Toch niet Carla, wel?’

‘Neen, Evelyn heet ze.’

De portiersvrouw kwam te voorschijn. Een goedaardige dikke moeder in vrij onzindelijke huiskleding.

‘Wat is er?’ vroeg ze.

De portier wees op Joachim. ‘Meneer hier...’

‘Neen meneer, haar naam is Evelyn. Beslist,’ zei de vrouw.

Weer noemde Joachim het nummer.

‘Ja, zij is het,’ zei de portiersvrouw. ‘Maar haar naam is Evelyn.’

Ze verdween weer naar binnen.

‘Een vergissing. Meneer moet abuis zijn,’ stelde de man vast. Breed en log stond hij in de deuringang, beschenen door het gelige licht van een naakte electrische gloeilamp. Joachim haalde sigaretten te voorschijn en bood hem er een aan.

‘Met wie is ze dan uitgegaan?’ vroeg hij langs zijn neus weg.

Nadenkend stak de portier op aan het vuurtje dat Joachim hem voorhield.

‘Ah,’ zei hij toen, ‘zulke inlichtingen kunnen wij niet geven, meneer. Tenzij aan de politie, natuurlijk. Maar u bent toch niet van de politie, dat zie ik wel. U begrijpt toch... dat mogen wij niet doen. Ik zeg niet dat het in dit geval zo is, maar daar kunnen de ergerlijkste histories uit voortkomen. Ga maar eens na, als u zelf hier woonde... en bij mij kwam uw papa, of uw patroon, of uw geliefde... Neen, meneer, het spijt me.’

Hoeveel zou het me kosten, hoeveel zou ik hem moeten geven, dacht Joachim. Duidelijk liet hij wat kleingeld in zijn broekzak rinkelen. En de man scheen hem te begrijpen, want hij liet er aanstonds op volgen: ‘Het gemak en de veiligheid van onze huurders gaat ons boven elk bedrag, meneer. Besef dat goed.’

Waarop hij hem onverschillig puffend de rug toekeerde en Joachim alleen liet staan.

Met de man scheen niets te beginnen. Was het de vrouw maar geweest. Nu moest hij echter onverrichterzake terugkeren, nog verwarder dan hij al was. En Carla had inmiddels misschien toch nog getelefoneerd, al was het heel laat. In ieder geval was alles volkomen misgelopen en kon hij verder in het duister naar haar tasten, tenzij... tenzij hij toch nog iets ondernam.

Hij hoopte thuis nog de een of andere boodschap te vinden, maar ook die teleurstelling bleef hem niet bespaard. Verteerd van onrust en ergernis bracht hij het grootste deel van de nacht slapeloos door, tot hij eindelijk een nieuw plan gevormd had, dat hij nog talloze malen zorgvuldig overdacht, eer hij het uitvoerde.

Het kwam er op aan, de portiersvrouw zo gauw mogelijk alleen te treffen en haar ertoe te bewegen, tegen een behoorlijke fooi de brief die hij schrijven zou, aan Carla te geven, maar aan haar alleen, zonder dat iemand anders

ervan afwist of hem onderscheppen kon. Het kwam er op aan, de vrouw dit bij te brengen. Hij realiseerde zich het gewaagde dat er, voor Carla natuurlijk, niet voor hem, in dit plan lag, maar hij had geen keus. Hij kon toch niet eindeloos blijven wachten op een telefoontje dat maar niet kwam... Terwijl zij misschien om de hemel weet welke reden, welk misverstand - want een gril kon het onmogelijk zijn - zich van hem afgewend had, en hij nu iets doen moest... iets voorlopigs, zolang hij nog niet tot iets definitiefs in staat was.

Hij begon met een brief te schrijven, waarin hij verklaarde, haar onder geen enkele omstandigheid te zullen opgeven. Daarvoor was het nu te ver tussen hen gekomen, - hij had immers de ondubbelzinnige blijken van haar genegenheid ontvangen. Vervolgens bezwoer hij haar, hem nog eenmaal een samenkomst toe te staan. Mocht zij dit nalaten, dan zou hij over enkele weken (hij bedoelde na het eindexamen, maar verzweeg dit natuurlijk) haar door een onherroepelijke daad weten te dwingen tot een duidelijke keuze. Zijn instinct zei hem, dat Carla, die zich zo bedreigd voelde, ook voor een dreigement van zijn kant wel zou zwichten. ‘Al de bewakers die je hebt,’ zo schreef hij verder, ‘zullen je in dat geval niet baten. De vrouw die vandaag nog een burcht betrekt, zal wel merken, dat er toch ridders zijn, die haar kunnen bestormen en veroveren.’

Toen hij eenmaal overlegd had wat te doen, schreef hij deze brief snel en in één adem achter elkaar. Voor alle veiligheid ondertekende hij hem slechts met zijn initialen en liet hij op de envelop het adres achterwege. Maar hij bleef er lang mee in zijn zak lopen, omdat het dagen duurde eer hij de kans kreeg de portiersvrouw alleen aan te treffen. Een soortgelijke zwerftocht als hij rondom het Rosarium gemaakt had, moest hij eerst volbrengen in de buurt waar zij woonde, nabij de winkels waar de portiersvrouw vermoedelijk haar inkopen deed, op een weg die hem helaas telkens weer in de nabijheid van Kroner's huis voerde. Hij had ditmaal bizondere voorzorgen te nemen,

dat hij de leraar niet opviel, zo min als de stellig gealarmeerde portier.

Alle tijd die hij kon vrijmaken, had hij er aan te besteden, tot hij op een avond, in een reeds naar de zomer geopend kroegje op een van de nabijgelegen hoeken de portier achter een glas bier zag zitten, en dus zijn kans schoon was om hetzij direct tot Carla door te dringen, hetzij de brief onder haar deur te schuiven, hetzij de portiersvrouw na deugdelijke instructies met de overhandiging ervan te belasten. Helaas bleek slechts dit laatste mogelijk; maar het was al meer dan hij had durven hopen. De vrouw zat met een zuigeling op haar schoot, op een stoel in de geopende portiersloge, en scheen ofschoon het niet bizonder heet was, nu al last van de warmte te hebben. Haar flodderige en verre van weelderige kleding hing haar los en open om het vette lijf. Doch ondanks de onbewogenheid waarmee ze over het kind heen lag, veeleer dan zat te staren, herkende zij Joachim onmiddellijk, want bijna juichend riep ze hem tegemoet: ‘Ze is er alwéér niet. U hebt geen geluk.’

‘Ik heb hier een brief voor haar,’ zei Joachim, ‘die wil ik graag zelf onder haar deur stoppen om zeker te zijn.’

‘Geef hem dan maar liever hier,’ antwoordde de vrouw zonder ook maar een vin te verroeren. ‘Ze vergeet vaak haar deur te sluiten, moet u weten; en als het iets kostbaars is, dan weet men niet in wiens handen het zo terechtkomt.’

‘Kunt u er dan voor zorgen dat zij, en zij alleen het in handen krijgt?’ vroeg Joachim zo beminnelijk als hij kon.

‘Ik bedoel, zonder dat iemand anders ervan afweet?’

Hij deed een zwakke poging om de vieze zuigeling over het hoofdje te aaien. De moeder glimlachte, en in plaats van op zijn woorden in te gaan, zei ze: ‘Hij is groot, niet waar? Pas een half jaar, wat ik u zeg. Net zijn vader, hè Martin?’

Ze tilde het kind even op om het te verzetten, en Joachim slikte. Hij tastte naar enig geld in zijn zak en zocht een bankbiljet uit de weinige in zijn hand.

Daarop begon hij weer: ‘Aan uw zorgen durf ik het wel toe te vertrouwen. Ik reken op uw discretie... in een ernstige zaak.’ En om aan zijn woorden kracht bij te zetten, reikte hij haar de brief tezamen met het grootste bankbiljet over.

De vrouw stopte de brief tussen haar bollende buik en de zuigeling en zei: ‘Laat u dat maar aan mij over. Ik zie dat het serieus is.’ Het geld echter vouwde zij tot een klein vierkantje tezamen en stak dat in de gleuf die nog juist tussen haar twee zware borsten te zien was als de spleet van een brievenbus. Joachim zag het met een soort van afgrijzen, dat door de vrouw beantwoord werd met de opmerking: ‘Ik ben voor veiligheid. Zo heb ik de zekerheid dat ik het niet verlies.’

‘Koop er maar iets van voor de baby,’ zei Joachim nog om haar mild te stemmen. Over Carla durfde hij deze tweede keer niets te vragen, maar hij besloot de portiersvrouw in de toekomst te vriend te houden; hij zou haar misschien nog vaak genoeg nodig hebben.

Hij wilde weggaan, toen de moeder zich met het kind een klein beetje oprichtte in haar stoel, en vroeg: ‘Van wie moet ik zeggen dat de brief komt, meneer?’

‘O, zegt u maar niets.’

‘Het is dus een anonieme boodschap,’ hoorde Joachim haar op luie toon vaststellen. ‘Mij ook goed. Het is maar om geen vergissing te begaan. U heeft de naam erop geschreven, - Petroni, nietwaar?’

Joachim noemde het nummer van Carla's appartement.

‘Ik heb er geen naam opgezet. Maar dat nummer is het toch?’

‘Petroni,’ zei de vrouw. ‘Evelyn...’

‘Goed, goed.’

‘Ik vraag het niet voor mezelf,’ hernam de vrouw met zalvend geduld. ‘U is jong, u heeft weinig ervaring, dat zie ik. Daarom.’

‘Stel u gerust, er is geen gevaar bij,’ antwoordde Joachim geprikkeld.

Waarom was het hem niet gelukt meteen weg te gaan? Maar goed, misschien liet de vrouw nu al iets los.

'Of heeft u reden iets anders te veronderstellen?' ging hij onzeker voort.

De vrouw trok een bedenkelijk gezicht. 'Men weet nooit in welke nesten de mensen zich steken. Een papier is een papier. Net als het geld, het gaat van hand tot hand. Maar meneer zal dat zelf het beste weten.'

'U wou het mij liever teruggeven?'

'O neen, zolang als meneer mij de zaak toevertrouwt.'

'Het is geen zaak, het is iets doodonschuldigs,' zei Joachim met nadruk. 'Alleen moet ik de zekerheid hebben, dat het niet in verkeerde handen komt.'

'De eerste hand waarin hij na de mijne komt, is de goede, dat kan ik u garanderen,' zei de vrouw. 'Maar daarna... dat is buiten mijn verantwoordelijkheid. Dat is de hare.'

'Zo is het,' antwoordde Joachim, groette haar haastig en verdween.

Een misselijk, vuil gevoel, alsof hij gekleed en wel in een stinkend riool gevallen was, en zo de hele stad door moest, begeleidde hem op weg naar huis.

7.

Het heeft geklopt, stelde hij jubelend bij zichzelf vast, toen de post hem al heel spoedig een kort briefje van Carla bracht, waarin zij hem weliswaar verweet, dat hij tot tweemaal toe tegen haar uitdrukkelijk verbod in, getracht had bij haar door te dringen, maar waarin zij hem tevens dag en uur opgaf, dat hij haar bezoeken kon. Waarom zij haar vorige afspraak niet had kunnen houden, schreef ze niet; het briefje was zo sober en zakelijk mogelijk. Alsof ik heel het spelletje weer van voor af aan beginnen moet, dacht Joachim. Maar hij was tevreden over zichzelf. Zijn dreigende toon, die hij toch ook in de oprechtheid van zijn gevoelens had weten te verzachten, had het beoogde resul-

taat opgeleverd. Dat was vooreerst voldoende.

Bij zijn aankomst zag hij de dikke portier achter zijn glazen deur zitten. De man keek ternauwernood op toen hij haastig voorbijliep, en maakte slechts een vluchtige handwuiving, als om te zeggen: Ga maar door!

Op Carla's étage gekomen, besloot hij niet aan te kloppen, maar eenvoudig naar binnen te gaan, plotseling voor haar te staan om haar te verrassen bij haar toevallige bezigheid. Hij hoopte haar op deze wijze wat beter te doorzien en haar geen tijd te laten de een of andere houding aan te nemen. Was zijn wederkomst geen vanzelfsprekendheid? Bijna een recht.

Deze toeleg mislukte evenwel, want toen hij de koperen knop omdraaide, week de deur niet. Hij was wel genoodzaakt aan te kloppen, en ofschoon binnen Carla's stem hem antwoordde: ‘Ik kom!’ duurde het nog een hele poos, voor hem werd opengedaan. Het verstoorde hem niet weinig, en hij zou niet geaarzeld hebben dit te laten blijken, wanneer hij niet getwijfeld had zich zulk een houding te kunnen veroorloven, en als niet zijn ongeduld en verlangen om weer als vroeger met haar samen te zijn, sterker geweest waren.

Ze stond gekleed om uit te gaan en zei nog voor hij haar kon begroeten: ‘Ik heb zin om wat te wandelen en misschien ergens naar een bioscoop te gaan. Zullen we maar meteen...’

Carla maakte aanstalten naar buiten te komen, maar Joachim stiet haar even zacht als onverzettelijk terug en zei:

‘Geen kwestie van. Je hebt me hier gevraagd te komen; nu heb je mij ook hier te woord te staan.’

‘Sinds wanneer heb jij het recht me iets te commanderen?’ vroeg Carla bits. ‘Die toon van je brief was ook al zo eigengereid. Jullie aanmatiging...’

Joachim echter stond nu binnen met haar in de kleine vestibule en trapte de deur achter zich dicht, terwijl hij nog haar armen vasthield.

‘Carla,’ zei hij, ‘je wist toch heel goed wat je deed toen

je mij schreef dat ik kon komen? Je wist toch heel goed dat dit geen boodschap aan een kleine jongen was. En dat ik niet vergeten ben hoe wij de vorige maal hier...'

'Juist wel! Dat ben je wèl vergeten; dat ieder ogenblik een ander hier kan komen. Anders zou je wel meteen zijn meegegaan. Toe nou. Wanneer je werkelijk van me houdt, dan ga je nu direct mee.'

'En wanneer ik het niet doe?' vroeg Joachim. 'Ik doe het niet. Ik heb geen zin meer om iets uit de weg te gaan. Ik ben voor jou gekomen en ik heb je nu gevonden.'

Hulpeloos keek Carla hem aan in het schemerdonker van het gangetje. Joachim bleef bij de deur staan, niet van zins haar kans te geven om te ontsnappen. Hij zag haar lippen trekken, tranen blonken in haar ogen.

'Beul! Jij dwingeland!' verweet ze, niet zeer overtuigend.

'Dat heb jij van mij gemaakt. En je weet best, dat ik ook heel anders zijn kan, - ook heel zacht,' liet Joachim er mild op volgen.

'Dat is juist het valse en bedriegelijke aan jou.'

'En jij bent zeker in het geheel niet vals en niet bedriegelijk? Maar laat ons toch geen ruzie maken, Carla.'

Hij had haar losgelaten, en kwam nu toch weer voorzichtig op haar toe, begon haar mantel los te knopen.

'Liefste,' ging hij teder voort, 'blijf. Al is het maar een kwartier. Dan zie ik dat je inderdaad... Dan gaan we samen weg.'

Ze liet hem maar begaan, en hij ontdeed haar van haar mantel en haar handschoenen. Zelf zette zij toen maar haar hoedje af, en Joachim streek zachtjes langs haar krullen.

'Zo mooi en zo zacht,' zei hij bewogen. 'En daaronder zo'n hard hoofdje. Wist ik maar één enkele van de gedachten die nu daarin omgaan...'

Als om haar gedrag voor anderen, buitenstaanders te vergoelijken, zei Carla: 'Ik heb gedaan wat ik kon, en je wilt niet luisteren. Best dan. We kunnen niet eeuwig in dit akelige gangetje blijven staan.'

Daarop stiet ze de kamerdeur open en liet hem binnen in

de propvolle ruimte waar hij ook de vorige keer geweest was. Waar zou ze slapen? dacht Joachim. Maar juist omdat nog talloze andere en gewichtiger vragen hem bestormden, was hij vastbesloten niets te vragen. Hij had de overtuiging dat zij hem dan ontweek en listig werd; hij moest haar in de ogenblikken van haar argeloosheid zien te snappen.

Ze zaten zwijgend in de lage fauteuils, schuinsweg tegenover elkaar. De stilte en de temperatuur waren beide even drukkend en Carla ging het raam openzetten, waardoor het opstijgende straatrumoer iets van Joachim's verwarring kwam verjagen.

'Het is nu veertien dagen geleden, dat je me zou opbellen,' begon hij voorzichtig, toen Carla weer - preuts en eenzelvig - op haar plaats zat.

'O ja? Zo lang?'

'Voor mij is deze tijd gekropen. Als veertien maanden.'

'Je hebt het dus niet druk,' stelde ze koeltjes vast.

'Aan werk ontbreekt het me werkelijk niet. Maar jij hebt mijn gedachten vervuld; de zorg om jou, om wat je misschien belet heeft je woord te houden.'

'Mijn woord?'

'Je zou telefoneren om mij te laten weten of ik komen kon of niet.'

'O zo, noem je dat mijn woord,' zei Carla peinzend.

Zo kom ik niet verder, dacht Joachim. Wat is ze recalcitrant vandaag. Om door elkaar te schudden en daarna af te zoenen tot wij er beiden bij neervallen. Doen! En dan? Dan zijn we nog even ver.

'Ik neem aan, dat je al die tijd niet kon,' begon hij weer.

'Neem dat maar aan. Overigens heb jij ook je woord gebroken. Zonder rekening te houden met wat je me daarmee aandeed, ben je twee keer hier geweest, - zonder afspraak. En nu, dat is de derde keer, ben je niet weggegaan, ondanks mijn dringend verzoek. Zoveel is dus je woord waard.'

'Want de liefde breekt alle wet,' citeerde Joachim. 'Kom, zullen wij elkaar nu niet vergeven en weer als zoete

kinderen zijn? Je sprak van een kwartier... dat is zó om.'

'Ik heb gesproken van dadelijk weggaan. Maar jij...'

'Jij maakt dit onmogelijk, zo lief je er uitziet.' Joachim stond op en boog zich over haar heen.

'Je haren ruiken al naar zomer,' zei hij. 'Als je werkelijk niets van me weten wilt, zeg het dan. Opdat ik dan tenminste zelf weten kan, wat me te doen staat.'

'Wat dan?' vroeg Carla met onverschillige nieuwsgierigheid.

'Laten wij elkaar niets vragen, ieder zwijgen over zijn geheimen. Lijkt me beter.'

De jonge vrouw liet haar hoofd hangen. 'De mijne heb je toch allang begrepen; je ziet toch in wat voor een toestand ik verkeer.'

'Rebels, geënerveerd, tegen beter weten in stuurs. Tegen je eigen gevoel in.'

'Mijn eigen gevoel, bah!' zei Carla schamper.

'Er moet een eind komen aan die kwelling,' antwoordde Joachim resoluut.

'Dat is je enige zorg, egoïst.'

'Ik bedoel de kwelling die anderen je aandoen, liefste.'

Joachim trok haar hoofd naar zich toe en legde zijn arm om haar schouder. 'Nog vijf, zes weken,' hernam hij, 'en ik ben vrij man. Vóór die tijd zal ik weten, wie je vijanden zijn en dus de mijne. We zullen een krijgsplan opstellen en ik zal je winnen als een slag. Jouw vrijheid en daardoor ons geluk. Zeg dat je daarin toestemt.'

Tegen zijn borst zoemde haar stem: 'Ik mag je, omdat je zo ontzettend naief bent.'

'Laten we dan maar aannemen dat de gekken de kaart krijgen.'

Carla sprong op, duwde hem van zich af.

'Neen, *ik* ben gek, ik!' riep ze uit. 'Ik laat me in met een kinderachtigheid die me niet helpen kan; goed bedoeld, o ja, maar een soort van blijspel voor kostscholen. Terwijl onder mij de wereld vergaat en boven mij de hel losbreekt. Denk maar gerust dat ik wat bazel en interessant wil schij-

nen. Denk wat je wilt. Wat kun je anders zijn dan een naieve toeschouwer aan het strand, die gelooft dat ik kopje-duiken speel, terwijl ik bezig ben te verdrinken.'

Heel haar gezicht vertrok, en ze begon te snikken.

'God nog toe, is het zó erg...' stamelde Joachim.

'Erg... erg... het is niets. Ik wou maar dat je bleef denken dat het niets was... en gelukkig kon zijn op jouw manier. En ik... wel, voor mij komt het er niet meer op aan! Wat zoek je hier nog? Mijn lot is bezegeld... en ik heb het te aanvaarden.'

Tranen liepen over haar gezicht dat verder onbewogen was, als door een masker verborgen. Maar ze scheen zich te schamen, want ze liep de kamer uit, terwijl Joachim geheel bedremmeld en ontdaan achterbleef, besluiteloos of hij haar volgen zou, dan wel eerst even alleen laten om bij te komen. Hij was nog geen stuk wijzer geworden, enkel nog dieper dan eerst ervan overtuigd, hoe ongelukkig en in-het-nauw-gedreven ze was. Maar des te machtelozer was hij ook, nu ze niets prijsgaf van het geheimzinnige dat zo haar leven - en daardoor het zijne - ondraaglijk maakte.

Hij hoorde een kraan lopen, wat gestommel. Reeds enkele minuten later keerde Carla terug. Ze had zich wat opgeknapt. Ze verontschuldigde zich met een flauw glimlachje: 'Neem het me maar niet kwalijk. Zie ik er erg onttakeld uit? Ik wist wel dat ik vandaag niet veel hebben kon.'

'Daarom is het misschien juist goed dat ik gekomen ben,' zei Joachim. 'Al was het enkel maar om je wat af te leiden.'

'Op straat zou ik niet gehuild hebben,' meende Carla.

'En in de bioscoop ook niet. Al die onechte levens daar zijn zo belachelijk, dat je voor een poos jezelf vergeet.'

'We kunnen nog altijd gaan,' stelde Joachim goedig voor.

'Ofschoon het me beter lijkt, als we hier wat samen blijven praten.'

'Praten, praten... Tot ik mezelf weer niet meester ben... Neen.'

‘Dit dan,’ zei Joachim, en sloot haar in zijn armen. ‘Dit dan, dit... als troost.’

Ze liet een korte poos met zich begaan, geheel willoos, als iemand die zich maar laat drijven, of minder nog, een losgeraakte bos wier, die meegevoerd wordt door de stroom. Maar eensklaps nam ze Joachim bij de hand en sprak: ‘Ga mee,’ en bracht hem in de gang, dan in het vertrek ernaast, waar hij nog niet geweest was, en waar hij met één oogopslag kon overzien, dat dit een zeer zakelijk spreek- of werkkamertje was. Er stond een klein schrijfbureau waarop een schrijfmap lag, enkele stoelen waren gerangschikt rondom een kleine tafel. Dat was alles. Aan de muren hing niets dan een oude ingelijste landkaart en een vergeeld familieportret.

‘Laat ons hier zijn, dat is veiliger,’ zei Carla.

‘Waarom veiliger?’ vroeg Joachim, die iets dubbelzinnigs in dit voorstel vermoedde.

‘Om niet voor een tweede maal verrast te worden.’

‘Doe dan tenminste de deur op slot. De buitendeur heb je toch ook al afgesloten?’

‘Neen. Dat geeft trouwens niet.’

‘Doe het dan deze, in ieder geval.’

‘Neen. Onnodig. Hier komt trouwens toch niemand binnen.’

Joachim voelde, hoe hem het bloed naar het hoofd steeg.

‘Je maakt je hoe langer hoe ontoegankelijker voor mij,’ zei hij wild. ‘Waarom laat je je door mij Carla noemen, terwijl je voor anderen Evelyn heet? Waarom heb je voor mij een andere naam dan die waaronder je hier woont? Waarom ontvlucht je mij voortdurend, en kom je op het laatste ogenblik toch altijd weer terug? Nooit heb ik iets wat ik al in mijn armen hield, tegelijk zo ver van mij verwijderd gevoeld! Wie je ook bent, wat je ook bent, ik zal het nooit opgeven. Maar er staan vijanden tussen ons, een of meer, altijd aanwezig en toch ongrijpbaar. Toon ze, al is het maar een slip van hun gestalte, en je zult zien hoe trefzeker ik ze versla...’

‘Ridder van de Tafelronde redt reine jonkvrouw uit de muil van de draak,’ antwoordde Carla. Haar oude spotlachje was teruggekeerd.

‘En wat dan nog, als dat zo is?’

‘Ik ben geen reine jonkvrouw. Zoveel besef heb ik je toch zeker al gegeven, is 't wel?’

‘Zoveel besef, dat ik weet dat je de strijd waard bent,’ sprak Joachim vol vuur. ‘Al zou ik zeker zijn van mijn nederlaag.’

Spottend antwoordde Carla: ‘Je spionnage, je pogingen om de portiers uit te horen, hebben je tenminste niet veel opgeleverd. Het is fraai, moet ik zeggen!’

‘Mijn gevoelens gaven mij er het recht toe. En nòg.’

‘Ze zullen je niets opleveren,’ ging Carla voort. ‘Niets, mijn jongen.’

Joachim haalde zijn schouders op.

‘Ik kan ook wel andere middelen gebruiken,’ zei hij vlak.

‘Dit bijvoorbeeld!’

Hij viel uit naar haar handtasje dat op het bureau lag, greep het om het te openen; Carla trachtte het te ontrukken, waardoor het op de grond viel en zijn inhoud over de vloer verspreidde. Het waren de gebruikelijke snuisterijen van het vrouwen-toilet, maar ook een pakje brieven en papieren, die nu onder de tafel uiteengestoven lagen. Joachim dook ernaar, terwijl Carla het hem trachtte te betwisten. Een paar stoelen vielen om in het ordinaire handgemeen dat tussen hen ontstond, en waarbij Joachim één brief in zijn vuist geklemd hield, die de vrouw hem vergeefs trachtte te ontwringen. Tenslotte gaf ze hem een klap in het gezicht en stond daarna te hijgen van opwinding. ‘Vooruitbetaling,’ constateerde Joachim met gloeiend gezicht. ‘Maar ik ben toch minder onbescheiden dan je denkt. Ik wou alleen je naam zien,’ vervolgde hij, terwijl hij zijn vuist opende om de brief weer glad te strijken, die nog in zijn envelop stak. Doch voor hij nog het adres gelezen had, werd zijn oog getroffen door het gedrukte hoofd aan de bovenrand van de envelop, een opschrift dat hij

maar al te goed kende: H.J. Warden en Co. De firmanaam van zijn vader.

Dus toch hij! Hoe juist was zijn vermoeden geweest, dat hij al te lichtvaardig weer van zich afgezet had. Waar heb je dit vandaan; wat heeft dit te betekenen? wilde hij haar vragen, maar hij onderdrukte onmiddellijk deze impuls, die wegzakte in het gevoel van misselijkheid, afkeer en verontwaardiging dat zijn ontdekking begeleidde. Zwijgend en met een mismoedig gebaar gaf hij haar de brief terug. Hij wist nu genoeg; waar zijn grootste vijand te zoeken.

'Wees nu maar niet boos,' zei hij met een stem die hem zelf heel vreemd in de oren klonk, terwijl hij toekeek hoe Carla haar verdere bezittingen bij elkaar raapte. 'Als je zelf zo speelt, moet je ook tegen een spelletje kunnen. Maar hèb je me nu, na onze vorige ontmoeting ooit opgebeld, ja of neen? Let goed op, dit is de enige rechtstreekse vraag die ik je gesteld heb, - een vraag die mijzelf betreft, en waarop je mij dus in elk geval een antwoord te geven hebt. Ja of neen?'

Carla was weer overeind gekomen. Haar gezicht was nog rood van de opgewonden krachtsinspanning.

'Wat zei je?' vroeg ze onverschillig.

Hij herhaalde zijn vraag.

'Na dit wat er gebeurd is, begrijp je toch zeker wel, dat het tussen ons is afgelopen,' zei ze bijna vijandig. 'Je kunt nu niets beters doen dan heengaan. Voorgoed.'

'En mij melden bij H.J. Warden en Co. Iets dergelijks had ik me ook gedacht,' antwoordde Joachim vlak. 'Het lijkt mij een buitengewoon instructief gesprek te zullen worden tussen mijn vader en mij.'

De vrouw haalde haar schouders op. 'Doe wat je niet laten kunt, nu je toch al zoveel schijnt te weten. Voor de gevolgen draag jij de verantwoordelijkheid.'

Als hij het is, ik denk dat ik ze dan beiden neer moet schieten, haar en hem, flitste het door Joachim. Ze heeft gelijk, het beste wat ik doen kan, is heengaan. Onderzoeken, zekerheid en bewijzen krijgen, en dan handelen.

Wat een coïncidentie, dat hij op deze zonderlinge, sombere weg zijn vader moest ontmoeten. Op de smalle balk over een heel diep ravijn stonden zij nu tegenover elkaar. Of de een, of de ander moest omlaag gesmeten worden, eer de weg vrij kwam. Of in hun worsteling beiden tegelijk? Alleen het gonzend-diepe ravijn bleef voor en na wat het geweest was: Carla.

'Daarom heb je me dus een andere naam genoemd dan die je werkelijk draagt,' vervolgde hij luidop zijn gedachtengang. 'De oude en de jonge Warden zouden zo elkaar niet licht... kom, kom... ik ga.'

Hij opende de deur, kwam op de gang. Zij volgde hem niet. Nog even bleef hij aarzelen. Wanneer zij hem teruggehouden had, zou hij gebleven zijn. Maar ze verroerde zich niet, en hij keek ook niet achterom. Hij draaide de buitendeur open en haalde diep adem toen hij in de openheid van de galerij stond. Maar het was alsof hij verder in een nevel liep. Hij keek zelfs niet naar de portiersloge. Gedachten aan wraak en moord, een geur van ontzetting en bloed maakten hem dronken. Hij zwaaide met zijn fiets van de ene kant van de weg naar de andere.

Derde hoofdstuk

[1.]

Joachim had zijn vader nooit goed gezien, nooit herkend. Nu ontdekte hij hem. Een man die hij vanwege talloze kleinigheden zelden sympathiek gevonden had, maar voor wie hij tot dusver ontzag gevoeld had om zijn macht en overwicht in het gezin. Thans besefte hij echter, hoe zijn afkeer, met de jaren gegroeid, op zeer goede, zij het onbewust gebleven gronden had berust. Instinctief had hij geweten dat de man aan wie hij slechts door een zeer toevallige biologische bijkomstigheid verbonden zat, een huichelaar was van de eerste soort, die een dubbel leven leidde; niet op de wijze van een bon-viveur, die hij nog had kunnen vergoelijken, maar als een echte gemene sadist, een vrouwenbeul en een perverse duisterling. Hij had er geen duidelijk besef van, hoe de man zich precies misdroeg, maar hij had zelf met Carla genoeg beleefd om zich gerechtigd te voelen, bij voorbaat het slechtste te denken.

Dat hij al die weken met zijn grootste tegenstander onder één dak gehuisd had! Aan tafel sloeg hij zijn blikken neer; hij zou anders niet meer in staat geweest zijn de aanwezigheid van zijn vader te verdragen. En zelfs zijn moeder boezemde hem dientengevolge een zekere, meer fysieke afkeer in. Hij beklaagde en verachtte haar tegelijk, om het leven naast en met zulk een man, zulk een bedrieger.

Men bracht zijn afgetrokkenheid en de kortheid van zijn antwoorden in verband met het op handen zijnd examen en verontschuldigde hem. Zelfs zijn broer bekeek hem wat medelijdend, en Betsy plaagde hem minder dan anders. Hij was nu vastbesloten, geen pogingen te doen Carla te naderen, voordat hij op welke wijze dan ook erin geslaagd zou zijn, zijn vader te ontmaskeren. Een vastomlijnd plan hiervoor wist hij nog niet te maken, maar hij hoopte op de hulp die het toeval hem zou bieden in de periode die

hem nog vóór het eindexamen restte. Daarna zou hij gemakkelijker zelf kunnen handelen. In dienst van zijn vader zou het hem immers niet moeilijk vallen in al diens zaken door te dringen, om hem dan plotseling schaakmat te zetten. Als een verspieder in het vijandelijke kamp zou hij zijn ogen eindelijk de kost kunnen geven, en zodra hij alle bewijzen in handen had, zijn troeven op tafel leggen, rekening en verantwoording vragen aan degene die hem tot dusver om rekening en verantwoording gevraagd had.

Wanneer hij tenminste slaagde. Zijn kansen waren maar matig; hij had er ongetwijfeld nog kunnen komen, was door zijn leeftijd zeker niet de slechtste van de klas, al kon hij tegen enkele van de kleine, vlugge jongens, het verachtelijke grut van boekenwurmen en pienterpieten niet op. Tenslotte had hij toch een redelijk stel hersenen. Maar de laatste weken waren wel erg confuus geweest. Hij was voortdurend afgeleid en kon zich moeilijk meer concentreren op een andere algebra dan die van zijn relatie met Carla, - gecompliceerde vergelijkingen met maar al te veel onbekenden, en een onmogelijk gegoochel met irrationele en imaginaire waarden. Ook daarom was het beter, dat hij nu het besluit maakte, te wachten met alles, totdat deze bezoeking voorbij zou zijn. Hij *moest* dit niet alleen, maar hij *kon* het zich ook veroorloven, daar Carla immers, hoe bedreigd ook, op zijn hand was. Duidelijk. Heel haar vreemdsoortig gedrag, die schijnbare inconsequenties en grilligheden, waren er immers op berekend geweest, hem te vrijwaren voor het grootste gevaar: door zijn vader ontdekt te worden. Met een catastrofe, een breuk als onherroepelijk gevolg.

Had Carla hem niet daarvoor willen behoeden, van het ogenblik af dat zij zijn naam en adres wist, en dadelijk daaruit kon afleiden wiens zoon hij was? Had ze hem niet daarvoor willen misleiden, hem een valse naam opgegeven, opdat hij zich niet in zijn argeloosheid thuis kon blootgeven? Natuurlijk had ze met zichzelf een tweestrijd gevoerd, want ze hield van hem. Vandaar haar inconsequen-

ties, haar toegeeflijkheid aan de ene zijde, haar angstvallig terugtrekken aan de andere. Arme, lieve Carla... tot het einde toe had ze deze tweestrijd om zijnentwil, om hun liefdeswil volgehouden. Totdat hij de ontknoping geforceerd had. En toch was het beter zo. Liever deze zekerheid dan nog langer in het duister te moeten tasten en zichzelf te kwellen om harentwil.

Hoe langer hij er over nadacht, hoe duidelijker hij er van overtuigd raakte, dat hij thans het gehele geval doorzag. Het verbod om haar ongevraagd te bezoeken, diende het niet uitsluitend om te voorkomen dat vader en zoon elkander daar ontmoetten? De gevolgen zouden fataal geweest zijn, en zeker nog praematuur, zolang hij niet over zijn volledige vrijheid beschikte, - dus na het examen.

Maar naarmate hij meer zekerheid over dit alles kreeg, en in het licht hiervan iedere bizonderheid die hem eerst raadselachtig geleken had, verklaarbaar werd, groeide ook de haat tegen zijn vader en de vastberadenheid om een eind te maken aan het schandelijk despotisme van die ellendeling. Als hij tersluiks de nogal behaarde, maar al ietwat rimpelige handen van de man bekeek, gruwde hij bij de voorstelling hoe zij ruw en oppermachtig bezit namen van Carla. In de stem waarmee de oudere Warden trachtte heel gewone dingen op gewone toon te zeggen, hoorde Joachim de tyrannieke drift waarmee hij haar terroriseerde; even duidelijk als toen hij zijn telefoongesprek had afgeluisterd. Al de bestraffingen en uitbranders die hij in de loop der jaren ontvangen had, wat waren ze anders geweest dan de aanduidingen van een veel grotere monsterachtigheid, voorboden van het ware wezen van deze sadist en vrouwenbeul. Een kind was hij geweest, dat hij dit alles niet eerder ontdekt had en in argeloosheid zijn eerste vermoedens had verdrongen. Nu hij echter voor zichzelf de zekerheid verkregen had, zag hij in deze samenloop van omstandigheden tevens de hand van een hogere, buitenaardse gerechtigheid, het herstel van een evenwicht dat er tenslotte zijn *moest:* de wandaden van de vader, die door de zoon gewroken

worden, Oidipous die teruggekeerd, ditmaal bewust de valse Laïos neer zal slaan, om zondeloos de bruid die niet zijn moeder is - goddank niet - mee te voeren.

En stellig zou hij hem verslaan; ook zonder geld of macht, en zoals hij zijn vader zag, zelfs zonder gewelddadigheid. Alleen, het vergde tijd, hij moest geduldig zijn, geen tweede stap doen voordat de eerste heel zorgvuldig was geplaatst. Die eerste stap, dat zag hij duidelijk in, was het examen; en het was een wankele stap. Wanneer hij zakte, zou hij weggaan, met de noorderzon vertrekken, werken met zijn handen als het nodig was, en zien wat hem te doen stond. Maar dat was de slechtste kans, hoewel... Hij herinnerde zich Kroner's woorden, nog dezelfde morgen, in de lucht, niet tegen hem persoonlijk, in de lucht die heel de klas voor deze leraar was, gesproken: ‘Als de dames en de heren candidaten denken dat het mee zal vallen met het eindexamen, kan ik hun de verzekering geven, dat voor mij vaststaat dat er minstens drie uit deze klas dit optimisme in geween en tandenknarsen zullen zien vergaan.’

Dergelijke orakeltaal kregen zij regelmatig, en in de laatste dagen hoe langer hoe vaker te horen. En ofschoon zij wisten dat Kroner er behagen in schepte een vorm van vage paniek over de klas te verbreiden, begrepen ze maar al te goed, dat zijn woorden toch ook een grond van waarheid bevatten. En de minste blik, het kleinste gebaar van hem was voldoende om ieder te doen denken, dat zulke woorden in het bizonder op hem of haar gemunt waren. Joachim speciaal had er alle reden toe, temeer daar Kroner hem vrijwel links had laten liggen sinds het laatste incident op school, en Joachim had nagelaten op welke wijze dan ook zijn aandacht te trekken, al was het maar door het geven van een bizonder goed antwoord of het formuleren van iets geestigs, dat Kroner trouwens altijd wist te overtroeven en zo ongedaan te maken.

Dof en doezelig was Joachim's geest op school; zijn gedachten zwierven meestal daarbuiten, hoezeer hij ook zijn

best deed om die onwillige spreeuwentroep binnen de hatelijk-kale wanden van het leslokaal te drijven. Zij verkozen de vrijheid van een fantastische wereld, de stralend-blauwe verlokking van het avontuur, de geheimzinnige verten waarheen een zesde zintuig hem scheen te lokken, onbewust waarom...

En nu hij eenmaal, voor deze korte tijd, probeerde afstand te doen van Carla, met de zekerheid dat hij zich straks geheel aan haar verovering zou kunnen geven, nu werd zij voortdurend liever en toeschietelijker in zijn verbeelding. Ongewild kwam telkens weer, en voortaan zonder de onaangename bijmengsels der werkelijkheid, het beeld van haar bekoorlijkheden voor zijn geest, en herbeleefde hij de extatische ogenblikken waarin hij zich volkomen één met haar gevoeld had, en niets, zelfs niet de burgerlijke kleding hen van elkander scheidde. Hoe jammer dat hem dat nu veel te haastig en maar half bewust beleefd scheen. Maar als hij zijn gang straks gaan kon, elke dag bij haar zijn, niets meer tussen hen in zou staan, - de heerlijkheid daarvan, die hij zich droomde, doortintelde hem met een diepe zachte warmte en joeg het bloed tot in zijn magere kop.

Zijn enige vrees was, dat zij in deze tussenpoos wellicht zou denken, dat hij haar had opgegeven, dat hetgeen hij van zijn toekomstplannen losgelaten had, maar lege bluf geweest was, en dat hij voor het schrikbeeld van zijn vader was teruggeweken. Des te groter zou dan haar verrassing zijn, wanneer hij zich eindelijk in zijn volle kracht ging tonen.

2.

Tijdens zijn latere schooljaren had Joachim geen bizonder innige vrienden gehad, tenzij voor zeer korte tijd. Het was ermee gegaan als met zijn verliefdheden, ze waren nooit van lange duur en nooit bovenmate hevig geweest. Over het algemeen mocht men hem graag, omdat hij redelijk en zonder achterbaksheid was; maar een natuurlijke reserve

behoedde hem ervoor een allemansvriend te worden. Vaak was hij van de partij geweest, wanneer de hele troep ergens heen ging, maar even vaak ook niet. Hij behoorde niet tot het type dat absoluut onontbeerlijk geacht werd voor de gezelligheid. Hij hoorde erbij, maar feitelijk niet meer dan hij zelf wilde. En dat was de laatste weken al heel weinig geweest, zonder dat het een van zijn kameraden enig gemis liet voelen. Was het de een of ander ook al opgevallen, men zou onvoorwaardelijk deze teruggetrokkenheid aan het examen hebben toegeschreven, of aan een bui die bij hem geen zeldzaamheid was, en waaraan vanzelf weer een einde kwam.

Vandaar dan ook, dat toen het plan gemaakt werd, de laatste schooldag te vieren door een feestelijke tocht naar buiten, alvorens de vrije week in te gaan, die allen wel aan de een of andere vorm van repetitie of oefening zouden besteden, ook Joachim er heel vanzelfsprekend bij betrokken werd. Het feit dat hij ouder was dan de meesten, en daardoor onwillekeurig al wat op hen begon neer te kijken, hinderde hen noch hem hierbij. Hij wilde zich ook niet aan dit gebruik onttrekken, en in zijn verbitterde eenzaamheid beschouwde hij het uitstapje als een welkome afleiding.

Na het enkele lesuur, dat de prachtige vroege zomerdag officieel tot laatste schooldag maakte, en waarin hun gelukkig de verwachte toespraak van de rector bespaard bleef (die nu zeker bij het bekendmaken van de examenuitslagen zijn schade zou inhalen) stapten zij gezamenlijk en vooreerst nog weinig luidruchtig op. De meesten gingen per fiets, de overigen zouden met een locaal-spoortje volgen naar het natuurpark, waar zij de verdere dag gingen doorbrengen, om als de stemming er nog was, des avonds in de stad of elders nog te gaan dansen. Dat bleef intussen nog onzeker.

Joachim fietste tezamen met Leo Dekking, die hij een van de geschiktste kerels van zijn jaar vond; het gezelschap van de meisjes trok hem voorlopig nog niet aan, daar het hem teveel aanleiding gaf tot het maken van vergelijkingen,

die hopeloos in hun nadeel uitvielen. En hij wilde juist niets liever dan vergeten vandaag.

Leo was onderhoudend. Al lag de zwaarste kluif nog voor de boeg en was hun in-vrijheidstelling nog maar voorlopig, de mogelijkheid alleen al, dat zij nu inderdaad de school voorgoed achter zich lieten, gaf hun een gevoel van opluchting, dat zich al gauw tot dartele vrolijkheid uitdijde. Joachim luisterde welwillend naar de grollen die Leo in steeds snellere opeenvolging vertelde, en begon soms te grinniken.
'Eigenlijk spijt het me,' zei Dekking, 'dat we dit laatste uur niet van Kroner hadden. Ik had zo iets moois in mijn hoofd om hem terug te betalen voor alles wat hij ons in de loop der jaren heeft aangedaan.'

Aangemoedigd door Joachim's nieuwsgierige blikken terwijl hij zo dicht mogelijk bij hem kwam rijden, ging hij voort: 'Je moet namelijk weten, dat ik onlangs ontdekt heb, dat hij een vrouw heeft. Hoe vind je 'm?'

'Onmogelijk. Kroner en een vrouw... Hij is nog altijd vrijgezel en dat blijft hij tot zijn dood, - een koude stang profielijzer.'

'Dat zal wel. Dat betwijfel ik niet. Maar ik bedoel: dat hij iets aan de haak geslagen heeft, een scharreltje of zo. Ik zag ze samen, innig, man! Hij helemaal niet branie-achtig meer, een en al bewondering, kennelijk wèg van haar. Hij zag of hoorde niets anders. Ik heb het met opzet aan niemand verteld, had er plotseling bij een passende gelegenheid een toespeling op willen maken, om te zien wat voor een snuit hij zou trekken. Jammer dat die kans nu wel verkeken is; klassikaal tenminste.'

'Het zal me de juffrouw wel geweest zijn,' meende Joachim. 'Een hark natuurlijk.'

'Zeg dat niet. Ze zag er wat aardig uit. Een beetje van het cynische type, zij ook. Interessant. Ik had volop gelegenheid haar te observeren, zonder dat Kroner mij zien kon, want ze zaten samen in een restaurant, en ik zo, dat er juist een schut was tussen hem en mij, als ik mij tenminste niet te ver vooroverboog. Ze had een paar ogen, een uit-

drukking... een heel stuk te pittig voor Kroner, daar kun je van op aan. Het leek me zelfs alsof ze er niet afkerig van was een beetje met me te flirten toen ze me in de gaten kreeg.'

Leo's woorden herinnerden Joachim aan Carla, en hij voelde weinig lust er op door te gaan.

'Wat kunnen mij Kroner en zijn liefdes nog schelen,' zei hij, 'gesteld dat hij zoiets weet op te brengen. Ik ben blij dat ik binnenkort van hem af ben, en hem in de toekomst zelfs niet met mijn hakken behoef aan te kijken.'

De ander was echter in een milde stemming.

'Och, zo erg is hij ook weer niet. Meer vermakelijk op zijn manier. Ik heb een idee dat hij zichzelf niet au sérieux neemt, en zich inwendig een stuip lacht, wanneer wij of anderen dat wel doen.'

Maar Joachim keek heel wijs en stelde vast: 'Hij is een gevaarlijk type. Je hebt er geen idee van hoe sommige mensen zich anders kunnen voordoen dan ze werkelijk zijn, hoevelen er misschien een dubbel leven leiden. Tot ze, na jaren en jaren pas, tegen de lamp lopen; of misschien nooit.'

Hij dacht daarbij aan zijn vader en voelde weer even de oude bitterheid opwellen, tegelijk met een lichte ergernis dat hij hier naar kinderpraat luisterde, terwijl hij zelf al in de ernstigste levensproblemen gewikkeld zat. Ook uit deze sfeer van beuzelingen, waarin hij niet meer thuishoorde, zou het eindexamen hem bevrijden. In dit opzicht was dit gelukkig ook de laatste dag.

Leo was alweer over iets anders begonnen, en de enkele uren stevig fietsen die het natuurpark van de stad scheidden, waren al pratend in een ommezien voorbij. Aan de ingang wachtten reeds de meeste anderen, en was de troep weldra weer voltallig. Ze gingen gezamenlijk naar binnen door een hoge, schaduwrijke allee, waarin hun praten en schertsen zo helder klonk als in een zaal vol spiegels, en de vochtigheid die er heerste herinnerde aan watervallen en uitgestrekte vijvers. De laan voerde hen echter naar heu-

vels, waaruit rechtstandig naakte stukken rots opstaken, steeds weer nieuwe heuvels, zo ver het oog reikte. Alleen rechts waren nog dichte bosschages, en daarachter lag een dierentuin.

Joachim kende de weg heel goed, hij was er in vroeger jaren menigmaal geweest, met zijn ouders als kind al, en later ook alleen. Maar in de laatste tijd was hij er niet meer toe gekomen. Hij ontdekte dicht bij de dierentuin een paviljoen dat hij niet kende, omdat het pas gebouwd was, en deed het voorstel dat ze daar hun noenmaal zouden gebruiken. De meerderheid was er echter op tegen, vooral de meisjes, die zich veel van een gemeenschappelijke maaltijd buiten in de vrije natuur hadden voorgesteld en daarvoor van alles hadden meegebracht, zodat hiertoe besloten werd. Het kon Joachim ook niet veel schelen, hij bedacht alleen, dat het nieuwe paviljoen wel een geschikte plaats moest zijn om er met Carla naar toe te gaan; hij wist zelf niet waarom, maar hij stelde zich er veel van voor en verheugde zich al op de keer dat hij het doen zou. Ongemerkt was hij in een montere stemming geraakt, terwijl zij langs de paden tussen de bosschages door, verder het heuvelland in gingen, op zoek naar een prettig en beschut plekje met een mooi uitzicht.

Toen ze eindelijk op een kopje onder een brede eik in een kring zaten en met veel luidruchtigheid de voorraden begonnen uit te pakken, merkte Joachim dat een paar van de meisjes die tot vlak bij hem gekropen waren, zich bizonder om hem bekommerden en hem allerlei lekkers voorzetten, onder wat plagerige maar niet minder vriendelijk klinkende uitnodigingen om toe te tasten. Hij glimlachte superieur, ofschoon niet zonder welwillendheid, zoals men tegen goedaardige kinderen doet. Onbedoeld prikkelde hij hen met zijn slechts halve aanwezigheid. ‘Wat voer je eigenlijk uit? We zien je daar de laatste weken haast nooit meer,’ vroeg een dikke blonde die vlak naast hem zat.

‘Studeren,’ loog Joachim. ‘Mij kunnen geen tranen helpen bij het eindexamen.’

‘Je kijkt alsof je verloofd bent,’ schertste een ander. ‘Je wacht zeker tot na het examen om het bekend te maken, hè? Ken ik haar?’

‘Hoe kijkt iemand alsof hij verloofd is?’ vroeg Joachim.

‘Plechtig... verweg... nou ja, *jou* hoef ik toch zeker niets te vertellen. Het verbaast me dat je nog met ons wilt omgaan.’

Joachim grijnsde. Zulke kinderen wisten soms zelf niet hoeveel waars ze zeiden. ‘Kom-kom,’ suste hij. ‘Je verbeelding gaat met je op de loop.’

Maar de meisjes gingen voort met hem te plagen, en hij liet ze goedmoedig begaan. Wat zou het Carla amuseren, wanneer hij haar later deze scène vertellen kon. Later, als hij zelf geen scholier meer was en zijn vader... Hij wilde er vooreerst niet aan denken, vooral zijn vader vergeten. Kon hij zich nog maar als een jongen vermaken, zoals de anderen hier, Leo, die achterover gerold was van het lachen en met armen en benen sloeg om een verhaal dat daar in zijn groepje half-gefluisterd verteld werd, terwijl zijn kraaien er luid bovenuit klonk.

Na het eten werden ze wat stiller. De dikke blonde had haar hoofd op Joachim's knie gelegd en speelde met een lange grasspriet. Enkelen deden alsof ze sliepen. De school... verslapen en versoesde jaren, dacht Joachim, en de meesten zullen er nog wel een poosje mee voortgaan, ook na de school. Hij tilde het hoofd van zijn knie en stond bruusk op. ‘Ik ga nog een eindje wandelen,’ verklaarde hij. Hij kon niet meer stil blijven, hier hoorde hij niet langer thuis, een wijdheid als van het natuurpark dat hier aan zijn voeten lag, had hem sinds weken al aangelokt en dwong hem tot activiteit. Hij werd verteerd door ongeduld en hield het niet meer uit onder deze onnozele lammeren.

Maar hij had nog geen twintig stappen gedaan, of Leo holde hem achterna en riep: ‘Wacht, ik ga met je mee! Dat geluilak hangt mij ook de keel uit.’

Onder het wandelen vroeg Joachim hem: ‘Hoe sta jij eigenlijk met je vader?’

‘O, wel goed. Jij niet?’

‘Zo-zo. Als ik het haal, nu ja, dan is het best.’

‘Je komt zeker bij hem in de zaak?’

‘Misschien. Misschien ook niet. Hij zou het zelf wel willen.’

‘Het heeft zijn voordelen en zijn nadelen,’ meende Leo.

‘Net wat je zegt. Het zou gemakkelijk in een nieuwe soort van voortgezette voogdij kunnen ontaarden.’

‘Ik zou er niets voor voelen, hoewel ik het met mijn vader wel kan vinden. Maar ik ga studeren. En als ik hem ooit opvolg, dan is dat toch wat anders.’

Joachim knikte. Hij wist dat Leo's vader dokter was, en dat de jongen zinspeelde op een toekomstige gelijkwaardigheid. Maar dat was een kwestie van jaren verder, terwijl hij al zeer spoedig zou moeten beslissen, feitelijk al beslist had voor een gelijkwaardigheid aanstonds.

Nadat ze zich wat later weer bij de anderen gevoegd hadden, was de dag gauw genoeg om en werd de terugtocht aanvaard. Toen ze dicht bij de stad waren, stelde iemand voor nog naar een dancing te gaan voor een waardig besluit van de dag. Ze hadden zich niet al te zeer vermoeid en de meesten waren al huiswaarts afgezwaaid; ze bleven nog maar met zijn vijven over: vier jongens en een meisje.

‘Ga nou mee,’ drong Leo aan bij Joachim die niet veel lust toonde, ‘morgen zitten we toch alweer midden in de narigheid.’

Joachim zag er, als altijd in de laatste dagen, ook tegen op om naar huis te gaan, waar hij zich niet meer op zijn plaats voelde en zijn vader niet ontmoeten kon, zonder door een gevoel van afkeer en haat bevangen te worden. Stel je eens voor dat de man weer een van zijn huichelachtige gesprekken met hem begon... Dan nog liever naar de eerste de beste dancing, inderdaad.

Het bleek dat Leo een aardige, vrij mondaine gelegenheid kende, waar hij hen heen bracht en waar een gezellige volte heerste. Alleen in enkele hokjes achter in de zaal was nog plaats. Het ene meisje werd aanstonds door hem naar de

dansvloer meegenomen, terwijl de overigen over hun hoge glazen heen de menigte opnamen, om alvast na te gaan wie zij straks ten dans konden vragen. Het was jammer dat er niet meer meisjes van de pic-nic waren meegegaan; nu was men aangewezen op vreemden, en niemand durfde heel goed. Joachim had trouwens ook geen zin.

Toen Leo met zijn dame terugkwam, was het de beurt aan een der anderen. Joachim was vastbesloten niet te dansen en had zich diep in zijn hoek verschanst. Hij vergenoegde zich met naar het bewegen der paren te kijken, die voor hem wegschoven in de smalle sector die hij kon overzien. Het liet hem onverschillig, hij keek slechts om te vergeten en dacht vaag: Als Carla hier was, zou ik wel dansen... Leo bleef niet lang bij hem, trok de stoute schoenen aan en vroeg een wildvreemde, met wie hij een hele poos op de dansvloer bleef. Maar toen hij er eindelijk weer was, schoof hij dicht bij Joachim en fluisterde hem toe: ‘Weet je wie hier ook is? Die vrouw van Kroner, je weet wel, waar ik je vanmorgen van vertelde.’

‘Danste ze ook? Met wie is ze?’ vroeg Joachim, weinig geïnteresseerd, maar toch oplettend, want alles wat Kroner betrof, kon bruikbaar zijn. ‘Toch zeker niet met hem? Dat ontbrak er nog maar aan, dat hij hier kwam.’

‘Neen,’ zei Leo, ‘ik zag haar zitten, hier vlakbij. Achter in een box, net als wij. Maar ik heb haar duidelijk herkend. Ze had een heer in het zwart bij zich, niet Kroner natuurlijk. Wel, hij zal niet de enige zijn, denk ik... Zijn verdiende loon.’

‘Mijn zegen daarop,’ antwoordde Joachim gemelijk.

Een luide muziek zette in en overstemde hun gepraat. Joachim overwoog, dat het toch wel de moeite waard was, iets meer van Kroner's geheimen te weten en liet zich nauwkeurig uitleggen waar de bewuste dame zat en hoe zij eruit zag. Daarna vroeg hij bij de eerste gelegenheid de beste het meisje uit hun gezelschap voor een dans waarop hij stellig recht had, en verdween met de klasgenote in zijn arm in de richting die Leo hem had aangewezen. Gewillig liet ze zich

meevoeren op het blatende ritme, maar struikelde bijna toen Joachim plotseling stilstond, omdat hij uit een hoek die hij tot dusver niet had kunnen zien en nog niet bereikt had, Carla zag opstaan, half bedekt door een heer die vóór haar stond en haar een donkere cape om de schouder hing. Hij wrong zich, zo goed hij kon, het meisje nog omklemmend, door de dansenden heen. Geen twijfel dat het Carla was! De ander was onherkenbaar, en zeker niet Kroner of iemand die hij thuis kon brengen. Ze hadden hem al de rug toegekeerd en verdwenen haastig in de zij-uitgang. Had zij hem ook gezien?

'Wacht,' zei hij, 'ik *moet* even weg!' En ruw maakte hij zich van het meisje los, dat onwillekeurig zijn hand stijf vasthield. Hij liet haar midden tussen de dansenden staan en ging Carla achterna. Hoogstens dertig passen kon hij van haar verwijderd zijn, toen hij de zij-uitgang bereikte. Hij mòest haar zien, en de ander, die stellig zijn vader niet was, - dat stond vast. Weer ging hij een stuk van haar geheim ontdekken. Hij stiet wild de glazen deuren open, die de gang van de buitenlucht scheidden, en duwde de portier opzij, die juist weer terugkwam naar zijn plaats bij de uitgang. Enkele meters verder zag hij een auto wegschuiven.

'Zijn die heer en dame daarmee...?' vroeg hij de portier.

'Ja meneer. Op dit moment.'

Joachim vloekte binnensmonds.

'Kent u een van beiden?' vroeg hij de portier weer.

'Neen meneer. Kan ik een taxi voor u bestellen?'

Hij bedacht dat hij haar spoor bijster zou zijn in de minuten die verliepen. Alleen, misschien werd ze weggebracht naar haar huis, en kon hij nog iets achterhalen.

'Wat was het voor een auto?' vroeg hij snel.

De portier noemde de kleur en het merk. Het was stellig geen huurauto.

'Roep dan maar een taxi,' commandeerde hij.

Het voertuig kwam gauw genoeg, hij stapte in en noemde Carla's adres. Toen hij er kwam, was het er als anders. De portier zat bij de poort een sigaar te roken. Van een auto

was niets te bekennen. Hij bleef nog een poosje in de taxi zitten, aan de overkant van de straat, vanwaar hij alles kon overzien, het half-geopende portier in de hand om aanstonds weg te kunnen snellen. Maar er kwam niets of niemand, en het nijdig getik van de taximeter maande hem terug te keren. Tenslotte gaf hij het op. Hij moest Leo weer spreken, zekerheid hebben of Carla inderdaad degene was met wie hij Kroner gezien had. Kroner! En niet zijn vader? De brief dan? Of beiden? Dat zou het toppunt zijn. En nu een derde...

Joachim kwam in de dancing terug en vond er gelukkig zijn gezelschap nog.

'Wat is er met jou aan de hand?' vroegen zijn medeleerlingen. Het meisje zat te mokken om wat ze 'geen behandeling' noemde. Joachim verontschuldigde zich, vertelde dat hij een kennis ontdekt had, die hij in jaren niet meer gezien had, hij was bang geweest dat die hem ontglippen zou.

'En heb je hem nu gevonden?'

'Ja.'

'Het is niet waar, je was achter die dame met die zwarte cape aan,' zei het meisje boos.

'Best dan.' Joachim haalde geërgerd zijn schouders op.

'Je kunt Kroner toch geen hak zetten,' stelde Leo vast.

'Hoe wil je dat doen, man. En bovendien, het is toch niet meer de moeite waard.'

'Was dat dan die dame met die zwarte cape?' vroeg Joachim dringender dan hij zelf wilde doen blijken.

'Ja. Ik dacht dat je daarom...'

'Jullie zijn gek,' zei Joachim en hulde zich verder in een hooghartig zwijgen. Ze bleven niet lang meer. Voor de anderen was er iets aan de avond bedorven en Joachim was ongenietbaar. Duizenden gedachten bestormden hem, en hij was niet in staat ze terug te dringen. Hij wilde het ook niet meer. Een wereld vol vijanden omringde hem, en in deze zwijgende, geheimzinnige menigte bleef hem maar één uitweg over: amok te maken.

3.

‘We zullen je deze week maar eens extra vertroetelen, want je zult je krachten wel nodig hebben,’ zei zijn moeder. Ze zette Joachim een extra bord eten voor, dat hij automatisch naar binnen begon te werken, zonder veel lust en met de wrevelige gedachte: het slachtvee moet worden vetgemest. De examens waren begonnen. Een reeks van schriftelijke eerst, waarmee hele dagen gemoeid waren. Daarna zou er een kleine rustperiode zijn voor de correctie, en vervolgens de mondelinge, die de ergste, de beslissende waren. Meer dan ooit twijfelde hij aan zijn kennis, maar meer dan ooit ook voelde hij de noodzakelijkheid om er te komen. Slaagde hij niet, dan liepen al zijn plannen gevaar en zou hem niets anders overblijven dan met de noorderzon te verdwijnen. Of capituleren... zich onderwerpen aan de plannen, de genade of ongenade van zijn vader... Dat was uitgesloten. Hij kon niets beters doen dan er op rekenen dat het geluk hem gunstig zijn zou. Al was het maar om Carla's wil.

In huis begon men hem nog meer dan tevoren te ontzien. Zijn bokkigheid, zijn kennelijke afkeer van gesprekken, zelfs van het geven van een eenvoudig antwoord, schreef men toe aan een nervositeit die iedereen begrijpelijk achtte. Zelfs zijn broer gaf grinnikend toe, dat hij niet graag nogmaals het eindexamen zou willen doen. Maar hij voegde er aan toe, dat dit leed toch gauw genoeg geleden was en best meeviel, wanneer je enigermate je zaakjes kende.

Joachim liet alle woorden over zich heen gaan, als betroffen zij een ander en niet hem. Hij bevond zich in een soort van droom, waarin ons een verplichting wordt opgelegd, waarvan wij heel goed weten dat wij feitelijk ontheven zijn, omdat ze niet bij ons behoort, maar waaraan wij ons niettemin onmogelijk onttrekken kunnen. Ontwaken zou hij pas, wanneer hij naar Carla terug kon gaan en zeggen: ‘Ziezo, nu kunnen jij en ik gaan waarheen wij willen en doen wat ons belieft.’ Doch als in het vervolg van die plichtendroom

was hij gedwongen het uitstel hiervan door te maken, tot het ogenblik van volledig bewustzijn. Buiten hem om echter bleven de omstandigheden hun eigen dwang uitoefenen. Juist op de eerste examendag vond hij aan het ontbijt bij zijn bord een briefje van Carla, dat kort als altijd zei: 'Kom om drie uur bij me. Ik heb je nodig.' Met een zakelijkheid die hem in de oren schreeuwde als een noodkreet. Hij had eerst even geaarzeld de brief te openen, omdat het hem door het hoofd geflitst was, dat dit de aandacht voor zijn examen zou storen en hem ondersteboven gooien. Maar hij was niet in staat zijn nieuwsgierigheid, zijn vrees, zijn verlangen te onderdrukken. Hoe zou hij dwaze opstellen en vertalingen kunnen maken, in onzekerheid over de inhoud van die brief? Hoe wiskundige vraagstukken oplossen in onwetendheid omtrent datgene wat hem het naast aan het hart lag? Hij behoefde de brief slechts open te maken, en deed het dan ook. Maar toen de betekenis van die enkele regel tot hem doorgedrongen was, had hij er bijna spijt van haar boodschap in handen gekregen te hebben.

Het examen ging in de namiddag door, hij kon onmogelijk op de gevraagde tijd naar haar toe gaan, en zelfs om haar middelerwijl een bericht te doen toekomen, ontbrak hem de tijd. Dat ze juist tot een van deze dagen gewacht had, was een duivelse speling van het noodlot! Vijf minuten lang was hij zijn examen volkomen vergeten om te beramen wat hem te doen stond. Eén ding was zeker: hij kon niet gaan. Voor één keer moest de stomme school nog de voorrang hebben, of... Neen, er was geen keus.

Hij zou een ander, een der leerlingen van een lagere klas een briefje naar haar kunnen laten brengen, voor een afspraak later, desnoods dadelijk na het examen van die dag. En daarmee iets prijsgeven... desnoods... of een telegram verzenden. Zijn voorzichtigheid verkoos dit laatste middel, maar dan had hij geen seconde meer te verliezen. Joachim vloog overeind, pakte zijn boeltje bij elkaar en verdween met een enkel 'Dag!', nog achternageroepen door zijn zuster, dat hij nog bijna een half uur de tijd had

en beter behoorlijk wat in zijn maag kon hebben voordat hij ging.

'Het is goed dat het binnenkort afgelopen is,' zei de moeder. 'Ik zou er zelf nog gek van worden als het lang duurde.'

En Betsy zei: 'Ik heb nooit geweten dat hij zo'n zenuwpees was.'

Als altijd des morgens, was het druk op het telegraafkantoor en Joachim stond trappelend van ongeduld te wachten op zijn beurt. De weg naar school legde hij met de snelheid van een wielrenner af, en hij kwam juist op het nippertje, als laatste in het lokaal, waar hij hijgend zijn plaats aan het tafeltje innam, dat hem werd toegewezen. Tijd om na te denken had hij nog niet gehad, en ook nu was hem die tijd nog niet vergund. Hij las het papiertje met de opgaven, dat werd rondgedeeld, maar de betekenis ervan drong niet tot hem door. Een paar minuten lang - kostbare minuten - moest hij zijn ogen sluiten om zich te concentreren en Carla's beeld te verjagen, dat tegen de rossigzwart-fluwelen achtergrond van zijn inwendige blik zich aftekende en weigerde zich terug te trekken in volkomen duister.

Joachim hield zijn adem in, tot het hem duizelde en een troebeling van alle kleuren hem de ogen deed openen. Toen las hij opnieuw de opgaven, die hij nu enigszins verstond, en maakte zich op voor de beantwoording van die welke hem het gemakkelijkst scheen. Onder het werken vergat hij de rest. De examentijd zelf, dat had hij al ervaren, vloog om voordat je het besefte. Dat was tenminste nog een geluk. Hij kwam tijd tekort, en dit gaf aan de uren een razend tempo. Met sommige vraagstukken moest hij het maar op een accoordje gooien, anders kwam hij er helemaal niet uit. Vaag was hij het zich bewust, dat hij soms knoeide, maar even vaag paaide hem de hoop, dat de examinators het misschien niet zouden merken of genoegen nemen met een halfslachtige uiteenzetting, die men evenzeer goed als verkeerd kon uitleggen. Tenslotte antwoord-

de je immers volgens je beste weten, niet volgens je slechtste.

In het uur van de middagpauze ging hij met de andere candidaten naar een naburig eethuisje, om geen tijd te verliezen. Het enig gesprek van allen ging over de opgaven van die morgen, waarvan de oplossingen nu voor een ieder onherroepelijk vaststonden. Hij trachtte zich te realiseren welke fouten hij gemaakt had, maar de gedachte aan Carla, die nu wel zijn telegram zou hebben, was weer hardnekkig bovengekomen en drong zich tussen de bekommernis om dat wat hij klaarblijkelijk verkeerd gedaan had en het vertrouwen, dat sommige dingen misschien toch wel juist beantwoord waren. Wat was er met haar gebeurd, dat ze hem zo dringend riep?

Een ogenblik had hij er nog over gedacht in die middagpauze naar haar toe te gaan. Dat zou hun samenzijn echter beperkt hebben tot enkele snelle minuten - àls zij er dan al was - en hij wilde geen gevaar lopen, te laat op het examen terug te zijn, wat - dat wist hij wel zeker - onvermijdelijk zou zijn gebeurd. Niettemin voelde hij zijn keus bijna als een soort van verraad, dat hem zo onrustig maakte, dat hij haast geen brok door zijn keel kon krijgen en in stomme verdwazing toekeek bij de bijna vrolijke luidruchtigheid der anderen.

‘Een echte gemene opgaaf,’ hoorde hij een van de meisjes zeggen, en hij betrok dit gezegde aanstonds op zijn eigen geval. In een net van gemeenheid was hij verstrikt geraakt, en zo lang de examens voortduurden, zou hij zich er niet aan kunnen ontworstelen. Inderdaad...

Nauwelijks hadden de anderen hun maal naar binnen gewerkt, of ze moesten alweer opstappen. Een leverworst-achtige knaap met sproeten had zich inmiddels al over een deel van Joachim's portie ontfermd, zodat het niet opviel dat hij de meeste tijd had zitten dromen.

Het werk van de namiddag vlotte beter. Na een eerste weerstand raakte hij bijna opgewekt bezig, in het besef dat elke minuut hem nu dichter bij het einde bracht en vlugger

bij Carla. Hij had zijn plicht gedaan, en een reeks van uren waarover hij desnoods vrij beschikken kon, lag voor hem open; al moest daar de hele nacht bij komen, het kon hem niet schelen. Morgen zou hij verder zien. Speels schoof hij die gedachte opzij, om zich verder in zijn werk te verdiepen, dat hem niet uitermate ingewikkeld voorkwam. De dwaasheid, zich door al deze stomme schoolsheid heen te moeten worstelen, terwijl het leven hem voor zoveel ingewikkelder, maar echte, practische problemen stelde! Schrijf maar, Paljazzo, vermaande hij zichzelf, en doe het zo goed mogelijk. Straks...

Toen ze eindelijk buiten stonden en de gewone discussies over de examenvragen weer begonnen, wist hij niet hoe snel hij zou wegkomen. Zijn nieuwsgierigheid naar het al of niet geslaagde van zijn antwoorden verwaasde als een sigarettenpufje in de avondlucht. Een heviger nieuwsgierigheid gaf hem vleugels en liet hem zwieren door de drukste straten, telkens geërgerd als hij gedwongen was de vaart van zijn fiets even te verminderen of op het verschieten van een stoplicht te wachten. Hoofdschuddend keken een paar ouderen van dagen de woeste rijder na; hij merkte het niet. De vaart en zijn krachtige lichaamsbeweging na het lange gedwongen stilzitten van die dag, gaven hem een gevoel van macht, en het verbaasde hem niet in het minste, dat hij zonder enige tegenstand de portiersloge langs kon glippen, omdat er niemand was, zijn fiets ergens neersmijten op de binnenplaats, en de trap op hollen naar Carla's appartement. Het was zijn recht en het scheen hem vanzelfsprekend dat hij daar voetstoots gebruik van maakte.

Haastig trommelden zijn vingers op de deur en even haastig trachtte hij naar binnen te dringen, zeker van zijn welkom. De deurknop gaf echter niet mee, en hij moest zijn geklop herhalen. Het duurde, terwijl een angstige twijfel in zijn bewustzijn te voorschijn kroop. Hij werd toch verwacht... Voor de derde maal klopte hij, luid en driftig nu. Tergend langzaam hoorde hij na een paar minuten het slot omdraaien, terwijl al zijn geestdrift hem in de schoenen zonk.

Hij zette zijn schouder tegen de deur, die eerst op een kier bleef, toen pas geheel openging.

‘Pas op! Je hebt me bijna bezeerd!’

Met een pijnlijk-kleine, smartelijke stem werd hij zo door Carla verwelkomd. Nog in de open deur zag hij, dat haar linkerhand geheel omzwachteld was, een slordige kleding haar omhing en haar kapsel verward zat. Maar voor nog wat te zeggen sloot hij de deur zorgvuldig achter zich toe.

4.

‘Als ik er niet zo ellendig aan toe geweest was, had ik je niet laten komen,’ zei Carla, terwijl ze haar lokken uit het gezicht wegstreek. ‘Ik wist wel dat ik je niet had moeten laten komen. Dit is geen tijd om je te storen. Maar ik kon niet anders.’

Joachim zat met het hoofd in de handen tegenover haar.

‘Ik heb het zien aankomen,’ zei hij. ‘Ik had er een voorgevoel van, ik wist het. Waarom heb je het ook zo ver laten komen?’

‘Waarom? Omdat ik gek ben,’ steunde Carla.

Joachim keek op. Zijn onderzoekende blikken gleden langs al haar ledematen, haar ietwat gehavend uiterlijk, en bleven rusten op haar gezicht dat een beetje gezwollen leek. Het was duidelijk dat ze hevig gehuild had. Maar hij zag niet dat het haar lelijker gemaakt had; deernis en verontwaardiging vervulden hem.

‘In ieder geval moet je nu eindelijk weg,’ ging hij voort.

‘Meteen. Ergens waar je onvindbaar bent voor zulk een schurk. Een dergelijke ploert is tot alles in staat.’

‘Gebruik niet zulke woorden. Ze doen me nog meer pijn dan ik al heb,’ antwoordde Carla met dezelfde kreunende stem waarmee ze al die tijd gesproken had. ‘Je begrijpt het niet...’

‘Dat kan wel zijn. Maar zoveel begrijp ik in ieder geval, dat dit een onhoudbare toestand voor je geworden is. En

of je het nu wilt of niet, ik zal degene moeten zijn, die je voortaan te beschermen heeft. En bij God, ik zal het doen ook!'

Ze zwegen een poosje, en weer bezag Joachim nauwlettend haar verbonden linkerarm die op haar knieën rustte.

'Het is mij een raadsel, hoe een man zo tegen een vrouw te keer kan gaan,' begon hij opeens weer. 'En een even groot raadsel, hoe een vrouw zich zo kan laten mishandelen.'

'Ik ben toch de zwakste, jongen,' kwam het nauwelijks hoorbaar over Carla's lippen.

'Je kon toch naar buiten lopen. Desnoods de straat op. Dan was het meteen uit.'

Carla antwoordde niet. Ze probeerde met een pijnlijke beweging van haar rechterarm het los-omgeworpen kleed dat bezig was van haar schouders te glijden, weer recht te schikken en zo nauw mogelijk om haar hals te laten sluiten. Haar gezicht vertrok voortdurend van de pijn daarbij, en dit ontlokte Joachim de vraag: 'Ben je soms nog op meer plaatsen verwond.'

'Neen... niet noemenswaardig.'

'O... kijk...'

Joachim stond op. Door zijn medelijden en bekommernis heen drong zich ook boosheid. Als hij die liet opkomen, was hij in staat nog in woede uit te barsten. Dat zoiets kòn; dat Carla een ander déze kans gaf met zichzelve. Zolang hij nog niet zelfstandig was, wist hij dat de mogelijkheid bestond, dat hij haar met een ander delen moest. Hij had er zelfs mee gerekend, en zijn jaloezie de kans gelaten te rijpen tot het ogenblik waarop hij zou kunnen toegrijpen. Maar dit was geen delen meer, dit was de uiting van een exclusief bezit geweest, heerschappij over nog minder dan een slavin. Een daad waartegenover geen daad van hem groot en krachtig genoeg kon zijn. Terwijl hij toch gedwongen was het middel van de zachtheid te kiezen, daar de ander de wapens van het geweld gebruikte. Zijn vader... onvoorstelbaar. Zulk een reeds aftakelende vetzak. Maar wat was er dan precies gebeurd?

Carla had hem onvermijdelijk moeten vertellen, dat zij mishandeld was; daarvoor had zij hem geroepen in haar nood en haar ellende. Maar zij had elke bizonderheid verzwegen, geen naam genoemd en geen bizonder voorval zelfs. In zijn ervaring dat elke vraag vergeefs zou zijn, nam hij nu slechts dat ter kennis, wat zij hem wilde meedelen. Niemand kon echter beletten, dat hij er zijn eigen conclusies en fantasieën aan vastknoopte. En niemand zou hem kunnen beletten, dat hij, wat ook gebeuren mocht, hier een radicaal eind aan ging maken.

'Of je gaat direct mee naar een dokter, of ik ga er nu een halen,' begon hij, langzaam op en neer lopend tussen de meubels in de volle kamer.

'Hoe kan ik me aankleden om de straat op te gaan? Onmogelijk,' zei Carla iets krachtiger.

'Dan breng ik er wel een mee. Heb je een voorkeur?'

'Ik kan geen schandaal hebben, heus niet. Het is al gewaagd genoeg jou hier te laten komen. Maar ik moest toch met *iemand* kunnen praten. Al is het maar een paar minuten iemand om me heen hebben.'

'Onzin. Dokters kletsen niet. Het is een kwestie van hoogstens een half uur. Ik ga...'

'Als je gaat, kom je er niet meer in,' zei Carla plotseling resoluut. Zij was nu ook opgestaan. 'Ik heb werkelijk geen dokter nodig,' ging ze voort. 'Er is niets gebroken. Ook mijn hand niet. Met een nat compres gaat alles over, heus, ik heb er al ervaring van.'

Joachim stapte op haar toe en zei schamper: 'Wat weet jij van inwendige kneuzingen af? Als je zo onbarmhartig mishandeld bent...' Maar hij wilde niet verder aandringen en vervolgde: 'In ieder geval moet je hier weg, hoe dan ook.'

Met een moeizame beweging legde Carla haar rechterhand op zijn schouder. Het was hun eerste aanraking na zo lange tijd.

'Waarheen dan?' vroeg ze zachtjes. 'Toch niet bij jou...'

Was het maar waar; kon dat maar, dacht Joachim. Stom dat dit alles niet een maand later gebeurd is. En met onderdrukking van zijn wrevel antwoordde hij ontwijkend: 'Dat komt wel terecht. Voorlopig zijn er kamers genoeg in de stad te krijgen. Of anders een hotel.'

'Ik haat hotels. Niet om uit te houden,' zei Carla, hem zachtjes naar zich toe trekkend. Haar warme nabijheid joeg weer alle wilde verliefdheid in hem op. Hij zag nog slechts haar weke hals en de vele haren die boven aan haar nek ontsproten. Met uitgespreide armen riep hij uit: 'Ik ben zo bang je pijn te doen! O, maar ik zal voorzichtig zijn.' En zonder verdere aarzeling omvatte hij haar en drukte haar teder tegen zich aan.

Carla liet hem begaan, legde haar hoofd aan zijn schouder en bleef zo heel stilletjes tegen hem aangeleund. Zou ze eindelijk voor mij gekozen hebben? vroeg Joachim zich af. Wat moet ik dan doen om mij nu voorgoed van haar te verzekeren?

'We gaan,' fluisterde hij aan haar oor. 'Ik zal je helpen je aan te kleden.' En meteen drukte hij zijn hand in de boord van haar kleed, de schouder langs, zodat het over de arm omlaagviel en hij haar half ontbloot zag. Een grote blauwe plek nabij haar sleutelbeen en een op de dikte van haar naakte bovenarm deden hem ontstellen.

'God, zie je wel! Het is nog erger dan ik dacht!' zei hij.

'Ik wil je helemaal zien, Carla. Ik wil tenminste weten wat je lijdt.' En zonder haar los te laten, drong hij haar een weinig van zich af, trok het kleed geheel open en trachtte met een klinische blik te kijken. Zijn opgewonden deernis gaf iets vanzelfsprekends en autoritairs aan het gebaar waarmee hij dit deed, en alsof zij er verder niets van merkte, liet Carla hem begaan. De kleine kledingstukken die haar nog bedekten, gaven hun laatste geheimen prijs.

Joachim was op een knie gezonken.

'Hier en hier,' zei hij met diepe ademteugen. 'En hier...' Bittere woorden jegens de schenner van haar aanbiddelijk lichaam lagen hem op de lippen. Maar hij slikte ze in ter-

wille van zijn bewondering ondanks deze geschondenheid; terwille van het gevoel van plechtigheid dat hem ondanks alles op dit ogenblik vervulde en hem dronken maakte van eerbiedige aandacht.

Carla boog zich en zoende zijn haren.

'Ben jij mijn dokter?' vroeg ze lief. 'Waarom ga je eigenlijk niet voor dokter studeren?'

Terwijl hij zich weer oprichtte, antwoordde Joachim: 'Omdat ik je geen zes of zeven jaar zou kunnen laten wachten. Ternauwernood een maand of een week. De bewijzen draag je bij je.'

'Die gaan over. Net als je verliefdheid,' hernam de vrouw op haar oude, kreunende toon.

'Een goedkope bewering, zolang je mij niet de gelegenheid geeft, je het tegendeel te bewijzen. Als je het zou willen... neem de proef maar.' Hij slikte even. 'Maar dan ook helemaal, zonder restrictie, weg van al die anderen, al dat andere... onbekende.'

'Stil maar,' suste Carla. 'Zo bedoel ik het niet. Ik vraag niets van je. Ik speelde maar met een gedachte.'

'Niet met een gedachte; met een mens, met een man,' zei Joachim en kuste haar, om het smartelijk verwijt dat hemzelf uit zijn woorden tegenklonk, weer wat te verzachten. Wanneer ze inderdaad zo speelde, was het dan te verwonderen dat anderen, woester en brutaler dan hij, ertoe kwamen haar te mishandelen? Deed ze tegenover anderen misschien net zo als tegenover hem? Waar was de overgang tussen haar besluiteloosheid en wellicht gemeenheid? Nu stond hij hier, met zijn geliefde in zijn armen, zoals hij al die dagen en nachten wanhopig begeerd had, en toch, zonder precies te weten wat met haar te beginnen.

'Waar kan ik je kleren voor je halen?' vroeg hij tenslotte. 'Dan gaan we. Voor het te laat is.'

'Het is al erg laat. Je had om drie uur moeten komen. Maar je kon niet, helaas. Ik ben nu al wat gekalmeerd.' Joachim wilde het niet horen; het drong maar vaag tot hem door. 'Het is gisteren gebeurd,' zei hij, als om te

argumenteren dat een paar uur geen verschil uitmaakten.

‘Om hoe laat?’

‘In de namiddag. Net als nu.’

‘En je was toen de hele nacht alleen?’

De vrouw antwoordde niet.

‘Je was niet alleen?’ vroeg Joachim nogmaals. En omdat ze ook nu zweeg, concludeerde hij hardop: ‘Daarom heb je me dus niet opgebeld. Nòg mooi dat je dat briefje op de post hebt kunnen krijgen.’

‘Met een boodschappenjongen die toevallig aan de deur kwam,’ antwoordde Carla gretig. ‘Je ziet dat ik gedaan heb wat ik kon.’

‘Nu je kleren. Pak ze in!’

‘Mijn jongen...’

Ze hadden elkander losgelaten, en op de kleine afstand waarop ze zich nu van hem bevond, zag hij haar half ontkleed, zo verlegen en hulpeloos staan met haar pijnlijke ledematen en die ene verbonden hand, dat het hem geheel vertederde. Een meisjesachtige ontroering ging van haar uit, iets dat in het schemerige lamplicht van de kamer hem herinnerde aan de sensatie van zijn vroegere verliefdheden, toen hij dingen droomde die zich nooit verwerkelijkten. Hier was dit alles nu, opeens heel tastbaar, binnen zijn bereik aanwezig.

‘Vlug,’ mompelde hij, ‘vlug, want ik ben bang dat ik mij niet langer kan beheersen.’

‘Al mijn jurken zijn zo nauw. Ik weet niet hoe ik er zo in zou moeten komen,’ sprak Carla, als in gedachten tot zichzelf. ‘Bij elke beweging verga ik van de pijn. Gisteren zou het nog gegaan zijn; vandaag is alles even stijf. Heus, in geen dagen kan ik weg. En ik voel mij ook zo duizelig.’ Zij deed een paar stappen achteruit en liet zich op de divan neervallen. Joachim bleef nadenkend aan haar voeten staan. Eerst enkele seconden daarna schikte hij wat kussens onder haar hoofd.

‘Gaat het zo wat beter?’ vroeg hij toen bezorgd.

‘Mhm.’

‘Arme. Arme liefste.’

Hij ging op de grond, bij haar hoofd zitten, zodat zijn gezicht vlak naast het hare kwam. Zijn vingertoppen durfden niet verder gaan dan strelen over de randjes van wat haar bedekte, heel even maar, zonder ooit haar huid zelfs te beroeren. Toch gaf het hem een zeldzame tinteling, evenals de weerbarstige haartjes van haar lokken, die krieuwelden aan zijn neus en wang.

‘Je bent lief; erg lief,’ fluisterde Carla met gesloten ogen.

‘Moet je niet weg?’

‘Je bent niet in een toestand om alleen te laten,’ stelde Joachim vast, en toen: ‘Ik heb geen haast. Ik heb de tijd aan mijzelf.’

Sinds hij haar briefje had ontvangen, wist hij dat hij dit zeggen zou, wanneer ze weer bij elkaar waren, wist hij de onvermijdelijkheid van deze leugen, waarmee hij zijn examen opzijschoof, terwijl hij nog zoveel had te doen voor de volgende dag, nog talloze dingen voor de laatste maal diende na te kijken. Maar wat ik nu nog niet weet, baat immers toch niet, trachtte hij zichzelf te troosten. Er wordt toch precies datgene gevraagd wat ik niet of slecht gerepeteerd heb; zo gaat het meestal. Maar wat hier van mij gevergd wordt, ben ik zelf, helemaal. Deze avond is beslissend voor de toekomst, examen of geen examen.

En hij meende dat heel de wereld om hem heen in duigen mocht vallen, als deze kamer en dit uur hier maar bleven bestaan. Zwijgend zou hij het genieten, seconde na seconde, terwijl daarin hun verbondenheid groeide, voor altijd, hoe dan ook.

‘Je moet niet zo zorgelijk kijken,’ begon Carla plotseling terwijl hij zat te dromen, zijn hand nog op haar dij. ‘Het komt allemaal wel in orde met mij; dat zie ik heel goed, nu ik weer rustig ben. Of heb je nog andere zorgen? Vertel ze me dan. Jij vraagt steeds, maar wat weet ik eigenlijk van jou af? Het vertrouwen dat ik in je heb, berust feitelijk op niets, - alleen maar op een gevoel.’

‘Uiterlijke schijn bedriegt. Maar de gevoelens niet,’ meen-

de Joachim bescheiden, in de onaangename overtuiging dat hij nu zeker niet over zijn eigen omstandigheden zou moeten spreken, - die van een scholier temidden van zijn examens, tegenover een vrouw in nood, die hij zijn geliefde noemde. ‘In dit opzicht zijn we tenminste quitte en één,’ voegde hij er aan toe. ‘Overigens komt het ook niet op woorden aan, maar op daden.’

Carla keerde zich geheel naar hem toe om hem beter aan te kunnen kijken. Het scheen haar niet te kunnen schelen dat zij zich daardoor nog meer ontblootte.

‘Zie je wel, dat je zorgelijk bent?’ constateerde ze. ‘Is er ook met jou iets gebeurd?’

‘Niets dat ook maar in de verste verte is te vergelijken met jouw narigheid. Ik ben geen weerloze vrouw,’ zei Joachim met kregele zachtheid. Daden, bedacht hij, natuurlijk. Maar wat? Welk ander redelijk voorstel kon hij haar doen, dan dat ze nu dadelijk gingen, en hij een geschikt onderkomen voor haar zocht. Hij zou haar tevens kunnen helpen met de verhuizing van een of twee valiezen, genoeg voor de eerste tijd. Een volledige verandering kwam daarna wel; liefst als hij het examen geheel achter de rug had en eindelijk volkomen eigen heer en meester was.

‘Ik begrijp je koppigheid niet,’ hernam hij even later.

‘Wat houdt je in werkelijkheid hier vast? Toch zeker geen angst?’

‘Misschien. Angst waarvoor, denk je?’

‘Het is aan jou om dat te zeggen. Ik tast in het duister, en ben zelfs van plan - voorlopig althans - met dat duister genoegen te nemen. Ik weet niet wie of wat je zou kunnen dwingen, dus ook niet wie of wat je angst veroorzaakt.’

Carla had zich weer op haar rug gekeerd en sloot de ogen.

‘Als jij dat eens zelf was,’ insinueerde ze.

‘Ik? Zo'n stommeling die zich laat wegjagen, en een goedzak die dadelijk terugkomt als hij geroepen wordt?’

‘Het onbekende is altijd angstaanjagend,’ antwoordde Carla nog steeds voor zich uit.

‘Dat is je eigen wil. Door je halfheden, - je onmogelijkheid. Maar ik aanvaard ze. Omdat ik jou aanvaard, zoals je bent, met alles wat bij je hoort. Omdat ik je liefheb,’ zei Joachim hartstochtelijk. Zijn hand kneep in haar dij, zodat ze een kleine kreet gaf en zijn vingers losmaakte. Zij tilde zijn hand van zich af, tot boven haar gezicht, en keek er naar.

‘De jouwe kan even wreed zijn als die van alle mannen,’ sprak ze zonder enige hardheid.

‘Zelfs jij hebt geen ondervinding van àlle mannen, Carla,’ antwoordde Joachim simpel.

Maar zij zei enkel: ‘Waarom noem je mij toch altijd zo. Het is niets geen leuke naam.’

‘Omdat je me zelf gezegd hebt dat je zo heet. Hoe moet ik je anders noemen? Toch niet Evelyn?’

‘O, als je dat zelf nog niet weet... Verliefde mensen geven elkander altijd de aardigste naampjes.’

Joachim haalde de schouders op. Zij had zijn hand losgelaten en van zich af geduwd.

‘Woorden,’ zei hij weer, ‘bah! Alleen op daden komt het aan.’

Ze zuchtte.

‘En jij bent zeker zo'n man van de daad? Ik heb mijn bekomst van mannen van de daad. Hier lig ik nu als een wrak, misvormd en lelijk, alleen vanwege die daden.’

‘Als ik niet net voor een examen zat, zou ik het wel weten,’ begon Joachim langzaam. Hij kon deze onmogelijke situatie niet langer laten voortduren. ‘Als dat over een dag of wat achter de rug is, - een dag of tien...’

Maar hij ging niet verder. Ze moest het maar begrijpen en voor lief nemen. Hij kon zich niet nog meer vernederen. En het had ook niet de minste zin.

Carla werd een en al belangstelling. En terwijl ze zich een weinig overeind richtte, zei ze: ‘Wel toevallig. Examens schijnen iedereen nerveus te maken, zowel wie ze aflegt als wie ze afneemt.’

‘Zo? Hoe weet je dat? Ken je dan iemand die examens

afneemt?' vroeg Joachim, nu ook gealarmeerd. Want opeens kwam hem in de gedachte wat Leo Dekking hem van Kroner verteld had en in de dancing had bevestigd. Hij had het uit zijn bewustzijn gebannen omdat het hem volslagen onmogelijk en monsterachtig was voorgekomen.

Maar nu scheen Carla hem zelf op dit spoor te brengen. Dat ze iets intiems met Kroner had uit te staan, was nog tot daaraan toe, - gesteld dat het waar was. Doch als hij degene was, die deze mishandeling op zijn geweten had, kwam Joachim zelf een heel eind verder, en kon hij maatregelen nemen, al wist hij nog niet welke. Kroner was tot alles in staat, zoals hij hem kende. Hoewel dit... Maar inderdaad, van Kroner kon hij het zich eerder nog voorstellen dan van zijn vader.

'Een tijd geleden heb ik je nog in de verte gezien,' begon hij voorzichtig in te leiden. 'En ook in een dancing. Je was in het zwart, maar voordat ik je bereiken kon, was je al weg.'

'O ja?' zei Carla vlak.

Opeens, via een kleine pauze, vroeg Joachim weer: 'Je kent een leraar, Kroner genaamd, niet?'

Carla kwam geheel overeind en liet haar benen van de divan af hangen, terwijl ze haar kleed weer sloot; klaarblijkelijk met minder pijn dan eerst.

'Zeg, je spionneert toch niet, is het wel?' snauwde ze bits.

'Puur toeval. Maak je niet boos,' trachtte Joachim kalm te antwoorden, hoewel het hem in de keel wurgde dat hij raak geraden had. 'Toevallig ken ik die man,' ging hij voort. 'Heel toevallig. Ik heb met hem te maken.'

'Weet ik,' zei Carla nog even bits.

'Over spionneren gesproken,' probeerde Joachim nog met geforceerde kalmte er uit te wringen. Met een gevoel alsof zijn mondspieren bezig waren te verlammen. Toen met uiterste inspanning: 'Je hebt het over mij gehad met hem?'

Vriendelijker dan hij verwachtte, luidde Carla's ant-

woord: ‘Ik zal wel wijzer wezen. Daarvoor ken ik hem ook veel te oppervlakkig.’

Waarop Joachim verdrietig: ‘Waarom zit je me iets voor te liegen?’

‘Je beschuldigt me. En als ik antwoord, zeg je dat ik lieg. En je schijnt niet te beseffen, dat woorden even erg kunnen mishandelen als vuisten. Had ik geen gelijk te zeggen, dat alle mannen eender zijn?’

Joachim greep haar beide schouders vast. ‘Die andere man is dus Kroner,’ beet hij haar toe.

‘Neen, duizendmaal neen!’ De vrouw trachtte zich uit zijn greep los te wrikken, maar hij liet haar niet los.

‘Wie dan?’ vroeg hij hees.

‘Je kent hem niet. Wat geeft het, of ik je de een of andere naam noem? Laat me los! Au, je doet me pijn!’

‘Het is Kroner,’ hield Joachim vol, zich oprichtend zonder haar los te laten. ‘Eindelijk weet ik het. Ik had het wel kunnen vermoeden.’

‘Je bent gek! Je wordt toch niet krankzinnig? Laat me los, of ik begin nog te schreeuwen.’

‘Doe dat, laat Kroner maar komen,’ klonk schor Joachim's antwoord. ‘Hoe eerder hoe liever!’

‘Ik bezweer je... Wat een bruut ben je zelf! Joachim... wat doe je?’

Hij lag over haar heen, drukte haar in zijn armen.

‘In afwachting van Kroner of wie dan ook,’ kreunde hij, terwijl hij zijn ene hand vrijmaakte om haar in bezit te nemen. ‘Ik ben zijn leerling niet meer. Niet meer.’

‘Niet meer,’ herhaalde Carla met halve afweer. Maar ze liet hem tenslotte toch zijn gang gaan, stamelde alleen als in een roes af en toe: ‘Bruut... brutaal beest...’

Zwijgend en verbeten trachtte hij haar zijn mannenkracht te bewijzen. Het nam maar weinige ogenblikken in beslag.

‘En toch ben je mijn baby,’ fleemde Carla, toen hij weer stil naast haar lag, terwijl zijn hijgen bedaarde.

‘Heb ik je geen pijn gedaan?’ vroeg hij zacht, tegen haar aan schurkend.

‘Een beetje. Wel. Maar ik vergeef het je. Zo jong... en al zo brutaal...’

Joachim hoorde een vleug van spot in haar stem, die een even lichte vleug van schaamte over zijn triomf bij hem opriep.

‘Liefste,’ vleide hij op zijn beurt. ‘Liefste...’

‘Stil. Laat alle dwaasheden nu maar stilletjes uit je wegglijden. Het is allemaal niet zo eenvoudig als je denkt. Twijfel je nog aan me... na dit?’

‘Ik zou niet mogen twijfelen,’ fuisterde Joachim teder.

‘Hoe was het met je examen?’

‘Daar kan ik nog niets van zeggen. Herinner mij er niet aan... na dit.’

Ze boog zich naar hem toe en zoende hem alsof hij een kind was. En nu was hij degene die met zich liet begaan, warm en stil, geheel ontspannen.

Hij had het gevoel dat hij hier zo moest blijven liggen, heel de avond, heel de nacht; dat als dit zó bleef, niets hen beiden meer zou kunnen deren, het examen meer en meer tot iets onwerkelijks wegslonk, zijn familie slechts een verre mythe werd, zijn vader maar een droombeeld, Kroner... Als hij hier kwam, Kroner, zou hij hem te woord staan als een man. Voor de eerste keer, maar meteen voorgoed. Wanneer het ging om lichaamskracht alleen, kon hij hem best de baas. En andere macht had Kroner niet meer over hem; van nu af aan niet meer.

Joachim verbeeldde zich hoe die scène wezen zou; als Kroner kwam en eenvoudig weer door hem de deur uit werd gezet, zonder verdere complimenten. Carla achter hem, zijn kracht en zijn gezag bewonderend. Hij greep haar rechterhand en bracht die aan zijn lippen, terwijl hij zei: ‘Nu weet ik wat ons voortaan te doen staat. Ik blijf bij je om je te beschermen.’

‘Je zult zoet zijn, en doen wat je grote vriendin je zegt,’ sprak Carla.

‘*Wij* zullen... samen. Laat ons overleggen. Wat had jij dan gedacht?’

Maar de vrouw zei niets meer. Ze bleef nog een poos stil naast hem liggen, zonder te bewegen, in zichzelf verzonken, meende hij, terwijl hij wachtte en bij zichzelf dacht: Ze heeft nu tenminste tijd voor mij; een tijd van lange zoete vrede zal misschien voor ons beginnen. Vrede, die hij al die weken om zijn liefde heen verlangd had.

'Wanneer moet je weg?' vroeg Carla eensklaps, alsof iets haar had doen opschrikken.

'Ik moet niet weg. Ik ben besloten...' Joachim voltooide de zin niet; hij wilde haar het gevoel laten, dat zij samen tot een besluit kwamen. 'Je kunt toch niet uit,' verklaarde hij, 'en ik heb geen haast.'

Ze richtte zich even op, om op een klokje te kijken, dat ergens tussen snuisterijen op een van de lage kastjes stond.

'Acht uur al. Je hebt nog niet gegeten,' zei ze en kwam verder overeind.

'Ik heb geen honger. Jij?'

Hij loog niet; een gevoel van heerlijke verzadiging spreidde zich nog loom door al zijn leden. Al die tijd had hij nog niet zo'n rust gekend. 'Blijf nog een poosje zo naast me,' vroeg hij. Maar Carla schudde het hoofd en terwijl zij verder opstond en tussen de stoelen heen haar weg nam door de kamer, zei ze, van hem afgewend, alsof ze tegen deur en muur sprak: 'De concierge sluit om halfnegen tegenwoordig. Vóór die tijd moet je de poort uit zijn. Anders... Als ze je niet kennen vragen ze altijd bij wie je geweest bent. En het is niet nodig, dat ze weten wie zo laat hier was.'

'Onzin!'

Joachim zijn rust was weg. Hij wilde argumenteren, maar Carla was de deur al uit gegaan en liet hem voor de keus te zwijgen of haar achterna te lopen. Hij was onwillig om op te staan, maar toen de vrouw niet meer terugkwam, ging hij eindelijk zitten, weifelend of hij de kostbare minuten vóór hij ging, zo zou verdoen, dan wel kalmweg zou blijven. Dit was weer de oude Carla; alles wat hij dacht te hebben gewonnen, smeet zij met één enkele geste of zin kapot. En hij zou lijdelijk met zich moeten laten sollen?

Zijn teleurstelling streed met zijn trots; er viel niet te soebatten, er viel alleen te nemen of te laten. Maar waarom bleef zij in 's hemelsnaam weg? Waar was ze?

Hij ging de kamer uit, naar het vertrek opzij van de gang, waar hij begrepen had dat haar slaapkamer moest zijn. Misschien, hoopte hij, was ze bezig zich toch aan te kleden om nog met hem mee te gaan. Hij klopte niet aan, maar trad het vertrek binnen. Carla stond met haar rug naar hem toe, voor een tafeltje gebogen. Ze keek niet op toen hij nader kwam en leek verdiept in een minitieuze bezigheid.

'Wat doe je?' vroeg hij, voordat hij nog bij haar was.

Hij gunde zich geen tijd om de onbekende ruimte op te nemen, daar hij meteen zag, dat ze bezig was geld te tellen, dat zij uit een wijdgeopend ijzeren kistje nam. Daarnaast lagen wat munten en biljetten in zorgvuldige stapeltjes van elkaar gescheiden.

'Wat doe je?' vroeg hij nogmaals, aan haar zijde nu.

'Tellen. Zie je dat dan niet?'

'Waarvoor? Waarom juist nu?'

Ze ging rustig voort en sprak voor zich heen: 'Elk plan kost geld. Dat schijn jij nog niet te beseffen. Met dit kleine beetje valt niets te beginnen. Ik zou werkelijk niet weten hoe.'

Joachim wist niet wat hij moest zeggen. Op het oog af leek hem het bedrag dat hij daar zag liggen, niet zo verschrikkelijk klein. 'Het is vooreerst misschien genoeg,' zei hij. 'Ik zal zó aan het werk zijn en verdienen.'

Ze keek hem nu pas aan, en zei: 'Belachelijk.' Het klonk vernietigend, ook toen ze verder ging: 'Heb jij soms meer?'

'Ik moet nog zien eraan te komen. Maar het kan misschien.'

'Met een misschien kan niemand iets gaan ondernemen. Trouwens, àls ik eenmaal iets beginnen zou, wil ik niet van een ander meer afhankelijk zijn. Ik heb daarvoor al teveel leergeld moeten betalen,' zei Carla, en veegde munten en biljetten door elkaar weer in het kistje. Ze draaide

het slot dicht en constateerde: ‘Dus gebeurt er niets vooreerst.’

‘En als er wèl voldoende geld was?’ vroeg Joachim geschokt. ‘Zeg het me, Carla-lief, zeg het me!’

Ze haalde de schouders op. ‘Als... als...’

‘Hoeveel zou er nodig zijn? Vijfhonderd?’

‘Duizend,’ antwoordde ze zacht. ‘Och, vijfhonderd zou ook nog wel kunnen, met wat ik hier heb. Maar ja, waar niets is, daar heeft zelfs de keizer zijn recht verloren, nietwaar?’

Het klonk banaal en het ergerde hem, dat hij met haar op deze manier over geld moest spreken, en dat hij altijd met tientallen hoogstens gerekend had, zoals zij nu met honderdtallen heel natuurlijk en schijnbaar achteloos. En dat hij tenslotte maar een doodgewone scholier was, zonder eigen inkomsten. ‘Misschien kan ik er toch heel gauw aan komen,’ stelde hij haar en zichzelf gerust, zonder nog een flauw idee te hebben hoe.

‘Zoveel te beter.’

Carla liet het geldkistje staan, vlak onder de schemerlamp die haar telling verlicht had, en maakte aanstalten om de slaapkamer weer te verlaten, waarvan Joachim de zoete, weke geur als iets bedwelmends onderging, iets waarin hij zichzelf zou willen voelen wegvloeien. Hij trachtte haar terug te houden, maar voor hij zijn uitnodigend gebaar voltooid had, vroeg ze: ‘Weet jij soms of Kroner rijk is?’

‘Bah, een leraar!’ Al zijn jaloezie en verachting spogen zich uit in dat ene woord, dat nauwelijks over Joachims lippen kwam.

‘Hij woont toch in een prachtig huis,’ zei Carla weggaand.

‘Je was er...’ stelde de jongen vast, terwijl hij haar achternaging. ‘Het is waar, ik bracht je eens daarnaast. Een man die je mishandelt... Carla...’

‘Jij veronderstelt maar, fantaseert maar,’ zei ze, weer in de woonkamer terug. ‘Het is zó half-negen, kijk! Je moet nu gaan. Het spijt me.’

‘Laat ons in 's hemelsnaam over die geldkwestie nader spreken,’ smeekte Joachim wanhopig. Hij wist geen beter argument te vinden, geslagen als hij zich nu voelde.

‘Later. Het heeft nog de tijd. Ik zei je al, het kan toch niet vandaag. En als je niet voorzichtig bent, bederf je alles. Ik bedoel, met de portier en zo.’

Een schaduw die mijn hand ontglipt, een nevel, schoot het Joachim door zijn gedachten, toen hij in zijn jas dook, die ze lief voor hem begon dicht te knopen met een linkse poging van haar onverbonden hand. Ze zoende hem ten afscheid, heel voorzichtig, alsof ze zich nu opeens weer kon bezeren.

‘Wanneer?’ vroeg hij.

‘Hangt van jou af. Laat het mij maar weten als je zover bent. Je weet wel, - met het geld. Maar je examen gaat natuurlijk voor. Dat spreekt vanzelf. Dat is voor de toekomst van belang.’

Examen tegenover Kroner, klonk het bitter binnen Joachim zijn brein, terwijl hij haastig en geslagen langs de trappen gleed, tot op de binnenplaats waar eenzaam in een donkere hoek zijn fiets nog stond te wachten, en iets verder de open poort die voerde naar een triestig-geel verlichte straat.

5.

Met een spinsel van leugens had hij thuis zijn wegblijven verklaard; er waren moeilijkheden met de examenopgaven geweest, en die hadden ze samen urenlang besproken en bekeken. Het klonk aannemelijk genoeg en was een kleinigheid vergeleken bij wat hij nu dadelijk alweer voor de boeg had: Kroner, en het geld, en het examen, koste wat het koste. Een onmetelijke, een heroïsche opgaaf, voor de prijs die nu wel vaststond: Carla. Voor een prijs die, hoe dan ook, elke opgaaf loonde, al ware zij nog tienmaal zwaarder geweest. Hij had nu zijn lot zelf in de hand. Haar. Van hemzelf hing nu de snelheid af en alles. Eerst

was zij degene van wier luimen en omstandigheden hij afhankelijk geweest was; nu hadden de rollen zich al omgekeerd, en dat was winst. Hoewel voor hem de zaak er niet gemakkelijker op werd. Dat van het geld in de eerste plaats. Ofschoon hij het gevoel had, dat wanneer hij Kroner staan kon, al het andere weinig moeilijkheden meer zou geven. Het examen was een strijdperk, zij het dan met heel erg ongelijke kansen; hij stond aan de zwakste kant, verliezen was onmogelijk voor Kroner, zelfs wanneer hij won en slaagde. Maar daarbuiten... alle Kroners samen konden hem nog meer vertellen! Toch zou hij, wat dat betrof, niet snel te werk kunnen gaan, want elke strijd direct met Kroner, zou funest zijn voor het examen. Hij had stap voor stap te gaan; het mòest; de omstandigheden waren oppermachtig. Eerst het ene, dan het andere, in omgekeerde volgorde van hun waarde.

Van zijn vader had hij bij dit alles weinig meer te duchten. Tenzij... het geld! De mogelijkheden dáárvoor waren uiterst klein. Zelfs als hij alles wat hij had, horloge, vulpen, boeken die hij nu al missen kon, een gouden dasspeld die hij eens gekregen had, verkopen zou, dan nog kwam hij aan zo'n belachelijk klein bedrag. Voor Carla nauwelijks noemenswaardig. Maar hij kon er niet om vragen aan zijn vader, zelfs al stond H.J. Warden en Co. ook bekend als een krachtige firma. Zonder een verklaring, en een zeer aannemelijke, zou de oude heer hem zien aankomen, gesteld al dat er over zo'n bedrag te praten viel. En dan, terwijl zijn vader Carla kende, stellig. Waarom vroeg ze het hem zelf niet? Hij... Kroner... Kroner... was de ploert en niet die oude suffer, die zijn vader was. Zijn verdenking bleek nu wel op louter toeval of iets oppervlakkigs, iets onschuldigs te berusten. Hij had immers ook nooit één bewijs gehad. Van Kroner wel. Of was er nog een derde, onbekende, - degene die hij het laatst met haar samen gezien had en die met haar ontkomen was?

'Weet jij of Kroner rijk is?' had Carla gevraagd. Juist. Hij kwam bij haar en zij bij hem. En Leo Dekking had

gezien dat Kroner met haar uitging, een verhouding had; de cynicus, in staat tot alles, vrouwenbeul!

Maar hij kon moeilijk zijn vader bijbrengen, dat hij zo'n bedrag moest hebben om een vrouw te redden van mishandeling en God-weet-welke andere ellende meer. Wat voor een vrouw? En wat ben jij voor snotaap, zou zijn vader vragen. O, die ken ik, zou de oude heer dan zeggen, daar zal ik zelf wel voor zorgen. Of zoiets. Het geldprobleem leek onoplosbaar zo. Het kon niet anders, hij moest Kroner zelf naar de strot.

Gedurende een deel van het schriftelijk examen, de volgende morgen, waar Joachim met een gemelijk gevoel en een verward hoofd naar toe ging, nadat hij tot laat in de nacht nog wat had trachten te blokken, kwam Kroner de surveillance van een der andere leraren overnemen. Bij zijn binnenkomen had Joachim hem minutenlang gadegeslagen in een opzettelijke houding van wezenloos peinzen, terwijl hij zijn pen nog tot schrijven gereed in de hand hield, zodat zijn staren, naar hij meende, onopvallend bleef. Hij kon niet anders, was opeens niet meer in staat om één gedachte bij zichzelf te formuleren. Zijn ogen volgden het traag en zelfverzekerd doen van de docent; hoe hij gemakkelijk in zijn stoel schoof en achter het tafeltje op het podium, vanwaar hij de hele ruimte kon overzien; hoe hij in feite hun niet meer dan één enkele oogopslag gunde, maar het boek dat hij bij zich had, opensloeg en lustig, alsof hij dat met het grootste genoegen deed, begon te lezen.

Joachim begon zijn trekken te ontleden, als zag hij hem voor het eerst pas werkelijk goed vóór zich: het hoekige van zijn enigszins vierkante kop, met het licht-roze van zijn schedel dat tussen de dunne, vlasblonde haartjes door schemerde; het harde van zijn smalle, scherpgesneden mond en van de stijve kaak die middenin een gleufje had. Een wrede mond, een beestachtige kop, dacht Joachim; de kop van iemand die zijn intellect misbruikt, - dat zie je zo. Camouflage-intellect. Maar zonder veel lichaamskracht, zijn nogal tengere gestalte; wulps, al zag je dat niet dade-

lijk... Toen schoot het hem weer te binnen dat deze minuten kostbaar waren, en dat hij keek ten koste van zichzelf en zijn toekomst; dat dit kijken op zichzelf al een triomf voor Kroner betekende. En hij trachtte zich weer te verdiepen in zijn werk, die hatelijke aanwezigheid nog even te vergeten, tot straks misschien. Maar af en toe moest hij toch, al was het niet langer dan een flits, opkijken om te zien hoe Kroner voortlas, soms zijn benen driftig onder het tafeltje over elkander sloeg; van boven ogenschijnlijk kalm, zichzelf en elke situatie meester, maar in werkelijkheid een drift-mens, een hartstochtelijke bruut, een laffe vrouwenschenner. Die woorden klonken Joachim in de oren, en hij moest er scherp op letten, ze niet neer te schrijven, midden in zijn werk.

Eensklaps had hij het besef dat hij gereed was met zijn taak. Had hij ondanks alles zo hard voortgeschreven? Onzin misschien? Hij die anders altijd tijd tekort kwam, hij ging nu maar overlezen wat hij had neergepend, om de twijfel aan zichzelf te onderdrukken met zijn zelfcontrôle. Maar ook anderen waren nu al - enkelen zelfs vóór hem - klaar. Hij schoof wat achteruit, begon te lezen.

Op dat ogenblik kwam Kroner van het podium af, begon, de handen op de rug, met tergend-afgemeten stappen door de zaal te wandelen. Soms bleef hij staan en keek terzijde, half over zijn schouder heen, een andere richting uit als die waarin hij liep. Het was verwarrend, en hoewel Joachim de woorden las, ontgingen hun betekenissen hem geheel en al. Hij moest zijns ondanks telkens opzien naar de niet eens forse, wel beweeglijke gestalte van de leraar. Met een zelfbedwang dat moeite kostte, onderdrukte hij de neiging zich naar hem om te keren, toen Kroner achter in de zaal beland was en daar stellig monsterend naar alle ruggen keek, - ook naar de zijne, ongetwijfeld.

Nu eenvoudig op te staan en naar hem toe te gaan, hem bij zijn boord te grijpen, door elkaar te schudden, rekenschap te vragen in het bijzijn van de anderen! Welk een apotheose. Maar dan was het afgelopen, - geen examen meer,

geen mogelijkheid. Alleen, wanneer hij toch zou zakken, dan was dit wel een gelegenheid uit duizenden die hij voorbij liet gaan. En het was de vraag, wanneer hij weer een kans kreeg. Hij kon Kroner toch niet in zijn eigen huis gaan aangrijpen? Nu nog niet. Hij was gedoemd te wachten.

De leraar liep op dikke rubberzolen, wat zijn gang onhoorbaar maakte en er tegelijkertijd iets irriterend-veerkrachtigs aan gaf. Hij moest nu wel vlakbij zijn, keek misschien over zijn hoofd heen naar het werk dat Joachim voor zich had liggen. Met een bruuske beweging schoof hij het van zich af. Daarop draaide hij zich toch om. Kroner stond een tafel verder van hem af, waar Leo Dekking zat, die nu nog schreef. Zijn blikken troffen die van de docent en ook die van Leo in één oogopslag.

'Is er wat?' vroegen de opgetrokken, bleke wenkbrauwen van Kroner.

'Bijna klaar,' zei het ingespannen, kinderlijke gezicht van Leo; maar dat zag hij nauwelijks.

Nijdig dat hij zo de aandacht op zich had gevestigd, boog Joachim zich weer naar zijn papieren. Buiten ging de bel, en Kroner liep naar voren, begon van plaats tot plaats het afgemaakte werk in te zamelen. Bij Joachim gekomen, scheen hij langs hem heen te kijken naar een ander; er was alleen maar afstand tussen hen, werd Joachim zich scherp bewust. En toen het werk van iedereen was opgehaald en Kroner het zorgvuldig tot een stapeltje gelegd had op zijn eigen tafel, klonk zijn stem, voor het eerst die morgen, bijtend van venijnige helderheid: 'De dames en de heren kunnen gaan!' Het geschuifel van de stoelen en de stappen en de eerste praters overstemde de echo van zijn stem, die Joachim nog in de oren schrijnde.

Buiten werd hij ingehaald door Leo Dekking die vroeg: 'Heeft de aanwezigheid van Kroner ook zo inspirerend op jou gewerkt? Ik zag dat je al een hele poos eerder klaar was dan ik.'

'Kroner is een ploert. Het enige waartoe hij inspireert is

moord,' antwoordde de ander gemelijk. Wat kwam Leo hem hinderen nu hij eindelijk even bevrijd van de examendruk, juist van plan was zich weer alles voor de geest te halen, wat er gisteren tussen hem en Carla voorgevallen was, en waaraan hij nu bewust, niet langer ongewild, tussen zijn werk door, kon gaan denken. Maar Leo merkte niets - natuurlijk niet - en bleef maar praten over al zijn onbenulligheid: dat het vandaag veel minder lastig was geweest dan gisteren, en dat wanneer het in die richting ook de andere dagen voortging, iedereen wel slagen zou. Hij moest zich erg beheersen om hem niet toe te snauwen: 'Hou je kop,' of 'Duvel op,' en trachtte naar het geklets van de fietser naast zich eenvoudig niet te luisteren. Toch werd hij opgeschrikt toen hij Leo hoorde zeggen: 'Zijn liefje schijnt hem mild te stemmen. Tot ons voordeel.'

'Wie?' vroeg hij. 'Welk liefje?'

'Kroner natuurlijk. Daar heb ik het toch over.'

'Ik stel me voor, dat hij een vrouwenbeul is, een sadist,' zei Joachim insinuerend. 'Dat soort kerels...'

'Omdat hij al de jaren door zo tegen ons geweest is? Hij blijkt voor verbetering vatbaar. Liefde, man.'

'Zijn liefdes interesseren me niet.'

'*Tua res agitur, paries cum proximus ardet,*' verklaarde Leo geleerd. 'Bij het mondeling examen kunnen wij er alleen maar voordeel van hebben dat hij in een zachtaardige stemming verkeert. Al mijn respect voor zijn liefje.'

'Heb je haar nog teruggezien?' vroeg Joachim opeens gretig.

'Eén keer. Maar niet samen met hem. Wel vlakbij zijn huis.'

'En?'

'Dat hij een goede smaak heeft, kan niemand ontkennen.'

'Je veronderstelt maar,' zei Joachim bitter. 'Je veronderstelt maar.' En om de ander opzettelijk te kwetsen ging hij voort: 'Weer zo'n geval van kinderlijke leraar-aanbidding.'

Maar Leo begreep hem verkeerd en antwoordde: 'Ze is

geen schoolmeisje meer. Een volwassen vrouw, en een schoonheid.'

'Het ontbreekt er nog maar aan, dat je haar aanspreekt. Maar je durft niet. Voor Kroner niet, natuurlijk.'

'Het zou geen zin hebben. Maar Kroner... is over veertien dagen voor mij geen beletsel meer.'

Volmondig gaf Joachim ditmaal toe: 'Net wat je zegt. Over veertien dagen is hij voor niemand een beletsel meer.'

Ze waren bij Joachim's ouderlijk huis aangekomen, en daar hij zelden een van zijn medescholieren mee naar binnen gevraagd had, kon hij gelukkig van Leo af, hoewel het hem niet geheel en al onaangenaam geweest zou zijn hem nog langer over Carla en Kroner te horen praten. Het had hem versterkt in zijn overtuiging, dat hij zo snel en radicaal mogelijk met dat individu moest afrekenen. Het geval elimineren, - een uitdrukking die hij Kroner zelf maar al te vaak had horen gebruiken.

Zonder zich in de huiskamer voor meer dan een vluchtige groet op te houden, ging hij naar boven en zocht zijn kamer op. Het eerste vraagstuk dat hij had op te lossen was: hoe ook in deze moeilijke tijd een geregeld contact met Carla - hij wilde haar zo blijven noemen, nu zij zo lang in zijn verbeelding zo geheten had - te onderhouden. Het was niet tot een afspraak gekomen toen hij haar gisteravond verliet. Stom genoeg en onbegrijpelijk van zijn kant. Maar nu had hij ook de volste vrijheid van handelen. Alleen, hij kon niet wéér vandaag voor wie-weet hoe lang er op uit. Dat zou eindeloze explicaties vergen en critiek uitlokken. Zelfs al sloop hij na het eten weg. Zolang hij nog terug moest komen. En hij had te werken. Morgen kwamen juist de vakken waarin hij het zwakst was, aan bod. Hij moest zichzelf geweld aandoen, - om harentwil in de eerste plaats. Hij kon haar immers op dit ogenblik toch nog niet helpen, enkel maar zichzelf... zolang hij niet het geld had en zijn vrijheid van beweging. Niet aleer hij eindelijk in staat zou zijn tot daden, en niet louter woorden voor haar

had. Al waren het ook de liefste woorden en dan toch één daad tenminste. Maar die liefdesdaad die anders alles zou geweest zijn en het hoogste tussen hen, kon haar in dit geval niet helpen, nu nog niet, daarvan was hij zich levendig bewust. En dit vertroebelde de heerlijke herinnering daaraan met iets wat bijna leek op wroeging om zijn zwakheid, zijn afhankelijkheid, zijn onmacht.

Hij ging achterover liggen op zijn bed en sloot zijn ogen. Zo was hij ook bij haar, met haar hoofd en borst en benen heel dicht aan zijn zij geweest. Het leek alsof hij nòg de vage geur kon ruiken van haar kamer en haar kleding en haar warme, welgevormde lichaam. Hoe kon hij studeren wanneer dit bereikbaar voor zijn handen, op geen half uur afstand voor zijn fiets, bestond en wachtte? Wel bedreigd, maar toch bereikbaar. En terwijl het juist zijn plicht was die bedreiging radicaal te elimineren. Kroner had vrij spel terwijl hij hier voor hem studeerde. En wanneer dat nog een soort van vriendschap was geweest, iets nobels waarop hij desnoods jaloers had kunnen zijn, maar dat alleen bedreiging inhield voor zijn eigen liefde, dan zou hij nog wel geduldig, langzaam aan zijn overwinning hebben doorgewerkt. Dan had hij haar inderdaad kunnen veroveren. Maar nu liep zij gevaar, de tijd drong, hij had haast. En hier moest hij gebogen over boeken, vakken in zijn hersens proppen, die volslagen nutteloos waren, hem niets gaven voor het leven, hem niets hielpen bij de oplossing van een probleem zó groot, dat geen van zijn docenten er ook zelfs maar het bestaan van kon vermoeden, laat staan tekst en uitleg ervan geven. Niettemin moest hij die dwaasheid tot het einde toe doorstaan en meedoen aan de poppenkast terzijde van het werkelijke leven. Veertien dagen nog. Het moest.

Maar erger dan de noodzaak om tot dan zichzelf van haar verwijderd te houden, was de voortdurende inspanning die van hem vereist werd om haar - van alle dingen háár - zolang uit zijn gedachten te bannen. Alleen de poging al om aan die eis te voldoen, bracht onophoudelijk pijn te-

weeg, pijn van de botsing der aanstormende locomotieven van zijn verlangens, der zware vrachtwagens van zijn bezorgdheid om haar, tegen de blinde muur, het grauwe bastion van zijn examenplicht. Daartussen werd hij zelf gekraakt, - wat hij niet erg vond. Maar wat kwam er van de povere candidaat terecht, die hij op slot van zaken ook nog was? Candidaat-machinist op de levenstrein waarin hij was terechtgekomen; examinandus voor het smalle poortje in de fortmuur die hem van zijn vrijheid, zijn erkenning en zijn man-zijn onverbiddelijk afsloot. Nog onbekende wachtwoorden had hij er te geven, om binnengelaten te worden.

Joachim was pijnlijk opgestaan, begon de boeken en dictaten op de tafel bij het venster uit te zoeken voor de lange avond die hem wachtte. Een besluit... Er was geen keuze. Wat er in de tijd van nu tot dan, wanneer hij haar terug zou zien, misschien gebeurde, had hij buiten zijn kennis te houden om de andere, sjofele, nutteloze kennis niet te hinderen. Heel het bestaan van Carla moest uit zijn bewustzijn weggevaagd, totdat het uur van handelen zou zijn gekomen. Het kon niet anders. En op deze wijze juist kon hij zijn vastberadenheid, zijn man-zijn nu al tonen.

Hij ging aan zijn werktafel zitten. Weg gedachten aan de toekomst, weg herinnering aan Carla's armen, aan haar borsten die zijn wang zo zacht beroerden, zo fluweelzacht. Repeteren! Zijn verleden van scholier herhalen, zijn belachelijk bestaan als jongen, als nog onderdrukte man. ‘De tijden van het werkwoord *cernere* zijn *crevi, cretum,* net als het Griekse *krinoo, ekrithèn* naast *ekrinthèn.* Te letten op de *n.*’ N.N. de onbekende die met Carla... Kroner, *krinoo.* Hou jezelf aan *krinoo.* Nam hij nog iets op? Zou hij nog ooit in staat zijn iets te leren van die onzin? Een Odysseus aangeland bij Kirke had niet meegemaakt dat zij mishandeld werd. Onschuldige klassieken.

Maar het leek alsof zijn hoofd zou barsten van de volte die teruggeperst werd, van de moeite die hij had om nog een zin te ontdekken in de woorden-reeksen die de dag daarop

de maatstaf van zijn kennis zouden zijn; de toverwoorden voor zijn vrijheid, voor de vrije wiekslag van zijn liefde.

6.

Zijn mond stond verbeten toen hij zich in de examenzaal weer aan zijn tafeltje zette en de opgaven in ontvangst nam. Een strakheid als van veerkrachtig staal hield hem overeind en dreef hem aan tot werken. Hij had afstand van Carla gedaan, voor een korte poos, maar volledig. Zijn *anagkè* aanvaardend, een tijdelijke stoïcijn. Hij moest moedig zijn; zonder moed kon hij deze slag, de examen-slag toch niet winnen. En werd deze eerste verloren, de tweede, beslissende, zou ook verloren zijn. Dit was een veldtocht. Napoleon hij. Eerst de ene stad dan de andere veroveren. Eén ding tegelijk. *Militat omnis amans...*

Joachim concentreerde zich. Met bezeten ijver bepiekerde hij al de moeizame antwoorden die hij de sfinx van zijn noodlot moest geven. Irrelevante, maar over zijn wel en wee vonnissende antwoorden; wrede beslissingen over zijn liefde voor Carla. Zo werd een vrouw in nood in handen gesteld van tien regels Ovidius. *Ars amatoria,* inderdaad. Aan het eind had hij toch het gevoel dat hij ditmaal niet slecht had gewerkt. En die wetenschap, gevoegd bij zijn besef van een zelfoverwinning alleen door eigen wilskracht, gaf hem een gevoel van stoerheid en gegroeid-zijn. In de middagpauze was hij in staat zijn mede-scholieren haast van bovenaf te bejegenen, en hij liet dit slechts na omdat hij tevens een gevoel van mildheid en van medelijden om hun verregaande onnozelheid ontdekte. Het waren maar kinderen, met geen andere zorg dan hun lessen te leren, genade te vinden in het oog der docenten, en jubelend achter hun fladderend diploma te hollen, als vroeger achter hun hoepels en vliegers.

‘Warden, hoe is het gegaan? Akelig stuk van Ovidius, hè?’ Een der meisjes sprak hem aan; het meest bête kind, maar

ze was ook pas zeventien. En Joachim zei: ‘Het viel me wel mee. Het had erger kunnen zijn.’

‘Jij bent ook een kei, op jouw manier,’ antwoordde het meisje bewonderend naar hem opziend. En Joachim maakte zelfs geen gebaar om haar tegen te spreken. Je moest het eens weten, dacht hij alleen maar, en keerde zich van haar af.

Welgemoed stortte hij zich in de namiddag op de vraagstukken van het volgende vak, alleen en ongehinderd vóór de slagorde van zijn gedachten uit, ver van de verwarde legertros van zijn verlangens, mijl voor mijl het terrein veroverend. Tien parasangen, twintig... en nog maar dertien dagen.

Zijn moeder stelde vast, dat hij zichzelf onderschat had, want nu hij midden in het examen zat, was hij minder ongedurig dan tevoren, op tijd thuis, terwijl hij zijn gemak aan tafel nam en niet meer uitging des avonds.

‘Kwestie van zelfvertrouwen,’ constateerde zijn broer, het blonde snorretje koesterend.

‘Gaat hij nu bij vader in de zaak, als hij geslaagd is, of niet?’ vroeg Betsy. Ze wisten, hoewel huisgenoten, zo weinig van elkander af.

De moeder zei zorgelijk: ‘In een heleboel families staat het al van tevoren vast, dat vader en zoon samengaan, zoals het hoort. Maar hier... Als hij naar jou slacht, Willem...’

‘U moet mij niet rekenen,’ antwoordde de broer kriegel.

‘Mij is het er alleen maar om te doen, zo snel mogelijk een boel geld te verdienen. En daar zou bij vader geen kans op zijn, zolang hij nog leeft. Geef mij maar de Beurs! Maar Joachim is heel anders...’

‘En omdat hij de jongste is,’ viel zijn zuster Willem bij.

‘De hoofdzaak is, dat hij slaagt. Dan zijn we ook van die zorg af,’ meende de moeder.

‘Het wordt tenminste hoog tijd,’ was Betsy's mening.

Joachim zelf had zijn tijd veel te hard nodig om getuige van dergelijke gesprekken te blijven. In zijn kamertje

worstelde hij uur na uur met zijn boeken, tot hij diep in de nacht er haast bij neerviel en in een onrustige slaap wegzonk. Maar de ene examendag na de andere leek, eenmaal voorbij, slechts een kortstondig oponthoud op de lange weg die hem nog scheidde van zijn einddoel, dat hij niettemin telkens dichter zag naderen. En dit besef vooral hield hem overeind bij de starre, onnatuurlijke spanning waarin hij geraakt was.

In ieder geval had hij nu al de grootste helft van die martelende week van overdag te zitten tegenover de kleine strookjes met opgaven en de grote witte vellen die hij met zijn eigen kennis moest aanvullen, en daarna allerlei gejaagd te moeten repeteren thuis, achter de rug. Een week van op-adem-komen en nog maar weer meer repeteren (de bijvakken vooral, die doorslaggevend konden zijn wanneer hij twijfelachtig stond) was hem dan nog gegund, en daar zou hij misschien toch gebruik van kunnen maken om Carla te zien, die steeds maar geen levensteken gaf. En dan duurde het mondelinge examen maar één dag. Wel een beslissende dag was dat, maar toch, dan zou het leed, op welke wijze ook, geleden zijn. Daarna...

Dat Carla niets van zich had laten horen, smartte hem toch. Ze wist immers dat hij met zijn examen bezig was, en een enkel woord van aanmoediging of belangstelling, van medeleven bij iets dat háár zeker net zoveel aanging als hemzelf, zou een wonder bewerkt hebben, - dat wist hij stellig. Maar hij kon haar niets verwijten. God-weet in welke moeilijkheden zij nog altijd zat, in nog veel grotere dan tevoren, terwijl zij op hem wachtte. Hoe kon zij het eind van een gymnasium-schooltijd belangrijker vinden dan haar eigen raadselachtig en gefolterd leven. Maar hun liefde was toch de verbinding tussen dit onnozele en dat andere, ondoorgrondelijke? Langs de stroom van deze liefde moest er toch een onophoudelijk gaan en komen zijn?

Ze is in gedachten toch wel bij me, troostte hij zichzelve maar, en trachtte daarna weer dit van zich af te zetten, daar het hem te week en willoos maakte.

Leo Dekking en de kleine Fretters, een wat spichtig meisje, onaanzienlijk, maar dat altijd voor een van de knapste van de klas was doorgegaan, fietsten aan het einde van de vierde dag nog met hem op. Hij was vermoeid, dacht aan het naderend eind, en luisterde maar half naar het gesnater tussen Leo en het meisje. Aan hun zijde in zichzelf verzonken, keek hij nauwelijks op, tot Leo eensklaps uitriep: ‘Kijk, daar gaat ze!’

Hij begreep het met een schok, maar vroeg toch automatisch: ‘Wie?’ Tegelijkertijd met Alma Fretters, die verwonderd Leo aankeek.

‘Kroner's slaapje. Daar! Ze is net de hoek om.’

‘Méén je?’ zei het meisje.

Joachim echter was hun al onwillekeurig vooruitgeschoten met zijn fiets, en ze moesten aantrappen om hem weer in te halen. Onmogelijk hen kwijt te raken. Als zij het tenminste werkelijk was...

‘Wat kan jullie dat vrouwmens schelen?’ snauwde Joachim hun toe, terwijl hij de hoek in keek, links. Zij was het inderdaad; onmiskenbaar haar gestalte in de lichte zomermantel. Zo dicht bij de school. Voor hem... of voor Kroner? Hij had geen tijd om na te denken.

‘Laten we haar achteropgaan. Dan kunnen jullie zien of ze geen beauty is,’ stelde Leo voor.

Boos, maar bevend van opwinding, antwoordde Joachim: ‘Gaan jullie je gang. Maar ik rijd door. Bonjour!’ Hij was besloten haar te ontmoeten, twee, drie straten-blokken eenvoudig om te racen, dan mòest hij haar tegenkomen, alleen en zonder het hinderlijke gezelschap van zijn klasgenoten. Hij kon hun beider geheim immers onmogelijk aan die schoolkinderen prijsgeven. Even onmogelijk als hij deze kans, die Carla misschien juist opzettelijk gezocht had, prijs kon geven. Zij verlangde naar hem; had hem nodig...

Hij joeg de straten door, zo, dat hij zeker was haar weg te kruisen, goed berekenend wat de koers van Dekking en het meisje zijn zou, die straks, na het nieuwsgierig kijken,

wel weer rechtsaf zouden gaan. Zo had hij hun meteen dan ook zijn superioriteit getoond, wanneer zij hem niet meer zagen.

Het lukte. Dáár kwam zij zijn richting uit. En Joachim, al uit de verte wuivend met een kort gebaar, reed op haar af als was het bij afspraak. Met een ruk hield hij zijn vaart in, zwaaide op zijn voeten neer, vlak vóór haar. Door het harde rijden en de emotie ging zijn adem sneller, en hij hijgde: 'Dag... mijn liefste.'

Carla keek hem aan met een verwonderd lachje.

'Wat toevallig...'

'O, ik zag je al twee hoeken eerder. Maar de halve klas was bij me. Die moest ik eerst kwijt.'

In zijn triomf om de geslaagde list ontviel het hem; voordat hij zich er rekenschap van gaf, dat hij zich hier als een scholier stond aan te dienen met een jongensachtig enthousiasme. Nu dit tot hem doordrong, sloeg er woede dwars door al zijn vreugde heen.

'Hoe maak je het?' vroeg hij. 'Ik heb al die dagen niets van je gehoord.'

'Ik niets van jou,' zei Carla mat.

Hij ging er niet op in, maar vroeg weer: 'Is er niets gebeurd? Ben je met rust gelaten?'

'*Jij* hebt me met rust gelaten,' stelde Carla vast.

'Wat kon ik ànders doen? Ik...'

'Blijf niet midden op straat staan. Loop maar mee, een eindje,' sprak de vrouw. Een auto was hem rakelings voorbijgeschoten, maar hij had zich niet verroerd.

Joachim zette zijn fiets op slot tegen het eerste huis het beste en kwam, nu ongehinderd, naast haar lopen. Met opzet dicht tegen haar aan, alsof hij haar arm wilde vatten. Zelfs hier op straat, in de steedse zomernamiddag, snoof hij de welbekende geur op, die ze bij zich droeg. Zijn magere gestalte was wel een hoofd groter dan de hare en helde even naar haar over als om haar te omvatten en haar te beletten hem nu nog te ontsnappen. Zwijgend gingen zij een poos zo voort.

Honderd dingen wilde hij haar zeggen, al de dingen die hem in de laatste dagen hadden bestormd en die hij teruggedrongen had met heel zijn kracht. Nu hadden zij echter hun zin verloren, vormden samen slechts één leegte rondom haar. Een leegte waarover hij alleen lijfelijk, met zijn armen reiken kon. Maar ze waren hier op straat. En op dit ogenblik was het ook voldoende dat hij haar weer bij zich had.

'We zijn ditmaal al erg gauw uitgepraat,' zei Carla plotseling, dwars door zijn peinzende genot heen.

'Wat ik je zou willen zeggen, past in deze omgeving niet,' antwoordde Joachim. 'Laat ons ergens heen gaan. Naar je huis. Twee blokken verder staan er taxi's op de boulevard. Daar...'

'Ik was veel te lang in huis en wilde juist wat wandelen.'

'Goed. Laat ons dan naar buiten gaan.'

Hij was bereid haar alles toe te geven, vreesde eigenlijk ook met haar in huis te zijn, in nieuwe complicaties die hij nu niet aan kon, zwak te worden als hij bij haar lag, zijn wilskracht te verliezen en het examen in gevaar te brengen. Dit kleine beetje wat hem haar nabijheid gaf, was al toereikend, waar dan ook. Klaarblijkelijk ging het haar niet slecht; hij kon gerust zijn, zonder zelfverwijt.

'Ik weet niet of het wel verstandig is dat men ons samen tegenkomt,' zei Carla weifelend. 'Er zijn dingen... overigens heel prettige... die je àl te duur betaalt.'

Joachim slikte pijnlijk. 'Wat doen we dan?' vroeg hij.

'Laat ons een bioscoop in gaan. Ik heb in lang geen film gezien.'

Geen wonder, je beleeft ze zelf, de ergste, schoot het Joachim te binnen; maar hij stemde dadelijk toe. De bioscoop die blijkbaar haar dit denkbeeld had bezorgd, was met zijn knipperlicht-bij-dag slechts enkele stappen verder in de straat. Zij glipten dadelijk binnen, voordat Joachim's gedachtengang was onderbroken, en ze zaten nauwelijks naast elkaar in het donker, of hij vroeg, zich dichter bij haar nestelend: 'Waar was je eigenlijk op weg naar toe?'

'Dat heb je zelf gezien,' lispelde zij aan zijn oor.

‘Hoezo?’

‘Naar jou toch, lieveling. Daar was je zelf bij.’

Hij maakte zich weer van haar los en schoof opzij. ‘Je houdt me voor de gek,’ zei hij. ‘Ik weet niet of je mij niet altijd voor de gek houdt.’

‘Denk dat maar gerust,’ fluisterde haar stem.

De enkel maar tastbaarheid die ze eerst in de donkere zaal geweest was, en daarna slechts schaduw, had nu al een duidelijker vorm. Wanneer hij goed keek en de film iets lichter werd, kon hij zelfs haar gezicht zien. Maar niet of het spottend dan wel ernstig was. Hij begon: ‘Omdat ik nog maar een scholier ben, denk je...’ Maar hij kon niet verder gaan omdat zij haar gehandschoende hand op zijn mond hield. Het voelde klef en reptielachtig aan, maar eindigde in iets liefs dat langs zijn schouder en zijn arm streelde.

‘Trek tenminste die handschoenen uit,’ zei hij. ‘Heb je het niet warm?’

‘Naast jou altijd een beetje.’

Joachim verbeeldde zich dat ze lachte. Hij schoof opnieuw dichter op haar toe. ‘Krijg het dan nog maar een beetje warmer,’ zei hij, haar zachtjes betastend. En daarop: ‘Jij bent het nog. Dezelfde.’

Carla beantwoordde het met een onverhoedse kus, waarna het echter scheen alsof zij zich weer meer in zichzelve terugtrok. Het licht ging aan, en dat wat Joachim een droom geleken had, met het bewustzijn van veel mensen om zich heen en toch alleen-zijn met zijn tweeën, werd nu een harde werkelijkheid. Hij volgde Carla's ogen, die de zaal afzochten in hun nabijheid, voordat zij zich, nu met duidelijke glimlach, tot hem wendde: ‘Je zit toch voor 't examen, niet? Hoe is het gegaan tot dusver?’

Dat zij juist aan dit wat hij hier moest vergeten, onbarmhartig raakte in het licht, bezorgde hem een kriegelheid die hem op zijn beurt deed vragen: ‘Heeft Kroner het je niet verteld? Hij weet er al meer van dan ik...’

Zij wilde iets daarop zeggen, maar het licht ging uit en

Joachim zelf had al spijt dat hij nu zelf ter sprake had gebracht wat hij niet wilde horen. Daarom greep hij gauw haar hand weer, bracht die aan zijn lippen, kreunend:

‘Sluit mijn mond maar weer. Ik weet niet wat me vandaag bezielt.’

‘Je bent niet galant, dat is alles,’ antwoordde Carla effen.

De film had geen betekenis voor hem, hoewel hij trachtte ernaar te kijken en wat op zijn verhaal te komen. Jammer was het van de kostbare minuten waarvan hij zich zoveel voorgesteld had. Carla had gelijk, hij was een hark. Wanneer ze zelf niet klaagde, enkel maar bij hèm was, wat verlangde hij dan nog? Al het andere dat zich tussen hem en haar gesteld had, was er niet, bestond niet meer. Hij moest haar tonen hoezeer hij dit samenzijn, ook hier, waardeerde. En nu ging de poging tot een kus van hem uit.

‘O, pas op. Kijk liever. Deze film is toch wel interessant,’ vermaande zij.

Een van de stemmen uit het doek ging over tot een song, en met zijn arm nog half om Carla heen, voelde hij hoe haar lichaam niet met zijn, maar met het rithme van dat vreemde lied zacht meebewoog.

‘Ach, jij bent muzikaal,’ zei hij teleurgesteld en trok zijn arm weg. Hij hulde zich in gemelijk zwijgen. Wat de film te zien gaf, bracht hem in geen betere stemming. Maar Carla was geboeid.

‘Het moet toch heerlijk zijn,’ begon ze na een nieuwe scène, ‘in zo'n landelijk huis te wonen, met veel ruimte en comfort, en mooie knusse kleren, en een lieve man die pijp rookt, 's middags tennis speelt en 's avonds even nog wat oploopt met de hond.’

‘Waar is hij toch gebleven, Bruno?’ vroeg Joachim alleen maar. Wat was hij in staat van al haar dromen te verwezenlijken? Maar met Bruno zou hij kunnen uitgaan.

‘Hij is toch van jou?’ vervolgde hij.

Zij fluisterde: ‘Wie is van wie? Geen levend wezen. Bruno heeft ook zijn vriendinnen.’

‘Maar ik heb hem thuis bij jou geen enkele keer gezien.’

‘Thuis,’ zei ze enkel, ‘thuis... Dit wat je op de film gezien hebt is een thuis.’

‘We zullen het veroveren. Ik zàl het. Als je maar geduld wilt hebben, Carla, ja?’

‘Hoe lang geduld?’

‘Ik weet het niet. Een jaar misschien, of langer. Maar natuurlijk, dat is veel te lang.’ En smartelijk, luider dan hij wilde, zei hij: ‘Waarom ben je ook met een scholier begonnen? Ik kan àlles, - straks. Maar ik bèn niets. Nog niets.’

Carla greep zijn hand vast. ‘Ik ben niets begonnen. En jij bent een lieveling. Stil, is het nu goed? In plaats dat jij mij troost...’

‘Waarmee?’ Daar kwam zijn ongerustheid weer omhoog gebruisd, als giftig schuim. ‘Waarmee?’ vroeg Joachim opnieuw.

‘Met alles. Dat ik je zo weinig zie. En dat je nu in zo'n nerveuze stemming bent. En dat ik Bruno niet hier bij me heb, die mij wèl altijd troost.’

De jongeman verzuchtte: ‘God-zij-dank, dat het niet erger is,’ en trachtte stil en lief te zijn. Straks... Maar ze zei hem na een poos, dat het beter voor hem was, nu dadelijk weg te gaan, nog vóór het grote licht aan ging.

‘Goed, ga dan mee.’

‘Nee, jij. Tot ziens. Het is beter zo.’

Hij trachtte haar nog te verbidden, maar ze zei: ‘Je wilt toch niet dat ik in nieuwe moeilijkheden kom?’ en toen gaf hij maar toe. Alleen, hij zou ditmaal niet zonder afspraak gaan. Binnen enkele dagen had hij armslag, - tussen het schriftelijk en het mondeling examen in. ‘Dus Zondag? Welke tijd?’

‘Je komt maar, naar het uitkomt,’ zei ze. ‘Ik haat Zondags buitenshuis en ben dan meestal wel alleen.’

‘Goed. Zondag dadelijk na het eten. Laat me je nog één keer zoenen... zie je niet hoe braaf ik wegga? Dag.’

Hij vond door het bijna-donker snel zijn weg naar buiten,

keek nog éénmaal naar haar om en zag niet meer dan de omtrek van haar kleine hoedje tegen het lichte filmscherm. Hij leefde alweer naar Zondag toe en haastte zich de straat uit, naar zijn fiets.

7.

In onvoldaanheid, doch geschraagd met nieuwe moed kon Joachim de laatste dag van het schriftelijk examen aan het werk gaan. Hij had, zoals al zijn lotgenoten, een berekening gemaakt, heel vaag, maar dan toch op grond van naderhand ontdekte fouten en tekorten, om te schatten welke punten hij, vermoedelijk dan, tot dusver had behaald. Het was niet schitterend, misschien zelfs wel bedroevend, echter kon het ook wel zijn dat hij door teveel zelfcritiek, of door gebrek aan zelfvertrouwen, het resultaat onderschatte. En al stond hij nu ook zwak, het mondeling examen en de algemene indruk die hij daarbij maken zou, die gaven tenslotte toch de doorslag. Een ingewikkelde combinatie van cijfers besliste of men al of niet het einddiploma waardig gekeurd werd; en op die combinatie van cijfers kon hij nog allerlei invloeden doen gelden. Het hing van zijn antwoorden af; hij had gewiekst te zijn.

Geen dag voelde hij zich beter op dreef en wist hij zich rustiger te concentreren dan deze laatste. Hij haastte zich, zo met dit eerste eind in zicht, niet meer, maar overwoog goed ieder vraagstuk, voor hij iets begon op te schrijven. Telkens als hij daarna met de ferme halen van zijn pen wat neergezet had, las hij het over, en nog eens, en leek het hem definitief toe. Niet meer te verbeteren in redelijkheid. Wel kostte deze werkwijze hem veel tijd. Des voormiddags kwam hij juist op het nippertje gereed, en in de namiddag was hij de laatste. Toen het werk al opgehaald werd, kraste nòg zijn pen. En als de allerlaatste ging hij het lokaal uit en de gang op.

De rector stond bij de deur met Kroner, die gelukkig niet gesurveilleerd had. De ‘Kloek’, zoals de rector onder zijn

leerlingen genoemd werd, sprak lachend met twee meisjes die vóór Joachim de examenzaal verlaten hadden. Op de schouder van het ene kind had hij achteloos zijn hand gelegd, en Kroner stond met zijn gewone ironische en ondoorgrondelijke gezicht daarbij toe te kijken. Joachim trachtte met een korte groet langs hen heen te glippen. Maar terwijl de rector het ene meisje een zacht duwtje gaf en tot de beide kinderen zei: 'Nou, tot het mondeling dan maar!' hield hij met zijn andere hand - zijn kort gebaar van allerhoogst gezag, dat Joachim echter nauwelijks meer trof - de opgeschoten jongeman staande.

'Ben jij de laatste, Warden?' vroeg hij. En op het bevestigend antwoord van Joachim, die alweer verder wilde, ging hij voort: 'Je bent tevreden?'

'Dat kan ik u na het mondeling pas zeggen,' trachtte Joachim te schertsen. Hij keek daarbij echter bedenkelijk.

'Optimisme is je sterkste deugd niet. Maar waar leven is, is hoop,' troostte de rector.

Kroner kwam ertussen: 'Indachtig dat de laatsten de eersten zullen zijn, speelt hij nu voor hekkensluiter. Goed gezien, meneer Warden!'

De rector lachte. 'Je kunt ook zeggen dat haastige spoed zelden goed is. Houd er de moed in, Warden!'

'Aan moed ontbreekt het hem zeker niet,' spotte Kroner.

'Dat past bij het geloof in deze spreuken.'

Onwillekeurig zocht Joachim zijn blik, om te kunnen ontdekken welke bijbedoelingen Kroner met deze woorden had. Hij zag de grijsblauwe harde ogen van de leraar en zei ietwat verbeten: 'Voor iets dat het waard is, hoop ik voldoende moed te kunnen opbrengen.'

'Blij dat te horen. Verlies nu maar geen tijd,' besloot de rector goedig, nog voordat Kroner gelegenheid had er op in te gaan.

Joachim was er achteraf blij om. Hij zou Kroner geen kamp gegeven hebben, juist nu hij bijna zeker was dat Kroner *wist,* en dat die wetenschap hem wel heel hoog moest zitten. Maar het was nog te vroeg, nog ruim een

week te vroeg. Kroner had nog vat op hem en kon hem eindeloos schaden; hem en daarmee Carla. Ploert, schold Joachim hem bij zichzelve uit; gemene ploert! Het was echter beter hem zolang nog te vergeten en hem met zijn eigen wapens, het geleerde uit zijn dictaten en zijn hobby's te verslaan. Hij moest op Kroner's vakken heel bizonder werken, en al bij het examen tonen dat hij hem kon staan; daarna des te beter in de open strijd. Zijn klas, de hele school zou ademloos hierbij toezien en getuige zijn, hoe maar heel kort na de onafhankelijkheid een leerling man werd en de meest gevreesde der docenten (eigenlijk de enige gevréésde) als een volwaardig tegenstander versloeg door hem zijn vrouw of zijn geliefde kalmweg te ontnemen, hem te straffen voor zijn wrede onmenselijkheid, zijn mateloze zelfoverschatting. En ze zouden weten dat hij in zijn schooltijd al...

Het zou een zoete wraak zijn, niet alleen voor Carla, maar voor al de jaren van zijn onderworpenheid en van hun aller vrees voor Kroner's kil verstand, waarachter hij zijn vuige hartstocht, zijn gemene dubbelleven verborgen hield. Zondag moest hij trachten bij Carla meer van hem te weten te komen, om hem desnoods bij het examen al beter te kunnen weerstaan, op toespelingen te kunnen antwoorden met eigen, voor een buitenstaander onbegrijpelijke insinuaties, maar waardoor de ander in zijn hart getroffen, geïntimideerd zou zijn. Verward worden en hem dan maar laten schieten.

Neen, - het zou toch beter zijn dit alles te vergeten, even nog, en heel gewoon te zijn. Te doen alsof hij niets van al zijn toespelingen verstond, de ander laten denken dat hij een onnozele was, te werken op zijn laatste greintje van fatsoen - als dat tenminste nog in hem bestond - en eerst te slagen voor het examen. Daarna zou hij des te harder kunnen slaan en onverhoeds. De onnozelaar die hij eerst simuleren moest, zou zich vanzelf ontpoppen tot een listige, meedogenloze tegenstander.

Willem ving hem in de hal thuis op. ‘Je bent vandaag ge-

loof ik klaar met het schriftelijk?' vroeg hij belangstellend. En daarna zei hij, nogal uit de hoogte: 'Nou, dat is dan de eerste mijlpaal.'

Het klonk Joachim toe alsof zijn broer zijn vader imiteerde, en het prikkelde hem zozeer, dat hij de ander toebeet:

'Hopelijk beter dan vandaag jouw mijl-op-zeven, heipaal!'

Hij wilde doorlopen naar boven, maar zijn broer hield hem tegen met een: 'Luister,' en nam hem opzij in spontane vertrouwelijkheid. 'Zal ik je vertellen wat voor mijl-op-zeven? Ik heb vandaag op de Beurs een slagje geslagen. Fameus, man. In één gok, drie mille verdiend. En nou jij!'

Geïmponeerd, maar onwillig dit te bekennen, antwoordde Joachim: 'Met gokken. Speculantenwerk. En als het eens omgekeerd was uitgevallen?'

Zijn broer grinnikte. 'Ik geef het je toe. Ik heb een beetje in mijn broek gedaan eerst, want de koers liep wat terug aanvankelijk. Man, de kou die je dan in je benen zakt, vooral wanneer het geen eigen geld is waar je mee begonnen bent... Maar daarna gingen ze weer klimmen en ze klommen maar, die shares. Ze klimmen nòg. En nu ben ik voorlopig uit de brand.'

'Dat ben je,' zei Joachim uit de grond van zijn hart en dacht aan de vijfhonderd - maar vijfhonderd! - die hij zo hard voor Carla nodig had. Zou Willem hem die willen lenen? Zou hij ooit...

'Je denkt erom, dat je je tater houdt! Vooral de oude heer mag hiervan niets weten,' vermaande Willem.

'Denk je dat hij een rolberoerte krijgt?'

'Dan wil hij het fijne ervan weten. En dat is niet nodig. Ieder moet maar op zijn eigen wijze zalig worden.'

Voor Joachim was het de eerste keer dat Willem hem in vertrouwen nam. Tot dusver had hij hem, dacht hij, maar als een knaap beschouwd. Nu echter, al voorbij de eerste mijlpaal, met één voet al in het vrije gebied waar zich het volle leven afspeelt, zag zijn broer hem, dat begreep hij,

reeds als man en haast als zijn gelijke. Met hem zou hij kunnen spreken, desnoods, over de vijfhonderd. Maar het vertrouwen was nog veel te pril, hij moest het nog wat laten groeien.

‘Je bent een pientere,’ zei hij oprecht bewonderend. ‘De pienterste van alle Wardens.’

‘Niet zo'n kunst,’ antwoordde Willem met bescheiden fierheid. ‘Ga je straks na het eten mee een biertje drinken op mijn volgende... een nieuwe mijl-op-zeven?’

Joachim bedacht zich even. ‘Neen, ik ga maar blokken,’ zei hij toen. ‘Laat eerst dit hele leed geleden zijn. Je moet je maar alleen bezatten. Ik benijd je wel.’

‘Och neen. Vanavond doe ik niets. Pas Woensdag, dan is er een fuif bij Sanderson, een beursvriend van me, die me weleens hints geeft. Dat wordt lollig. Tot zolang spaar ik mijn kracht. Net als jij. Je hebt gelijk.’

Een andere Willem openbaarde zich voor Joachim. Zo mededeelzaam had hij hem nog niet gekend. En toen zij later met de overige huisgenoten aan de maaltijd zaten, het gesprek in oude armetierigheid zich door het aftandse menu heen voortbewoog, gaf hij zijn broer een knipoog en verstond hij iets van het superieure lachje onder Willem's fatterig snorretje, beaamde hij wat hem nog tot voor kort geïrriteerd had.

Zijn broer, bedacht hij, stond al buiten het verband der anderen. De irriterenden hier in dit huis, dat waren in de eerste plaats zijn vader en dan nog zijn snibbige, maar eigenlijk toch bête zuster Betsy. Bazig en klaarblijkelijk daardoor te beroerd een man te vinden, iemand te verschalken die haar voor zijn verder leven dulden wou.

Zijn moeder... dat was heel iets anders. Liever liet hij deze arme, veelgeplaagde vrouw maar buiten zijn critiek. Haar zorgelijkheid was, voortgezet van dag tot dag en liefst besteed aan ongetelde futiliteiten, niet aandoenlijk meer. Maar tegenover de manier van doen van alle anderen had haar goedigheid iets van een laatste toevlucht. Iets van een wel wankele, maar in elk geval altijd voorhanden

zekerheid achter de hand. Van haar behoefde hij niet los te raken.

Het was zijn vader die hem in de weg stond; die de hemel mocht het weten wat, in het geniep had uit te staan met anderen, - met Carla ook. Hij wilde er niet aan denken op dit ogenblik, om hem niet heel de gedekte tafel in zijn snuit te smijten. Later kwam dat wel. Maar Willem had gelijk gehad, zich dadelijk en radicaal te onttrekken aan die macht, die geborneerdheid en dat huichelachtig meerderwaardigheidsgedoe van ‘ik ben ouder en dus wijzer, ik ben vader en dus beter, jij bent snotaap en dus niets.’

Hij zou hem kunnen haten, maar hij wilde het vergeten, niet voor altijd, maar wel nog een poos. Omdat hij hem nog nodig had, nog deel uitmaakte van dit zonderlinge samenweefsel dat nu eenmaal hun gezin was, en omdat hij nog niet de gelegenheid gehad had om zich evenals zijn broer van hen te bevrijden, zelfs zonder dat zij het nog wisten.

Hij haastte zich weer aan het werk, al was hij de eerste mijlpaal reeds voorbij en al was het enkel maar om des te beter de tijd te kunnen verantwoorden, die hij Zondag aan Carla zou besteden. Hij had uitstel nodig om nog heel veel bij te werken en kwam tijd tekort. En niettemin, hoe lang scheen hij te moeten wachten eer hij haar weer in zijn armen mocht bezitten.

Als een dorstige temidden van de oceaan gevoelde hij zich; als een dagenlange drenkeling op een verloren vlotje dat maar langzaam voortdreef, veel te langzaam voor de grote afstand naar de kust waar redding was.

Vierde hoofdstuk

[1.]

Joachim's gedachten gingen terug naar het natuurkunde-practicum. Alle moleculaire theorieën ten spijt bleef het een wonder dat wanneer je een liter water nam - een bepaald volume - en daarin een hoeveelheid zout of suiker of soda - ook een bepaald volume - oploste, niet alleen de ene stof als het ware de andere doordrongen had, maar je eigenlijk niet kon zeggen welke van de twee stoffen in de andere verdwenen was. Hier kon de schijn gemakkelijk bedriegen. Tegelijkertijd ontstonden er dan osmotische drukken van een enorme kracht, een soort van massavlucht, een paniek voldoende om rotsen te doen splijten.

Net zo verdween de tijd, eenmaal voorbij en opgelost, in zijn verlangen. Of zijn verlangen in de tijd. Hoe werkelijk was de afstand zolang deze nog vóór hem lag, hoe onwerkelijk nadat deze was afgelegd. Verdwenen in de nu dichterbij gekomen, dus samengekrompen, maar verhevigde verwachting. Net als zijn verlangens na de wachtenstijd, als zij eenmaal waren vervuld en opgelost in leegte.

De jongeman schoof zijn natuurkunde-cahier van zich af. Een mooie Zondagmorgen-beschouwing, overwoog hij bij zichzelve, die elke vorm van preek verving. Maar het was beter practisch te zijn en een man van de daad, de grauwe theorie opzij te zetten en precies te weten wat hij wilde. Carla te winnen als een slag. Dit was zijn lijfspreuk geworden en zijn strijdkreet, telkens als hij zich weer voor zijn boeken zette.

‘Je overdrijft,’ zei zijn moeder diezelfde Zondagmorgen nog. ‘In dit paar laatste dagen kan het ook niet gaan zitten, als je het hele jaar behoorlijk hebt gestudeerd. En je hersens moeten ook wat rusten. Zou je vandaag niet een beetje uitgaan?’

‘Vanmiddag,’ had Joachim geantwoord. ‘U heeft gelijk.’

Ze moest eens weten hoe reikhalzend hij naar die namiddag toe geblokt had; welk een strijd hij had te voeren met de tijd die zich toch in zijn saamgeperst verlangen oploste als was hij er nooit geweest, - en met zichzelf. Maar welk een druk onderging hij thans!

Reeds halverwege een vrij man, en nu zelfs zijn moeder hem tot uitgaan aanzette, Willem hem als zijn gelijke behandelde en zijn vader hem - verstandig van de fielt! - met rust liet, kleedde hij zich met bizondere zorgvuldigheid en zo mannelijk mogelijk, wat op school juist ongewenst geweest was. Het verhoogde zijn zelfbewustzijn en zou Carla doen begrijpen dat zij voortaan toch niet meer met een scholier van Kroner of het zoontje van zijn vader te doen had.

Hij bekeek zich in de spiegel, op het laatst nog in de hal, voordat hij de straat op ging, en hij was tevreden. Deze Zondagmiddag en misschien de hele avond ook nog, desnoods, zou voor hen beiden zijn. Hij had een strategie bedacht, waaraan zij niet meer kon ontkomen; een omsingeling van al haar vijanden, belagers die hij een voor een elimineren zou. Dat woord van Kroner. Maar de Duitsers noemden het in hun pathetische krijgstaal veel treffender: *den Feind ausradieren.* Uit de warme lichtkring van hun beider liefde de medeminnaars doen verdwijnen met hun gif, hun verontreiniging, hun lelijkheid.

Omdat hij goed gewerkt had en nu zelfs het gewicht van de tijd niet meer bespeurde, was hij welgemoed. Er ging van Carla soms een druk uit, die hij met zijn opgewektheid moest te niet doen. Het was een druk die bij de vijand hoorde, niet bij al het goede dat slechts hun beiden voorbehouden was.

Daar stond het grote, onaantrekkelijke huis waar hij de poort door moest, langs de portiersloge die overdag haast geen leven vertoonde, ondanks de in wie-weet-welke duisternissen opgeborgen zuigeling, en dan de hof op, met zijn toegang tot de étages. Velen woonden hier, zoals de wereld ook door velen werd bewoond. Maar welk een wonder

was het, onder al die ongetelden juist de éne te ontmoeten, die je ontbrak om helemaal jezelve en daardoor gelukkig te kunnen zijn. Iets zeldzaams en een wonder was dit.

Hij had nog onderweg, toen hij voorbij een bloemenwinkel kwam, een bos met rode rozen voor een goed deel van zijn weekgeld gekocht, en die hield hij nu in de hand terwijl hij zachtjes aanbelde, alsof hij Carla niet wou doen schrikken. Maar zijn ongeduld liet hem meteen daarna al aan de deurknop draaien.

Deze gaf niet mee. Verstandig, dat ze zich had opgesloten. Hield zij zich voor iedereen maar afgesloten, dan kon hij gerust zijn en zij bleef van alle leed gespaard. Wat dat ook zijn zou, waardoor zij zich eraan onttrekken kon, en wat daarmee gepaard mocht gaan, hij moest haar helpen het te doen, haar met de aandrang van zijn liefde nopen, zacht maar onverzettelijk.

Ze had zijn bellen zeker niet gehoord, noch het morrelen aan de deur. Misschien verwachtte zij hem nu nog niet. Hij belde dus een tweede keer, wat harder ditmaal. Misschien was ze bezig zich te kleden. Hij moest niet zo ongeduldig zijn. Ofschoon, voor hem behoefde zij zich toch niet op te dirken? Waar hij later, aanstonds misschien al, haar toch ontdoen zou van het laatste dat haar van zijn eigen, nu al trillend lichaam scheidde. Maar zij scheen de tijd te nemen. Tijd, tijd, die opeens alweer zich eindeloos rekte, een minuut werd als een eeuwigheid. Vooral nadat hij voor de derde maal gebeld had en hier nu als een gek stond met zijn rozen in zijn linkerarm. Wat kon er met haar aan de hand zijn? Hij begon zich ongerust te maken, terwijl hij zich tevens een beetje belachelijk voelde. Ook om die ongerustheid.

Nogmaals probeerde hij de deurknop en begon toen rithmisch, als gaf hij haar een morse-boodschap door, met zijn knokkels op de deur te trommelen. Ze zou hem toch niet vergeten zijn, hun lang-verbeide afspraak? In dat geval... Een vleug van woede schoot in hem op, maar viel terug in de huilerige druiling van zijn ongerustheid. Toch... daar

hoorde hij geschuifel binnen, en haar nadering, eindelijk. Zijn gezicht ontspande zich. De deur ging open.

'Wat is hier verdomme aan de hand?'

De harde mannenstem versloeg hem, eer hij zich gerealiseerd had, dat daar in de kier van maar een handbreed een gestalte stond, die niet de hare was. Kon het mogelijk zijn dat hij zich in de deur vergist had? Zelfs de eerste keer toen hij hier was niet. Hoe dan nu?

Hij stotterde: 'Eh... eh...' maar hervond dadelijk daarop zijn geestkracht. Want daar binnen stond een onbekende, iemand met wie hij volslagen niets te maken had en die hij nu ferm, zonder op diens boosheid acht te slaan, kon antwoorden: 'Pardon. Hier woont toch mevrouw Petroni?' En meteen greep hij naar de deurknop om zich zijn gerechtvaardigde toegang naar binnen te verschaffen. De rozen waren een hindernis geworden in zijn andere arm. Maar met de helft van zijn lichaam hield de man die in het open vak stond, stevig elk verder bewegen van de deur tegen. Die kon alleen maar dichtslaan, en om dat in elk geval te voorkomen, zette Joachim zijn voet tussen de deurpost en de deur, zoals hij wist dat de brutale inners van kwitanties dat deden bij onwilligen. Alleen, om nu nog verder te kunnen gaan, zou hij de ander moeten neerslaan.

'Hier woont geen enkele mevrouw Petroni,' zei de man kortaf, terwijl hij Joachim van hoofd tot voeten opnam.

'Maar ik weet het zeker.'

'Dan bent u abuis,' zei de ander met een stelligheid die Joachim een paar seconden van zijn stuk bracht. In die korte ogenblikken zag hij, dat de man op sloffen stond, heel huiselijk gekleed was, zonder das. Hij had een donker uiterlijk en gladgekamde, zwarte haren. Ook een zwarte blik, doordringend. Zijn gebruind, door het scheren langs de kin blauwachtige gezicht - als van een Jood, dacht Joachim - stond hard en vastberaden. Het had de onbestemde leeftijd van een man tussen de dertig en de vijftig. Iemand als een machinist, schoot het Joachim te binnen, een ingenieur misschien, maar stellig een brutale kerel, een

die dadelijk werkt met zijn lichamelijk overwicht, zijn stem, zijn in zichzelve opgestouwde autoriteit. De bruut... Maar Carla! Joachim moest trachten iets met overreding te bereiken. Hij herstelde zich en vroeg met geforceerde vriendelijkheid: ‘U kunt mij misschien helpen. Hier woont toch een dame...’

Hij moest voorzichtig zijn en Carla niet nodeloos blootstellen, voordat hij tot haar was doorgedrongen en haar, desnoods met de inzet van zijn leven, bij kon staan.

De man werd wat toegankelijker, iets gekalmeerd in zijn klaarblijkelijk opgejaagde zelfbewustheid. ‘Hier woont geen enkele dame. Ik heb het u toch gezegd,’ antwoordde hij vlak. ‘Als u iets wilt weten, meldt u zich bij de portier.’ En als om te verklaren waarom hij zo boos geweest was, voegde hij er nog aan toe: ‘'t Is Zondagmiddag!’

Joachim was volkomen van zijn stuk gebracht. Hoe wist hij eigenlijk dat deze man, al was hij in haar huis, met Carla iets te maken had. Wat wist hij van haar af? Er waren misschien twee zelfstandige bewoners van die ene flat. En anders, Carla moest nu toch wel zijn stem gehoord hebben en te voorschijn zijn gekomen. Had hij zich dan misschien zo in de étage vergist en was hij in verstrooidheid, in de onstuimigheid van zijn verlangen een trap te hoog of te laag geklommen?

‘Is dit dan niet nummer zeven van de tweede étage?’ vroeg hij, haast ten overvloede. En verontschuldigend, om de ander niet te ontstemmen, ging hij voort: ‘Ik ben hier al meer geweest.’

‘U bent verkeerd,’ zei de donkere man op pantoffels. Hij was wijdbeens gaan staan om tegen elke hernieuwde poging tot binnendringen klaar te staan. Maar Joachim was nu haast overtuigd dat hij zich had vergist, en begon, toen hij zag dat de man strak naar zijn rozen keek, zich te verontschuldigen.

Op dat moment kwam een hondenkop tussen de benen van de man door gluren en blafte Joachim toe. Vriendelijk en in blij herkennen. Aan het geluid meer nog dan aan het

weinige dat Joachim zag, ontdekte hij dat het Bruno was. Háár hond, haar metgezel van de eerste keer dat hij haar mocht aanschouwen.

'Terug jij,' riep de man en gaf een achterwaartse trap naar het dier. 'Ik kan het alleen wel af!'

Duidelijk klonk het als een dreigement, dat evenwel onmiddellijk overbodig werd gemaakt, omdat de binnenstaande tegelijkertijd de deur dicht sloeg en het slot omdraaide. Zelfs in de korte davering van die slag kon Joachim de sluiting horen knarsen. De hond gaf binnen nog één blaf, die echoloos wegviel, buiten de hijgende stilte op de étage-gang.

Daar stond hij nu, in een grondeloos mysterie. Verslagen en met zijn belachelijk geworden rozen nog in zijn arm. Of had hij zich dan tòch vergist? Hij telde tijdens het opgewonden-traag omlaag-gaan met een tergende nauwkeurigheid de trappen. Eén, en dan nog één. En stond weer op de binnenplaats. Hij had zich niet vergist, was niet te hoog gegaan en niet te laag, maar op de juiste plaats. De deur waarachter zij hem al een paar maal had gewacht, de woning die de hare was geweest - hij had dat immers zelf gezien - en waar haar hond nog was, - die lieve plek waar hij de ene dag na de andere en de ene nacht na de andere in zijn verlangende verbeelding had vertoefd, was nu een onbetreedbaar en vijandelijk domein voor hem geworden. Het was onbegrijpelijk. Nog hoorde hij de brute stem die hem in het oor beet: 'Meldt u zich bij de portier.' Deze nietsnut vermoedelijk niet, maar zijn vrouw daar in de poort achter hun gesloten glazen deur, zou hem misschien iets van dit griezelig-opwindend raadsel, dat hem bijna dronken maakte, kunnen verklaren. Wie daar ook was, zou hem in ieder geval behoorlijk te woord moeten staan.

Ietwat schuchter tikte Joachim tegen het glas van de portiersloge. Hij trof het, want het was de vrouw die opendeed en hem zelfs scheen te herkennen. Er kwam tenminste iets vriendelijks op haar kwabberig gezicht, hoewel ze zakelijk vroeg: 'Ja, meneer?' en aanstonds daarop, met

een gebaar naar zijn boeket vervolgde: ‘O, wat zijn dàt een verbazend mooie rozen! Rooie nog wel!’

‘Is mevrouw Petroni niet thuis?’ vroeg Joachim op zijn beurt zakelijk.

‘Neen meneer, die is er niet.’

‘En ze heeft voor mij geen boodschap achtergelaten?’

‘Neen. Geen enkele boodschap. Het spijt me.’ De portiersvrouw trok een ietwat meewarig gezicht en ging voort: ‘Wat zonde van die mooie rozen, hè?’

‘Ik was boven aan haar deur,’ hernam Joachim. ‘Een vreemde...’

‘O, u had u al die moeite kunnen sparen,’ zei de portiersvrouw nu hartelijk. ‘Mevrouw Petroni is verhuisd.’

‘Wanneer?’

‘Eens kijken... Gisteren. Neen, eergisteren al.’

‘Waarheen?’ vroeg Joachim meer gretig dan verbaasd. De wetenschap dat zij er werkelijk niet was, gaf hem haast een opluchting.

‘Ze heeft hier geen adres gelaten. Het ging nogal vlug.’ Daar stond hij nu. Carla was opnieuw onvindbaar, opgeslokt door haar geheim. En toch, daar boven had hij immers haar hond gezien. Hij kon de hele zaak niet meer vertrouwen, de portiersvrouw al evenmin. Zelfs Carla niet, - dat bleek. Heel de wereld scheen zich samen te spannen tegen hem en zijn jonge liefde.

‘Wie woont nu dan in haar huis, op nummer zeven van de tweede étage?’ vroeg hij met een soort politie-nadruk en nauwkeurigheid die, naar hij wilde, indruk moesten maken.

‘Daar? Meneer Rocquet,’ antwoordde de portiersvrouw automatisch.

‘Wat is dat voor iemand? Woont hij er met een vrouw?’

De portiersvrouw maakte een hulpeloze beweging met haar vette armen, en haar dikke lijf begon erbij te deinen.

‘Maar meneer, u bent geen kennis van meneer Rocquet, dat hoor ik wel. Hoe kan ik u dan iets vertellen van een huurder? Zegt u zelf...’

Ook toen Joachim met het weinige geld dat hij nog bij

zich had, beproefde haar te vermurwen, liet ze niets anders los dan: ‘Meneer Rocquet is in de handel of zoiets, geloof ik. Precies weet ik het niet. Ik kan het u heus niet vertellen.’

Ten einde raad klampte de jongeman zich nog aan een laatste vage hoop vast, die hij uitsprak: ‘Misschien komt mevrouw Petroni hier nog langs, een dezer dagen...’

Alsof hij een ontdekking gedaan had, viel de portiersvrouw hem geestdriftig bij: ‘Dat kan best. Dat kan heel goed zijn. Om eens te horen of er boodschappen gekomen zijn. Ze is zo onverwachts verhuisd, nietwaar? U hoort er misschien nog wel van. En als ze hier komt, zal ik zeggen dat u langs geweest bent. Met die prachtig mooie rozen.’ Joachim bedacht zich even. Aan zijn moeder kon hij moeilijk het boeket, dat hij hier maar onzinnig vasthield, ten geschenke geven. Zoiets deed hij nooit. Zij zou het niet vertrouwen en weer allerlei van haar kwasi-slimme vragen stellen. In de stemming waarin hij nu geraakt was, gaf dat maar herrie. En het had nog minder zin die bloemen op straat te smijten.

‘Zou u ook zo vriendelijk willen zijn, die bloemen te bewaren,’ zei hij met een laatste poging zich beheerst te tonen. ‘Voor het geval dat mevrouw Petroni werkelijk dezer dagen langs komt. En intussen heeft u er plezier van.’

Opgetogen kwam het antwoord: ‘O, ik zal ze dadelijk in water zetten, meneer. Ze komt vast langs. En ik zal ze haar meteen geven. Al is het ook de volgende week. Die dure rozen houden zich vast nog langer dan een week goed.’

Joachim knikte: ‘Best, best...’ En hij ging geslagen heen. De Zondagnamiddag strekte zich door de straten uit in ongebroken rust. Verveling had het leven verstijfd, leegte gaapte hem tegen. Maar terwijl hij voortgedreven werd door eigen onrust, als een automaat eerst, zonder koers en toch, langs ongemotiveerde omwegen, naar huis toe, naar zijn boeken, voelde hij zijn liefde samenkrimpen tot een pit van droefheid die hem leek te branden in zijn maagstreek.

Misselijke manier om van mij af te komen, dacht hij, of misschien... Er kwamen honderd mogelijkheden in hem op. Geen echter die niet verontrustend was.

2.

De strijd tussen zijn wijd-uitreikende bezorgdheid om Carla en zijn benarde ijdelheid, zijn zelfrespect, zijn harde en concrete zorg om het examen, was opnieuw begonnen. Vluchtende gedachten, zwervende achtervolgers van zijn liefde kwamen al de andere kleine, als kabouters nijvere gedachten tegen, die juist beetjes boekenkennis trachtten aan te sjouwen, om ze in balen samen te pakken en te stouwen in het veel te kleine ruim van zijn geheugen. In het open laadruim van zijn denken, dat veeleer naar stormenzee en troebele onweershemel openstond.

Met haar vlucht had Carla elke mogelijkheid geschapen. Was dit niet het duidelijkste verraad geweest? Ze had hem, hoe dan ook, altijd iets kunnen laten weten. Dagen waren er toch al voorbijgegaan sinds zij verhuisd was. Sedert haar geheim en de ondoorgrondelijke verwikkelingen waar zij in verward zat, haar opnieuw van hem verwijderd hadden. Hem eenvoudig uitgeworpen hadden als een snotaap. Een en al mysterie was ze; grilligheid en willekeur.

Hij was stom geweest, dat hij niets naders over haar te weten gekomen was. Hij had het de portiersvrouw kunnen vragen, die hem zeker verteld zou hebben wat ze van haar wist, nu Carla daar toch niet meer woonde en dus geen recht meer had op enige discretie van die zijde. Hij was oliedom geweest, maar dit verzuim was nog niet onherstelbaar.

Aan de andere kant was hem een einde opgedrongen, een wel pijnlijke, maar vroege vrede. Want de strijd om Carla werd - dat zag hij nu wel in - een lange en verbitterde oorlog, een omsingeling van vele duistere machten, sterke tegenstanders die hem telkens weer ontsnapten wanneer hij

meende hen aan te kunnen grijpen, en die Carla met zich meevoerden als laffe krijgers, achter vrouwen dekking zoekend. Maar ze *liet* zich ook ontvoeren en mishandelen door die kerels. Welke zekerheid had hij omtrent haar of haar wederliefde en haar ernst in deze zaak? Het was inderdaad een ‘zaak’ geworden, en die zaak had nu een eind gekregen. Hij kon verder aan zijn werk gaan, zich dáárop concentreren, zijn wel zinneloos geworden plicht doen, maar tenminste zo zijn eigen vrijheid nog veroveren en net als Willem onafhankelijk zijn gang gaan. Daarna kwam hij Carla misschien toch nog tegen, en dan stond hij sterk. Zo had hij het eigenlijk vroeger ook gewild.

Waartegenover toch weer stond, dat hij opzij gezet was door het andere, het ingewikkelde gedoe dat haar bestaan was, waar hij buiten werd gehouden en met moedwil door haar uitgesloten. Een onmondige die niets mag weten van de grote vuiligheid in deze wereld. En dan, hoezeer opgekropt met tederheid en met verlangen zat hij! Waarheen moest hij daarmee gaan, tenzij bij haar? Verstrooiing zoeken bij de wichten van zijn school of bij vriendinnen van zijn zuster wellicht? Bah... Nu hij ware liefde, de vervoering van een echte hartstocht al had leren kennen? Carla moest gewonnen worden als een slag, - die leus bestond nog.

Dit was maar een tussenpoos. Een wapenstilstand die hij goed gebruiken kon, om een strategisch voordeel - zijn diploma - te behalen. Door niets afgeleid kon hij zijn laatste dagen flink benutten, zich nog duidelijker dan anders mogelijk zou zijn, er rekenschap van geven waar hij zwak stond, om die leemten zakelijk aan te vullen. Kroner's vakken in het bizonder, als die hem zou willen treffen. Die was nu van alle tegenstanders immers de eerst bereikbare, de naaste vijand.

Intussen gingen zij hun gang met Carla, met hun vals gedoe, mishandeling, huichelachtigheid, sadisme; Kroner, en zijn vader, ook dat nog, en de onbekende, die Rocquet, want het was zeker dat ook die haar kende en iets met

haar te maken had. Was *hij* soms degene met wie zij in de dancing geweest was? Het kon best. Hoe kwam hij anders aan haar hond of zij aan die van hem? En waarom deed die kerel anders zo vijandig, zo autoritair? Hij was er kennelijk toe in staat om Carla te verstoppen, op te sluiten, in gevangenschap te houden. Hij had misschien iets achterhaald van Joachim's verhouding met haar... Toen, die eerste middag dat hij bij haar in de kamer was geweest en er een onbekende in het huis gekomen was tot aan de binnendeur... Nu had Joachim, met die vervloekte rozen in zijn arm, hem zelf nog het bewijs geleverd ook, en Carla zou het ontgelden, waar ze ook zat. De ploert had haar tot meerdere zekerheid naar elders toe gebracht, want als men wéét dat iemand ergens woont, dan is het niet mogelijk haar daar rustig verscholen te houden, wekenlang.

Zo zat het in elkaar, het kon niet anders. En een vent als Kroner was in staat tot medeplichtigheid. Zijn vader zelfs, - je deed zoveel met geld, kwam ook alleen maar vrij met geld! Misschien had Carla daarom het bedrag zo vreselijk nodig gehad; het geld dat hij niet kon verschaffen, nu nog niet, maar straks... als het te laat was. Dit wat zij gevreesd had, wilde zij op die manier, met geld van hem, voorkomen, en hij had haar in de steek gelaten, het was niet gelukt. Hem trof de blaam van wat er nu gebeurd was; niet die lieve, in het nauw gedreven vrouw. Een grote liefde vergde zelfs het onmogelijke. Het zou een grenzenloze lafheid zijn, wanneer hij ook het onmogelijkste onbeproefd liet...

Tussen het studeren door verzon hij plannen en verwierp ze weer, als hun futiliteit of hun bezwaren hem bij nadere overweging duidelijker werden. Maar de dag daarop had hij er een, dat toch wel nut kon hebben, ook al was het op zichzelf niet veel. En als het meeliep zou hij bovendien veel meer doorzien en kunnen doen. Begrijpen stond gelijk met handelen. Hij tastte nog teveel in het duister.

Joachim besloot een kort briefje te schrijven, dat niet meer dan enkele woorden bevatte, en geen gevaar voor haar kon

opleveren wanneer het in verkeerde handen mocht geraken. Hij schreef slechts: ‘Waarom? Wanneer en waar?’ en tekende naar haar voorbeeld slechts met zijn initiaal: ‘J.’ Met deze brief op zak ging hij naar haar vroegere woning, in de hoop de portiersvrouw daar aan te treffen, met wie hij zich bijna al door vriendschapsbanden verbonden voelde, en die deze brief zeker aan Carla, wanneer zij haar maar ooit te zien kreeg, zou willen overhandigen. Hij kon dan meteen zijn verzuim herstellen en trachten iets naders te vernemen van haar verleden en omgang uit de tijd dat zij daar nog woonde. Het stuitte hem wel wat tegen de borst op die manier, en zo diep beneden haar als de portiersvrouw stond, te moeten wroeten naar haar geheimen, terwijl zijn liefde hem er toch recht op gaf haar beter te kennen dan wie ook. Maar was het niet voor haar eigen bestwil, om haar te kunnen helpen? Zijn nieuwsgierigheid had er part noch deel aan; het was slechts om te kunnen redden wat er te redden viel, en om zich geheel één met Carla te kunnen voelen, zonder de scheidsmuur van enig onopgelost mysterie tussen hen, en zonder dat hem duistere, inferieure medeminnaars daarbij in de weg stonden.

Joachim had evenwel geen geluk toen hij in de poort bij de portiersloge aankwam. Hij zag het al dadelijk, - het was de man die in het open deurgat van zijn kamer stond. Achter hem zag Joachim zijn rozen in een grote pot op het tafeltje binnen staan. Maar de vrouw ontdekte hij er niet.

‘Mevrouw Petroni is verhuisd. Zij is er niet,’ begon de portier bij voorbaat al, nog eer de jongeman iets had gezegd. Hij was hier al opgevallen en besproken, zeker door zijn rozen.

‘Dat weet ik,’ antwoordde Joachim teleurgesteld. ‘Maar het is waarschijnlijk dat ze hier nog langs komt, vandaag of morgen. Om te zien of er nog boodschappen voor haar gekomen zijn. Als u dan zo vriendelijk zoudt willen zijn haar deze brief te overhandigen...’

Hij had weinig hoop meer toen hij de portier zijn brief gaf, en hij vond het zelfs niet meer de moeite waard hem nog

een sigaret aan te bieden, hoewel de vervallen athleet die daar vóór hem stond, eerst het bruin-geworden peukje waaraan hij zoog had weggeworpen alvorens de brief aan te pakken.

'Komt in orde, jonge heer,' zei hij. Het 'jonge heer' klonk denigrerend. Niettemin drukte Joachim hem op het hart: 'Aan haar persoonlijk, wilt u? Niemand anders.'

Met een leep knipoogje van verstandhouding gaf de ander hem tot antwoord: 'Ja, dat snap ik. Eens ben ik ook jong geweest, hoor. Reken maar!' En daar hij merkte dat Joachim naar binnen keek om te zien of de vrouw er was, in wie hij meer vertrouwen stelde, ging hij voort: 'Die rozen staan er steeds nog, kijkt u maar. Zodra ze langs komt, krijgt ze die ook mee, hoor.'

Het walgde Joachim. De kerel had iets zo vulgairs, dat hij zijn nobele bedoeling er slechts door besmeurd gevoelde, en zeker niet bij hem nog naar een inlichting zou vorsen over Carla's vroeger leven. Wel kwam het in een flits bij hem op, dat hij iets anders doen kon, nu hij eenmaal hier was.

'Is meneer Rocquet soms thuis?' vroeg hij, met opzet scherp en wat autoritair, om de ander te overbluffen. Zulke lieden mòest men overbluffen.

'Neen,' zei de portier. 'U treft het niet. Hij is er óók niet. Overdag nooit... tenzij 's Zondags. Als u hèm moet hebben...'

Een hoon gelijk klonk Joachim dit laatste toe. En weggaand moest hij aan zichzelf bekennen, dat hij een krankzinnige was. Wat kon hij, zonder Carla's wil of tegenwoordigheid, daar bij die vreemde man die niets met hem te maken had, die hij verdacht, terecht waarschijnlijk, maar toch op zeer vage gronden. Ruzie maken met een onbekende, desnoods vechten, zoals hij daarnet van plan geweest was als hij werkelijk Rocquet had aangetroffen? Een krankzinnigheid!

Ze laat me dingen doen die feitelijk waanzinnigheden zijn, gaf hij zijn beter-weten toe. Maar het was immers juist het onmogelijke dat door de liefde van de mensen werd ge-

vergd; van de weinigen die uitverkoren waren haar te leren kennen in haar volle ondoorgrondelijke diepte, vol geluk, vol pijn, vol wonderen. Dat stond er tegenover.

Zag hij af van het waanzinnige en het onmogelijke, dan bleef hem thans niets anders over dan te berusten in het einde en maar te hopen dat dit een voorlopig einde was. Tot na het examen, als hij vrij zou zijn, en hij desnoods als een der ridders van de Tafelronde op zoek kon gaan naar de verdwenen, de belaagde jonkvrouw; dwars door de betoveringen heen van een verwarde wereld.

Tot zolang ging hij studeren. Nu in volle ernst.

3.

Alleen wie tijd genoeg heeft, valt hij lang; wie tijd tekort komt, vliegt hij juist voorbij. Die pijnlijke ervaring resulteerde uit Joachim's verdere studiedagen. Onuitgerust en met een barstend hoofd stond hij laat op, maar werkte dan uur na uur, in worsteling met zijn verstrooidheid, dwingend, overwinnend, tot hij eensklaps merkte dat hij niets meer opnam, en dan met zijn kop onder de kraan probeerde nieuwe energie te geven aan zijn uitgeputte hersens.

Of hij ging bij het raam een sigaret staan roken, zag niets, ook al keek hij naar het heldere zomerlicht ginds buiten. Zijn vermoeide afwezigheid viel op aan tafel en hij wekte zelfs Betsy's medelijden. Niemand had verwacht dat hij zich met zulk een verbeten ijver nog zou oefenen voor die laatste ronde.

Hij werkte door tot laat na middernacht, en toen zijn moeder 's ochtends zei, dat hij niet overdrijven moest en juist iets van zijn lichaamskracht moest sparen voor de examendag, gaf hij haar korzelig tot antwoord, dat wanneer hij zakte, men dan maar bedenken moest, hoe hard hij had gewerkt; maar dat zou niemand zich dan meer herinneren.

‘Je zakt niet, kerel,’ troostte Willem hem. ‘Integendeel, hoe meer je deze dingen uit de losse hand doet, des te beter

gaan ze. Moeder heeft gelijk. Je moet ook wat ontspanning nemen.'

Joachim zei: 'Waar vind je in deze stinkstad ontspanning? Zonder geld tenminste...'

Dat was ook een reden waarom hij maar liever thuisbleef. Al op Zondag was hij zowat heel zijn weekgeld kwijtgeraakt. Zijn broer die geld verdiende, en niet weinig ook, had makkelijk praten. Zelfs wanneer hij van zijn moeder nog een kleinigheid zou weten los te wurmen, was het hoogstens voor een bioscoop voldoende. En daar had hij schoon genoeg van, sinds hij er met Carla had gezeten. Uitgaan zonder geld, alleen maar met zijn fiets, en op zijn best in het gezelschap van een Dekking, of met een der wichten van de school soms, - waar hij innerlijk al mee had afgerekend? Ook een kaal genoegen.

'Je kunt je ook zonder centen erg best amuseren,' meende Willem later, met een listig lachje. 'Doe niet zo onnozel, onschuld.'

'O, bedoel je dat? Nog niet. Mijn tijd komt wel. Laat mij nog maar een beetje rotten bij mijn rotte bestaan.'

Maar zijn broer zei: 'Kinderachtig. Weet je wat, ga met me mee vanavond, naar de fuif van Sanderson, een kennis van me, van de Beurs. Ze zullen het best aardig vinden als ik jou ook meebreng. Een paar vrouwtjes komen er, man, om je vingertoppen af te likken. Een paar andere ook, die ik niet ken. En meestal is er op zo'n feest wel een tekort aan heren. Als je niet te suf bent, dan...'

'Mijn kop staat niet naar feesten,' wierp Joachim hem tegen, maar het lokte hem wel aan, een avond er eenvoudig tussen uit te breken, te vergeten en zijn tobberijen voor een paar uur kwijt te raken. Ook was het belangrijk, op nog betere voet met Willem te geraken. Om het geld dat hij hem vragen wou voor Carla. Als hij haar tenminste nog terugzag...

Willem ging nog even op de fuif door, zonder verder aan te dringen dat hij meeging. Joachim was al besloten. 'Goed, je hebt gelijk. Ik neem toch bijna niets meer op. Het zal

dan morgen wel weer beter vlotten, als ik vanavond met je meega. Desnoods kan ik vroeger weg.'

Dat vond zijn broer ook, en die avond in zijn keurigste costuum gestoken, volgde Joachim hem naar de woning van het jonge echtpaar Sanderson, waar al een zestal gasten, nog in kalme conversatie, op de overige wachtten. Grote, ruime kamers, in elkander overlopend, leidden naar een tuin die slechts verlicht was door het schijnsel uit het huis. Er heerste een sobere luxe binnen. Strakke, comfortabele meubels, weinig slechts in aantal, stonden langs de wanden. Alle kleuren waren scherp gecontrasteerd: heel licht of bijna zwart. Uit een onzichtbaar opgestelde grammofoon klonk zachte dansmuziek.

Zijn onbekendheid met de aanwezigen stelde Joachim in staat om alles rustig op te nemen. De atmosfeer beviel hem. En de joviale ongedwongen gasten deden aanstonds al als oude vrienden. Ook schenen de beide Sandersons op heel intieme voet met Willem om te gaan. Ze namen hem apart en voerden met zijn drieën, staande, een half-gefluisterd, blijkbaar plagerig gesprek, waarvan zijn broer met veel plezier de dupe scheen te zijn. Mevrouw Sanderson klopte hem op de schouder en Joachim verstond het woord 'geduld', dat een vermakelijk effect leek te hebben.

Nog stond hij buiten de opwindende verstandhouding der volwassenen, maar het zou niet lang meer duren of hij was in hun bondgenootschap - en hun rivaliteit - opgenomen. Hij was al bezig zich zijn plaats te verwerven. Een na hem aangekomen gast nam hem in beslag met verhalen over de onvoorziene afloop van een internationale tenniswedstrijd, en hij kon zich geen rekenschap meer geven van de reden waarom hier en daar al luide schaterlachen uit het gezelschap begonnen op te klinken.

Hij was er ook niet al te nieuwsgierig naar. De jonge vrouwen om hem heen, in hun keurige toiletten, op een enkele kokette na ook in die tooi nog los en sportief in hun bewegingen, hadden iets onpersoonlijks voor hem, - een oppervlakkige aantrekkelijkheid die hem verder niets deed.

Zijn waardering ervoor was begrensd door een veel-beterweten, een herinnering, die hoe vluchtig ook en zelfs tot hier, hem een zachte warmte naar het hoofd joeg en hem even deed verlangen naar de stillere koelte in de tuin. Maar hij vermaande zichzelf dat hij verstrooiing moest zoeken en zijn best doen zich zijn plaats in dit gezelschap waard te maken.

Enkelen met wie hij in een aangename conversatie geraakt was, troonden hem mee naar het buffet, dat in een hoek van de achterste kamer stond opgesteld, en waar men zichzelf bediende.

'Aan welk spraakwater geven jullie de voorkeur?' vroeg de gast die hier het beste thuis scheen en gaarne de anderen van dienst wilde zijn. 'Toch zeker niets slaps, Warden?'

'Neen, om de dooie dood niet,' antwoordde Joachim. En hij toonde zijn man te kunnen staan.

'Ik hou van lui die zich niet laten kennen,' prees de ander, en Joachim beaamde, naar een nieuw glas reikend, dat het goed was dat de tongen eindelijk los begonnen te komen. Het rumoer van lachen en praten overstemde al haast de muziek. Niettemin was één paar begonnen te dansen, waar er nog net een weinig ruimte voor was, ergens tussen de beide kamers.

Joachim keek rond naar zijn broer, benieuwd naar de wijze waarop deze zich hier amuseerde, waar hij blijkbaar zulke goede kennissen had. Hij zag hem aan het andere einde van het vertrek in de deur staan, in gesprek met iemand, die hij niet kon zien, daar deze zich nog op de gang bevond. Het moest een vrouw zijn, want Joachim zag nog even, tussen al het beweeg door, hoe een blote arm Willem naar binnen duwde. Anderen gingen er ook bij staan. Zijn broer lachte weer luidop. Maar zij die buiten stond, verscheen niet.

Ik ga ook maar flirten, uit verveling, besloot Joachim. Ik ga eens kijken wie ervoor geschikt is.

Om hem heen waren een drietal dames, alle jong nog, vrolijk van hetgeen ze daar bij het buffet genoten. Een brunette

lachte hem alleen maar met haar donkere ogen toe; haar mond, alsof hij op het punt stond zich te openen, vertoonde nog een zweem van ernst. Niet gek, dacht Joachim, en langzaam op haar toe gaand met een laatste vleug van lusteloosheid, die in haar nabijheid wegviel, vroeg hij: ‘Zullen wij ook maar eens dansen?’

Hij nam haar in zijn arm, begon maar dadelijk op dezelfde plaats, en anderen maakten ruimte. Zo bewoog hij zich met haar naar het midden van de suite toe, waar meer vrijheid voor hun passen was en de muziek ook beter was te horen. De brunette geurde naar een warme lentedag. Joachim wist niet precies of zij bij iemand hoorde dan wel hier alleen gekomen was. Dat moest hij straks eens trachten uit te vinden. Als ze hier niet gelieerd was, zou hij misschien werk van haar kunnen maken; enkel maar voor tijdverdrijf. Anders was het niet de moeite waard. Maar ze was appetijtelijk genoeg voor zulk een avond hier, en straks zou hij haar zeker nogmaals vragen om te dansen.

Een applausje in het kamereinde deed hem opzien en een zwenking maken. Het was handgeklap van Willem en de anderen bij de open deur. En binnen trad, hij zag het met een schok, de minst-verwachte, - Carla!

‘Pas op!’ zei de brunette halfluid in zijn armen. Hij had zich in de danspas, die tot dusver juist zo zwierig en volkomen met de hare samenging, verward. Zij trachtte weer het rithme te herstellen, maar de zwier was plotseling verdwenen uit de stappen en het bewegen van haar partner. Er was niets meer aan dit dansen, en na enkele maten zei ze: ‘'t Is te vol hier. Zullen wij niet liever stoppen?’

Joachim moest op zichzelve letten om geen dankbaarheid te tonen voor dit voorstel. Carla's blik had, één seconde maar, de zijne ontmoet. Zijn benen trilden. De brunette schoof zich in bij anderen; hij stond een poos alleen en moest diep ademhalen. Toen pas waagde hij het weer naar Carla om te kijken, die daar al een glas kreeg aangeboden door de gastheer zelf.

Het lot dat hem herhaaldelijk ongunstig was geweest, had

zich gewend en deze avond zou de winst van zijn ontmoedigd wachten voor hem kunnen zijn, - als hij slechts tact had. Maar hij moest nog goed bedenken hoe. In elk geval was hij terechtgekomen in een kring waarin men haar met vriendelijkheid en scherts ontving en zij zichzelve ongedwongen scheen te bewegen. Dat was al een geweldig voordeel! Ook scheen ze Willem goed te kennen, die het tweede middelpunt vormde van het groepje waarbij ze zich had neergevlijd.

Van alle mensen Willem! De briefomslag met *H.J. Warden & Co* erop kon dan dus ook van hèm afkomstig zijn, niet van zijn vader... Maar het telefoongesprek... Best mogelijk dat die beide feiten niets met elkander hadden uit te staan; dat hij zich had vergist, althans in één van beide. In plaats van zich te ontwarren werd haar raadsel ingewikkelder. Maar Willem - wat die daar zijn best deed! - kon hij aan. Hij zou hem vragen kunnen stellen, zeker veel te weten kunnen komen. Willem was haast zijn gelijke en als het er op aan kwam, na het examen, nauwelijks zijn portuur. Aanstellerig, meer niet. Een fat. Belangrijk was, dat Carla niets mankeerde, dat ze vrij hierheen had kunnen komen, zonder de bewaking van een der verdachten, ongedwongen zoals ieder ander.

Met gekruiste armen stond hij op een afstand toe te kijken; niet onafgebroken, daar dit anders op zou vallen; des te scherper evenwel. Zij had hem stellig ook gezien, - nú zeker. Maar ze gaf geen teken, liet niet blijken dat zij hem herkende, evenmin als hij het haar deed. Dit was juist genoeg. De avond was nog lang, er zou gelegenheid te over zijn voor onopvallende ontmoeting, een gesprek, een dans. Ze zou het ongetwijfeld erg waarderen dat hij zich nog wat afzijdig hield, haar voor geklets bewaarde en hun beider liefde afgeschut hield voor de kijklust, de bemoeizucht van de buitenstaanders.

Willem had haar lege glas genomen en was naar het buffet gegaan om het te vullen. Bij het teruggaan zag hij Joachim apart staan, wenkte hem en zei: ‘Je danst niet meer? Ga

dan maar mee. Het is bij ons een heerlijk troepje.' En daar aangekomen riep hij luidop: 'Nòg meer vliegen om de honingpot!'

Gelach was het antwoord. Joachim werd vormelijk aan Carla voorgesteld. Maar welke naam men haar hier gaf, verstond hij niet in het gescherts dat voortging om hem heen. Ze stak hem met de kennelijke terughoudendheid die bij kokette vrouwen altijd 'dit is voor de eerste keer' beduiden moest, haar hand toe. Tegelijkertijd had zij zich al naar Willem gewend en zei: 'Onbeschaamd, mij te vergelijken met een honingpot.'

'Alweer een renpaard voor je zegekar erbij, dàt had hij moeten zeggen,' lachte een van de andere gasten. Iemand schoof opzij voor Joachim op een der ruime sofa's in de hoek, waarna hij enkele ogenblikken later toch maar opstond en naar elders ging, zodat de jongeman zijn plaats gemakkelijker bij het kleine troepje innam.

Carla had zijn blik ontweken toen hij vóór haar stond, en ook nu was er niet meer dan een schichtige ontmoeting van hun ogen, terwijl de oppervlakkige conversatie van de mannen voortdartelde en Carla hen plagerig van repliek diende. Opeens zei ze: 'En niemand van jullie is zo galant om mij ten dans te vragen...'

Was dit een sein? vroeg Joachim zich af.

Drie, vier heren waren onmiddellijk opgesprongen, maar het was Willem die haar arm al in de zijne gelegd had en haar wegvoerde naar het midden, waar voortdurend wel enkele paren zich op de maat van de muziek amuseerden. De achtergeblevenen lachten, verspreidden zich en zochten nieuw gezelschap op, waar groepjes dames bij elkander stonden. Er viel voor Joachim niets beters te doen dan hun voorbeeld te volgen. En hoewel steeds met een half oog naar het dansen van Carla met zijn broer, werd hij toch in hoge mate geboeid door het gesprek dat daar bij de vrouwen was ontstaan en nu met de aangekomenen werd voortgezet, - onmiskenbaar over háár.

Er werd beweerd, dat zij boeiend en aantrekkelijk was,

maar niet mooi; alleen mooi léék, omdat zij zich goed kleedde. Joachim grinnikte bij zichzelve. Hij wist wel beter. Wie hier kende haar ongekleed? Er werd ook beweerd dat zij rijk moest zijn om zich zo te kunnen kleden, dat zag men aan wat ze nu weer aan had: goudbrocaat boven de prachtig gemodeleerde zwarte rok, en een heerlijke frisse roos als corsage, - helaas niet een van de zijne. Maar of ze zelf bemiddeld was, wisten ze geen van allen. Men giste slechts. Misschien had ze rijke vrienden. Een vriend zo arm, dat hij haar niet eens de som kon geven die ze nodig had om vrij te komen van een zeker soort rapalje, bedacht Joachim bitter. Wat verder van haar gezegd werd, was niets bizonders, al scheen ze hier ook nog zo populair. Hàd ze wel echte vrienden? vroeg een van de dames; het was in de grond een ijskoude vrouw, dat moest wel. Beslist een ontzagwekkend temperament, meende een der heren, in schertsende overdrijving terwille van de protesten der andere sexe, - die prompt kwamen. Er is er op zijn minst één die daar meer van weet, werd toen geïnsinueerd. Bedoelde men Willem? En was het al zo ver met hen dat er over gekletst werd? vroeg Joachim zich pijnlijk af. Hijzelf was die ene, maar geen sterveling hier die het weten kon. Men kon ook Kroner bedoelen, of een ander...

Ze leek een beetje op Suzanne Fretters, merkte een der dames op. Suzanne, de oudere zuster van zijn klasgenote Alma Fretters? Hoegenaamd niet waar! Geen enkele Fretters had ook maar een greintje aantrekkelijkheid, vond Joachim, die maar niets zei. Het gesprek was daarmee van Carla af geraakt; het viel hem op, dat men haar naam zelfs niet genoemd had. En terwille van zijn achterdocht vroeg hij ietwat schaapachtig: ‘Hoe heet ze precies? Ik heb haar naam daarstraks niet goed verstaan.’

Welk een alibi was dit bovendien, - voor haar en hem!

De anderen lachten. ‘Vraag het je broer Willem maar, die weet het,’ zei iemand uitgelaten. Maar een der vrouwen gaf hem toch een zakelijk antwoord. ‘Ze wordt algemeen onder haar kennissen Vasthi genoemd, wat geloof ik een

bijnaam is. Waarom weet ik niet. En ze is minstens één keer getrouwd geweest en gescheiden. Vasthi Petroni wordt ze genoemd.'

Uit pure dankbaarheid nam Joachim de spreekster mede om te dansen. Zij had hem weliswaar maar weinig wijzer gemaakt, maar hij wist nu toch wat meer. En hij moest even de gelegenheid hebben om zich te bezinnen, na te gaan wat nu zijn volgende stap zou zijn. Carla ten dans vragen, met de kans dat zij hem afwees? Het was niet erg waarschijnlijk, want dit was iets heel gewoons en onopvallends, en ze zou begrijpen dat het zijn bedoeling was alleen maar de noodzakelijke opheldering te krijgen en het verbroken contact - waarover hij zich misschien boos moest maken, maar hij wist het nog niet - te herstellen.

Toen hij eindelijk naar haar toe ging en haar met een vormelijke buiging woordeloos zijn arm bood, ging ze inderdaad mee, en het was de eerste maal, besefte hij met enige verlegenheid, dat hij haar in het openbaar omsloten hield, dicht bij zich, en dat hij met haar danste... Woorden had hij nog niet, en zij was degene die, bijna fluisterend, aan zijn oor begon: 'Wat een verrassing. Ik had nooit verwacht je hier te zullen zien...'

'Waarom niet?' kermde Joachim tegen de muziek in, terwijl zijn arm haar steviger omklemde. En daar haar antwoord uitbleef, vroeg hij: 'Anders zou je misschien niet gekomen zijn?'

Zij keek hem aan, recht in zijn ogen ditmaal, en zijn bitterheid vervloeide geheel met de beweging van hun voeten. Hij was alleen nog ontroerd. Door het doorschijnend amberachtige - zoals je soms de ogen zag van sprakeloze dieren - waarmee zij hem peilde, terwijl het zelf zo ondoorgrondelijk bleef.

'O, je bent kwaad,' zei ze toen met gebogen hoofd, en rustte zwaarder in zijn arm. 'Dat had ik al gemerkt.'

'Heb ik dan soms geen reden?'

'Als je maar alles wist... Maar neen, je weet natuurlijk niets en kùnt het ook niet snappen.'

‘Alles weten, is alles vergeven, zegt men. Maar zèg dan ook tenminste *iets*. Laat mij iets weten...’

‘Hier niet,’ fleemde Carla. ‘Toe, let op je dansen.’

‘Straks dan, in de tuin...’

‘Goed. Ik kom wel.’

‘Beloof het...’

Carla lag met half-gesloten ogen in zijn arm genesteld. Zo liet ze zich door hem meevoeren, maar zij scheen zijn woorden niet te verstaan. Joachim moest zijn verzoek herhalen.

‘Ja,’ antwoordde zij eindelijk, als met grote moeite.

Ze dansten zwijgend nog een poos, en Joachim hervond geheel de vroegere sensatie van haar weke tastbaarheid, haar geur, een soort bedwelming uit haar haren, van haar benen langs de zijne, van haar om-te-zoenen half-geopende mond.

Hij bracht haar even vormelijk als hij haar gehaald had, naar haar plaats terug.

Nu zorgde Joachim ervoor, zich voortdurend dicht bij de open uitgang naar de tuin te bevinden, en durfde zich ternauwernood meer te verwijderen wanneer hij in het feestgedoe van anderen werd betrokken, dat hem nu niets meer kon schelen. Ze nam wel erg haar tijd, vond hij. Of was het zijn ongeduld dat zo'n verschrikkelijke duur gaf aan dit wachten? Herhaaldelijk keek hij op zijn horloge. Aanstonds zou het middernacht zijn, - al zo laat.

Tenslotte ging hij maar alleen de tuin in. Het was juister, haar daar af te wachten. Van buiten af scheen hem het muzikaal geroezemoes binnenshuis in het rokerig licht, iets verafs en onwerkelijks, dat hem niets aanging en hem toch droefgeestig stemde. Hij kon niet opgetogen zijn over de onverwachte ontmoeting met de vrouw die Vasthi werd genoemd in dit milieu, - een hatelijke naam. Degene die voor zijn verlangen leefde, was een andere, even hulpbehoevend als ongrijpbaar; iemand die hij nodig had voor al zijn warmte en liefde, en die hem nodig had om haar te redden, te beschermen tegen haar belagers en haar mee te voeren in hun gemeenschappelijke droom van ongestoord

en luxueus geluk. Maar op dit feest, voortdurend een omfladderd middelpunt, was zij niet meer dezelfde... Zij miste hem daarbinnen zeker niet... was hem misschien vergeten, veel te zeer geoccupeerd door tal van anderen, gelijk al menigmaal.

Hij had sinds Zondag twijfelend gemeend, dat er wellicht een eind gekomen was aan alles, en zich op de toekomst ingesteld; niet meer op het heden. Zijn nieuwe zelfbeheersing zou de droesem worden van zijn berusting, van zijn neerslachtig uitstel van de daad. En juist nu was zij, geheel buiten zijn toedoen, eensklaps opgedoken; altijd nog ongrijpbaar, maar te zeer in zijn nabijheid, zichtbaar te bereiken door de anderen, maar niet door hem. Terwijl ze wist...

Daar kwam zij het lichtvlak uit gestapt, de schemerdonkere tuin in. Twee van de gasten, een heer en dame, vergezelden haar. Desondanks kwam zij recht op Joachim af en zei: 'Het is binnen veel te warm, nietwaar?'

'Hier is het koel, het geurt naar bloemen,' antwoordde Joachim om tegenover de anderen zijn houding te verklaren. Carla nam zijn arm en begon wat met hem af en aan te drentelen. Het andere paar bleef aan zichzelf overgelaten.

Joachim vond geen woorden en wilde ze ook niet vinden. Het initiatief was nu aan haar; ze moest zelf maar weten hoe het verder ging. Maar ook zij sprak niet, en hij voelde alleen hoe zij haar arm vaster aan de zijne drukte en haar hand, in het donkerste gedeelte van de tuin, de zijne strelend zocht.

'Je moet niet boos zijn, heus niet...' sprak ze eindelijk.

Na een poos van zwijgend op en neer gaan, vleide zij weer: 'Joachim... Zeg iets...'

'Ik ben bedroefd, niet boos,' antwoordde de jongeman na een lange aarzeling.

'Je hebt me overschat. Ik verdien je genegenheid niet,' antwoordde Carla simpel.

'Dat is mijn zaak.'

'Neen, de onze, Joachim.'

‘Ja, er moet eindelijk klaarheid komen tussen ons.’

‘Wanneer zijn we ooit met elkander klaar?’

Hij schokschouderde: ‘Je wilde van mij af zijn. Welnu...’

‘Ik verkeerde in grote moeilijkheden, dat begreep je toch? Ik kon niet anders doen dan weggaan. Eindelijk. En je kon mij toch niet helpen,’ zei de vrouw.

‘Wie zegt je, dat ik je niet helpen kan? Je onderschat mij. Je behandelt mij als een scholier. Welnu, laat dan de gymnasiast met rust.’ Hij liet haar arm los, maar voordat hij het zich bewust was, zei hij nog: ‘Totdat hij eindelijk misschien een machtig man is.’

Carla antwoordde heel zacht: ‘Zo spreek je nu na alles... werkelijk als een echte man.’

‘Ik meen... uit het verleden is een recht ontstaan, dat jij miskent,’ sprak Joachim wat luider.

‘Stil. Laat ons hier geen ruzie maken. Ik zal je alles duidelijk verklaren, en dan zal je zien...’

‘Vertel maar. Graag. Misschien doe ik je onrecht aan.’

‘Niet hier. Het is niet zo eenvoudig, en ik moet terug tot in het verleden. Vroeger...’

‘Vasthi! Vasthi!’ riepen haar twee mannenstemmen vrolijk uit de tuiningang toe. Een paar gasten kwamen op haar af en riepen halverwege al: ‘Je bent binnen nodig voor de tango-wedstrijd.’

‘Morgenavond negen uur... in het Rosarium, je weet wel,’ fluisterde zij Joachim snel toe.

‘Goed, liefste,’ fluisterde hij automatisch terug. Het was niet ergens bij haar thuis, maar goed, ze moesten toch eerst praten.

‘Wij storen toch niet?’ zei een van de heren verontschuldigend.

‘Nou-nou,’ trachtte Joachim te spotten. En Carla zei: ‘Ik heb het veel te warm daarbinnen. En eigenlijk ben ik veel te moe.’ Maar ze liet zich toch meetronen, gevolgd door Joachim.

Hij vond de tango-wedstrijd minder amusant dan anderen

blijkbaar. Niemand scheen hem overigens te hebben gemist. Nu had hij echter weer een afspraak, het contact hersteld. Zijn stemming werd er beter door. En toen zijn beurt gekomen was, met een blondine die hem veel te fors leek en met nog een ander paar, deed hij zijn best, met vuur. Hij wilde een goede indruk maken, - dit was een van haar milieu's en niet vijandig. Hij verwierf met zijn prestatie zelfs een applaus. Maar nauwelijks was dit uitgestorven, of hij keek weer om naar Carla, vond haar niet meer. Zij was weggegaan.

'Je broer? Die is ook net vertrokken,' lichtte men hem in, toen hij ook Willem miste. Die had dus Carla weggebracht, en met een soort vanzelfsprekendheid... Dat heerschap wist dan ook waar haar adres was, - al die dagen al misschien, terwijl hij, stomkop, zat te kniezen. Willem was een van de ploerten, niet zijn vader!

Hij had geen lust meer hier nog langer te blijven en verontschuldigde zich bij de gastheer, dat hij nog een paar drukke dagen voor de boeg had.

'Ik hoop dat je je geamuseerd hebt,' zei deze, 'en succes met dat examen!'

Morgenavond al een ander examen, beet Joachim zichzelf toe. Ik zal het haar niet gemakkelijk maken. Voor Kroner spelen.

In de lege straat liep hij met grote stappen moederziel alleen naar huis toe. Willem is nu bij haar; Willem, Willem, fluisterde de koele nachtwind hem in het oor. Woest schopte hij een prop papier die op zijn weg gewaaid kwam, voor zich uit.

4.

Joachim had nog geen gelegenheid gevonden, met zijn broer te spreken over het feest van de afgelopen nacht, en nu was het alweer avond en was hij op weg naar het Rosarium. Als met een tuimeling had de tijd tussen de eerste keer dat hij daar van haar afscheid nam en nu, hem de ge-

beurtenissen doen beleven. In een wentelende verwardheid die hem slechts verbijsterd had. Hij ging va-banque spelen. Nu of nooit. Alles winnen, of haar thans voorgoed verliezen. *Als* ze kwam. Ze was ertoe in staat om niet te komen. Maar zijn voorgevoel bevestigde hem, dat ze ditmaal er zou zijn. Ze had gemerkt dat hij niet langer de verliefde sul wou spelen, dat stond vast.

In het Rosarium, dat in volle bloei stond, ongewoon van aanblik in het vroege schijnsel van de straatlantarens, dat de bloemen iets artificieels en het geheel iets overdadigs gaf, maar waar de lucht doorgeurd van avondlijke zoetheid was, had hij maar een korte poos te wachten. Zonder moeite vonden zij elkander en ook nog een onbezette bank, wat afgelegen. Na een bijna onverschillige begroeting zaten zij daar naast elkaar.

'De hond... Hij moet niet al te ver gaan,' was het eerste wat hij feitelijk van haar woorden in zich opnam. 'Hierheen Bruno... Bruno!' riep ze.

'Hij heeft mij herkend, die Zondag toen ik aan je deur was. Bij een zekere Rocquet,' zei Joachim, niet zonder wrevel, om de aanval maar te openen.

'Die hond heeft een geheugen, ongelooflijk. Alle honden trouwens.'

Zij ontkende niets. Wie dan Rocquet was? vroeg Joachim toen.

'Een kennis, die de huur heeft overgenomen. Ik wist nog niet zo gauw waar Bruno onder te brengen.'

Het klonk aanvaardbaar, eigenlijk gewoon. Als alles wat ze zei, wanneer ze wilde. En toch...

'Maar waarom ben je dan zo overhaast vertrokken?'

'Niet zo overhaast,' antwoordde Carla. 'Ik was het al een hele tijd van plan. Het is geen goede, geen geschikte woning.' Zij gaf nadruk aan het woord 'geschikte' en vervolgde: 'Maar je weet toch, het ontbrak mij in de laatste tijd aan een bedrag... O, ik háát dat geld-gedoe. Laat ons in 's hemelsnaam over iets anders spreken.'

'Heb je nu dan wel, wat je nodig hebt?' vroeg Joachim,

al wat gewonnen en ook opgelucht. Zijn zelfverwijt dat hij haar niet geholpen had, onmachtig was geweest, slonk weg.

'Dat niet. Maar toen heb ik een krachttoer uitgehaald, omdat het anders toch niet langer door kon gaan.'

'Een vrouw als jij, met zoveel vrienden... Zijn er dan geen rijke onder? Kroner... Willem, die heeft geld. In plaats daarvan, dat zij je helpen, meen ik, laat je je mishandelen, vlucht je en gebeurt er God-weet-wat met jou. Of misschien niets, niets goeds; wat even erg is.'

Weer kwamen zijn twijfel en zijn oude bitterheid boven en werden er niet geringer op door Carla's antwoord: 'Maar je wilt toch niet dat hij... Wie helpt, wil dan meestal ook rechten laten gelden.'

'Als het niet uit liefde of uit vriendschap gebeurt, inderdaad,' beaamde Joachim. 'Maar wat zijn dat voor ploerten dat ze jou zo...' Mainteneren wou hij zeggen, maar dat slikte hij natuurlijk in en zei het andere, dat hem nog hoger zat: 'Dat zij je zo misbruiken en aan banden leggen. Wat die banden dan ook mogen wezen. Laat ons vanavond duidelijk zijn, en word niet boos. Het is voor ons beider bestwil.'

Carla gaf geen antwoord. Wel geloofde hij een kleine trilling aan haar mondhoeken, een nerveus getrek op haar gezicht te zien. Er welden tranen in haar ogen. Een ervan zwol aan en rolde al van haar donkere wimpers weg, uit de ooghoek, langs haar wang.

'Je moet niet huilen, maar begrijp toch...' begon Joachim te troosten.

'Het is niets. Je maakt me alleen zo vreselijk bedroefd.'

'Als je je uitspreekt, zal je zien dat je bedroefdheid wegslijt, Carla, liefste...'

Hij merkte hoe Carla poogde zich te herstellen. Zij bette haar ogen, zonder dat de tranen nog geheel verdwenen, en haar stem klonk nog wat hees toen zij met gewilde flinkheid zei: 'Aan de dag dat ik je voor het eerst ontmoette en meteen al van je hield, ging toch een dag vooraf, dat ik je

niet gekend heb? Weken, jaren... Hoe kan ik opeens het hele verleden ongedaan maken? Je bent onredelijk...'

'Het is niet onredelijk dat ik alleen maar je geluk wil,' verontschuldigde Joachim zich. 'Maar als een mens moet leven, ja... Ik moet er iets op vinden, het moet!'

'Belachelijk dat ik hier zo zit te grienen en mezelf lelijk maak,' zei Carla kleintjes. 'En net zo belachelijk is het, dat een klein bedrag soms noodzaakt...'

Zij brak af.

'Je tot wàt noodzaakt? Spreek het uit, dáár gaat het juist om,' riep Joachim uit. 'Daar gaat het juist om,' herhaalde hij hard. 'Niet alles is een mens geoorloofd.'

'Ik doe niets ongeoorloofds. En tenslotte ben ik ook mijn eigen baas. De ene slavernij of de andere, wat maakt dat voor verschil? Als de ene slavenhouder in de plaats komt van de andere?'

'Juist; wees vrij. Echt vrij. Dat is het juist. En *ik* zal nooit een slavendrijver zijn,' betoogde Joachim.

'Een slaaf of een slavin wordt nog verzorgd. Een vrije dikwijls niet,' sprak Carla bedachtzaam. 'Jij met je jonge fantasie bent theoretisch, en theoretisch heb je ook gelijk. Maar de practijk van het leven, als je die leert kennen...'

'Ik ken al aardig wat van de practijk des levens.'

'Niet genoeg, mijn lieveling, om te beoordelen wat kan en niet kan, dikwijls mòet en toch misschien niet màg.'

'Mijn liefde geeft mij inzicht,' stelde Joachim haar gerust.

'Ik ben gelukkig, heel gelukkig met je liefde,' zei Carla zich tegen hem aan vlijend. 'Je helpt me meer dan je zelf weet.'

'Maar niet genoeg,' antwoordde Joachim en voltooide wat hij haar nog zeggen wilde, met een reeks van kussen. Het geurende Rosarium in matgoud schemerlicht gaf een poëtische atmosfeer aan hun geliefkoos. Uitgespeeld, had Bruno zich aan hun voeten gelegd. Zijn hijgen gaf het rithme aan de nacht en aan het hunne.

‘Ik wil bij je zijn. Ik wil niet langer wachten,’ kreunde Joachim.

‘Ja, je moet bij mij komen. Gauw. Zodra ik weer een goed, een vast adres heb. Ja...’

Tenslotte moest ze heengaan. Joachim mocht haar gelukkig nog een eindje begeleiden. Daarna was het werkelijk beter, zei ze, dat ze alleen ging. Ze logeerde bij een kennis, maar zodra ze een woning had, voor haarzelf alleen, zou zij het hem berichten, en dan kon hij dadelijk komen. Nu moest zij de kennissen - neen, het was geen man alleen, wat dacht hij? maar een echtpaar - wat ontzien. De mensen waren zo nieuwsgierig en bemoeiziek. Had ze eenmaal een geschikte woning, die ze kon betalen, dan was alle leed geleden.

‘Heb je nu het geld?’ vroeg Joachim nog zakelijk.

‘Neen, dat niet... Maar het zal wel komen.’

‘Hoeveel heb je nodig?’

‘Ik had je toch al het bedrag genoemd, verleden keer...’

‘Vijfhonderd. Is het dat?’

‘Dat zou voldoende zijn,’ zei Carla. ‘Net genoeg. Maar maak je heus geen zorgen. Op de een of andere manier... Je bent als jonge vrouw toch nooit volkomen zonder vrienden...’

‘Nog een paar dagen en dan is het examen afgelopen. Daarna, reken dan gerust op mij,’ antwoordde Joachim met overtuiging. ‘Heb geduld tot zolang. Ik zal ook geduldig zijn.’

‘Er zit niets anders op. Dag lieve lieveling!’

Ze was alweer verdwenen, maar zijn hart was veel geruster dan tevoren. Als het allemaal tenslotte maar een kwestie was van een bedrag... nog niet een vijfde van wat Willem op zo'n achtermiddag aan de Beurs verdiende, dan kon het hem ook mogelijk zijn dit afdoend hulpmiddel te verschaffen. Kroner, Willem of zijn vader, de onbekende uit te kopen, hen eenvoudigweg opzij te schuiven, zonder verdere strijd. Vanavond had Carla zich toch eindelijk uitgesproken en hij wist nu veel precieser wat hem te doen stond.

Rustig een paar dagen eerst studeren, voor het examen slagen - ach was dàt maar niet zo'n dubieuze zaak, met Kroner tegenover hem, - en dan...

Hij droomde 's nachts dat hij haar in zijn armen hield.

5.

Het zou een dwaasheid zijn, zichzelf met allerlei besognes te verwarren, deze laatste dagen dat hij zich te concentreren had. Hij zag er dus voorlopig nog van af, met Willem een gesprek over het feest en Carla - 'Vasthi' zou hij zeggen - te beginnen. Dat had nog de tijd. En daarom zei hij enkel, dat hij zich heel best geamuseerd had en de Sandersons verdraaid geschikte lieden vond.

'Je was hem anders plotseling gesmeerd,' kon hij toch niet nalaten tegen zijn broer te zeggen.

'Weggeroepen door een hogere plicht,' grinnikte Willem.

'Door een zoete plicht?' insinueerde Joachim.

'Ja, zoet. Of laat me liever zeggen: zuur-zoet. Ze is... je hebt begrepen wie, je hebt geloof ik ook met háár gedanst; ze is een, hoe moet ik het uitdrukken, een eigenaardig wezen, dat... Maar ik ben gek, dat ik erover spreek. Bemoei je met je eigen zaken, kerel,' spotte Willem lachend.

'Of bemoei je liever nog maar niet met dit soort zaken, voordat jij het je kunt permitteren. Dit is geen spek voor iedereens bek.' En hij likte wat met de tongpunt langs zijn lippen, liet Joachim staan en ging fluitende de deur uit.

Onnozele idioot, dacht Joachim; je moest eens weten. Maar de dag komt wel, dat je zùlt weten. Leen me eerst het geld maar, dat er juist voor dienen zal dat je daarna kùnt weten. Het vermaakte hem, dat Willem zó nog helpen zou zijn eigen graf te graven, en verzoende hem een weinig met het plat gegrinnik dat zijn broer zich had veroorloofd om iets wat hem heilig was; in zijn vermeende voorsprong en zijn zelfgenoegzaamheid. O, die moest en zou het eens weten... Met zijn studie ging het nu overigens gesmeerd. Hij voelde

zich wat opgelucht en opgefrist; lang niet zo afgejakkerd meer. En wanneer het veroveren van Carla niet meer moeite kosten zou dan een wel grote maar toch niet zo onbereikbaar grote geldsom, dan zou het veroveren van zijn einddiploma evenmin zo'n vreselijk grote krachttoer kunnen zijn. Hij stelde zich de dingen veel te zwaar voor en zag moeilijkheden opdoemen, die er achteraf niet waren. Zelfs Kroner had toch ook weleens zijn schappelijke buien. En misschien had Carla, slim als zij immers ook was, haar vriend en leraar ongevraagd nog sympathiek gestemd voor Joachim, die zij toevallig kende... Dat zou helemaal een kapitale grap zijn... Tegelijkertijd een niet zo weinig gewaardeerde hulp. Hij zou beginnen met maar van een soort vertrouwen in de leraar uit te gaan. Al was hij ook zijn mindere in kennis, Joachim had een morele voorsprong op hem; heimelijk, - maar dat was juist zijn kracht. De ander had geen flauw vermoeden van die voorsprong. Eén dag martelen, en dan voorbij! Zo'n dag van mondeling examen ging trouwens in een handomdraai zo snel, vertelden hem degenen die hetzelfde al eens hadden doorgemaakt. Iets als een operatie, - over vóór je 't weet. Het ergste is wat voorafgaat; daarna is het: de patiënt genezen of... bezweken. Hij zou het maar gewillig ondergaan, en met de hoop die de open koetspoort is van het succes.

Op de examenmorgen voelde hij zich wel zo opgewonden, dat zijn moeder hem moest dwingen goed te ontbijten, maar het fietsen naar het gymnasium kalmeerde hem wat. Er was al een groep aan de beurt geweest, de dag tevoren, en zoals gebruikelijk was op elke examendag, kwam in de namiddag de hele klas - met soms nog anderen - in de schoolhal wachten op de uitslag voor het groepje van die dag, dat zelf ook dikwijls nog een half uur moest wachten op het beraad der leraren, waarna ze een voor een naar binnen mochten, meestal snel genoeg terug om het resultaat al naar het uitviel, juichend of geslagen, te vertellen. Daarna volgde wat gemeenschappelijke commentaar, en ieder ging tenslotte met zijn eigen kameraden heen.

Een vroegere groep was in het nadeel bij de volgende, dat stond vast. De eersten wisten nog niet van tevoren, wie van de docenten in een slechte periode was en het de candidaten lastig maakte, welke hobby's dit jaar op de proppen kwamen en in welke richting men ditmaal ging zoeken naar ‘het bewijs van met voldoende vrucht het gymnasiale onderwijs genoten te hebben’. Vandaar dat de discussies bij het wachten op de uitslag en daarna, voor hen die nog examen moesten doen, veel nut afwierpen. Men kreeg inzicht in de examinatoren en dat gaf een flinke ruggesteun.

Dit jaar zag het er tamelijk hoopvol uit, als je op de eerste groep mocht afgaan. Joachim was het eens geweest met de conclusies van de klas, toen de uitslag was bekendgemaakt. Van de zeven candidaten waren zes geslaagd, één afgewezen. Een van wie het van tevoren vastgestaan had, dat hij het niet zou halen, want hij was de slechtste van de hele klas, een lastig, onverschillig brok, die dan ook grinnikte toen hij naar buiten kwam uit de docentenkamer en niets anders zei dan: ‘Hebben jullie soms gedacht dat ik nu een *cum laude* in mijn zak heb? Mis hoor!’

Maar de enkele zwakkeren van die groep, het dikke blonde meisje onder anderen, hadden het gehaald. ‘Ze waren heus niet ongeschikt, vooral de rector niet,’ was de algemene slotsom. Deze was voor Joachim een steun waaraan hij thans met opzet denken wou, om optimistisch, in een goede stemming zich te onderwerpen aan de vragerij, - een half uur voor ieder vak, de hele morgen door, en in de namiddag de rest.

Zijn lotgenoten waren er gedeeltelijk al; de kleine Alma Fretters, nòg een meisje, en de rest ook; mensen die hem onverschillig lieten. Geen van hen was spraakzaam, hoewel toen de bel ging en zij vlug naar binnen moesten, plechtig voorgegaan door de concierge die hun ieder een lokaal aanwees, Alma toch nog even naar hem toe kwam en: ‘Succes dan maar; laat je niet kisten,’ zei. Wat hartelijk genoeg bedoeld was en hem prettig aandeed.

In de middagpauze leken Joachim de uren die hij toen al achter zich had, net een droom waaruit hij nog maar half ontwaakt was, en die zich straks weer zou voortzetten. Een beangstigende droom waarin hij met zijn krachteloze benen moeizaam voortkwam, op een weg die hem bekend genoeg was, maar toch eindeloos-ver lag uitgestrekt. Hij wist dat hij behoorlijk lopen kon, maar dat zijn loden voeten bleven kleven aan de grond, als in een taaie blubber, zodat hij, ten einde kracht te vinden, om zich heen naar steun moest grijpen, waar niets was dan ijle lucht en hoge blauwe hemel. Intussen stond hij daar nog met de andere candidaten.

'Niet bizonder,' was zijn antwoord op de vraag hoe hij het gemaakt had.

'Heb je Kroner al gehad?' vroeg iemand anders.

'Neen. Dat staat me nog te wachten,' zei Joachim, en onderdrukte een zucht.

'Hoe is de stemming van zijn hooggeleerde heden?' vroeg een derde candidaat.

Alma Fretters lichtte in: 'Hij was geen enkele keer sarcastisch tegen mij. Juist heel geschikt.'

'Dat zegt niets. De meisjes worden er soms door gesléépt. Als ze je mogen.'

'Hij was niet bepaald onvriendelijk, maar hij vroeg erg moeilijk,' vond het andere meisje.

'Hij is onberekenbaar,' was Joachim's conclusie. 'Gisteren heeft hij enkele van de mannen echt gepest.'

'En toch zijn ze geslaagd.' Met die conclusie troostten zij elkaar.

Met die gedachte zette Joachim zich toen zijn tijd was aangebroken, ook aan het tafeltje tegenover Kroner en nog een docent, om beurtelings door hen te worden beproefd in zijn kennis. Hij keek zijn mededinger (maar niet hier, hier was hij, Joachim, machteloos) voorzichtig, steelsgewijze aan en slikte snel een kleine haatkramp weg. Het moet dan maar, dacht Joachim; laat hem begaan...

Kroner scheen zijn krachten te willen sparen, want hij

vroeg zijn collega om maar te beginnen, en luisterde zelf toe met een effen gezicht, waarop Joachim, telkens na elk antwoord tersluiks naar hem opziend, goed- noch afkeuring kon bespeuren. Eén keer maar, toen hij volkomen vastzat, ontviel het Kroner: ‘Kom nou, anders ben je ook niet om een antwoord verlegen.’ En één keer grinnikte de harde kop geamuseerd, alsof Joachim iets geks gezegd had of hem had herinnerd aan iets zonderlings. De jongeman kon zelf niet begrijpen waarom, en er bleef hem ook geen tijd zich daarin te verdiepen.

Eindelijk nam Kroner op een hoofdknikje van zijn collega het examen over. Hij zette gemakkelijk genoeg in met een: ‘U heeft daarstraks volkomen juist gezegd dat...’ Maar al heel gauw was hij weer de oude, met zijn: ‘Hoe verklaart u dan...’ of: ‘Hoe kunt u dat rijmen met...’ Als Joachim bij zoiets vastzat, sprong Kroner echter dadelijk op iets anders over. ‘U heeft zeker wel verstand van...’ en dan noemde hij juist iets waarvan de candidaat meteen wist, dat hij het over het hoofd gezien had bij zijn studie. Alsof hij niet van tevoren had kunnen vermoeden dat de ellendeling juist over zoiets zou beginnen.

‘Maakt u zich niet zo nerveus,’ zei Kroner opeens. ‘Dit is geen pijnbank of een Procrustes-bed, nietwaar. Ofschoon ik mijn best doe uw kennis passend te maken voor het ijzeren raamwerk van de examen-eisen. En in dat kader zult u toch zeker weten, waarom...’ Waarop hij weer een vraag stelde, die Joachim allerminst verwacht had, zodat hij moest trachten zich er uit te redden. ‘Ik heb deze stof opzettelijk niet behandeld in de klas, maar ze volgt toch logisch uit het behandelde,’ gaf Kroner nog toe, met een soort van welwillendheid. ‘Het is een kwestie van gezond verstand...’

Joachim schoof achteruit. In dit geval gaf hij de moed maar op. Bij anderen slechts viel goed te maken, wat hij hier verkorf. En Kroner scheen hem te begrijpen.

‘Zeg maar zelf waarover u wilt hebben dat ik u nog vraag,’ opperde hij, als was hij zelf ten einde raad. Het

klonk vernederend. ‘Want ik wil heus niet komen op terreinen die u zelf aan deze tafel wilt vermijden,’ hernam de leraar. Joachim bloosde om de dubbelzinnigheid die hij in deze woorden hoorde.

‘Ik wil niets vermijden,’ antwoordde hij verbeten. ‘Maar als u vragen wilt over...’ Hij noemde een onderwerp, het eerste het beste dat hem te binnen schoot, en Kroner ging er dadelijk op in. Nu vlotte het veel beter. Handig afgeleid, dacht Joachim nog snel door alles heen; zo moet ik hem nu blijven houden. Tegen het puntje van mijn degen aan. Maar zijn vreugde was van korte duur. De bel sloeg en opeens was het ijselijk lange half uur al om.

‘Bedankt,’ zei Kroner vlak.

De andere docent vroeg: ‘Hoe is het gegaan met de overige vakken?’

‘Matig, meneer,’ antwoordde Joachim al opstaand.

‘Laat de moed niet zakken,’ ried de leraar hem.

‘Ja-ja,’ verzuchtte Kroner. ‘'t Is een hachelijke wereld waarin de cultuurmens leeft.’

Joachim was blij dat hij hiermee voorgoed met deze kerel had afgedaan. Eindelijk. Het wàs een pijniging geweest en bijna niets had hij ervan terecht gebracht, hoe goed hij ook voor hèm juist gestudeerd had. Maar hij had het wel voorzien. Alleen de laatste ogenblikken hadden nog op iets geleken. Veel te kort helaas om van gewicht te zijn. Nu was het bijna over, en dan... O, hij stond heel twijfelachtig, dat begreep hij wel. Een dubbeltje op zijn kant...

De laatste vakken na het torment bij Kroner vielen uiteraard weer mee. Toen was het hele leed geleden. Maar de last van zijn onzekerheid woog nog erg zwaar en drukte pijnlijk, samengetrokken in de korte poos dat hij nu buiten in de schoolhal op de uitslag wachten moest, terwijl hij niets meer doen kon, alles nu toch onherroepelijk was...

In de ruimte voor de wachtenden trof hij de anderen: zijn stille en afgetrokken lotgenoten, de overige lieden van de klas, ook de geslaagden van de dag tevoren, en nog enkele anderen, familieleden. Niet de zijne. Gelukkig niet.

Leo Dekking die het examen nog voor de boeg had, kwam al op hem af. ‘Wat denk je?’ vroeg hij hartelijk.

‘Mis... het wordt niets.’ Joachim zei het opzettelijk, hoewel hij niet volkomen overtuigd was, maar om zich op het ergste voorbereid te houden, in de hoop dat dan het lot zich gunstiger zou kunnen tonen dan ervan verwacht werd.

‘Kijk, de kleine Fretters staat te bijten op haar zakdoek. Van de zenuwen,’ probeerde Leo hem wat af te leiden. ‘Ze heeft haar moeder laten komen, het schaap.’

‘De heren nemen àl hun tijd. Dat ouwehoert maar, en we staan hier met het mes in onze buik,’ zei Joachim met een blik vol bange afkeer naar de docentenkamer.

‘Je hoort een stoïcijn te wezen,’ meende Leo. ‘Hoe was Kroner?’

‘Rot. In één woord rot.’

‘Zo kan hij zijn.’

‘En tegen mij speciaal. Hij had zijn reden.’

‘Kom... Hij zat er niet alleen, dat moet je wel bedenken.’

‘Op dit ogenblik doet hij zijn woordje, reken maar,’ zei Joachim. Maar morgen, overmorgen, hoe dan ook, doe *ik* het, sprak hij bitter tot zichzelf. Als hij de schuld is dat ik zak, dan des te erger...

Een rinkelbelletje riep de concierge binnen in de docentenkamer. Nu kwamen al de vonnissen.

De leerlingen werden een voor een door hem binnengeleid; Joachim Warden het laatst, vanwege de W waarmee zijn naam begon. Ik kan niet de enige zijn die vandaag zakt, dacht hij, toen de een na de ander terugkwam met stralend gezicht. Hoewel ze de dag tevoren ook één kop hadden gesneld, - zonder pardon. En zouden ze ditmaal zo wreed kunnen zijn die éne voor het laatst te bewaren?

Leo Dekking scheen hetzelfde te denken, want toen het Joachim's beurt was om naar binnen te gaan, zei hij nog: ‘Nou, jij bent er ook, dat is duidelijk.’

Maar in zijn agitatie verstond Joachim het niet eens. Zijn hart stak in zijn keel gelijk een prop.

In de docentenkamer zaten alle examinatoren achter een

met groen laken bedekte tafel; in het midden de rector. Joachim trachtte op een van hun gezichten een glimlach - gunstig omen - te ontdekken. Maar ze keken allen strak, ofschoon toch niet onvriendelijk, meende hij nog. Kroner tuurde vóór zich op het laken, keek niet op. Wel trommelde hij met zijn vingers.

'Tja, Warden,' begon de rector joviaal, 'je hebt het ons moeilijk gemaakt. Terwijl je schriftelijk werk in vele opzichten vrij twijfelachtig was, op sommige gebieden weer iets beter en op andere weer iets slechter, heeft je mondeling examen feitelijk geen wijziging gebracht in het tamelijk vage inzicht dat je het docentencorps en mij gegeven had omtrent je kennis.'

Hij pauseerde en scheen zijn woorden te overwegen. Zeg het maar, en zeg het vlug, dacht Joachim; wat is het nu, erop? Dan mag je alles zeggen wat je invalt. Of eronder? Geef me dan maar de genadeslag en laat het afgelopen zijn. Begraaf me.

'Je bent wat wij in deze kamer een *casus perdifficilis* plegen te noemen, en hoewel je langer dan de meeste anderen hier op ons gymnasium bent geweest, moet ik bekennen dat wij weinig zeker zijn, ik meen te zeggen, vrij onzeker zijn wat je waard bent. Het gevolg is, dat over jou het langst hier is beraadslaagd. Met zijn vele voors en tegens. Geen geringe tegens. Enkele voors die wij ten volle hun gewicht en hun betekenis voor je toekomst hebben toegekend. Maar met het tegenwicht daarvan is de eer van onze school gemoeid. Er is een grens voor wat en wie toelaatbaar is, en op die grens sta jij te balanceren, jij die een der oudsten hier op school bent, en die, als je het volgend jaar de hoogste klas zou moeten overdoen, daar zeker niet meer op je plaats zou zijn tussen die zoveel jongeren. De school rondt graag elks loopbaan af, maar zoals ik je al zei, er is een grens voor wat toelaatbaar is en voor het mogelijke.'

Weer zweeg de rector even. Niet, dacht Joachim, dus niet... het is ellendig, praat maar niet meer, man. Ik moet... Hij had wel willen vluchten.

Op zijn trage, duidelijke manier vervolgde de rector: ‘Toch kan ergens nog genade gelden boven recht en wilden wij je laten profiteren van je twijfelachtigheid, je volop het beneficium dubietatis gunnen. In de overtuiging dat je dit voorrecht zult weten te waarderen en ten volle zult benutten...’

Ben ik dan geslaagd? Dus toch? God-nog-toe, toch! ving het aan in Joachim te juichen. Er verscheen iets van een glimlach op zijn weggetrokken, bleek gezicht.

‘Ik zie dat je al begrijpt, waar het op uitdraait,’ ging de rector voort. ‘Je moogt aan het eind van de vacantie, bij het begin van het nieuwe schooljaar, herexamen doen. Dat geeft je ruimschoots tijd om alles nog eens stevig op te halen. Maak een goed gebruik van deze laatste kans. Voor nadere bizonderheden kun je morgenochtend bij me komen.’ Nu verscheen er wel een glimlach op het gezicht van enkele docenten. Kroner keek de candidaat aan, en het was alsof hij zachtjes knikte.

‘Wou je nog wat zeggen?’ vroeg de rector met een zweem van goedaardige spot in zijn stem toen hij zag hoe bedremmeld Joachim daar stond, met een mond die zich even geopend had alsof hij inderdaad stotterend wou beginnen te spreken. Dit, een herexamen, was een mogelijkheid waaraan hij niet gedacht had; een *on*mogelijkheid...

‘Er is, zoals je weet, geen andere vorm van beroep op onze uitspraak,’ lichtte hem de rector nog ten overvloede in.

Maar Joachim dacht niet aan een appèl; alleen aan al de complicaties die dit uitstel en opnieuw-beginnen hem zou brengen.

‘Neen, ik wou niets zeggen, mijnheer,’ antwoordde hij zacht. ‘Ik dank u. Zou ik...’

‘Afgesproken, ik verwacht je morgen,’ zei de rector opgelucht dat aan de lange dag een eind gekomen was. Het belletje ging weer, en de concierge leidde Joachim naar buiten.

‘Man, wat heeft het lang geduurd met jou,’ schoot Leo Dekking op hem af. ‘En?’

‘Herexamen,’ zei de ander wrevelig.

‘Je boft dat het geen zakken is. Ik dacht het wel, toen het zo vreselijk duurde. Hebben ze je 't ingepeperd? Maar dat hindert niet, je hebt nu toch nog je kans. Er zakt maar zelden iemand voor het herexamen.’

Joachim sloeg al geen acht meer op Leo's kameraadschappelijk geklets. Nog minder op de troost die Alma Fretters - zelf zo glunder - hem kwam brengen. De gelukkige! Terwijl hij zelf nog op zijn best twee maanden rondliep met het mes voortdurend in de wonde. En Carla... Kroner... Kroner die het hem natuurlijk aangedaan had. Dit, wat erger was dan ronduit zakken, weten waar je aan toe was. Nu kwam hij niet vrij, op geen enkele manier. Ze zouden thuis niet anders willen dan de rector. Deze laatste kans. En redelijkerwijze kon hij ook niet anders dan hem grijpen. Neen, zijn laatste kans, niet Kroner; nog niet! Willem nog niet, en zijn vader nog niet, en de onbekende, die Rocquet, ook nog niet. Maar het uitstel kon hij ook niet eeuwig rekken. Ach... Geen maanden meer. Hij voelde hoe steil overeindgeklommen, de haat hem pijn deed in zijn borstkas, tot tegen de schoudertoppen aan.

Leo Dekking fietste met hem mee, ondanks het feit dat hij er de volgende dag zelf aan moest geloven. Joachim merkte het nauwelijks, ontoegankelijk geworden voor wat nog met het examen samenhing. Het herexamen was iets nieuws, iets heel afzonderlijks. En àls hij zich er nog aan onderwerpen zou, dan diende hij eerst met het andere, met Carla, in het reine te zijn. Maar hij was niet van plan opnieuw dit alles door te maken en zou, zodra hij uitgerust was, op volkomen nieuwe plannen broeden.

Nu had hij eerst nog de spitsroede van zijn familie te lopen. Bij zijn huisdeur gekomen, zei hij: ‘Ga maar,’ tegen Leo die nog even aarzelde of hij hem niet zou bijstaan bij de eerste melding van zijn tegenslag.

Precies zoals hij in zijn droom gelopen had, zo traag en niet in staat vooruit te komen, trad hij binnen, waar de schemergrauwte van het huisgezin hem wachtte.

6.

Met een grimmige directheid deelde Joachim zijn vader mee dat hij niet was geslaagd, maar evenmin gezakt. Hij kon een herexamen doen aan het eind van de vacantie.

'Van twee kwaden is dit nog het minste,' zei zijn vader laconiek. 'We zullen later overleggen. Begin je eerst maar uit het hoofd te zetten wat je daarin hindert bij je studie. Dat is alles voor vandaag.'

Daarop verdiepte de oude Warden zich weer in zijn kranten. Joachim verbaasde zich erover, dat dit alles was. Sinds zijn vroege jeugd kende hij zijn vader als een man van plotselinge driftbuien, die weliswaar in de loop der jaren zeldzamer geworden waren en meer en meer plaats gemaakt hadden voor een vrij stabiele korzeligheid, die af en toe nog agressief werd, maar bij een gelegenheid als deze had hij het toch waarschijnlijk geacht, dat de oude heer iets van zijn geposeerdheid zou verliezen en tegen hem uitvallen. In stede daarvan dit zakelijk kortaffe.

Was zijn vader soms bang? Wist hij ook dat Joachim vermoeden kon in welke zaken hij betrokken was? Hij had er misschien zelfs op gezinspeeld, goed beschouwd... Wat kon hij ermee bedoelen, dat Joachim zich uit het hoofd moest zetten wat hem bij zijn studie hinderde? Toch zeker niet, dat hij eerst wat moest uitrusten. Een dergelijke bezorgdheid was hij van zijn vader niet gewend. Dit was veeleer een stiekeme, dubbelzinnige en laffe waarschuwing dat hij op moest passen. Een soort ultimatum vóór de openlijke oorlogsverklaring en het openen der vijandelijkheden. Niets anders zou ook het 'later overleggen' van zijn vader zijn. De man was slimmer dan Joachim had verwacht, dat hij zijn zoon niet nu juist, op dit ogenblik dat deze geladen was, getergd had. Dan had Joachim dadelijk al het onherroepelijke kunnen zeggen, en meteen de consequenties daarvan trekken. Nu profiteerde de oude huichelaar alweer van uitstel.

Van zijn moeder kreeg Joachim weliswaar ook geen ver-

wijten, maar haar onrechtstreeks geklaag, dat door die tegenslag alles weer veel moeilijker werd, dat zij nu haar eigen vacantieplannen wel zou moeten wijzigen - en hoe moest het dan met de dienstbode, die zij ook vrijaf had toegezegd? - en dat het toch minder geschikt zou zijn dat Betsy nu alleen op reis ging, dat altijd terechtkomen op bijkomstigheden en het tegelijkertijd vanzelfsprekend vinden dat hij zich inderdaad aan het herexamen zou onderwerpen en ervoor zou gaan studeren, dat alles bracht hem ertoe om zijn teleurstelling en zijn verkropte gevoelens op zijn moeder te ontladen. Mevrouw Warden aanvaardde het met haar gewone geduld, als altijd zuchtend en met zwakke protesten.

'Natuurlijk ben je wat van de kook, jongen. Wie zou het niet zijn. Een examen is altijd een kansspel, al ben je nog zo goed. Vooral als je geen uitblinker bent. En niemand kan dat van je eisen. Maar je bent ook pas laat begonnen met de zaak een beetje degelijk aan te pakken...'

'Dat weet u niet. Daar heeft u geen verstand van,' onderbrak Joachim haar boos. 'Ze hebben het mij opzettelijk nodeloos moeilijk gemaakt. Omdat ik nooit een doetje was. Godbetert, een man van twintig!'

'Daarom juist had je ze liever voor je moeten innemen. Tevoren. Leo Dekking doet dat ook, vind ik.'

'Leo Dekking is nog een kwajongens. En als hij morgen slaagt, is het meer geluk dan wijsheid. Terwijl ik, geboren pechvogel... Ik snap er niets van.'

Omdat toen Betsy binnenkwam, was hij maar naar boven gelopen om op zijn eigen kamer verder te ijsberen. Zijn zuster moest zeker haar mond niet tegen hem opendoen. Die was zelf te stom geweest om welke school ook af te maken, en dacht met haar gekir en haar modieuze kleren zó wel door de wereld te komen, terwijl ze nog altijd thuis zat.

Willem wilde hij ook liever nog vermijden. Die was vriend en vijand tegelijk, dank zij zijn geld en zijn gedraai om Vasthi, zijn relatie met het flirterig schijnbeeld dat men

in zekere milieu's er van Carla op na hield. Zij was de enige met wie hij kon spreken, die misschien begrijpen zou, waarom hij thans het liefst de hele wereld kort en klein geslagen had. Hij zou nu zeker wel iets van haar horen; ze wist immers niet minder dan hijzelf, voor welke beslissingen hij thans stond. En... tenzij Kroner haar inlichtte, zou zij nog niet kunnen weten, wat de uitslag van het examen was geweest.

In zijn kamer opgesloten als een jonge tijger in zijn kooi, bleef Joachim die avond op een levensteken van haar wachten. Het kwam niet, en bleef ook de volgende morgen uit, toen hij wel genoodzaakt was om nog naar de rector te gaan, zoals deze verlangd had. Hij was zo stom geweest het zich gisteren te laten ontvallen tegenover zijn moeder, en zij drong er nu op aan dat hij gaan zou, terwijl hij het juist niet van plan geweest was.

'Als jij het niet doet, dan ga ik er maar heen,' had zijn moeder gezegd, en dat was het toppunt van belachelijkheid. Alleen omdat hij dit niet dulden kon, ging hij tenslotte, zijn binnenste vol onwil, wrevel, radeloosheid.

De kamer van de rector was maar klein. Men werd hier het slachtoffer van een gebrek-aan-afstand, dat heel de strenge hiërarchie op school ten spijt, vanzelf en plotseling ontstond. Hoezeer men zich ook ertegen verzette, je ontkwam in deze omgeving niet aan een soort kameraadschappelijkheid, waarmee de rector op de wonderlijkste wijze wist te goochelen, uitingen ontlokte en beloften kreeg, die de betrokkenen zelf nooit voor mogelijk hadden gehouden. Joachim wist dit, vreesde het, en trachtte zichzelf al bij voorbaat ertegen te wapenen.

De rector ontving hem alsof hij voor iets feestelijks kwam.

'Twee maanden zijn een hele boel tijd als je die goed gebruikt, Warden,' zei hij. 'De zwakke plekken die je hier op deze lijst ziet, goed bijwerken, de rest een beetje bijhouden, en je haalt het met vlag en wimpel. Het zou zonde zijn als je op jouw leeftijd er nog een jaar aan vast moest knopen, nietwaar?'

‘Dat zou zeker niet gebeuren, mijnheer,’ antwoordde Joachim. ‘Een jaar erbij is uitgesloten. Maar om eerlijk te zijn, ik voel ook voor een herexamen niets. Totaal niets. Dan maar zonder einddiploma door de wereld, - net als duizenden, die er ook komen.’

De rector knikte en streek eens langs zijn kin. ‘Het is begrijpelijk,’ dacht hij luidop, ‘dat je nu, zo kersvers na het examen, er zo over denkt. Maar het is onjuist. Objectief onjuist. Over een week al zal je inzien, dat dit de aangewezen weg is, en geen andere. Maak een werkschema. Wil ik je erbij helpen? Met genoegen.’

‘Neen, die dingen zijn aan mij niet meer besteed,’ hield Joachim vol. ‘Ik moet een baantje zien te krijgen om geld te verdienen en zelfstandig te zijn. Ik kan niet langer thuis, begrijpt u...’

‘Je behoeft het me niet te zeggen, Warden. Zoiets ligt voor de hand. Maar een baantje krijg je gemakkelijker mèt het einddiploma dan zonder, en die twee maanden - zo'n korte tijd - het zijn niet eens twee volle maanden, maken niet veel uit in je leven, - een heel leven dat je nog vóór je hebt, - zeg het nu zelf.’

Joachim schudde van neen. ‘Voor mij zijn die acht weken juist heel belangrijk, mijnheer. Ik moet zo snel mogelijk geld verdienen.’

‘Gaat het zo slecht met je vaders zaken?’ vroeg de rector belangstellend. ‘Dan wil ik wel met hem persoonlijk praten. Er is overal een mouw aan te passen, denk ik. Voor die korte tijd.’

‘Neen, dat niet; daar weet ik niets van; dat bedoel ik niet,’ hakkelde Joachim verward. ‘Mijn vader zal het best willen, maar *ik* kan het niet.’

Nadenkend begon de rector met de vingertoppen tegen elkaar te tikken. Na een korte poos zwijgen hield hij toen een betoog over hogere en lagere levensdoelen, dat maar half tot Joachim doordrong. Tenslotte zei hij ook nog: ‘En je *moet* het doen, omdat de eer van de school ermee gemoeid is. Stel je voor, dat we dit jaar met een veel te groot

percentage afgewezenen voor de dag komen... Dat slaat terug op mij en op het hele docentencorps, begrijp je dat dan niet?'

Joachim gaf een schamper lachje. 'Het docentencorps... U bent wat anders,' voegde hij er vergoelijkend aan toe.

'Maar iemand als bijvoorbeeld mijnheer Kroner, wat kan het hèm schelen, wat er met ons gebeurt! Met mij in het bizonder. En hij zal er wel zijn reden voor hebben, waarom hij het juist op mij gemunt heeft. Dat is trouwens wederkerig.'

Met zijn blik rustig op hem gevestigd, zei de rector: 'Je vergist je, Warden. Je vergist je, zoals jullie scholieren, neem het mij niet kwalijk, je zo dikwijls in je leraren vergissen. Ze hebben ook hun fouten, en wie heeft die niet? Ik ook. Maar de eer van de school, dat is jullie eer en jullie welslagen, ligt hun zeer na aan het hart. Allen zonder uitzondering.'

'Ik heb er niets van gemerkt. Althans niet bij mijnheer Kroner,' antwoordde Joachim uit de grond van zijn hart.

'Dan zal ik je eens wat verklappen,' hernam de rector op de kwasi-vertrouwelijke manier die hem zijn bijnaam van 'Kloek' bezorgd had, 'hoewel ik het eigenlijk niet mag. Maar in dit geval zal het je een nuttige les zijn en je tenslotte kunnen overtuigen. Weet je dat bij de beraadslagingen gisteren, toen het al bijna vaststond dat je zou worden afgewezen, liever maar afgewezen omdat je prestaties zo twijfelachtig waren, het de heer Kroner is geweest, die zo warm voor je gepleit heeft, zo de nadruk gelegd heeft op je positieve mogelijkheden - hoewel hij toegaf dat je ze allerminst voldoende benutte - dat hij toen de doorslag heeft gegeven om je nog de kans van een herexamen te gunnen. Hij en niemand anders. En nu jij!'

Joachim kon er niet zo gauw iets op zeggen. Als Kroner dat werkelijk gedaan had, dan... dan had hij iets met hem op het oog. Of misschien had Carla hem beïnvloed, - tegen welke prijs! Maar ook Kroner wilde tijd winnen, uitstel van executie bewerkstelligen, om inmiddels wie

weet welke stappen te ondernemen. Met Carla aan te pappen in de vacantie, terwijl Joachim zich afsloofde voor het herexamen. Haar te trouwen misschien, in elk geval Joachim buiten het spel te houden en met een huichelachtig gezicht tegenover zijn mede-docenten de leerling voor een ganse ronde knock-out te slaan.

'Zie je wel, daar heb je niets op te zeggen,' hernam de rector triomfantelijk.

'Toch is hij... te cynisch,' trachtte Joachim te verklaren. 'Het past mij niet, docenten hier zwart te maken; nu zeker niet. Maar u weet ook niet alles.'

'Zijn het niet eigenlijk kinderachtigheden, Warden?' vroeg de rector ernstig. 'Achteraf bezien. Nu je in feite reeds het gymnasium verlaten hebt? Ik wist niet dat je nog zo kinderachtig was.'

'Ik bekijk die zaak mannelijker dan u kunt vermoeden; dat is het juist,' antwoordde Joachim nog, en beet zich op de onderlip om niets meer te zeggen. Het had niet de minste zin. Hij kon Carla hier onmogelijk in het geding brengen, - stel je voor! En wat hij met Kroner te bedisselen had, moest hij geheel alleen opknappen, wilde het enig effect hebben.

'Het is onzin dat ik je nog bedenktijd geef,' zei de rector zakelijk en thans wat ongeduldig geworden. 'Je zult verstandig genoeg zijn om je aan het herexamen te onderwerpen. Ik reken er op, en zal in het andere geval graag je vader bij mij ontvangen. Dat is dus afgesproken.'

Hiermee kon Joachim gaan. Het kamertje van de rector had zijn zelfrespect geen goed gedaan. Bijna had hij zich laten gaan en zich op een fatale wijze blootgegeven. De rector zou, in de samenzwering der volwassenen, Kroner zelfs kunnen waarschuwen... Maar voor zoiets zag Joachim hem toch niet aan; het was maar een invallende gedachte. Tenslotte was de rector toch wel fair. En deze had hem bijna gesoebat om het herexamen te doen. Om de eer van de school, nog meer dan om het voordeel voor Joachim zelf. Het was bijna aandoenlijk.

Hij fietste met opzet een groot eind om en kwam doodmoe thuis. Maar ook nu was er nog geen bericht van Carla. Gedurende de dag werd hij, woordeloos haast, vertroeteld door zijn moeder, en zelfs zijn zuster ontzag hem en betoonde zich wat vriendelijker dan gewoonlijk. Het leek hem toe alsof er een goedmoedige, maar toch gedecideerde samenzwering begonnen was, om hem te doen geloven dat het herexamen iets vanzelfsprekends en eigenlijk een prettig buitenkansje was. Willem zei het hem zelfs onomwonden, nadat hij de moeite genomen had, hem op zijn kamer te komen opzoeken, wat hij anders zelden deed.

'Je bent gek om je er iets van aan te trekken,' zei hij, 'zelfs de oude heer schijnt het kalm op te nemen, overtuigd als hij is, dat je het straks toch haalt. Je hebt mooi de tijd en straks niet het vervelend contrast met andere candidaten die veel beter zijn dan jij. Alles is toch maar een kwestie van concurrentie.'

Dit laatste had Willem nu net niet moeten zeggen, dacht Joachim verbitterd. Nog twee maanden door een examen afgeleid te worden, stond voor hem gelijk met het tegen de concurrentie af te leggen. Als zijn broer dit soms door had, dan zou hij nog minder te gebruiken zijn voor het andere, dat Joachim al zo lang van plan geweest was, - de geldlening voor Carla.

'Laten we aannemen dat ik in 's hemelsnaam maar doe wat iedereen van mij schijnt te willen,' begon hij voorzichtig. 'Maar ik moet geld verdienen, ik heb er haast mee. Ik heb schulden.'

Willem trok een bedenkelijk gezicht en zei: 'Dat is stom van je. Maar hoeveel kan het zijn? Toch zeker geen fortuin...'

'Maar vijfhonderd,' antwoordde Joachim opzettelijk alsof het een bagatel gold. 'Alleen, ik moet ze zo gauw mogelijk hebben.'

'Vijfhonderd? Dat is niet zo weinig! Hoe kom je aan zo'n grote schuld? Hoe durfde je die te maken?'

Op deze vraag was Joachim al lang verdacht geweest.

‘Dat kan ik je niet zeggen,’ zei hij. ‘Maar het is een ereschuld.’

‘Wie een scholier zo'n schuld laat maken, heeft geen eer,’ meende zijn broer. ‘Ik zou me er niets van aantrekken.’

‘Ik denk er anders over, en ik zit er maar mee. Als ik die zorg niet had, zou alles er anders uitzien.’

Er verscheen een spotlachje op Willem's gezicht terwijl hij zei: ‘Ik zou je graag hebben willen helpen, maar ik heb de laatste dagen juist een paar behoorlijke klappen op de Beurs gekregen. Een paar koersen die onverwachts wat terugliepen, begrijp je. Amerikanen. En nu zit ik zelf min of meer klem. Niet ernstig, maar ik kan toch niets doen.’

‘Kan zich dat niet in een paar dagen herstellen, juist ten goede keren?’ hield Joachim vol.

‘Misschien. Maar dan nog, ik heb een heleboel in te lopen. Sanderson is nu bijgesprongen, anders waren er misschien nog ongelukken gebeurd. En die gaat uiteraard voor. Neen, ik ben nog niet zo ver, dat ik zomaar vijfhonderd kan uitlenen, die ik wie-weet-wanneer pas terugkrijg.’

Moedeloos zei Joachim: ‘Zie je wel, er blijft niets anders over dan dat ik zo gauw mogelijk ga werken om geld te verdienen.’

Willem dacht even na. ‘Ik wil wel borg voor je blijven,’ hernam hij ten slotte, ‘als je me zegt bij wie. Ik kan met je schuldeiser praten. Dan win je tenminste tijd.’

Joachim trachtte hem uit te leggen dat dit niet ging, al kon hij er geen verklaarbare reden voor opgeven, en het liefst had hij er in het geheel niet meer over gesproken, nu Willem hem toch niet helpen kon. Bovendien, de lening had nauwelijks enige betekenis, als hij niet tegelijkertijd vrij was en zich zelfstandig kon maken. En stel je eens voor dàt hij het geld gekregen had... hij wist niet eens waar Carla precies te vinden. Maar hij had het kunnen bewaren, het zou hem in geen geval in de weg gezeten hebben. Nu had het evenwel geen zin er nog één woord aan te verspillen. Integendeel, het was jammer dat hij er over begonnen was, en wellicht allerlei vermoedens bij Willem had opgewekt.

‘Apropos,’ begon zijn broer, die ook liever maar verder van dit thema afzag. ‘Een aardige vrouw heeft gisteren nog bij me naar je geïnformeerd. Naar de uitslag van je examen. Je mag drie keer raden wie.’

‘Een vrouw die jou en mij kent?’ Joachim veinsde verbazing. Hij had de grootste moeite om zijn opwinding te onderdrukken. ‘Mevrouw Sanderson?’ vroeg hij kwasidom.

Geamuseerd zei Willem: ‘Je bent er bijna. Diezelfde avond heb je haar gesproken en met haar gedanst.’

‘Dat waren er verschillende... Toch niet... Vasthi... Hoe heet ze ook weer?’

Willem lachte. ‘Je bent er. Ik dacht dat ze meer indruk op je gemaakt had.’

Joachim ging er niet op in en vroeg alleen: ‘Wat heb je haar gezegd?’

‘Met de nodige tact het droevige nieuws medegedeeld, zodat ze niet in elkaar gezakt is van ontsteltenis en verdriet,’ spotte Willem vrolijk.

‘Het is nooit plezierig klein gemaakt te worden in de ogen van een vrouw,’ antwoordde Joachim kregel. ‘Dat is een koud kunstje als men er niet bij is.’

‘Bedaar. Ik hèb je niet klein gemaakt,’ zei Willem nog steeds lacherig. ‘Het kwam toevallig zo ter sprake. Mijn complimenten aan je jongere broer, en zeg hem dat hij de moed niet laat zakken, zei ze nog. Vind *jij* haar soms niet charmant?’

‘O jawel... Had ze misschien nòg wat te zeggen?’

‘Niet dat ik mij kan herinneren.’

Al zijn onverschilligheid bij elkaar schrapend vroeg Joachim langs zijn neus weg: ‘Waar woont ze eigenlijk?’

Zijn broer noemde een straat aan de buitenrand van de stad, waar meest kleine villa's stonden. Hij voegde er zelfs een nummer aan toe.

Met kloppend hart waagde Joachim nog te vragen: ‘Kom je er weleens?’

‘Wou je mee? Dat zal moeilijk gaan, mannetje. Vasthi is

erg exclusief, en geen gemakkelijke omgang. Blijf maar liever uit de buurt.'

Hij weet niets, - de stommeling, dacht Joachim. Gelukkig dat hij geen vermoeden heeft. Maar waarom kent hij haar adres wel, en ik niet? Zo onverschillig als hij het mij noemt... Ik ga vandaag nog naar haar toe. Met lege handen, niets, zelfs geen succes... En zij heeft mij niets dan een conventionele boodschap laten weten, zelfs geen afspraak gegund. Maar Willem wel, de onafhankelijke... Je moet niet gaan. Het heeft geen zin, je hebt verloren. Ongelukkige!

'Ik heb helaas nog andere zorgen dan mijn tijd met vrouwen te verbeuzelen,' stelde hij zijn broer gerust. 'Er zit niets anders op, dan dat ik inderdaad het herexamen doe.'

7.

Talloze argumenten drongen zich aan Joachim op, om Carla niet te bezoeken en geen gebruik te maken van haar adres. Zij konden hem echter niet weerhouden, bij herhaling de richting van de villabuurt uit te fietsen en te kijken naar het huis waar zij volgens Willem woonde. Het was klein en lief; zo toegankelijk temidden van een smal gazon, en nauwelijks van de straat afgescheiden door een laag tuinhekje. Geen bizonder huis, en niets kon doen vermoeden dat degene daar verbleef, met wie voortdurend zijn gedachten bezig waren en die, hoezeer hij haar ook trachtte te vergeten, de heimelijke drijfveer was van al zijn doen en laten, al zijn denken en verlangen. Woonde zij daar alleen of met anderen samen? Hij kon het niet ontdekken. Wie wisten haar daar nog meer te vinden, behalve Willem? Er werd klaarblijkelijk geen geheim van haar adres gemaakt, hij had het gemakkelijk genoeg gekregen. Maar zij deed alsof hij niet bestond, juist nu, terwijl hij zulk een fiasco had geleden en zich schaamde. Daarom fietste hij door, wanneer hij er langs kwam en iedere steen

van het huis, elke kleine verandering in het tuintje scherp in zijn aandacht opnam, zonder daarvoor opzettelijk zijn vaart te verminderen.

Op een keer kwam hij juist in die buurt Alma Fretters tegen, met nog een ander meisje dat ook voor het eindexamen geslaagd was. Hij moest wel stoppen voor een praatje met hen; ze waren vriendelijk genoeg. Haast had hij trouwens nu, na alles, evenmin als zij.

'Je weet dat Leo Dekking met zijn ouders op vacantie is,' vertelde Alma. 'Reizen in het buitenland, een volle maand.'

'Wij zoeken het voorlopig hier maar in de omgeving. Maar we gaan al gauw voor een hele poos naar buiten,' lichtte het andere meisje in. 'Wat zijn jouw plannen?'

'Uiteraard niets anders dan vooreerst studeren voor het herexamen,' zei Joachim. 'En daarna is het seizoen voorbij. Ik ben er lelijk in geluisd. Als ik ook een meisje was geweest...'

'Ze hebben het echt op jou begrepen gehad,' gaf Alma toe. 'Maar je kunt ze nu gemakkelijk tonen, dat je je niet laat kisten.'

'De hele school weet, dat jij er ook had moeten komen, nu sommige anderen geslaagd zijn,' meende haar vriendin.

Hun troost en goede woorden gaven Joachim een licht gevoel van trots op zijn ongeluk. Uit de mond der kinderen sprak de waarheid, en in hun onschuld waardeerden zij hem beter dan een ervaren vrouw als Carla, die zich veel te veel door anderen liet afleiden en onder hun invloed niet alleen zijn liefde, maar zelfs haar eigen hart miskende. Want al te streng kon zijn oordeel over haar toch ook niet zijn. Hij wist dat als hij bij haar zou komen, alles weer zou wezen als vanouds. Maar hij had haar voldoende achternagelopen en had haar niets te bieden bovendien. Hij ging studeren en in stilte om haar lijden; zijn verlangen zou tenslotte wel een andere uitlaat vinden, of het toeval moest dit anders willen.

Maar omdat hij haar toch niet kon vergeten, zwierf hij

bijna dagelijks een korte wijle in haar buurt, waar zij moest zijn of misschien ook niet was, - dat kwam er weinig meer op aan. Hij had ook recht op wat ontspanning, al was het alleen maar om de studie te kunnen volhouden, terwijl ieder ander met vacantie was of deed wat hij begeerde.

Zijn moeder, blij dat hij weer aan de slag wou, had hem eerst een of twee weken willen laten uitrusten. Hij had er echter niets voor gevoeld, wilde ook zeker niet de stad uit terwijl Carla hier was, en hij vreesde het tijdverlies.

'Laat mij meteen maar doorzetten,' had hij gezegd. 'Dan krijg ik tenminste ook geen verwijten als het voor de tweede keer mislukt.'

'Het lukt je vast,' had zijn moeder hem bemoedigd, maar hij had haar geantwoord dat hij een pechvogel was en dat wat hij ook probeerde, hem mislukte. Hoe ernstiger hij het wilde, des te zekerder de pech.

Zij had haar hoofd geschud en gezegd dat hij niet zo moest zijn. Maar hij wàs nu eenmaal zo. Een voorbeeld moest hij nemen aan zijn broer; tenminste in dit opzicht, had ze ook nog gezegd. Jawel, dan moest hij aanstonds naar het adres gaan in het villapark. Dat zou hem prachtig helpen bij zijn herexamen. Stel je voor, dat hij daar Kroner nog ontmoette. Of zijn eigen vader... Of er herrie kreeg met Willem, slaags geraakte met Rocquet of God-mocht-weten welke onbekende. Willem die nu zelf tot aan zijn nek vol schulden zat en Carla niet kon helpen... Welk een heerlijk voorbeeld.

'Laat mij maar op mijn manier de zaak bescharrelen,' had hij zijn moeder tenslotte gezegd. 'Ik kan mezelf toch niet veranderen, en ik doe mijn best. Ik doe wat jullie willen en het risico is dan ook niet voor mij.'

'Je vader is het er mee eens. En dan is het een uitgemaakte zaak,' had zijn moeder nog geantwoord. Het gewone liedje. Deze vorm van tyrannie was juist hetgeen hem wel het meeste dwars zat en wat hij ontkomen moest na dit vervloekte uitstel. Met of zonder Carla.

Hij ging breeduit voor zijn boeken zitten, werkte en liep er bij tussenpozen uit, om een paar blokken rond te stappen of een eind ver te fietsen door de buitenbuurten, als hij wat meer verpozing nodig had. Waarbij het één moeite was, het villapark ook in zijn route op te nemen. Alle wegen leidden toch naar Rome... En het werd op die manier een dagelijks ritueel, een grafbezoek aan zijn verloren liefde.

Na een dag of wat gebeurde toch wat Joachim verwacht had. Al toen hij nog op enige afstand was van Carla's woning, zag hij dat de huisdeur open stond. Uitnodigend om zo-maar bij haar binnen te lopen. Maar hij zou wel wijzer zijn. Hij keek of er een glimp van haar te zien was, zo vanaf de straat. Helaas, alleen de open deur riep, - veel te onzeker. En hij fietste door. Wel keerde hij na een paar straten terug, teneinde nogmaals te kijken, nu het huis niet meer zo afgesloten en vijandig daar stond, geen gevangenis meer was, geen burcht waarin zijn vijanden zich hadden verschanst. Want een fort dat werkelijk verdedigd werd, stond nooit open met de hoofdingang naar de oprukkende veroveraar.

Toen hij opnieuw de straat in zwenkte, langzaam, om de kans iets te zien volledig te benutten, stond daar Carla bij het tuinhek in een witte zomerjurk. Alsof ze hem verwachtte. Zij wuifde hem al toe, nog voor hij bij haar was, en zei bij zijn weifeling of hij na zijn wedergroet door zou rijden dan wel stilhouden: ‘Stop je niet even? Wanneer je toch telkens langs komt...’

Haar zoete, vleierige stem die hem verraste in de verstarde stilte waarmee hij zichzelf omgeven had, bracht tegelijkertijd een uitdaging daarin. Hij had geen recht van spreken meer, wanneer hij er geen gevolg aan gaf. Daarom hield hij zijn reeds vertraagde vaart in en zei alleen maar: ‘Je woont dus inderdaad hier.’

‘Zoals je al hebt uitgevonden.’

‘Dat was niet zo moeilijk.’

‘Waarom ben je dan nooit gekomen?’

‘Hoe kon ik weten dat ik welkom was?’ antwoordde

Joachim schamper. ‘Ik wachtte op een bericht, een afspraak. Volgens afspraak.’

‘Doe niet zo dom,’ zei Carla met een ernstig gezicht. ‘Wil je niet liever binnenkomen?’

‘Als dat mag.’

‘Waarom zou dat plotseling voor jou niet mogen...’

Zij hield het tuinhek voor hem open en liet Joachim over het tegelpad naar binnen gaan, terwijl hij conventioneel opmerkte: ‘Je woont hier aardig.’

‘Gemakkelijk bereikbaar, zoals je hebt gemerkt,’ antwoordde Carla schamper op haar beurt.

Hij trad een gang door en ze geleidde hem naar een veranda die uitkwam op een ander stukje gazon, achter het huis. Op enige afstand lagen verschillende kleine villa's zich in de openheid van hun tuintjes te zonnen onder de heldere hemel. Een lome vredigheid hing over alles; de veranda was wit en pas-geverfd.

‘In ieder geval zit je hier beter dan in zo'n kazerneflat,’ begon Joachim weer, om maar iets te zeggen. Hij was niet van zins zijn gekrenkte trots gemakkelijk door haar te laten vermurwen of zijn zelfgevoel aan haar te verslingeren. Zij zou nu eindelijk weten met wie ze te doen had.

‘Je had er wel wat meer belangstelling voor kunnen tonen,’ pareerde Carla hem.

‘Net als jij voor mijn examen?’

‘Ik heb er belangstelling genoeg voor getoond, al heb jij er misschien niets van gemerkt,’ verdedigde Carla zich.

‘Daar kan *ik* niets aan doen.’

‘En ik wachtte maar... Jij hebt er plezier in om mij aan het lijntje te houden. Een satanisch plezier,’ zei Joachim tegenover haar gezeten, op een afstand als een vreemde.

Glimlachend vroeg de vrouw: ‘Lijk ik tegenwoordig zoveel op de Satan?’ Terwijl ze koket rechtop ging zitten en haar bruingelokte hoofd een beetje scheef hield. Zijns ondanks bracht ze Joachim zelf ook tot een glimlach. Het was eigenlijk idioot, dit soort van conversatie. Hij moest optreden als een man.

‘Het veulen tussen al de renpaarden voor je zegekar bedankt voor die eer,’ zei hij, nu weer hard.

‘Dat is aan jou. Als je meent dat ik er een zegekar op na hou. Je schijnt mij bizonder goed te kennen.’

Joachim moest toegeven: ‘Ik ken je maar in enkele opzichten. In die wel goed.’ De herinnering daaraan omgaf hem met een prettige warmte, en ze hield met haar amberkleurige ogen de blik goed uit, die hij op haar gevestigd had. ‘Maar in andere opzichten ken ik je inderdaad in het geheel niet,’ ging hij voort. ‘Wie ben je eigenlijk? Wat voor wonderlijk wezen? Goed? Slecht? Hulpeloos? Of een die met de mannen speelt als marionetten aan je vingertoppen?’

‘Een vrouw. Een doodgewone vrouw,’ antwoordde Carla zachtjes. ‘Een arme vrouw.’

‘Dat laatste zeker niet. Wel een merkwaardige vrouw.’

Carla liet zich achterover leunen met een zucht. ‘Je jonge fantasie gaat met je op de loop,’ zei ze daarna ietwat smachtend. ‘Dat is alles. Ik ben veel te oud voor jou. Neen, protesteer maar niet, wees niet beleefd, ik weet goed wat ik zeg. Niet dat ik oud ben, ik weet best dat ik er nog wel presentabel uitzie, maar voor jou ben ik te oud. Je moet iets jeugdigs hebben, dat kan dromen en kan dwepen, dat je kunt vereren en kunt kneden naar je hand. Dat alles mis je in mij, omdat ik in het volle, harde leven sta. En daarom was ik ook besloten, niet vandaag pas, maar al lang, je op te geven en de lieve illusie los te laten dat wij van elkander konden blijven houden. Wat je als een onrecht ziet, is juist een uiting van mijn... nou ja, laat ons liever maar niet over deze dingen praten.’

‘Er is een misverstand gerezen tussen jou en mij,’ antwoordde Joachim bewogen. ‘Maar dat moet nu opgehelderd worden. Voor eens en voor altijd. Deze ontmoeting moet nu maar over ons beider leven beslissen.’

Hoofdschuddend zei Carla: ‘Zie je wel dat je erg jong bent? Hoe kan dat nu, zo ineens, en terwijl je hier alleen maar bij toeval bent. Je had zelf toch ook al iets besloten,

nietwaar? Je wilde mij niet meer zien. Ik ken je gedachten.'

'Daarom ben ik zeker elke dag hier langs gefietst?' bekende Joachim. 'Ik kwam zeker zo-maar voorbij...'

'Je oefenen om mij onverschillig langs te kunnen lopen, dat was het toch...' opperde Carla kleintjes. 'Ik had je niet moeten tegenhouden. Maar het was sterker dan mijzelf, machtiger dan mijn verantwoordelijkheidsgevoel en al mijn goede voornemens, helaas. Toen ik je zag, wist ik zelf niet meer wat ik deed. Vergeef het me maar. En ga... je ware geluk tegemoet.'

Zij was overeind gekomen, met een gebaar alsof ze hem uitgeleide wilde doen, en stond daar hulpeloos en bedremmeld, met haar grote ogen op de verte gevestigd, - de zonnige tuinen van de achterburen.

Joachim was vermurwd. Al zijn opgekropte tegenstand smolt weg bij haar woorden, die zo lief en tevens zo onweerlegbaar klonken. Zij had alleen maar aan zijn belang gedacht en zichzelve weggecijferd. Als dit geen liefde was, wat dan wel? Het streelde hem, hoewel zij hem bij dit alles onderschat had. Ook *zijn* trouw en *zijn* vasthoudendheid had zij onderschat; dat zou hij haar nu bewijzen. Niet meer met woorden, maar uitsluitend nog door daden. Hoe kon hij er één moment over gedacht hebben haar los te laten? Terwille van niets en niemand meer!

Hij vatte haar beide handen en bracht ze aan zijn lippen, terwijl hij tegenover haar stond. 'Vergeef me,' zei hij innig. 'Het misverstand was helemaal aan mijn kant. Ik heb me laten verwarren door al de mannen die je omzwermen, door dingen die ik niet begreep en nòg niet begrijp, maar die er niets toe doen. Volstrekt niets. Als je mij aanvaardt zoals ik ben, moet ik het jou ook doen zoals jij bent. En eens zal al dat andere ook volkomen tussen ons opgehelderd zijn.'

Nogmaals schudde de vrouw van neen en drong hem zachtjes naar de deur. 'Ga liever...'

'Dit is het spel van kat en muis. Maar je vergeet: ze horen bij elkaar,' sprak Joachim. 'Je moet nu de gevolgen dra-

gen van het feit dat ik me helemaal gewonnen geef. Voorgoed.'

Hij sloeg zijn armen om haar heen en Carla fluisterde, nog schijnbaar willoos, hem in het oor: 'Dan ben je mijn vazal...'

'Niet meer het veulen voor je zegekar, je veel...'

Haar zoen belette hem zijn woorden te voltooien. Haar geliefkoos binnen, in de lichte kamer vóór, bracht hem vergetelheid voor alles wat niet in en om haar was. Zo ongestoord en vredig waren zij nog nooit tevoren bij elkaar geweest. De divan hier was nog dezelfde als die uit haar vorig huis.

'Begreep je dan niet, dat ik je vanwege, ach je snapt wel, nog niet bij me hebben kon, jij domme jongen,' was tenslotte haar verklaring.

Met een laatste twijfel fleemde Joachim terwijl hij aan haar zij lag uitgestrekt: 'En Willem wel...'

'Voor een formeel bezoek. Of dacht je soms...'

Het was zíjn beurt haar verdere woorden door zijn zoenen ongesproken te doen blijven.

Zij-zelf vroeg niets, zei alleen: 'Je werkt nu voor het herexamen, niet? Maar overwerk je niet. Je komt er deze keer beslist.'

'Met jou, met ons geluk als de beloning in het vooruitzicht, ja,' beaamde Joachim hartgrondig.

Hij voelde zich zo licht. Een zware last was van hem afgewenteld. Hij kon wel fluiten van geluk. Als hij maar zeker was dat het evenzo met haar gesteld stond, dan zou hij voor het ogenblik zich niets meer willen wensen. Dit zou haast volmaakt zijn.

'Ben je nu geholpen met je eigen moeilijkheden,' vroeg hij hartelijk, toen het bijna al zijn tijd geworden was om weg te gaan, daar Carla straks bezoek zou krijgen van een paar vriendinnen en nog allerlei vooraf moest doen.

'Praat niet van nare dingen,' zei ze alleen en weigerde elk verder antwoord met het argument: 'Ik wil je alleen gelukkig maken. Net zo lang als *jij* het wilt. Vergeet de rest.'

Zij toonde dat het ernst was, door af te spreken dat hij - elke dag niet, neen, dat zou toch niet verstandig zijn, voor haar niet en nog minder voor zijn studie; bovendien, ze had ook nog een week op reis te gaan, alweer, maar het kon niet anders - dat hij Vrijdag dan, niet deze week, maar die daarop zou komen en dan net zo vaak als zij het zou kunnen regelen. Ze kreeg ook wel logé's, met de vacantie was dat onvermijdelijk, maar ze zou toch zien, zo vaak het kon het zo te plooien dat ze hem ontvangen kon.

'Ik wil ook best hier op visite zitten, als het niet anders kan,' zei Joachim. 'Als ik maar bij je ben en naar je kijken mag.'

'Net als die avond op de fuif van Sanderson? Neen, dat is heel vervelend, heel erg naar. Op die manier te moeten huichelen is toch wel ergerlijk. Maar Vrijdag, net als nu... wees maar gerust, er komt niets tussen.'

Joachim sprong bijna juichend op zijn fiets. Hoe goed was nu de dag, die eerst zo gemelijk begonnen was. Hoe welgemoed en zorgenvrij kon hij nu weer aan het werk gaan. Schitterend stond de blauwe zomerhemel boven de plantsoenen en de villadaken in de voorstadsrust.

'Kijk goddomme uit!' riep hard een barse mannenstem, die hem aan het schrikken bracht door half herkennen. En een kwispelende, grote hond sprong langs zijn fiets weg. Carla's hond... was het niet Bruno? Hij keek achterom. De man die naar de hond floot op het trottoir leek op meneer Rocquet. Hij was het... dezelfde donkere kop en stoere schouders van een bruut. Vlak in haar buurt, precies als Joachim een uur of wat geleden. Met haar hond op weg erheen. Dus daarom moest hij weg. En stom genoeg was hij Rocquet voorbij gefietst, zelfs zonder hem te zien, maar door de hond verraden als de ander hem al niet herkend had.

Hij kon nog teruggaan. Naar hem toe, precies als Bruno, die zich op het gefluit van de man weer willig aan zijn zij begeven had, en die nu aan de halsband vastgebonden werd door zulk een poen. Een rel op straat beginnen, voortgezet

tot in haar straat misschien, en alles wat hij had bereikt die dag maar weer op losse schroeven stellen? Het zou méér dan stom zijn. Hij moest recht naar huis toe. Werken. Geldverdienen. Bij zijn oudste plannen blijven: voor haar zorgen, in een eigen onderdak dat hij betaalde en waar hij de baas was, niemand anders. Terwijl niemand van zijn medeminnaars weten zou waar haar te vinden. Dat ze dit wel zou aanvaarden - als hij het maar bieden kon - stond nu toch vast. Daarstraks, dicht in zijn arm gelegen, had zij het een noodzakelijkheid doen worden. Alles lag uitsluitend nog aan hem. Voldoende geld, - en niets kon meer hun liefde in de weg staan. Geen Rocquet, geen Kroner en geen enkele andere Warden, senior of junior, behalve hijzelf kwam nu nog aan bod. Het herexamen was alleen maar een symbool. Het ging om geld te hebben. Vrij te zijn door geld te hebben. Te verdienen, Carla, met wat luttele sommen.

Ik moet nu al trachten een betrekking te vinden terwijl ik verder studeer, bedacht Joachim. Ik kan tòch niet dag en nacht studeren. Dat is de oplossing en zo win ik tijd.

Zijn gezicht, dat eerst zo ontspannen geweest was, stond weer strak toen hij naar zijn kamer ging.

Vijfde hoofdstuk

1.

Met een vlotheid die hem achteraf alleen maar verbaasde, had Joachim een deel van zijn plannen alvast ten uitvoer kunnen brengen, - beter dan hij ooit had kunnen dromen. Of zijn vader nu uit een soort van vrees gehandeld had dan wel uit onvermoede goedaardigheid, of misschien omdat het precies in zijn kraam te pas kwam, was niet te zeggen. Maar dat deed er ook niet toe. Het voornaamste was, dat hij een hele stap nader tot zijn doel gekomen was, ook al viel de oplossing nog lang niet ideaal te noemen. In de gegeven omstandigheden echter mocht hij tevreden zijn, want nu al ging hij geld verdienen - honderdvijftig in de maand - hij deed practijk op voor een betere betrekking straks, en had gelegenheid te over om voor het herexamen te blijven studeren.

Toen hij namelijk zelf het gesprek had uitgelokt, dat hij toch nog met zijn vader hebben moest, en hem daarbij uitlegde dat het geen zin meer had, van de vroege morgen tot de late avond over de boeken gebogen te zitten, maar dat hij er evenmin voor voelde zijn halve tijd te verlummelen, had de oude Warden goedkeurend geknikt, en in zijn beste humeur gevraagd: ‘Wat wou je dan?’

‘In betrekking gaan. Practisch werken en alvast wat verdienen,’ had Joachim geantwoord. ‘In 's hemelsnaam niet langer het halfslachtig leventje leiden van een scholier.’

Zijn vader had het op zijn manier kunnen inzien - bepaalde vermoedens scheen hij in ieder geval niet te koesteren - maar Joachim moest wel begrijpen, dat een gewone betrekking bij deze of gene, waaraan zijn vader hem dank zij zijn relaties zeker wel zou kunnen helpen, hem weinig of geen tijd meer voor zijn studie zou overlaten. Joachim moest heus niet te licht over een volle kantoordag denken, en welke zakenman zou iets voelen voor een halve kracht?

Geen serieuze firma, waar hij iets kon leren voor de toekomst. Aan de andere kant stond zijn examen op de voorgrond, dat mocht hij niet uit het oog verliezen. En tenslotte was het maar een kwestie van een dikke anderhalve maand. ‘Ik heb een oplossing, als die je aanstaat, is ze te proberen,’ was de slotsom van zijn vader. ‘Je kunt bij mij in de zaak komen, voorlopig onder leiding van de oude Stevens. Halve dagen, tot het herexamen. Daarna hele, net als ieder ander, zonder enige consideratie; en geen zoontje van de baas spelen. Je werkt je op, van onder af. Zo ben ik ook begonnen. Denk erover na, wanneer je zo bedenkelijk kijkt. Ik zie geen geschiktere mogelijkheid.’

‘Het is... Ik wou verdienen,’ had Joachim geopperd. En omdat dit eigenlijk vreemd klonk en als iets vijandigs uitgelegd kon worden, had hij nog verklaard: ‘Zo goed als Willem.’

Zijn vader had er warempel om geglimlacht. Maar de uitleg was in goede aarde gevallen, want Warden senior zei: ‘O, als het je dáárom te doen is, laat ik het goed met je maken, ervan uitgaande dat je spaart en je eigen geld leert beheren, wat het eerste fundament is om een behoorlijk zakenman te worden. Ik geef je honderdvijftig in de maand, als je enigszins voldoet. En ben je méér waard, toon het me dan maar aan door je prestaties.’

‘Accoord,’ had Joachim geantwoord. Zakelijk. Hij kon geen tederheid gevoelen voor de handelaar hier tegenover hem, die door een toeval ook zijn vader was, en nu nog zijn principaal zou zijn. Die bovendien misschien met Carla... Nu kreeg hij de gelegenheid hem beter te observeren en nauwkeuriger te leren kennen; dat was ook wat waard. Maar het voornaamste was, dat het salaris hem erg meeviel. In zijn dooie eentje zou hij er zelfs van kunnen leven als het moest. Het was voor een eerste start niet kwaad; hij bevond zich reeds op de goede weg.

‘Dan kom ik morgen al, als u het goedvindt?’ had hij nog gevraagd.

‘Uitstekend.’ De oude Warden wreef zich in de handen,

alsof hiermee ook een van *zijn* wensen in vervulling ging. De goederenhandel was tenslotte heel wat degelijker dan de effectenhandel waaraan Willem zich verslingerd had. Hij tastte in zijn zak en haalde een bankbiljet te voorschijn. ‘Hier,’ zei hij, het overreikend aan zijn zoon, ‘beschouw dit maar als handgeld.’

‘Buiten het salaris?’ vroeg de jongeman in opgewekte stemming. Grote vooruitzichten openden zich voor hem.

‘Buiten het salaris, zakenjood!’ lachte zijn vader. ‘Ik zie al dat je aanleg hebt.’

‘Misschien. In elk geval bedankt.’

De zaak was gauw genoeg op die manier in orde, en als het zo doorging, zou zijn doel al dra bereikt zijn, meende Joachim.

De dag daarop ging hij in opgewekte stemming naar het centrum van de stad, waar in de zakenwijk het kantoor gevestigd was met het bescheiden, maar wel duidelijke opschrift: *‘H.J. Warden en Co.’* H.J., - zijn vader. Hij was J.H., eigenlijk hetzelfde; slechts in andere volgorde. Op zijn vader volgde hij. Misschien zou hij eens - al gauw - op zijn beurt hier de baas zijn. In een andere volgorde zijn plaats innemen. Nu ging hij naar binnen als de jongste klerk.

Het was een grote ruimte, afgeschut met glas en matglas tot een aantal kleinere, waar hij terechtkwam. Licht genoeg daar waar de oude Stevens hem zijn plaats aan een bureau wees. Enkele anderen werkten de hele dag bij lamplicht. Zij die jarenlang al bij de firma waren, en hem eigenlijk reeds kenden, groetten hem welwillend. Marly, een spichtig-bleke jongeman met bril, die afgezonderd, in een klein kantoortje zat, alleen met argwaan.

Joachim's taak leek zeer eenvoudig, nadat Stevens hem de gang van zaken in het groot had uitgelegd; een kwestie van routine. Slechts de details konden weleens moeilijkheden opleveren, waarvoor echter Stevens altijd klaarstond om hem in te lichten.

‘Uw vader heeft gezegd...’ Het was toch wel gemakke-

lijk hier te werken en niet elders. Zeker in de eerste tijd. Hij merkte weinig van zijn vader in het privé-kantoor, dat afgezonderd was van de andere ruimten. Wel, dat de oude heer veel bezoek ontving en dikwijls ook afwezig was, zoals dat paste bij een handelsman, die het van relaties hebben moest en nooit een bureaucraat mocht zijn. ‘Dat laatste is *mijn* taak,’ vertelde Stevens. ‘Dat is aan te leren. Voor het eerste moet men zijn geboren. En het zit uw vader in het bloed.’

Ook kreeg Joachim gauw genoeg te zien, dat op zo'n klein kantoor nog heel wat om kon gaan, bedragen uitgegeven en ontvangen werden, groter dan hij ooit vermoed had. Weliswaar slechts als cijfers op papier, maar toch heel reëel zodra ze op een wissel stonden. Zijn salaris speelde bij die orde van grootheid hoegenaamd geen rol. De oude vrek is rijk en doet altijd alsof hij min of meer in zorgen zit, dacht de jongeman; het is een slimmerik en een doortrapte huichelaar. Maar al met al een handeldrijver van formaat, alleen misschien wat ouderwets, - wat voor de hand lag. Stevens zei: ‘Een man met een geheugen, ongelooflijk. Iedere transactie zit hem met cijfers en al in het hoofd, alsof hij zelf de boeken bijhield!’

Voor het eerst ontmoette hij een mens die naast respect ook nog bewondering voor zijn vader had. Een vrij serviele bewondering overigens, afkomstig van een oudgediende, meer niet.

Maar het was mogelijk, overwoog Joachim enkele dagen later, dat hij zijn oude heer toch wat miskend had, te lichtvaardig in de zaak van Carla had beschuldigd. Om een telefoongesprek waarvan hij slechts eenzijdige kennis droeg. De briefomslag had ook van Willem afkomstig kunnen zijn. Hij had het Carla onomwonden moeten vragen. Voor een man zo bezig als zijn vader was het toch heel onwaarschijnlijk dat hij met een jonge vrouw relaties onderhield, zo geheimzinnig, zo weerzinwekkend. In een nijver, stil kantoor als dit, meende Joachim, kon enkel maar zijn eigen liefde bloeien. En hij zag al, hoe hij hier eens baas

zou zijn - de oude Stevens was dan al verdwenen met pensioen en misschien Marly op diens plaats, die had er aanleg voor - en Carla kwam dan bij hem binnen in het privékantoor, waar *hij* nu achter de mahonie lessenaar gezeten was; en iedereen van het personeel zei buiten: 'Kijk, daar heb je mevrouw Warden.' En het steno-meisje dat hem dan zou helpen met zijn brieven (dat er geen hier was, bewees hoe ouderwets de firma Warden zaken deed), dat lieve kind zou groen zien van de jaloezie. Wat hem geen zier kon schelen, want geen vrouw ter wereld haalde het bij Carla; zelfs geen filmster!

Dat hij hier 's morgens zat en cijferwerk deed of registers nakeek, opgewekt en bijna als een sport, kwam wijl hij altijd bij zichzelf kon fluisteren: Het is voor haar; dit is de eerste stap, de tweede volgt weldra.

Zijn studie vlotte ook. Het herexamen boezemde hem nauwelijks meer een vage vrees in. Vrijdag stond al bijna voor de deur; misschien was Carla nu al van haar reis terug. Hij kon haar eindelijk iets positiefs berichten, en ze zou tevreden zijn, het bewijs zien van zijn ernst, en de vervulling van hun beider liefde al een heel stuk naderbij.

Door het kantoor viel hem de tijd ook minder lang. Zijn dag was afgewisseld, 's avonds stonden hem zijn boeken niet meer tegen. Zelfs de huisgenoten leken acceptabeler dan ooit tevoren.

'O, ik vergat het bijna,' zei zijn moeder op een middag toen hij van kantoor kwam en aan tafel zat. 'Er is vanmorgen voor je opgebeld.'

Joachim verschoot. Als Carla... Iedereen aan tafel zou het nu horen. O, zijn moeder kende geen bescheidenheid, begreep nooit uit zichzelve wat dan ook, bezat geen tact. En het was al Woensdag.

'Nou, dat belt wel weer,' antwoordde hij met een gewrongen, hese onverschilligheid. Later zou hij zich natuurlijk heel nauwkeurig op de hoogte stellen.

Maar zijn moeder merkte niets. 'Het was een van je leraren,' ging ze voort, 'neen, niet de rector, want die ken ik

wel. Een... hoe heet hij ook weer... o, ja, Kroner, kan dat?'

Joachim verstijfde helemaal. Hoewel hij tevens blij was, dat althans Carla niet ter sprake kwam.

'Dat kan,' antwoordde hij.

'Wat wou die?' vroeg zijn vader, bazig en voorbarig als gewoonlijk thuis.

'Je moest een dezer dagen op een avond bij hem komen. Over je examen spreken of zoiets, zei hij. Hij was op reis gegaan,' lichtte de moeder in. 'Daarom had hij niet eerder opgebeld.'

'Wat een belangstelling,' zei Joachim en dacht: O, hij is óók op reis gegaan... Een toeval? Neen, het is geen toeval. Dan maar eindelijk praten, man tegen man, en tot de bodem. Herexamen of geen herexamen. 'Ik zal vanavond gaan,' vervolgde hij. Verbeten at hij verder, sprak geen woord meer tijdens heel de maaltijd.

Niets was meer over van de opgewektheid die hij meegebracht had van kantoor. Joachim bleef wrevelig opgewonden, totdat hij vroeg in de avond Kroner opzocht in zijn woning. Ditmaal zonder Carla onderweg te ontmoeten, die hij eigenlijk toch liever tevoren gesproken had, om zekerder te zijn van zijn zaak. Maar zijn ervaring met bezoeken aan haar, zonder afspraak vooraf, weerhield hem. En voor de onzekerheid waarin hij nu verkeerde, viel ook wel iets te zeggen; zij gaf hem meer armslag, hij kon nu alle kanten uit, wat hem niet zonder voordeel toescheen tegenover een individu van Kroner's soort.

De leraar ontving hem met zijn gewone afgemeten beleefdheid, die luchtdichte verpakking van zijn ironie.

'Ik heb op mijn veel te korte reis, ofschoon het voor mij vacantie was, eens over uw geval nagedacht, Warden,' begon hij toen Joachim onwennig en kaarsrecht in zijn fauteuil gezeten was, terwijl de leraar tegenover hem plaatsgenomen had op een gewone achterstevoren gekeerde stoel, zodat hij achter de rugleuning verschanst zat en de stoel met zijn benen scheen te omklemmen. Het was dezelfde

meer ruiterachtige dan ruiterlijke houding die hij op school ook zo dikwijls innam wanneer hij doceerde, en die de leerlingen 'rijden' noemden. Het herinnerde Joachim, ondanks zijn fauteuil, onbarmhartig aan zijn klaslokaal.

'Het is erg vriendelijk van u, mijnheer,' zei hij, wat makker dan hij ooit van plan geweest was.

'Het is omdat een kennis die ik onderweg ontmoette en die uw broer en u, of laat ik liever zeggen *de familie* schijnt te kennen, zulk een goede pleitbezorgster was voor uw verdere studie.'

Huichelaar, dacht Joachim. Nu zijn we waar we wezen moeten, jij vervloekte huichelaar! Want het leed geen twijfel meer dat Carla deze pleitbezorgster was - een week met hem op reis - en niemand anders. Praat jezelf maar vast, praat verder, hoorde hij zich inwendig brullen, en hij poogde een verbaasd gezicht te trekken.

'Het komt er trouwens niet op aan wat de oorzaak is geweest,' vervolgde Kroner. 'Hoofdzaak is, dat het herexamen u niet wéér mislukt. En daar ik overtuigd ben van uw ernst, nu na de opgedane ondervinding bij het examen, dacht ik dat het nuttig zijn kon als ik u op enkele dingen wees... wat wenken gaf, nu het nog tijd is. Elke studie is een kwestie van methode. Heb je die te pakken, dan is het heus geen heksentoer. Maar daaraan juist ontbrak het u, zoals mij toen zonneklaar gebleken is.'

Hij wachtte even, keek of Joachim hem wel begreep, en ging toen voort: 'Tenzij een andere docent ofwel de rector u misschien al enigszins van dienst geweest is?'

Juist, de rector heeft met hem gesproken, flitste het Joachim door het hoofd. Nu tracht hij zich eruit te praten, vriendelijk te doen, - om Carla. Die haar hulp te duur betaald heeft, zoals Judith, zoals Monna Vanna. Bah!

'Neen,' zei hij. 'Niemand heeft zich verder met mijn werk bemoeid, nadat ik daags na het examen bij de rector ben geweest.'

'Dan ben ik blij dat deze tocht, tot hierheen, geen vergeefse moeite is geweest,' antwoordde Kroner. Hij begon toen

zakelijk enkele vakken na te gaan, van anderen meer nog dan de zijne. Droog en koel, maar met een overzichtelijkheid die Joachim bijna boeide.

Het was twee uur later dan hij dacht, toen hij op zijn horloge keek. De leraar had zich uitgesloofd. Voor Carla, enkel maar voor haar, sprak weer de achterdocht in Joachim. Vergeefse moeite... Of hield Kroner werkelijk van haar, dat hij dit voor haar over had, onwetend dat hij een rivaal hielp? Monsterachtig. Maar dan tevens: wat een kapitale grap!

'Wanneer u zo de hele zaak in samenhang bekijkt,' zei Kroner eindelijk, 'wordt het veel gemakkelijker u te oriënteren bij een onverwachte vraag. Examen doen is niet zo'n kunst, wanneer men het eenmaal dóór heeft. Als u nog mocht zitten met een onderdeel, dan ben ik best bereid er nog een avond aan te geven. Voor de goede zaak.'

Wat is die goede zaak, hoe héét die, had Joachim hem willen vragen, maar hij speelde het niet klaar de ander thans, na zoveel onverwacht welwillends, zijn vijandigheid te tonen. Het zou lijken op het verwonden van een ongewapend en glimlachend mens. En toch...

'Ik stel het erg op prijs dat u uw kostbare tijd...' had hij alleen gestameld, onderbroken door de ander met: 'Och, houd het maar voor een docenten-ijdelheid. We zien niet graag een leerling zakken als het anders kan. Dat is alles.' Het klonk weer ironisch en vernietigend, precies als in het verleden.

Overmorgen vraag ik Carla rekenschap. Dit alles kàn niet, overwoog de jongeman bij het weggaan. Kroner had hem, in een soort van monsterachtig, ondoorgrondelijk bondgenootschap met haar, deze keer verslagen. Tot het herexamen bleef die machtige mededinger onherroepelijk de meerdere, dat stond nu vast.

Maar des te erger zou daarna de ontnuchtering van de leraar zijn. Dat stond ook vast. Als Kroner zelf hem hielp om straks te slagen... Betere overwinning was niet mogelijk. Wie het laatste lachte, lachte toch het best.

2.

‘Natuurlijk kunt u gaan. Het spreekt vanzelf. U bent hier vrij,’ zei de oude Stevens, toen in de middag Joachim wat eerder het kantoor wilde verlaten, om bijtijds naar Carla te kunnen snellen. Het was eindelijk Vrijdag! Hij was al bezig schrijfgerei en boeken op te bergen, toen zijn vader hem liet roepen.

Sinds zijn kort emplooi hier in de zaak was hij maar zelden in het privé-kantoor gegaan, alleen als het strikt nodig was of als hij werd geroepen zoals ieder ander van het personeel. Hij had geen zin om zoontje-van-de-baas te spelen, en een antwoord zoals Stevens hem gegeven had op zijn verzoek, was wel gemakkelijk, maar stond hem minder aan, dan indien de ander zich zijn chef getoond had en gezegd zou hebben: Neen, dat gaat bezwaarlijk, onze zaak kan u geen half uur eerder missen, want het werk dat u hier doet, is van teveel gewicht. Dan zou hij geargumenteerd en natuurlijk zijn zin gekregen hebben, maar in de wetenschap, geen bijloper te zijn terwille van zijn vader. De oude Warden was de enige die Joachim hier als een werkelijk lid van het personeel behandelde. Ook nu. Hij liet hem staan, zoals hij dat met iemand van de jongeren op kantoor gewoon was, en zei van achter zijn bureau wel vriendelijk - blijkbaar in zijn nopjes - maar toch zakelijk: ‘Het werk bevalt je?’

‘Jawel... Tenslotte is het maar voor halve dagen,’ antwoordde de jongeman, niet wetend waar zijn vader heen wou.

‘Stevens is niet ontevreden, bijgevolg ik ook niet. Kijk, de kwestie is deze: Marly, ken je al natuurlijk, die lange bleekneus met een bril op, ja? Marly heeft een heel beroerd bericht. Niet met de anderen over kletsen, maar ze hebben gisteren t.b. bij hem geconstateerd. In ernstige mate. Maanden moet hij liggen, komt voorlopig niet terug. Nu zou ik naar een ander moeten omzien om zijn werk te doen: de zaken met de bank, het boeken van ontvangsten en beta-

lingen, de wissels en wat hier de kleine kas genoemd wordt, weinig van belang, want bijna alles loopt over de bank, maar toch een werk dat veel accuratesse vraagt. In plaats van het nu met een vreemde snoeshaan te proberen, dacht ik zo, wanneer het juist is dat je aanleg toont, dan zou jij in zijn plaats... Met Stevens als een soort van toeziend voogd in het begin. Voor jou een leerschool en voor mij besparing en gemak. Wat denk je ervan?'

Joachim voelde zich vereerd. Dit leek een werkelijke promotie.

'Het is het herexamen dat misschien wat in het gedrang komt, anders... graag,' antwoordde hij.

'Dat heb ik ook bedacht. Maar regel tot het zover is, je werktijd zoals dat het beste uitkomt. Altijd dan in overleg met Stevens. Het is tenslotte maar een maand... En je wou immers geld verdienen?' voegde de oude Warden er nog met een zweem van goedmoedige spot aan toe.

'Dat zeker. Met een open hand,' zei Joachim vrolijk. Hij had haast om weg te komen, anders had hij nu al willen spreken over deze kant van zijn verbetering van positie.

Maar zijn vader voorkwam hem door te zeggen: 'Dit is pas je eerste week. We zullen na het examen je salaris nog eens samen onder het oog zien.'

Dan zal het minstens tweehonderd moeten worden, dacht Joachim, terwijl hij het privé-kantoor verliet in glorieuze stemming. Eigenlijk was het verkeerd om na dit onderhoud tòch vroeger weg te gaan. Het zou veel beter zijn, meteen met Stevens te gaan praten over het nieuwe werk, dat zeker niet eenvoudig was, - veeleer een krachtproef. Maar hoe kon hij Carla laten wachten? En dat met zulk heerlijk nieuws... Hij liet zijn fiets maar staan en riep een taxi, als een echte zakenman. Binnen een kwartier wou hij al bij haar zijn. Het kantoor was elke dag bereikbaar, Carla niet.

Had zij ook verlangend naar hem uitgezien?

Ze deed hem open en zei: 'Wat is er gebeurd, dat je zo deftig komt? Per auto...'

Joachim keek stralend-geheimzinnig, sloot haar eerst maar in zijn armen.

‘Erfenis?’ vroeg Carla plagerig.

‘Iets veel beters. Eén week in betrekking en nu al promotie.’

‘En je examen heb je er maar aan gegeven.’ Geen verwijt was dit; het klonk heel onverschillig. Joachim vertelde haar, hoe alles in zijn werk gegaan was en hoe nu de toekomst niet alleen rooskleurig was geworden, maar ook zo dichtbij gekomen, dat hij niet van zins meer was, bepaalde dingen uit het verleden nog te aanvaarden.

‘Wat bedoel je?’ vroeg Carla, een weinig van hem af schuivend op de divan, waar ze samen waren gaan zitten.

‘Vertel me eerst of je het plezierig hebt gehad op reis.’ Joachim wou met omzichtigheid te werk gaan bij het behandelen van dat tere punt.

‘Zo-zo. Wel aardig. Maar wat bedoelde je daarnet?’

‘Had je ook plezierig reisgezelschap?’ ging de jongeman voort.

‘Wat zou je denken? Elke vrouw die reist, vindt wel gezelschap.’

‘Elke vrouw vindt toch niet Kroner. Maar misschien vindt Kroner elke vrouw.’

‘Je bent erg flauw. Bah!’ Carla stond op, en ging naar het venster.

‘Niet dat ik je rekenschap vraag,’ zei Joachim voorzichtig. ‘Maar het viel me op. En als je van een vrouw houdt, zoals ik van jou, dan is zoiets toch...’

Carla bleef naar buiten kijken, zei alleen: ‘Wat weet jij af van houden-van-een-vrouw. Daar komt nog heel wat bij, waar jij geen flauw besef van hebt.’

‘Zo... zo... Dan moet jij het mij leren,’ sprak Joachim naar haar toe gaand. ‘Ik wil van je leren. Alles. Wie en wat je bent, en waarom jij een reeks van dingen doet, die ik alleen maar vreemd vind en onduldbaar eigenlijk. Verklaar het me. Mijn liefde wil begrijpen. Onze liefde moet kùnnen begrijpen!’

Hij wreef zich zachtjes tegen haar aan, terwijl zij voor het raam bleef. Hij kon niet hard zijn; met tederheid moest hij haar winnen en haar ontrukken aan de anderen. ‘Kroner was overigens heel welwillend tegen mij,’ hernam hij. ‘Dat is jouw werk geweest. Maar het is te duur betaald, zelfs met één enkele minuut van je nabijheid. Kroner is een cynicus. Een slechte kerel. Laat ik er maar niet op in gaan.’

‘Neen, in 's hemelsnaam,’ zei Carla voor zich uit. Ze bleef eenkennig, ondanks zijn geliefkoos en gevlei.

Toen Joachim toch bleef doorpraten over het recht op exclusiviteit dat hun - natuurlijk wederzijds - hun liefde gaf, en daarbij ook Rocquet, de vorige keer op weg naar haar, en Willem in het geding bracht, zei ze enkel nog: ‘Je doet me pijn. Je komt alleen maar om me pijn te doen. Pijn, als zo vaak.’

‘Het is een zeer dat ik bezig ben uit te snijden. Terwille van onze liefde,’ antwoordde Joachim innig. Maar Carla sprak: ‘Waarmee je bezig bent die liefde te vermoorden. Als er bij jou tenminste werkelijk van liefde sprake is...’ De smartelijke en toch half afwezige wijze waarop zij deze dingen uitte, vermurwde Joachim, die noch hun diepere oorzaak, noch hun duidelijke vorm kon vinden. En voorop stond, dat hij haar niet mocht verliezen, dat ze niet mocht twijfelen aan de hevigheid van zijn gevoel of zijn bereidheid tot elk offer voor hun liefde.

‘Je hebt gelijk, het is verkeerd te praten,’ gaf hij toe. ‘Mijn daden zullen moeten tonen of ik van je hou. Mijn daden zullen je vanzelf ertoe brengen alles op te geven voor het éne, - ons geluk.’

Hij was besloten ditmaal niets meer uit te spreken wat onaangenaam kon zijn. Ze stond daar zo verdrietig, in-zich-zelf-gekeerd, en hij was geen barbaar zoals de anderen! Maar juist nu wendde Carla zich bruusk om, vatte hem aan beide schouders vast en riep uit: ‘Wat heb ik op te geven? Ik heb niets. En niemand!’

‘Mij,’ sprak Joachim, en sloot haar aan zijn borst. Hij troonde haar weer mee, tot op de divan, aan zijn zij. Geen

woorden meer, dacht hij; laat ons elkaar de liefste tederheid bewijzen; dat is toch het enige wat waarde heeft.

Carla hield zijn handen tegen, toen zij in haar kleed haar warmte zochten.

'Neen, niet doen...'

'Vergeet wat er geweest is, en wees lief...'

'Neen. O, je doet me pijn. Pas op.'

'Wat is er dan?'

'Niets. Niets. Wees rustig.'

Joachim had echter iets gevoeld, dat op haar lichaam kleefde. Iets akelig ruigs en ongewoons.

'Wat zit daar?' wees hij, met zijn hand nog door de hare omvat.

'Niets.'

'Er is iets gebeurd. Precies als toen!' riep Joachim.

'Ik zweer je...'

'Laat zien! Je bent van mij... Ik wil het weten.'

'Neen.'

'Daar dan!' Hij rukte aan haar kleed, de knopen los en iets dat scheurde. 'Alles!' riep hij hees en furieus. Hij stroopte het kleed van haar schouders af, terwijl zij kreunend zich verweerde, maar niet al te zeer. Toen zag hij wat zijn vingers had bevreemd: op drie, vier plekken een verband met leukoplast gekleefd. Een schennis van haar prachtig lichaam.

'Wat is er gebeurd?' vroeg Joachim verschrikt en eensklaps bleek. Carla hield met beide handen haar gezicht bedekt, als schaamde zij zich diep. 'Mijn God, wat is er dan gebeurd?' herhaalde Joachim. 'Heeft Kroner...'

'Ik bezweer je...' kreunde Carla. 'O, waarom heb je dat gedaan?'

'Ik wist dat je iets voor mij verborgen hield. Iets ergs. Zie je nu wel, dat ik gelijk had? Als Kroner niet... Wie dan? Je *moet* het zeggen, Carla. Liefste, toe...'

Hij trok haar handen zachtjes van het gezicht af en ontdekte dat ze huilde.

'Ik *moet* iets doen, dat voel je toch,' sprak hij bewogen.

‘Is het Kroner niet?’

‘Neen.’

‘Dan Roquet!’

‘O neen.’

‘Toch niet Willem?’

‘Ach, hoe kun je...’

‘Wie dan? Zeg het!’ Joachim greep haar polsen vast. ‘Ik vraag je niets anders dan een naam. Zeg het!’

‘Je kent hem toch niet,’ kreunde Carla.

‘Een onbekende? Sinds wanneer.’

‘O, o, hou op met je gemartel. Sinds al God weet hoe lang.’

‘En al de anderen die je intussen hebt gekend...’ ontviel het Joachim met pijn.

‘Niemand is in staat geweest mij afdoend te beschermen. Niemand. Ieder flirt en profiteert. Zo zijn de mannen. Uitgezonderd dan die éne...’

‘Niemand dan die éne? Wat is hij dan voor onmens... of voor superman!’

Carla scheen wat te bedaren. Zij legde haar hoofd tegen zijn schouder en zei: ‘Je zult het nooit begrijpen. Mannen zijn afschuwelijk soms, en eigenaardig. Maar een vrouw is het *altijd.* Weet je, altijd... Als je andere vrouwen leert kennen, niet zo oppervlakkig, maar intiem, zoals je *mij* kent, zal je het wel ontdekken.’

‘Niet afschuwelijk, neen, wel geheimzinnig,’ vergoelijkte Joachim. ‘Ondoorgrondelijk zijn jullie. Jij vooral.’

‘Elke vrouw heeft een geheim,’ sprak Carla zacht, ‘dat zij behoedt als het kostbaarste in haar wezen, als haar oogappel. Je kunt zo diep niet in haar ogen kijken en zo diep niet in haar lichaam dringen, of ze weet het nog te verbergen. Als je dat niet kunt aanvaarden, zie dan af van elke vrouw.’

‘Van jou, nooit!’ fleemde Joachim. ‘Ik heb veel te diep gekeken en ben veel te diep gedrongen, om ooit weg te kunnen gaan. Misschien is het juist dat onbegrijpelijke, je geheimzinnigheid, die mij het meeste aantrekt. Het is waar,

hoe meer je een vrouw ontbloot, hoe groter haar geheim wordt.'

'Geen vrouw zou zonder dat iets zijn. Je hebt het te aanvaarden...'

'Als je *mij* aanvaardt, mijn lieveling!'

Hij sloot haar in zijn armen, maar ze kromp ineen omdat hij onbedoeld haar pijn deed op een van de plekken waar verband op zat. Hij moèst zich wel beheersen.

'Wat heeft zo'n ellendeling eraan, je te mishandelen. En je láát je maar mishandelen. Dat is nog het ergste,' sprak Joachim geërgerd en mismoedig.

'Ik wil zacht behandeld worden. Denk niet dat ik iemand ben die houdt van pijn. Ik ben niet een van zulke abnormale vrouwen, die haar wellust vindt wanneer men haar mishandelt. Maar de omstandigheden...'

'Hoe onttrek je je daaraan, dat is de vraag.'

'Ik heb het je al meer gezegd,' antwoordde Carla.

'Geld? Om weg te komen, onafhankelijk te zijn.'

'Ja. Het vervloekte geld.'

'Om met mij samen onafhankelijk te zijn, gelukkig, enkel maar gelukkig?' overwoog de jongeman.

'Ja, liefste. Je zegt het.'

'Hoeveel is het? Nog altijd maar... vijfhonderd?'

'Mhm.'

'Je zult ze hebben. Binnenkort. Kijk, ik verdien. Tweehonderd wordt het in de maand. Ik zal dat alles sparen. Binnen drie...'

'Drie maanden is een hele tijd. Er kan van alles... Ach, laat ik er niet aan denken. Spreek er niet meer over, iets zo afschuwelijks als geld. Ik zou het dadelijk moeten hebben, anders heeft het toch geen zin en is het waarschijnlijk al te laat.'

'Je maakt je dadelijk los van de onbekende, van die schoft, wanneer ik je dat geld bezorg?' vroeg Joachim extatisch.

'Maar je kunt het toch niet, lieve jongen...'

'Wat kan ik niet voor jou? Ik kan het afbetalen. Ik beloof

je, dat je het over uiterlijk een dag of drie, vier hebt. Ik zal er iets op vinden, je bewijzen dat ik niets zal nalaten om je geluk, om ons geluk voor altijd te verzekeren. Carla, ik beloof het. Kan het nog drie, vier dagen wachten?'

'Doe het niet. Laat maar.'

'Het moet. Je kunt zolang de zaak nog rekken? Blijven lijden?'

'Als je dat verlangt. Maar doe niet het onmogelijke.'

'En ik kan bij je komen, dadelijk als ik het heb?' vroeg Joachim. En om zichzelf te binden tegenover de onzekerheid die hij nog had of hij zijn woord kon houden, voegde hij er aan toe: 'Ik kom niet eerder dan wanneer ik het voor je heb.'

'Je moet studeren. Doe dat liever. Denk om je examen.'

'Als ik het heb, dan kom ik,' hield de jongeman aan.

'Om deze tijd dan. In de middag. Dan alleen. Ik raak het anders kwijt... Je weet niet half...'

'Om deze tijd. Intussen ben je zo verstandig mogelijk. Hou hem op een afstand. O, als ik hem tegenkom! Dat zou nog beter zijn!'

'De hemel zal het verhoeden. Malle liefste; dwaze jongen.' Carla lachte flauwtjes. Maar ze zoende hem, alsof *hij* broos en breekbaar was. Ze sprak ontzaglijk lief van wandelingen in de heuvels, in haar eentje. Jammer dat hij niet daarbij had kunnen zijn. Zij zou vast tienmaal meer genoten hebben.

De onbekende was de schuldige, niet Kroner, dat begreep Joachim nu wel. Het raadsel had zich weliswaar verdicht, maar tevens toegespitst tot één punt. Met een geldsom te vernietigen. Ofschoon hij het toch wel eens aan zou kunnen grijpen en dan toeslaan. Carla wreken en zichzelf; hun liefde wreken. Eens, als hij volledig weten zou.

Toen hij heenging was het al te laat voor het middagmaal en liep hij heel de afstand huiswaarts na te denken hoe hij zou kunnen komen aan de losprijs voor zijn liefste.

3.

Stevens had hem in één morgen ingewerkt in Marly's taak. Hij had Joachim zelfs een compliment gemaakt over zijn vlug begrip. ‘U heeft de aanleg van uw vader.’ En geen wonder. Joachim had zich ontzaglijk ingespannen, want hij wilde, op zijn vader in de eerste plaats, een goede indruk maken, zich het verantwoordelijk werk van Marly waardig tonen en het salaris, dat natuurlijk dienovereenkomstig zou moeten zijn.

Vrijwillig bleef hij in de namiddag ook op kantoor. Vooral geen achterstand, die de eerste bron van moeilijkheden zijn zou, als ze ontstond. De hulp van Kroner gaf hem toch een voorsprong bij zijn studie en hij zou de avond beter nog benutten, en misschien alleen de laatste week wat minder naar kantoor gaan. Neen, noch Marly's taak, noch het examen waren werkelijk zware, ingewikkelde opgaven. Het geld voor Carla, dat hij toch niet aan zijn vader vragen kon, en evenmin aan Willem, die het niet had, de stommeling, - dat was pas een probleem! Een opgaaf die de grootste haast had en waarvoor hij, te lichtvaardig, eigenlijk geheel zijn verdere omgang met zijn hartsvriendin op het spel gezet had. Overmoedig, in de volheid van zijn liefde. In de noodzaak, - ook door zijn besef van al het gevaar waarin zij leefde, van de verantwoordelijkheid die hij nu voor haar droeg, van haar voortdurend lijden en zijn medelijden. Hij kon niet terug. Wat hij beloofd had, moest en zou er komen. Alleen, hoe?

Het speelde hem voortdurend door het hoofd, zelfs terwijl hij werkte, en bedierf het genot aan Carla, aan zijn samenzijn met haar te denken. Wanneer hij cijfers boekte, was elke ‘5’ hem een boosaardige herinnering aan wat hij op zich had genomen en nog altijd niet wist te volbrengen. Vijfhonderd. Geld was er genoeg in deze wereld, en toch, nooit had hij geweten dat het zo onbereikbaar was. Het ging door zijn handen in de vorm van cheques en wissels, eigenlijk al het geld van *H.J. Warden & Co.;* het veran-

derde in cijfers van het Bankboek en in slips die door de Bank gezonden werden, die hij in bepaalde schikking op te bergen had in de ordners, - geld, geld, maar niet van hem.

Hij overwoog een ogenblik om de oude Stevens aan te klampen voor een lening, maar verwierp het denkbeeld dadelijk weer. Hoe zou de chef hem bij zijn werk vertrouwen, als hij wist dat Joachim, nog feitelijk een scholier, al grote schulden had? En het was onzeker of dat oude heerschap niets aan zijn vader zeggen zou, - hij was toch de vertrouweling van de firma. ‘Meer dan twintig jaren werk ik al met uw vader samen,’ had Joachim hem nog gisteren vol trots horen vertellen.

Lange dagen gingen zo voorbij, en het werden thuis ook ijselijk lange avonden, met Carla al die tijd alleen, terwijl het ergste zich herhalen kon, en nog iets nieuws erbij kon komen: dat zij ging twijfelen aan zijn liefde, aan de ernst van zijn gevoelens, ging geloven dat hij maar een snoever was en een onmachtige. Zo zou zij dubbel lijden, en de wanhoop - al drie dagen waren sedert zijn bezoek voorbijgegaan - zou haar misschien tot wie weet welke onheilsdaden drijven, en hen beiden onherstelbaar uit elkander. Zij had niets eraan, de vrouw te zijn van een kwajongen, een scholier, een arme jongste-klerk. Zij had bescherming nodig van een man, een flinke kerel met genoeg op zak om net te kunnen doen wat nodig was. En enkel wie haar werkelijk kon beschermen, zou zij volgen. In een wereld met ontzaglijke ongebruikte sommen gelds moest hij maar lijdelijk toezien dat zij om een klein bedrag - dat hij gemakkelijk in een maand of wat terug kon geven - reddeloos voor hem verloren ging. Ook voor haarzelve, haar geluk en toekomst, wat nog veel voornamer was. Hijzelf had nauwelijks meer betekenis in deze noodtoestand. Het ging om háár. En het verslaan van de onbekende die haar kwelde. Om háár alleen.

Toch hàd hij eigenlijk het geld. In zijn beheer. Maar ook echt, al in feitelijke eigendom. Hij had het al potentieel

verdiend. Dat was nog maar een kwestie van een beetje tijd. Precies als met het einddiploma, dat hij feitelijk ook al had, - dank zij de onverwachte hulp van Kroner. Jammer dat bij deze geldzaak niemand hem een dergelijke hulp kon bieden, hem een uitweg aangaf. Wel wist hij er een, maar die was veel te bar. Hij hàd het geld. Hij had er recht op. Niet alleen omdat hij straks salaris moèst ontvangen voor het verantwoordelijk werk dat hij nu deed, veel meer dan hem aanvankelijk was toegezegd, maar ook omdat hij J.H. Warden was, de zoon en opvolger, de erfgenaam. De eigendom gaat over in handen van de kinderen, zo luidde de wet. Potentieel was hij de mede-eigenaar. Een zoon kon eigenlijk niet stelen van zijn vader; misschien wel moreel, maar niet juridisch. En daar kwam het toch op aan.

Hij wist dat hij het doen zou, wanneer hij geen andere uitweg vond, maar wilde niet. Dit was een hellend vlak. Ofschoon, in enkele maanden kon hij het hebben afbetaald, en zeker was er een methode - gisteren had hij er terloops, met afschuw, aan gedacht - om te maken, dat tot zo lang geen haan er naar zou kraaien. Een eenvoudig goocheltrucje met de cijfers in zijn boeken, dat was alles! Een verzuim, dat ieder overkomen kon aan het begin van zulk een ingewikkelde werkkring. Met het examen op de achtergrond, dat hem verstrooid deed zijn. Zich vergissen was toch menselijk? Hij kon de fout dan later zelf herstellen, als geen sterveling het intussen had gemerkt, wat wel het meest waarschijnlijke zou zijn. En werd het vóór hij zover was, toch onverhoopt ontdekt, dan had hij al het geld op zak of in zijn la, en zou hij zeggen: ‘Ja, het klopte ook niet. Ik had vijfhonderd over. Kijk maar, hier zijn ze. Ik dacht wel, ergens zit een fout, die komt vanzelf te voorschijn, en ziehier!’ En zou het - maar dat was onmogelijk - nog veel eerder in de gaten lopen, ja, dan moest hij maar iets zeggen van een voorschot, en dat niemand van zijn eigen vader stelen kon, dat hij er recht op had en dat het onzin was, om zoiets herrie te gaan maken. Maar dat was het

minst voor de hand liggende. Marly kwam toch de eerste tijden niet terug. Heus, er was heel weinig kans op een voortijdige ontdekking.

Iets dat hij geen naam kon geven, dat hem onverklaarbaar bleef, hield hem terug. Maar het was iets vormeloos groots, een vage vrees, een soort van lafheid. Een tekort aan daadkracht, een lafhartig zich onttrekken aan hetgeen zijn liefde hem gebood. Het wàs dan geen liefde, - Carla was dan niet zijn liefste, de enige, zijn eigendom... de zijne voor vijfhonderd. Slechts een luttele som. Voor ware liefde moest hij alles over hebben. Het ging om bewijskrachtige daden; zijn trouw moest blijken.

Het bleek vervloekt eenvoudig toen hij eenmaal was besloten. Alsof het lot zich plotseling had gewend, hem gunstig werd en snel, geruisloos, afdoend hem ter hulp kwam. Verschillende betalingen, contant en niet per bank - van buitenmensen die de stad bezochten - werden hem gebracht. Door Stevens zelf. Een veelvoud van hetgeen hij nodig had. Nu moest hij zelf de moeite nemen om het geld te deponeren, niet teveel in kas te houden. En hoe makkelijk kon hij niet een paar biljetten over het hoofd zien, vijf-en-dertig honderd storten, en niet vier mille. Een vergissing, - morgen al heel simpel te herstellen, als hij het verlegde geld terugvond en de foute boeking der betaling (het was immers 1735 en niet 1235,87) corrigeerde.

Eigenlijk een wonder dat men maar zo weinig hoorde van frauderende kassiers... Wie weet hoeveel er waren en hoe weinigen slechts werden betrapt? Zou Marly misschien niet hetzelfde ook weleens hebben gedaan? Hij had er schijnheilig genoeg voor uitgezien, met zijn bleke gezicht en wantrouwige ogen. De t.b.c. zou dan zijn straf zijn, een gerechte... Maar Joachim had deze dingen goed door, en wanneer hij eenmaal hier de baas zou wezen - als toekomstige baas had hij nu het bedragje maar achtergehouden, dat was heel wat anders! - dan zou hij wel weten, hoe zich tegen bedriegerij te vrijwaren. Dit was een experiment en een stukje practijk, waarmee hij zichzelve bewees,

hoe stom-ouderwets hier de rommel was ingericht; achterlijk gewoonweg. Hij leverde het bewijs hoe deze achterlijkheid geld aan de firma kostte, ditmaal gelukkig niet, daar hij de zoon van de baas was en bovendien het geld straks teruggaf. Iets anders dan diefstal. Maar Marly of een van de anderen, - geen redelijke chef zou het dulden. Al was het ook in schijn een vergissing. Hij zou zich nooit iets laten wijsmaken.

Terwijl de loper kort voor het sluitingsuur het geld naar de bank bracht, nam Joachim van onder de paperassen, waar door zijn vergissing de drie biljetten terechtgekomen waren, ze samengevouwen en binnen zijn handpalm gesloten, voorzichtig het tafelblad langs, om ze snel in zijn zak te doen verdwijnen. Achteloos zo-maar in zijn buitenzak, als papiertjes zonder enige waarde. Zijn adem ging weliswaar sneller en hij moest diep zuchten om zichzelf wat te kalmeren, maar dat kwam omdat hij zo intens aan Carla dacht, haar in zijn armen voelde, op haar borst en rug en heup het leukoplast-verband zag, waar ze was mishandeld, en omdat hij stoffig, neen als kruitdamp, iets benevelends rook, - en er zo'n diepe stilte om hem heen was in het kantoor.

Nu zijn lessenaar nog opgeruimd, en hij kon gaan. Voor de eerste keer wat schichtig door de ruimten heen, van de firma weg, die anders toch al meer en meer zijn eigendom begon te worden.

Maar zo simpel als het was geweest het geld op zak te krijgen, zo gecompliceerd werd nu de keus om het kwijt te raken; aanstonds, later in de avond, opdat het meteen maar zijn bestemming vond en hem niet langer tergde in zijn zak, en hij niet een hele nacht zou moeten slapen met die som in huis, en Carla wachtend; of toch morgenmiddag pas, op de afgesproken tijd. Er konden grote moeilijkheden komen als hij nù ging; moeilijkheden die het effect van wat hij meebracht wellicht geheel en al zouden te niet doen. Zijn ongeduld nam dan een ontzettend risico. Zelfs al trof hij haar even, ze zou misschien niet in de gelegen-

heid zijn, het geld veilig weg te bergen, onvindbaar voor de duisterling die haar beheerste, voor de mysterieuze machten om haar heen. Wanneer hij morgenmiddag ging - een dag te laat, het was de vijfde dag, terwijl hij had gezegd: na hoogstens drie, vier dagen, maar zo'n klein verschil kon niet van invloed zijn - dan was het zeker veilig. En de vreugde van dit weerzien mocht hij niet verspelen.

Als iets giftigs sloot Joachim thuis het geld weg, zonder het zelfs te bekijken. Van studeren kwam helaas niet veel terecht ditmaal. Hij kon veel beter de avond door komen met maar doelloos door de stad te zwerven. Maar dit zou de huisgenoten misschien opvallen, en hij bleef dus liever in huisarrest, vrijwillig, bij de losprijs die hij voor zijn liefde had veroverd.

4.

Carla streek Joachim over zijn haren, met een haast moederlijk gebaar. ‘Je had het niet moeten doen,’ zei ze. ‘Je hebt je toch niet in moeilijkheden gestoken om er aan te komen?’

Vóór hem, op het lage tafeltje, lag het geld zoals zij het daar achteloos neergeworpen had. Drie in elkaar gevouwen bankbiljetten. Ze had ze niet eens dadelijk weggelegd, tegen het verliezen. ‘Ik kan het successievelijk teruggeven,’ antwoordde de jongeman ontwijkend. ‘Ik ben blij dat je nu geholpen bent.’

‘In elk geval met de ergste moeilijkheid. Je weet niet half hoe dit soort dingen je het leven kan veronaangenamen.’

‘Als het onaangename nu daarmee maar weg is, - radicaal kan weggeholpen worden, is het best. Ik ben toch niet te laat ermee?’

Carla ging glimlachend voort met hem over het hoofd te strelen en zei: ‘Een goede daad komt nooit te laat.’

‘En er is intussen niets naars meer gebeurd?’ vroeg Joachim bezorgd. ‘Is hij nog hier geweest?’

‘Welke hij bedoel je? Ik ken zoveel mannen...’

‘Wie anders dan die bruut, die je altijd mishandelt. Weet ík hoe hij heet?’

‘Kom, raaskal niet,’ sprak Carla hem loslatend. ‘Niemand heeft me mishandeld, wees maar gerust. En niemand zal me meer iets kwaads doen, als ik het zelf niet wil.’

Ze ging even weg om hem iets te drinken te halen - het was zo'n warme zomermiddag, drukkend en met onweer in de lucht - en voor het eerst sinds hij het geld genomen had, zag Joachim het open en uitdagend tegenover zich. Het hoorde hem al niet meer toe, was weer vreemd geld geworden, als tevoren, en het enige wat hij er nog mee uit te staan had, was een cijfer in een boek. Alle geld veranderde tenslotte tot een cijfer in een boek. Met cijfers kon men goochelen, maar niet met geld dat zakelijk alles kopen kon, - geluk, bevrijding, onafhankelijkheid.

Nu hij er niets meer mee te maken had, nam hij de bankbiljetten op, begon ze glad te strijken. Een van honderd en twee van tweehonderd. Dwaas, dat zulke vodden waarde hadden, zulke vieze, veelbegeerde stukjes drukwerk, vastgegraaid door ieders handen. Nu bij Carla. Werkelijk geen wonder dat zij ze zo achteloos had neergegooid. Een der briefjes had aan de achterkant een smerig kruis van aniline-potlood in de hoek. Een stomme gewoonte van boeren en kruideniers om soms hun geld te merken, in de hoop dat het dan bij hen blijft. De mensen waren ezels. Dit biljet tenminste was bij geen van zijn vorige eigenaars gebleven, en het zou van hier een onvoorziene weg gaan. Net als Carla, viel het Joachim nog in, maar deze vergelijking sloeg meer op de anderen die haar beduimelden en haar zelfs het merkteken van mishandeling gaven, dan op haarzelf. Trouwens, ondanks alles behield ook zij haar waarde. In zoverre was die vergelijking toch weer niet onhebbelijk, vond hij.

Toen hij haar hoorde aankomen, vouwde hij het geld weer haastig tezamen om het op zijn plaats op het tafeltje terug te leggen. Onwillekeurig veegde hij zijn vingertoppen aan zijn broekspijpen af. Zulk smerig geld.

Carla bood hem zijn glas aan. Hij kende haar goed genoeg om al gauw te bemerken, dat ze in die korte poos van haar afwezigheid om wat voor hem te halen, een soort verandering van stemming had ondergaan. Hij kon niet precies uitmaken of het nu onrust was, dan wel een vage bui van bitsheid, waar hij vast geen schuld aan had. Iets dat haar hinderde en dat pas zo-even, in dat korte ogenblik ontstaan was, moest er de oorzaak van wezen. Het kon onmogelijk zijn bekijken van het geld geweest zijn. Zelfs de ogen van haar liefde konden niet door muren heen zien. Bovendien, hij had daarmee toch niets verkeerds gedaan? En toch onderging hij haar stroefheid, zonder dat ze kwaad of zelfs bepaald onvriendelijk was. Hij bleef degene die maar sprak. Carla vond geen woorden meer, dat voelde hij. Tenslotte vroeg hij: ‘Is er iets? Wat heb je, Carla?’

Dit was niet de stemming voor het minnespel waarop hij zo gehoopt had, en waarnaar hij al die dagen door, en nog meer 's nachts verlangd had, als hij niet kon slapen van herinnering aan andere keren. Ditmaal, met het geld, had hij juist gemeend dat zij zo opgelucht zou zijn, en misschien ook een beetje dankbaar, dat haar warmte en hun beider passie die van alle vroeger samenzijn zou overtreffen. En nu dit.

‘Je bent verstoord,’ zei Joachim toen zij geen antwoord gaf. ‘Was er iemand? Je bent niet alleen in huis...’ voegde hij er teleurgesteld aan toe.

‘Wees niet zo nieuwsgierig,’ antwoordde Carla, maar gaf geen verdere inlichtingen.

‘Dan moet ik zelf op onderzoek uit gaan,’ sprak hij opstaand.

‘Als je dàt doet, als je mij soms niet vertrouwt,’ beet Carla hem zachtjes toe, ‘dan is het meteen uit tussen ons. Zie je wel, dat je je nu rechten aanmatigt...’ Haar blikken rustten op het geld dat nog bij de asbak op het tafeltje lag.

Joachim ging weer zitten. Tegen een insinuatie als deze was hij niet bestand. ‘Waarom wil je niet dat ik je help,’

zei hij bedroefd. ‘Je wilt alles alleen doen, en toch blijkt telkens dat je het niet kunt.’

‘Ik kan de gedachte niet verdragen, van de ene ergernis in de andere te geraken, dat is alles,’ antwoordde de vrouw wat kalmer. ‘Op deze manier wordt het niets met ons, dat zie je wel. Neem je geld maar weer mee, en ga. Het kan beter meteen uit zijn tussen ons. Geld brengt altijd verwijdering.’

De jongeman verroerde zich niet, dacht na. Ze is boos, meende hij, en spreekt in drift, - begrijpelijk bij zo'n temperamentvolle vrouw. Straks heeft ze spijt van wat ze nu gezegd heeft. Maar misschien was hij toch te laat geweest...

‘O, je bent dus al door een ander geholpen,’ opperde hij na een poos van zwijgen. ‘Had dat dan meteen gezegd.’

‘Je moogt dat denken als je wilt.’

‘Maar het is niet waar. Zeg tenminste dat het niet waar is.’

‘Jij bent de enige die tot nu toe werkelijk getracht heeft mij te helpen. Maar je bent onhandig, je maakt alles stuk.’

‘Erken dan tenminste mijn goede bedoeling,’ pleitte Joachim.

‘Als jij ook mijn recht erkent om angstig te zijn... voor elke slavernij,’ zei Carla. Het klonk weer bijna gewoon, zonder hatelijkheid. En nog zachter ging ze voort: ‘Ik ben tenslotte een weerloze vrouw... ook in jouw handen.’

Joachim kon niet anders dan zich gewonnen geven. Zijn hart smolt, telkens wanneer ze met deze lichtelijk omfloerste stem sprak en lief was.

‘Ik zou het je dadelijk willen bewijzen, dat ik al onze rechten erken. En hoe. Als je nu maar alleen was...’ sprak Joachim. Hij reikte naar haar handen, die zij echter terugtrok.

‘Helaas, ik ben niet alleen. Toevallig niet,’ verklaarde Carla.

En Joachim zei mistroostig: ‘Zie je wel. Ik heb het gevoeld. En nu... Het is beter dat ik dan nu maar ga.’

De vrouw weerhield hem niet, al nam zij ook met de oude

tederheid afscheid van hem. Bij de deur kon Joachim niet nalaten nog eenmaal te pleiten: ‘Ik heb mijn belofte gehouden, hou jij nu ook de jouwe!’

‘Welke? Het moesten er al zoveel zijn...’

‘Dat je van mij alleen zou zijn. Alleen van mij. Ben je dat dan vergeten? Dat was toch de hele opzet...’

‘O, was dat de opzet... Daar moet ik nog eens goed over nadenken. Er zijn nieuwe complicaties. Een andere keer zal ik je daarover spreken. Nu niet. Jij bent trouwens ook nog lang niet klaar. Het herexamen...’

Ze sprak gejaagd en met de deurknop in haar hand, de deur al half geopend.

‘Jij doet ook niets anders dan herexamineren,’ antwoordde Joachim bitter, terwijl hij naar buiten stapte. ‘Wanneer is het afgelopen en word ik geslaagd geacht... of definitief afgewezen?’

‘Zodra je in staat bent dit te begrijpen... of te vergeten,’ riep Carla uit, en gaf hem zo-maar, ten aanschouwe van de straat - in het middaguur zowat leeg - een zoen op de mond, waarvan de innigheid zich onmiskenbaar aanduidde. En nog eer Joachim van zijn verbazing bekomen was, en iets kon uiten, was zij alweer teruggeglipt naar binnen en had zich de deur tussen hem en haar gesloten.

Een paar seconden bleef hij op de stoep staan om zich te bezinnen, voor hij in staat was de kleine tuin uit en de straat op te gaan. Carla stiet hem weg en hield hem vast, tegelijkertijd. Ze gaf hem alles, zoals hij haar alles gaf, en toch weer niets. Van keer tot keer groeide hun vertrouwelijkheid - tot in het kibbelen toe - en toch werd ze hem steeds geheimzinniger. Hij zou haar nooit kunnen loslaten, maar hoe zou hij het kunnen verdragen, misschien voor altijd haar speelbal te zijn? Hoe konden anderen het verdragen, tegen wie zij zeker niet toeschietelijker of gedweeër was? Misschien werd ze dáárom mishandeld, en diende hij in zijn medeminnaars in plaats van vijanden lotgenoten, om niet te zeggen bondgenoten te zien? Maar dat was absurd. Hij had de enige te zijn en zij zijn eigendom, of anders

niets. Ofwel Caesar, ofwel niets. Het vergde tijd, geduld, volharding, zoals ook het eindexamen dat vergde. Carla had daarin gelijk gehad, of liever, hijzelf. *Hij* had dat gezegd van herexamineren.

Kon hij zich ook maar van Kroner's hulp verzekeren, om haar te winnen, en bij haar te slagen. Maar die weg had hij alléén te gaan, het vlinderachtig wezen dat zij was - waarnaar hij telkens greep om het bijna, maar precies nog *niet* te vangen - achterna te hollen; tot hij misschien uitgeput ter aarde viel of struikelde en zijn nek brak? Zou ze niet, al was het maar voor een korte tijd, haar wieken kunnen vouwen, zich verpozen, duiken in de rozig-witte bloemkelk die hun liefde was, zodat hij haar voorzichtig vatten kon en koesterend bewaren? Haar behoeden voor de storm en voor de snelle spechten...

Carla, Carla, ik verlang zo naar je, kreunde het in zijn binnenste, en je wilt niet, je ontvlucht me en ontwijkt het stille, rustige geluk dat ik voor ons gereedhoud.

Hij moest blijven volhouden, telkens maar weer naar haar toe gaan - ook om zijn brandend verlangen naar haar zacht en warm nabijzijn te kunnen stillen aan haar overgave nu en dan, - en niet vertwijfelen. Steeds maar weer opnieuw beginnen, tot hij eenmaal winnen zou, en dan definitief.

Zozeer was hij nog vervuld van die gedachten, die hem voortaan zouden moeten leiden, dat diezelfde avond toen zijn broer hem even aanhield met de woorden: ‘Loop daar niet zo glazig en afwezig door het huis. Hoe staat het met je nieuwe functie op kantoor bij de oude heer?’ hij werkelijk even opschrok, alsof een buitenaardse stem hem midden in zijn aangename dromerijen plotseling met de krijsroep van een wrede werkelijkheid kwam storen.

‘Man, je loopt te suffen,’ vervolgde Willem hartelijk, met een schouderklop. ‘Je werkt toch niet te hard? Kom mee, ik ben je altijd nog een biertje schuldig, weet je wel?’

‘O, heb je eindelijk weer wat geld verdiend?’ vroeg Joachim met onverwachte hoop. Als Willem hem het geld kon

lenen, dan was morgen op kantoor tenminste al geen wolkje meer aan de lucht.

De ander evenwel ontnam hem dadelijk elke hoop. ‘Welneen, was dat maar waar. Een kleinigheid, een druppel op een gloeiende plaat. In mijn branche moet je erg geduldig zijn.’

Desondanks liet Joachim zich overreden om met hem mee te gaan, en terwijl zij op een naburig café-terras broederlijk in de zomeravond bijeen zaten, belandde als vanzelf hun tweegesprek bij vrouwen. Er kwamen immers genoeg aantrekkelijke langs of in hun buurt.

Helaas niet Carla.

‘Heb jij eigenlijk een vaste vriendin?’ vroeg Joachim op een gunstig ogenblik langs zijn neus weg. Wie weet kon hij zijn broer tot spraakzaamheid brengen, waarvan hij profijt kon trekken.

‘Ik zal wel wijzer zijn. Neen, als in zaken, leef ik ook op dit gebied van de hand in de tand, dat wil zeggen, heb ik eenmaal toegebeten, dan zoek ik maar gauw naar wat anders. Tenzij het ooit zó smaken zal, dat ik niets anders meer wil hebben. Maar dat moet ik nog tegenkomen,’ vertelde Willem goedgemutst.

Joachim grinnikte opgelucht: ‘Weet je dat ik gedacht had dat je het hield met die, hoe heet ze ook weer, Vasthi, is het niet?’

Willem keek hem scherp aan en begon toen zachtjes voor zich uit te fluiten, zodat zijn jongere broer er ongedurig van werd en maar weer vroeg: ‘Zie je haar nog weleens?’ De ander bleef doorfluiten, als in gedachten die hij vooral niet wilde uitspreken, maar ook niet geheel verbergen. Tergend bijna. Totdat hij eindelijk zijn mond opende en zei: ‘Je spreekt zo over haar, alsof je verliefd op haar bent. Heb *jij* haar dan nooit meer teruggezien?’

De vraag was zo rechtstreeks en onverwacht, de eerste keer dat iemand hem recht-op-de-man-af over zijn verhouding tot Carla ondervroeg, dat hij onwillekeurig ervan bloosde en ietwat verstoord antwoordde: ‘Als dat zo was, zou ik

het dan soms niet mogen? Je bent toch niet jaloers, wel? Je zei zo-even zelf...'

'Ik zou het je beslist ontraden,' sprak Willem ernstig.

'Beslist. En niet omdat ik jaloers zou zijn. Wie terwille van Vasthi jaloers zou zijn, is stapelgek.'

Niets had Joachim's nieuwsgierigheid meer kunnen prikkelen dan dit laatste. Op het eerste, dubbelzinnig als het klonk, sloeg hij geen acht. 'Wat bedoel je met stapelgek zijn als men op Vasthi jaloers zou wezen?' vroeg hij.

Willem stak een sigaret op, bood hem er ook een aan, als om tijd te winnen voor enig nadenken, en sprak pas na een lange haal: 'Kijk, veel heb ik van mijn leven niet gelezen, ik geloof niet aan de wijsheid van boeken. Maar één ding van Nietzsche is mij altijd bijgebleven: Van twee dingen houdt de ware man, van gevaar en van spel; daarom kiest hij de vrouw als het gevaarlijkste speelgoed.'

'Verdraaid goed gezegd,' prees Joachim. 'En Vasthi is ook gevaarlijk speelgoed bedoel je?'

'Ik bedoel, dat ik in zoverre geen ware man ben volgens het begrip van Nietzsche, die het altijd met de vrouwen te kwaad had en tenslotte in het gekkenhuis terechtgekomen is, dat ik wel van spel hou, maar niet van gevaar. Of misschien is dat ook niet helemaal juist. Op de Beurs heb ik al meer dan genoeg aan mijn portie gevaar, en een spel, een verdomd gevaarlijk spel is het daar ook. Maar in een vrouw zoek ik wat anders: genot, gezelligheid, wellust mag je het voor mijn part noemen. Maar geen gevaar, van welke aard ook. De gevaarlijke vrouwen zijn niets voor mij. Onder de ongevaarlijke tref ik al aardige genoeg voor een avond of etmaal van amusement.'

'Dus Vasthi niet? Je vindt haar te gevaarlijk?' vroeg Joachim met klem.

'Je zult mij niets tot haar voordeel, noch tot haar nadeel horen zeggen,' verklaarde zijn broer. 'Ze staat buiten deze discussie.'

'Waarom? Is ze zo uitzonderlijk?'

'Ze is niets voor jou, dat is zeker,' zei Willem slechts. Hij

wilde geen nadere verklaring hiervan geven, ofschoon Joachim er nog even op bleef aandringen. Hij zei enkel: ‘Je bent nog te jong voor sommige dingen, geloof me. Dit is geen hatelijkheid of inbeelding van me, maar je kunt ze nog niet begrijpen.’

Hij heeft toch iets met haar, dacht Joachim, en veel meer dan een alledaagse scharrel, dat is zeker. Waarom praat hij anders nu zo ernstig? Hij had Willem nooit anders dan luchtig en ietwat onverschillig meegemaakt, zelfs op het feest van de Sandersons, toen Carla er ook was. En nu opeens zijn vaderlijk gepreek.

‘Ik heb toch meer verstand van vrouwen dan je denkt,’ begon de jongere broer te snoeven.

‘Misschien. Ofschoon dat makkelijk tot je nadeel kan zijn,’ zei Willem. ‘Ik zou me vooreerst nog maar even aan dat examen houden. En later gaan je ogen je heus vanzelf wel open.’

‘Waarvoor open?’

‘Voor het werkelijk geheim der vrouwen.’

‘Een geheim?’

‘Een geheim dat er niet is, dat niet bestaat. En dat je toch hebt op te lossen, opdat het inderdaad niet bestaat. Tijdelijk althans, - een flauwiteit zoals de vragen van de Sfinx aan Oedipus. Maar altijd zit je ermee, bij elke vrouw.’

‘Is dat soms het Oedipus-complex?’ vroeg Joachim, oprecht leergierig.

‘Weet ik veel van een Oedipus-complex. Ik weet alleen van sfinxen met ontzaglijk lieve kopjes, mooie ogen, prachtig rond gewelfde borsten, maar van onderen met een beestenlijf en poten en een staart waar niets mee aan te vangen is, - afzichtelijk zelfs. En die je dwaze vragen stellen. Weet je daar geen antwoord op, dan ben je een verloren man. Met sfinxen speel je niet. Zoek de onschuldige, de zachte meisjes en verleid ze mijnentwege. Maar blijf de sfinxen uit de buurt, totdat je werkelijk mans genoeg bent, zoals Oedipus, om desnoods met je eigen moeder of je eigen zuster of je eigen dochter om te gaan als met een willekeu-

rige verleidelijke vrouw. Je bent te jong. Ik praat al over wat anders.'

Geschokt, met open mond, hoorde Joachim hem aan. In Willem gingen dingen om, volkomen onvermoed. En de oorzaak daarvan was, al net als bij hemzelf, Carla! Maar hoeveel verder was zijn broer niet. Of hij maakte het zich nodeloos ingewikkeld. De liefde is eenvoudig, dacht Joachim; ik moet al dat vreemde eenvoudig niet willen zien, dan is het er misschien tenslotte ook niet meer. En Willem is dan geen rivaal meer. Niemand.

Voor de eerste maal was hij in staat ook voor zijn broer een zekere vriendschap, medelijden haast, te voelen.

'Kom, we gaan,' zei hij. 'Ik wil nog wat studeren.'

'Ja, je hebt me van mijn apropos gebracht. Het is beter dat ik maar naar bed ga,' antwoordde Willem. 'Ik moet vroeger opstaan dan tot nog toe. Anders zijn er dingen die zelfs ik niet klaarspeel.'

Juist die laatste woorden bleven heel lang naklinken in Joachim's oren, terwijl hij laat nog over zijn studieboeken gebogen zat, maar nadacht over het geheim der vrouw, het ondoorgrondelijke van Carla's wezen. Hij moest wijzer zijn dan Willem en ook het gevaar van dat geheim beminnen. Niet lafhartig naar de zachte, onschuldige meisjes vluchten, bijten in de wrange, groene vruchten, nu hij eenmaal van de rijpe, zoete had geproefd. Slechts kinderen aten onrijp fruit.

5.

Bedrijvigheid zonder drukte kon men het noemen. Soms heerste er zelfs een soort van zoemende stilte op het kantoor, alleen gemarkeerd door het gerikketik der schrijfmachines, de bromtoon van de telefoons, een kalm daarin gevoerd gesprek of zwevende beweging van het personeel. Achter hun glazen wanden leken de bedienden vaak vissen in het aquarium; geluidloos glijdend.

Het was niet bepaald met vreugde, dat Joachim weer tus-

sen hen aan het werk ging. Maar het was een afleiding, omdat hij meegesleept werd in het groot proces van kopen en verkopen, waarbij iedere employé werd vastgegrepen als door fijne haakjes en werd voortgetrokken langs een vaste lijn, op de productieband. Slechts aan de top was vrijheid van beweging. Vrijheid voor zijn vader. Alle anderen leefden van routine, en in enkele dagen al had Joachim genoeg van die routine ingezwolgen; dank zij de bizondere wonderkracht die men dan hierdoor kreeg, had hij de slimme boeking kunnen doen, die hij voorlopig moest vergeten. Die zijn hartewens vervuld had en toch zonder resultaat gebleven was. Terwijl de firma verder leefde in haar oude sleur.

Maar in die grauwe en emotieloze atmosfeer was toch een vage dreiging, een als poeder fijne en verspreide vrees gewaaid, zoals wanneer er onweer in de lucht is en de stilte eigenlijk al vol tumult, ofschoon nog alles zwijgt, juist dieper zwijgt dan ooit tevoren.

Toen, slechts enkele dagen na het gesprek met Willem, dat hij ook nog te verwerken had, zijn vader hem liet roepen naar het privé-kantoor, ontstelde Joachim dan ook. Was hij ontdekt? Hij bleef eerst enkele seconden voor zijn eigen schrijfbureau staan, om met diepe ademteugen iets van zijn zelfbeheersing op te halen, - wat maar half gelukte. En met lome schreden ging hij daarna, langs de oude Stevens die niet opzag van zijn werk, de welbeschutte ruimte van zijn vader binnen. Nu moest dan maar komen wat onvermijdelijk was...

De oude Warden keek hem aan, meteen toen hij al binnenkwam, en Joachim's ongerustheid zeeg ineen. Goddank. De blik die hem wel monsterend, maar niet streng bezag, was zonder enige agressie. Bijna had hij iets droefgeestigs.

‘Het is maar voor een kleinigheid,’ begon de vader, op een wijze die meer weg had van een verontschuldiging dan van een opdracht. ‘Hier,’ hij reikte Joachim wat in-elkaar-gevouwen bankbiljetten, ‘ik loop liever niet met al dat geld op zak; ik heb het gisteren ontvangen.’ Zijn gezicht

vertrok zich tot iets dat een glimlach kon zijn, terwijl hij vervolgde: ‘Het is privé-geld. Boek het maar terug op mij privé.’

‘Dat is goed,’ zei Joachim en dacht: Dat heeft hij zeker aan de een of andere zakenvriend geleend; had hij het maar aan mij gedaan. Hij stond op het punt het boudweg aan de oude heer te vragen - weigeren stond vrij, hij zou geen reden willen geven - en dan kwam het, zij het ook op andere wijze, met zijn boekingen weer in orde. ‘Hoeveel is het?’ vroeg hij luidop en vouwde de biljetten open.

‘Vijfhonderd,’ antwoordde zijn vader, terwijl Joachim zelf zag: twee van tweehonderd en nog een van honderd. Net als... En meteen zag hij nog meer: het ene briefje dat met aniline-potlood was gemerkt, een smerig kruis, links boven op de achterkant. Het waren dezelfde biljetten die hij Carla gegeven had, en ze waren via zijn vader weer bij hem teruggekomen!

In zijn perplexheid stond hij daar, zonder in staat te zijn één woord uit te brengen.

‘Het is een heel gewone boeking,’ hoorde hij zijn vader nog zeggen. ‘Als je het niet precies snapt, vraag het dan maar even aan Stevens hoe het moet gebeuren.’

Nog altijd sprakeloos keek Joachim zijn vader aan. Wat een effen smoel, dacht hij, wat een doortrapte huichelaar. Ik heb toch gelijk gehad, - *hij* is de onbekende ploert. Dit kan geen toeval zijn. En nogmaals bekeek hij het geld: drie biljetten, samen vijfhonderd, en het ene gemerkt. Zó als Carla het bedrag gekregen had, moest zij het aan zijn vader teruggegeven hebben. Het volk merkte de biljetten opdat zij bij hun eigenaars zouden blijven kleven. Maar dat was een andere historie.

Joachim vroeg schor, bij wijze van overgang: ‘Is dat alles?’ En hij hield de drie biljetten tussen zich en zijn vader als een onweerlegbaar schuldbewijs.

‘Ja. Wat bedoel je? Ik heb anders niets, jongen.’

In zijn goedmoedigste ogenblikken alleen zei zijn vader ‘jongen’ tegen hem. Hij speelde ook nog de blanke on-

schuld, nu, meende Joachim. ‘Dan komt het wel in orde,’ antwoordde hij met een ondertoon van dreiging, waarop de oude heer geen acht scheen te slaan, ofschoon hij hem nog even nakeek, terwijl de zoon zich uit het privé-kantoor verwijderde en iets te hard de glazen deur achter zich dichttrok.

Voor zijn eigen bureau gezeten, bekeek hij de drie biljetten nogmaals aandachtig. Langs die weg zijn jullie dus bij me teruggekomen, fluisterde hij in zichzelf, ploertig geld! Ze was het mijn vader schuldig, en *ik* kon het voor haar gappen. Zoons konden hun vaders niet bestelen, dat was waar, maar toch, het was een kolossale dwaasheid geweest, die hij begaan had. Met alle angst daarvan. Voor haar. Alleen maar omdat zij niet oprecht had kunnen zijn en hem niet alles had willen zeggen. Hij had zich als een idioot gedragen, en diende er nu enkel maar voor te zorgen, dat zowel zij als zijn vader hierover rekenschap aflegden. Hij had nu een onweerlegbaar bewijs. En al kon hij hen misschien geen van beiden aan - ook Willem had hij niet aangekund, en Kroner evenmin, om van die bullebak van een Rocquet maar te zwijgen - tegen de bewijskracht der biljetten die hier vóór hem lagen, zouden tenminste noch Carla, noch zijn vader opgewassen zijn. Ofschoon hij daarmee ook zichzelve blootgaf: dat hij het geld had weggenomen. Maar dat hoefde niet, als hij een andere herkomst voor het bedrag verzon, - een waterdicht verhaal. Hij moest er eerst nog rijpelijk over nadenken en vooral met overhaast te werk gaan.

Het meest intrigeerde hem, wat Carla met zijn vader had, de man die haar mishandelde, als een slavin behandelde (dat had hij in zich, - thuis had hij het aan diens omgang met zijn moeder dikwijls kunnen zien) en die de euvele moed bezat, met uitgestreken gezicht een dubbel leven te leiden. Hoe was het mogelijk dat Carla het tegelijkertijd kon houden met vader en zoon, of liever nog, met de zoons, want met Willem bovendien... Een vriendin van zijn familie, had Kroner immers gezegd. Anderen wis-

ten... Toch was het ondenkbaar, ongelooflijk, en aan de andere kant... hier had hij de kennelijke bewijzen. Hij moest het geld naar de bank sturen, de valse boeking corrigeren en die van zijn vader eenvoudigweg vergeten. Kwam dit laatste ooit uit, dan zou zijn vader ook gedwongen zijn hem rekenschap te geven van de herkomst. Dit was wel het beste, en wat hij met Carla zou bespreken, viel nog nader te bezien.

Joachim voelde voor de eerste maal een kleine tegenzin om haar te bezoeken, en besloot voorlopig daarmee te wachten, ook al zou hij zich straks misschien deze zelfbeheersing verwijten. Thans was hij veeleer hulpeloos.

Om zijn zinnen wat te verzetten, zocht hij Leo Dekking op, die nu zeker terug moest zijn van zijn vacantiereis. Joachim trof hem ook werkelijk aan, kersvers weergekeerd en bruingebrand, vol amusante verhalen van onderweg en plannen voor zijn studie aan de universiteit. Leo bleef bij zijn voornemen medicus te worden, evenals zijn vader, en toonde maar matige belangstelling voor Joachim's carrière op het kantoor van de zijne. Het was alsof ze nu al begonnen waren uit elkaar te groeien; spoedig genoeg zou de een een volslagen vreemde voor de ander zijn. Daarenboven lag de gymnasiumtijd voor Leo al volkomen achter de rug, terwijl hij voor Joachim nog steeds niet afgesloten was. Het herexamen bleek nog het vruchtbaarste thema van hun gesprek. ‘Je bent gek als je niet nòg eens naar Kroner gaat,’ meende Leo. ‘Hij zal zich nog belangrijker gaan voelen wanneer hij ziet dat je zijn hulp waardeert, en bij het herexamen kun je er alleen maar gemak van hebben.’

‘Het verbaast me, dat hij zich zo menselijk tegenover mij toont,’ zei de andere jongeling.

Dekking antwoordde: ‘Achteraf beschouwd is heel die ironische houding van hem misschien maar een pose, een uiterlijk vertoon van kouwe drukte om iets weekhartigs en verliefderigs zelfs, te verbergen. De meeste andere docenten hebben aan de leerlingen geen avondjes gegeven zoals hij dat doet, - vervloekte avonden, maar goed bedoeld.

En dan, neem de geschiedenis die hij moet hebben met die mooie vrouw. Dat toont in elk geval dat hij een hart heeft en geen stenen ikosaëder op die plaats.'

'Hij heeft nog altijd die affaire?' vroeg Joachim zijns ondanks.

'Alma Fretters die hier gisteren was - je weet dat zij ook gaat studeren, biologie, maar of ze het ooit haalt, betwijfel ik; dat geeft ook niet, ze zal wel trouwen met de eerste de beste, lang voordat het zover is - die heeft hen kortgeleden nog eens samen gezien in het een of ander theater. Kroner zag haar ook, groette zelfs en dook meteen naar dat liefje toe om haar wat te zeggen.'

'Het is eigenlijk onfatsoenlijk, als hij niet met haar trouwt. Voor een docent aan het gymnasium,' zei Joachim. 'Wat een voorbeeld voor de meisjes-leerlingen!'

Leo begon hartelijk te lachen en riep uit: 'Sinds wanneer ben jij zo puriteins? Gun hem de pret, man, en laat hem zich amuseren, trouwen of geen trouwen. Hij heeft gelijk. Op Alma heeft het alleen maar aanstekelijk gewerkt, merkte ik gisteravond.' Hij trok een honingzoet gezicht en vervolgde: 'Ten goede bedoel ik.'

Joachim vond plotseling niets meer aan de omgang met Dekking. Hij besloot dat dit de laatste keer zou zijn dat hij hem was komen opzoeken. Aan zoiets vergooide zich een meisje als Alma Fretters - waar overigens niet zoveel aan verloren was - en begreep zelf niet hoezeer ze zich prijsgaf. Leo moest eens weten, hoe hij, Joachim, aan deze dingen was ontgroeid...

'Jij doet natuurlijk niets dan vossen, voor zover je nog tijd hebt,' zei Leo later.

'Ja, en ik ga nu maar weer weg om ermee door te gaan,' antwoordde Joachim bij wijze van afscheid. 'Ik heb nog maar een paar weken, zie je.'

'Daarna kun je het er dubbel van nemen,' troostte de ander. 'Je verdient al eigen geld; dat is niet te versmaden.'

6.

Slechts zijn schaduw begeleidde Joachim door de late avondstad op weg naar huis. Schaduw was ook in zijn hart. Daarom koos hij de stilste straten uit, die na de warme dag als koele kanalen voerden van sein tot sein: telkens op een afstand het straatlantarenlicht waaromheen zijn schaduw draaide, voor hem uit liep, zijwaarts in de duisternis verdween, verwaasde en weer te voorschijn kwam, hem volgde, om weer bij het volgende lantarenlicht hem in te halen en een korte poos voorop te gaan.

Zo speelde iets van zijn wezen dat de straat bekroop, niet hij was, en toch samenhing met zijn gestalte, een zinneloos spel met het grijpbaar en gepijnigd deel van hem, dat voortliep, in gedachten die niet minder grijs en duister waren dan de nachtstraat.

Speelden niet de mensen, zelfs de liefste die hij had ontmoet, zo raadselachtig, doelloos draaiend om hem heen, als een bespotting van zijn voortgaan, dat zij achterhaalden, waarmee zij zich vereenzelvigden in het schijnsel van een kort geluk, en dat zij daarna, steeds bij het voortgaan, snel ontvluchtten, zodat hij degene werd die achteropkwam en moest jachten naar een volgende geluksplek in de verte...

Eenzaam liep hij, en de enige die altijd bij hem bleef, was slechts een schaduw. Het kanaal van zijn illusies was volkomen leeggestroomd, en hij liep op de bodem voort, tussen de hoge stenen wanden, ontoegankelijk afgesloten, die men huizen noemde. Onnatuurlijk was het; zelfs het schaarse licht scheen vochtig. In een stad als deze heerste eindeloos verdriet, achter de huizenwanden, in de donkere parken, in de helverlichte dancings van het centrum misschien ook, maar zeker in zijn hart. Het meest wel in zijn eigen hart.

Hij zag, nadat hij al een poos had voortgelopen zonder nog een levend wezen te ontmoeten - of misschien had hij er geen gezien, verzonken in zichzelve als hij was - daar in de verte een donkere gestalte, aan een wand gedrukt,

alleen maar donker, geen gezicht herkenbaar, slechts een vorm, - die van een vrouw. Het was bij een blinde muur, de plaats waar deze met een knik vooruitsprong en weer verder stond gestrekt in nachtelijke stompzinnigheid. Hij kende deze plaats. De vrouw, een schaduw, neen, een vrouw, stond opgekropen aan de duisternis, zocht met de rug naar hem gekeerd nog dieper duister. Was ze ziek? Wat deed ze daar? Een ranke, goedgeklede, in-elkaar gedrukt... Het was Carla!... Toch niet Carla? Alles was bij Carla mogelijk. Om haar heen slingerden zovele ringen en trapèzes van het toeval, talloos. En zij zweefde...

Naderbijgesneld, geloofde hij nog steeds dat het Carla zijn kon, - weggelopen, uit het huis gezet, niets was onmogelijk. Alleen het parfum dat hij nu opsnoof als een aura om haar heen, en dat hij kende maar toch niet herkende als het hare, deed zijn opgeschrikte hart weer wat bedaren toen hij naast haar stond.

Hij trok de vrouw die zich daar in de hoek gedrukt hield, zachtjes aan haar mantelmouw: ‘Blijf hier niet staan; het is al laat. Kan ik u misschien helpen?’

Alsof zij plotseling tot zichzelve kwam, keerde haar gestalte zich om, en zag hij het gezicht, behuild, maar àl te goed bekend. Zijn zuster Betsy!

‘Joachim...’ ontviel het haar.

‘Wat doe *jij* hier?’ vroeg hij. Maar in zijn stemming van vereenzaamd zijn, geconfronteerd met haar reëel verdriet - want ook nu stond ze eigenlijk nog te snikken - nam hij haar broederlijk-beschermend mee, gearmd, de verdere nachtstraat door.

Zijn oudere zuster, die hij altijd voor een harteloos schepsel had gehouden (egoïste noemde hij haar meestal), liep maar schokkend aan zijn zij te huilen, als een kind gewillig meegevoerd. Er moest iets vreselijks met haar gebeurd zijn, en hij wilde zó niet met haar naar huis toe, - om harentwil niet.

Zonder dat zij het zelf scheen te merken, koos hij daarom maar een zijstraat, die hen naar het Stadspark bracht, waar

banken stonden, vijvers waren met een hoge houten brug erover, en een betere schaduw, - luwte onder donkere bomen. Pas toen zij daar aangekomen waren, sprak hij weer: ‘Zit hier maar even. Tot het over is.’

‘Het gaat nooit meer over, nooit meer,’ snikte Betsy onbeheerst.

Joachim liet haar betijen, tot het snikken in onhoorbaar huilen overging. In het halfdonker zag hij, hoe steeds nieuwe blinkende tranen over haar van het huilen opgezet gezicht heen biggelden. Hij was dodelijk verlegen met het geval. Hoe had hij ook maar één ogenblik kunnen denken dat het Carla was! Maar omdat hij zag dat ze leed, legde hij nu en dan zijn hand op haar schoot en trachtte hij met zachte klopjes haar wat te kalmeren, om dan weer plotseling die hand terug te trekken bij de gedachte dat het zijn zuster was, - de Betsy van elke dag, zo lang hij zich kon heugen.

‘Dat jij me nu juist moest vinden,’ sprak ze tenslotte met verstikte stem. ‘Als dat niet gebeurd was...’

‘Wat dan?’ vroeg Joachim. ‘Zou je daar dan de hele nacht zijn blijven staan?’

‘Ik zou er nu al een eind aan gemaakt hebben. Aan dit ellendige leven,’ schokte het uit de ineengedoken zittende vrouw.

‘Kom nou. Dat doe je niet zo-maar,’ troostte haar broer.

‘Als je wist...’

‘Vertel het maar.’

‘O neen, o neen...’

‘Toe, waarom niet...’

‘Je zult het onmogelijk kunnen begrijpen. Je mist gelukkig nog dit soort ervaringen. Trouwens, je zult ze nooit hebben. Jij bent geen vrouw.’ Ze begon opnieuw stil te huilen en Joachim zag hoe zweetdruppeltjes op haar voorhoofd stonden.

‘Trek je mantel uit,’ ried hij haar aan, ‘en koel een beetje af. Je windt je veel te veel op.’

Hij stond op om haar met de mantel te helpen, en Betsy gaf

hem haar handtas aan, om even vast te houden. De tas woog erg zwaar en voelde hard aan. ‘Wat een rommel sjouwen jullie altijd mee,’ zei Joachim halfluid, om haar wat af te leiden. ‘Heb je een zakdoek?’ vroeg hij en maakte de tas open. Betsy griste hem uit zijn handen en ging ermee zitten, de tas tegen zich aan gedrukt.

‘Ik deed hem alleen maar voor je open. Ik kom niet in damestassen,’ zei Joachim. ‘Wil je soms *mijn* zakdoek? Veeg al die lelijke tranen weg, en maak je niet overstuur.’

Betsy zocht naar haar eigen zakdoek, ofschoon ze zei: ‘Het kan me niet schelen hoe ik er uitzie. Alles is toch voorbij...’

‘Zo,’ sprak Joachim. ‘Juist. Maar dat is toch geen reden om zo diep ongelukkig te zijn? Ofschoon, - ja, ik kan het me toch wel indenken, hoor.’

‘Je kunt het je niet indenken, onmogelijk. Hoe wreed een man kan zijn. Weggaan. Je eenvoudig vertrappen. En met wat voor woorden. Terwijl ik... Ik kan nog maar één ding doen, en dat zàl ik ook doen.’

Het snikken kwam terug en de jongeman vermaande: ‘Rustig naar huis gaan...’

‘Rustig naar huis gaan? Goed. En morgenvroeg is alles over. Voorgoed. En niets wat me meer deert. O God...’

Daar begint het opnieuw, dacht Joachim. Hij sloeg zijn arm om haar schouders, om haar snikken weer te doen bedaren.

‘Vertel het maar,’ zei hij. ‘Ik kan je misschien toch helpen.’

Betsy beet haar zakdoekje stuk om zichzelf te kalmeren. Tussen haar tranen door pleitte ze: ‘Neen... ik kan je niets zeggen... je kunt toch niet helpen... en dan, het is een geheim... mijn geheim... Laat ik het maar meenemen in mijn graf...’

‘Ik kan het bewaren, Betsy. Ik zweer het je. En, ik heb ook mijn eigen geheim. Je weet niet...’

‘Laat ik er liever meteen maar een eind aan maken,’ riep de jonge vrouw opeens resoluut. ‘Ik...’

Ze opende weer haar handtas, maar met een snelle greep had Joachim hem nu te pakken, en graaide erin, terwijl zijn zuster zijn polsen vastgreep.

'Juist, dat dacht ik wel,' sprak hij hijgend, een kleine zwarte revolver te voorschijn halend, die hij dadelijk daarop in zijn broekzak stak.

'Geef hier! Geef terug! Het is van mij!' kreet Betsy onzinnig.

'Stil! Hou je nou rustig. Daar komen al mensen.'

Een paartje kwam aangewandeld en Betsy was nu gedwongen om kalm naast hem te blijven zitten en zich achter haar zakdoek te verbergen.

'Hoe kom je eraan?' vroeg Joachim fluisterend.

'Het is niet van mij... Het is... van een officier.'

'Dan breng ik het hem morgen terug. Veel te gevaarlijk spul voor jou.'

'Morgen... Dan is hij al weg. Voorgoed weg... O, geef me mijn redding terug! Toe, Joachim...'

Het paartje was alweer voorbijgeslenterd.

'Misschien krijg je het terug. Als je me alles vertelt,' zei de jongeman. 'Alleen zo kan ik je helpen. Ik heb toch gezworen dat ik mijn mond zal houden...'

Zijn zuster neeg haar hoofd en keek hem aan. 'Je bent wel lief,' sprak ze. 'Veel liever dan ik vermoed had. En als je mijn revolver teruggeeft... Het is een souvenir, van hem. Het enige wat ik van hem behoud. Daarom moèt ik het wel gebruiken... Nu hij zó weggaat, zonder één greintje gevoel... Nadat...'

'Waar gaat hij naar toe?' vroeg Joachim zakelijk.

'Als attaché naar Amerika. Morgen al. Goed, ik zal het je vertellen, dan zal je zelf zien dat mij heus niets anders te doen blijft.'

Bij stukken en brokken kreeg Joachim enige kijk op de liefdeshistorie waarin ook zijn zuster verwikkeld was, - onbegrijpelijk, dat zij ook een vrouw net als Carla was, liefhad, misbruikt werd en toch niet kon loskomen van zulk een ploert. Zij vertelde hem, hoe ze gedacht had dit jaar

nog, wanneer zijn positie verzekerd was - want als officier moest je lang daarop wachten - met haar vriend van al sinds een paar maanden te trouwen. En daarom had ze hem alles gegeven. Alles wat vrouwen te missen hebben, en waardoor ze nu... misschien... neen, het was nu wel zeker... een vaderloos kind bij zich droeg. Want hij had bij een vreselijke scène daarstraks, vroeg in de avond al, plotseling gezegd dat hij wegging, en dat het maar uit moest zijn, dat hij alleen maar kon trouwen met iemand die spoed aan zijn carrière kon geven. Zij mocht zijn geschenken behouden, had hij ook nog vernederend gezegd... Het kind, waarvan hij toen nog niet wist en dat hij daarna een leugen genoemd had, een dwangmiddel waar hij zich eens lekker niets van aantrok, omdat er toch niets te bewijzen viel. Dat moest ze dan maar houden als een souvenir, als ze het niet kwijt wou. Maar ook de revolver die hij haar maanden geleden gegeven had, en nu vergeten was, evenals al zijn beloften en liefdesbetuigingen... Dat was wat haar vannacht nog restte!

‘Dokters genoeg in de stad, wat dat ene betreft,’ troostte Joachim. ‘En wat die ploert aangaat, laat hem, vergeet...’

‘Het is onmogelijk. Ik houd van hem,’ kreunde zijn zuster.

‘Wanneer maar een man kon begrijpen, hoe vreselijk een vrouw soms bemint... De wereld zou er heel anders uitzien vandaag.’

‘Dat is zo,’ bekende Joachim. ‘En ook omgekeerd. Ik heb een vriendin waar ik zielsveel van hou, van hou om er gek van te worden. Maar anderen, als je eens wist wie... En zij... ze bedriegt me; misschien ook weer niet... Het is martelend... Geloof me, ik begrijp je.’

Het was voor het eerst dat hij iemand iets van zijn verhouding vertelde, en dat het juist Betsy moest zijn, vond hij wonderlijk. Maar hij wilde vertrouwen geven voor haar vertrouwen en troosten door zijn begrip.

‘Je bent toch een wonderlijk jong,’ moest zijn zuster haast teder bekennen. ‘Maar jij bent een man. Dat is anders.

Ik ben niet te helpen. Verloren, voor goed naar de bliksem.'

'Je gaat naar een dokter,' hield Joachim vol. 'En de rest komt dan ook wel in orde. In de wereld zijn mannen genoeg.'

'Een eind eraan maken is veel makkelijker. Toe...' Nu was het haar hand die naar hem toe kroop. Maar Joachim weerde hem af.

'Eerst alle andere middelen proberen. En als die allemaal mislukken, dan is het nog tijd genoeg voor het uiterste. Ik geef je de revolver niet terug. Pas later; laat ons zeggen over minstens nog een maand... Kom, laat ons gaan.'

Ze liepen samen langs de donkere glinsterende vijvers terug. Hij hield haar niet meer vast, hoewel er nu een ongekende vertrouwelijkheid tussen hen beide gekomen was en Betsy hem zelfs zei: 'Ik snap niet hoe jij al aan zoveel levenswijsheid bent gekomen.'

Zijn opmerking dat het toch vreemd was, jarenlang naast elkander in één huis te wonen, en dat toch niemand van de ander wist hoe hij precies was, scheen haar overigens te ontgaan. Zij was tezeer bevangen door haar eigen narigheid en ging niet verder op de zijne in.

Joachim voelde de kleine revolver zwaar in zijn broekzak wegen en dacht: Ik ben net als een padvinder; vandaag heb ik tenminste één goede daad verricht. Maar tevens speet het hem, dat deze daad niet jegens Carla was geschied. Hij had haar nooit zó rustig en intens kunnen troosten, noch daadwerkelijk helpen. En toch moest ook dat mogelijk zijn.

Het wapen stopte hij thuis in zijn kamer op een plaats weg, waar hij zeker wist, dat niemand het zou kunnen vinden, zelfs wanneer zijn zuster haar noodlottig plan niet los zou willen laten. Maar ze had vóór hij naar bed ging, al beloofd dat zij eerst naar een dokter zou gaan.

7.

Evenals Joachim zich in al zijn huisgenoten - behalve dan zijn moeder, neen, zij beslist niet, de arme vrouw! - vergist had, of liever niet vergist, maar hen te oppervlakkig beschouwd had, evenzo had hem ook de buitenwereld verrast met haar bedriegelijke schijn. Hij moest tal van zijn meningen herzien.

Zoiets onschuldigs als de school bijvoorbeeld, was deze inderdaad zo onschuldig? Leidde ook niet de rector, met zijn hand op de schouder der grotere meisjes en zijn beate glimlach, of in de ondoorgrondelijke heimelijkheid van zijn kamer vlak tegenover iedere leerling gezeten, geen dubbel leven? En de docenten, - Kroner was het typerende voorbeeld. Ieder van hen, zo goed als de leerlingen zelf, had zijn duistere zijde. Er waren twee leraressen in de lagere klassen, vriendinnen van elkaar. Nu pas viel het hem op, wat een zonderlinge wijven dat eigenlijk waren, en hoe dubieus haar verhouding tot elkaar. Zo onnatuurlijk als de innige vriendschap van sommige jongens, rustig-apart, en van sommige meisjes die zich altijd afzonderlijk van de overigen hielden. En dan, wat nog achter de amourtjes van allerlei mede-scholieren stak! Hij zag het weer aan dat schijnbaar plotseling opgekomen gedoe tussen Leo en Alma Fretters, waarvoor niettemin in de maanden op school reeds aanwijzingen waren geweest. Trouwens hijzelf, - met meer dan een van de meisjes was hij vroeger (maar toen kende hij Carla nog niet) toch ver genoeg gegaan, zonder dat iemand er enig vermoeden van had. En even onvermoed waren die scharrel-geschiedenissen later ten einde geraakt. Hij wist zelf nauwelijks meer hoe.

Hij kon verder gaan met zijn onderzoek; op kantoor, een schijnbare automaat als de oude Stevens; de anderen. Ieder van hen had een leven, waarvan bij de firma niets bleek, maar waarin hun werkelijke wezen eindelijk toch voor de dag kwam.

De wereld waarin hij terecht was gekomen, had achter

haar schijn van gewoonheid een duistere werkelijkheid. Wriemelende intrigues en laaiende passies, zonden en oude, verschaalde gewoonten heersten daar in het verborgen. Wat men te zien kreeg, was enkel comedie; een botte ofschoon tegelijkertijd zeer geraffineerde vertoning van huichelarij. Men faalde, zolang men die schijn niet doorzag en de ware bedoelingen, drijfveren, hartstochten niet onderkend had.

Een toekomst van rustig geluk en van geleidelijke vooruitgang had hij zich in zijn onnozelheid voorgesteld, maar de eerste greep daarnaar had hem al in een strijd gestort met onzichtbare machten, en in de verwarring der werkelijkheid achter de schijn. Thans leek die toekomst hem hopeloos - moest hij dan net als zijn vader worden? - tenzij Carla hem klaarheid bracht en het vaste lichtpunt werd, waarnaar hij zich richten kon, in de zekerheid dat hij, bij welke strijd ook onderweg, zijn koers behield en de geluksplek van zijn dromen en verlangens tenslotte kon bereiken.

Hij was misschien tot dusver te timiede geweest, had klaarder wijn moeten schenken en zich opener tegenover Carla moeten gedragen. Had hij, dank zij haar oprechtheid en de zijne ook, Betsy niet al dadelijk kunnen helpen? Vertrouwen voor vertrouwen gevend, mòest het mogelijk zijn, dat twee sterker waren en meer bereikten dan één alleen of elk afzonderlijk. Er moest bij Carla, evenals bij Betsy, die hem juist omdat zij maar zijn zuster was, veel minder na stond, toch een plek zijn waar hij vat kon krijgen op haar anderszijn, waardoor hij in haar diepste wezen dringen kon, om haar zo werkelijk aan zich te binden.

In de laatste dagen had hij al te zeer zichzelf teruggehouden, uit onbevredigdheid om zijn laatste bezoek aan Carla en feitelijk meer nog uit ontevredenheid met zichzelf. Hij had zich in alles ontoereikend getoond, en toch, met heel zijn hart en al zijn zinnen hield hij van haar. Nog altijd, en nu méér dan ooit. Dat zij dit soms betwijfelde, bij zijn jeugd en onervarenheid, was dat niet haar goed recht? Het

toonde dat zij verstandig was, - verstandiger dan hij. En wanneer hij zich, kleinmoedig, daardoor liet afschrikken en uit het veld slaan, dan bewees hij alleen maar, dat zij met haar twijfel volkomen gelijk had. Door zovelen begeerd en omstreden, maar ook misbruikt en mishandeld door minstens één machthebber, had zij het recht om voorzichtig, ja zelfs wantrouwig te zijn. Jegens allen. En als hij zich van deze allen de meerdere wou tonen, de uitverkorene wou worden, dan kon slechts oprechtheid, een eindeloos geduld, een volhardende liefde hem helpen. Hij moest ieder risico nemen en elke bejegening, - zijn trots laten varen, en wat ook gebeuren mocht, steeds weer teruggaan. Desnoods zijn verlangen vergeten en enkel zijn liefde en behoefte om te geven, hun vrije loop laten.

Al te lang was hij al weggebleven in nutteloos zelfbeklag. Wat zou ze nu wel denken? Vertrouwvol en met ongeschokt geloof moest hij weer naar haar toe, zich bij voorbaat wapenend tegen teleurstelling - en was hij niet menigmaal dàn juist zielsgelukkig geweest? - en fris-van-de-lever-weg spreken, precies alles zeggen wat hem op het hart lag. Ware liefde kende beslist geen terughoudendheid. In deze gesteltenis ging Joachim op het uur dat zij hem zeker ontvangen kon, des middags, naar Carla toe. Hij belde aan en werd verrast door luid hondengeblaf binnen. De gedachte aan mijnheer Rocquet flitste hem door het hoofd. Ging de historie zich herhalen? Maar aanstonds daarop werd de deur geopend en haar herder sprong op hem af, sloeg zijn poten tegen zijn borst en schouders omhoog en zoende hem aan zijn kin.

‘Bruno, ha Bruno, ben je er weer!’ riep Joachim uit, haast even geestdriftig als het dier, dat hem elke begroeting belette van Carla, die achter de deur stond en tegen de hond zei: ‘Wees koest, jij allemansvriend!’ en die Joachim vroeg: ‘Heeft die lastpost je smerig gemaakt? Hij komt zó uit de achtertuin.’

Zij bracht hen naar de veranda, die daarop uitzag en de hond liep weer dartel naar buiten, de richting uit van de

nabijgelegen achtertuinen der villa's van de andere straat.

‘Ga zitten,’ zei Carla, daar Joachim scheen te aarzelen.

‘Of heb je soms haast?’

‘Neen, volstrekt niet. Maar zouden we liever niet vóór, in de kamer gaan zitten?’

Carla keek hem verbaasd aan en daarom vervolgde hij: ‘Het is hier zo onvrij. En die enkele keer dat ik er ben...’

‘De kamer voor wordt schoongemaakt. Het is er zo'n rommel op het ogenblik. Ik kan je dáár niet ontvangen.’

‘Nou, dan is er toch zeker nog je slaapkamer. Die heb ik hier toch ook nog niet gezien,’ opperde Joachim hoopvolonschuldig.

‘Ik heb je de vorige keer al gezegd, dat ik hier niet alleen woon,’ antwoordde Carla. Er beefde een lichte geprikkeldheid in haar stem.

‘O... ja, ik vergat... Zoals je wilt,’ zei Joachim teleurgesteld. Hij voelde dat hij, tegen zijn goede voornemens in, nu reeds te hard van stapel gelopen was. Bij haar aanblik was zijn verlangen nog heviger dan het al was, als een dronkenschap in hem omhooggegulpt, en in die beneveling had hij zich domweg laten gaan. Nu zonk het terug tot teleurstelling die op zwaarmoedigheid leek.

Hij liet zich zakken in de stoel die zij hem had aangewezen en zei haast vormelijk: ‘Ik kom toch niet ongelegen?’

‘Niet voor een amicaal gesprekje. Als dat je weer eens hier gebracht heeft...’

Joachim klampte zich vast aan de lichte ironie van haar laatste woorden en herhaalde ze: ‘Weer eens... Ik durfde niet eerder te komen. En bovendien, nu bij het naderen van mijn examen gebruik ik haast elke minuut ervoor. Het mag deze keer niet mislukken. En weet je, het denkbeeld dat ik dit in de eerste plaats, net als het werk op kantoor, om jouwentwil doe, om me jou waardig te tonen, maakt dat ik het volhou, ofschoon het niet gemakkelijk is. En af en toe mòet ik je even zien, om een beetje kracht op te doen.’

‘Je bent verstandig geworden,’ prees Carla, ietwat vlak.

‘Verstandig is niet het woord, maar...’

De dingen die hij zeggen wou, stokten. Er hing een bijna vijandige sfeer in de open ruimte; een warme, drukkende onweerstemperatuur vol afweer, waarin de woorden een valse bijklank hadden.

‘Hoe heb je 't gehad intussen,’ hernam hij, omdat zij hem zwijgend zat aan te staren.

‘Kalmpjes. Saai.’

‘Geen bezoeken?’

‘Een enkele keer...’

‘Mijn vader? Je kent mijn vader,’ zei Joachim hees. Zijn beklemming barstte uit hem los, zijns ondanks.

Carla's gezicht bleef effen. Hij kon noch verbazing, noch ergernis daarop aflezen. Het was als een masker; een heel mooi, wat koel, maar aanlokkelijk masker. Zij vroeg slechts, met iets afwezigs: ‘Waar leid je uit af, dat ik je vader zou kennen?’

‘Het geld,’ zei Joachim, en in hem klonk het als een juichen: Oprechtheid, oprechtheid, geen raadselen meer. Hij ging voort: ‘Vanwege het geld dat bij hèm terechtkwam. *Hij* is de man die je kwelt, die je beul is en die je tot dusver van *mij* heeft weerhouden!’

Ze keek hem wat voorovergebogen aan, van onder haar lange donkere wimpers en stelde toen langzaam vast: *‘Jou* schijnt hij te kwellen. Zoals vaders meestal hun zoons doen.’

‘Ontken als je durft! En draai er nu niet omheen.’

‘Jij bent de detective, niet ik,’ spotte Carla. ‘Wat heb je nog meer voor interessante nieuwtjes?’

Joachim stond van opwinding op en liep de veranda op en neer. In de wijde deuropening bleef hij staan en keek naar buiten, naar de strak-blauwe lucht, die geen enkel geheim verried. Opeens draaide hij zich om en zei smartelijkzacht: ‘Carla, je houdt niet meer van mij...’

‘Ik zit nog steeds paf van al je scherpzinnigheid,’ antwoordde de vrouw vanuit haar stoel. ‘Je slaagt zeker voor je examen, met zóveel intelligentie.’

‘Het is dezelfde waarmee ik ontdek, dat *ik* van je hou, en

waarmee ik eens heb ontdekt, dat je *toen* wel veel van mij hield.'

'Het grootste intellect kan zich weleens vergissen.'

'Het hart niet. O Carla...'

Hij ging naar haar toe.

'Het hart ook. Scherpzinnige lieden houden er trouwens geen hart op na,' zei de vrouw, hem afwerend terwijl hij naar haar bukte. 'Laat ons dit zakelijk gesprek nu ook zakelijk voortzetten, wil je? Het is middag, de juiste tijd voor zoiets.'

Verlegen met zijn figuur, de handen in de zakken, antwoordde Joachim: 'Dit is de tijd die je zelf bepaald hebt.'

'Geen romantische tijd en geen herdersuurtje. Je intelligentie heeft het voortreffelijk begrepen,' verklaarde de vrouw. Joachim stond nadenkend voor haar, een half lichaam hoger. Langzaam, alsof hij nog bezig was zijn gedachten te vormen, zei hij: 'Het enige wat ik begrijp, is, dat je wilt dat mijn verstand zich stukbijt op je harde ondoordringbaarheid. Goed. Mijn liefde telt niet. Ik geef toe dat het maar een zwalkend bootje is, dat in de stormen, de levensstormen, bezig is te pletter te slaan tegen de prachtige steile kaap die je bent, - althans waarmee jij je vertoont aan mijn horizon. Goed. Wat dan nog? Een naakte, berooide, elllendige drenkeling is dan ontstaan. Maar als die kaap hem onweerstaanbaar blijft trekken, en hij houdt vol, hij zwemt maar een beetje, maar weet het hoofd boven water te houden en ziet na de stormnacht hoe prachtig de zon boven de stralende kaap opkomt... dacht je dan, dat hij geen kans zou vinden om tegen de rotsen omhoog te krabbelen, zijn kracht te verzamelen en eindelijk de kaap te bereiken? Niet iedere drenkeling hoeft te verdrinken, wanneer hij gelokt en gedreven wordt, Carla...'

Het beeld dat vanzelf in hem ontstaan was, had hem meegesleept, en hij sprak met een groeiend vuur. Op Carla's gezicht, dat zij nu weer naar hem geheven had, bracht het iets van een vluchtige vrolijkheid. 'Als ik werkelijk een kaap was,' sprak ze, de bedachtzame manier van Joachim

overnemend, ‘dan had je misschien gelijk. Maar ik ben de zee. Je verlaat me, zolang je nog kracht hebt; of je verdrinkt. Zo zie *ik* het.’

‘Ik ben besloten desnoods in jou te verdrinken, wanneer je werkelijk de zee mocht zijn, een zee zonder oevers. Wat ik niet geloof,’ antwoordde de jongeman. ‘Je bent àlles. Voor mij.’

Een poos bleven zij op deze wijze nog schermutselen met woorden, tot het Joachim inviel, dat al dit gepraat volkomen nutteloos was, precies als het vroeger nutteloos was gebleken. Zij kwamen elkander geen stap nader, integendeel. Carla verschanste zich achter de woorden, misbruikte ze, liet ze als een boemerang, ontdaan van hun zin en hun richting, waardeloos weer voor zijn voeten vallen.

Een daad slechts kon helpen. Maar welke? Zij weerde hem af met een soort van vijandigheid, die zich nu zelfs al in ongeduld uitte. En toen zij hem toevoegde: ‘Jongen, je praat als volleerd; wat heb je je keurig voor het herexamen voorbereid,’ toen zweeg hij voorgoed, als door een knuppelslag getroffen.

Er kwam een doffe gelatenheid over hem. Hij liet zich weer in een stoel zakken, steunde zijn hoofd in zijn handen en sloot zijn ogen, omdat hij zó haar aanblik niet langer verdragen kon en liever wou denken aan al de andere uren van hun intiem geluk. Toen er zachtheid, verleiding en zoete verrukking geweest was in al wat ze zei, in haar blikken, in ieder gebaar, in haar komen en gaan...

‘Vasthi! Vasthi!!’ tiep ergens binnen in het huis een zware mannenstem. Joachim schrok er van op. Hij kende de stem niet.

‘Ik kom. Nog even...’ riep Carla terug, zoals men een goede kameraad toeroept.

Joachim zei niets, keek haar alleen strak aan, met grote, ontsteld verwijtende ogen.

‘Je ziet, hij wordt ongeduldig,’ sprak Carla, meer tot zichzelf. En daar Joachim haar maar sprakeloos, onbewogen bleef aankijken, zei ze, nu duidelijk tegen hem: ‘Als

je gaat, doe je de deur dan zorgvuldig achter je dicht? Voor de hond. Dat hij niet wegloopt.'

'De hond dáárbinnen?' Joachim wees in de richting van waar de stem had geroepen, die nog in zijn oren nadaverde. Zijn eigen stem klonk hem vol haat. Op hetzelfde moment had Carla hem met haar vlakke hand een slag in het gezicht toegebracht, die vóór hij het zelf besefte, brandend op zijn wang gekleefd zat. En bleef.

'Je hòeft hem niet te beledigen!' riep ze opstaand. 'Je hebt je onmogelijk gemaakt, kwajongen.'

'Zo... zo...' antwoordde de jongeman zachtjes. Hij moest de neiging onderdrukken, haar klap van zijn wang weg te vegen. Er zijn zakdoek voor te voorschijn halen... neen. Niet laten blijken dat dit jeukerig branden hem hinderde, dat hij haar driftdaad zelfs had opgemerkt, - dat was het beste. Maar de ander, daarbinnen...

'En gà nu!' riep Carla luid.

'Heb jij zo'n haast?' vroeg Joachim, stil tartend.

'Ik heb genoeg van je. Meer dan genoeg. Van je kwajongensstreken, je kinderachtigheden, van alles.'

Ze stampvoette wel, in een soort van ijzige kwaadheid, maar driftig was ze niet, constateerde Joachim. Dit was veeleer haat en verachting, dit was het onmogelijke en het laatste: het had geen ondergrond van liefde meer, het had de civiele leegheid... En dat hij zich niet vergiste, bewees zij door, toen hij eindelijk moeizaam omhoogkwam, omdat hij nu eensklaps ook niet meer wist wat nog verder te doen, veel kalmer, beheerst zelfs hem toe te voegen: 'Laat ons niet kibbelen, maar als fatsoenlijke lui uit elkaar gaan. Wil je dat niet? Tenslotte...' Ze ging niet voort en Joachim bleef haar het antwoord schuldig. Hij had zijn vertrouwen in woorden volkomen verloren. Hij keek slechts, om door haar vijandigheid heen nog het oerbeeld te ontdekken, dat hij vereerde; het oude ideaal dat zo heftig door al zijn zinnen verlangd werd. Hij strekte zijn arm naar haar uit.

'Vasthi! Vasthi!! Schiet nou toch op!'

De vreemde, al te melodieuze mannenstem grommelde weg

binnenskamers. Er bleef alleen een sfeer van ongeduld.

‘Zolang hij de straatdeur niet hoort dichtslaan...’ zei Carla opnieuw, meer tot zichzelf. Zij hield de deur naar de gang voor Joachim open.

‘Ik word er dus uit gezet,’ zei hij, de veranda verlatend, maar nog met een laatste aarzeling. ‘Op last van een ander. Ik zou ook met hem kunnen vechten, wie hij ook is.’

‘Je gáát. En je mag hier nooit meer terugkomen. Nu is het uit!’ Carla trappelde van geprikkeldheid. Haar thans wat gejaagder woorden duwden hem voort.

‘Ik blijf zwemmen,’ sprak Joachim hardnekkig, zich nog eenmaal naar haar omdraaiend, voordat hij de buitendeur bereikt had. ‘Zo lang tot...’

De huisbel ging over en brak zijn verdere woorden af.

‘Ook dat nog,’ mompelde de vrouw als enig antwoord.

Joachim begreep, dat er nu van geen afscheid meer sprake kon zijn. Hun breuk was onherroepelijk geworden, er was geen kans op overbrugging meer. Zijn laatste: ‘Adieu, en tot ziens...’ stierf weg terwijl Carla haastig de voordeur opentrok, langs hem heen.

Op de stoep stond Kroner.

‘Zo, jij hier, Warden! Studeer je niet?’ vroeg hij, koel uit de hoogte.

De jongeman hoorde het nauwelijks, want achter hem klonk de donkere, eens zo verleidelijke stem van de vrouw hem harder en fel in zijn oren: ‘Je komt hier niet meer. Dat is afgesproken, nietwaar! Ik doe niet meer open voor jou.’

Joachim vluchtte de stoep af, zijn schaamte als de toga van een getroffen Caesar om het hoofd heen geslagen. Hij voelde dat Kroner hem nakeek en was niet in staat meer tot omzien. Zelfs niet toen hij hoorde hoe de deur achter hem werd dichtgeslagen. Hij dacht alleen: Nu zijn er twee daarbinnen bij haar, en *ik* ben eruit gegooid, mag nooit meer bij haar komen. Hoe is het mogelijk... hoe kon het ooit mogelijk wezen...

Als een dronkaard zwaaide hij de stad door op zijn fiets.

8.

Ternauwernood was Joachim in staat naar zijn zuster te luisteren. Zij was op een avond thuis zijn kamer komen binnensluipen om hem te spreken, terwijl hij er zogenaamd zat te studeren. In werkelijkheid vocht hij voortdurend met zijn wanhoop, starogend en verbeten over zijn boeken gebogen. Hij verkeerde in een erbarmelijke toestand, die hem was aan te zien en die zijn huisgenoten ertoe gebracht had, ook nu weer zijn gejaagd en verwrongen uiterlijk aan het naderend examen toe te schrijven. Zijn vader had hem zelfs voorgesteld, deze laatste week maar niet op kantoor te komen en rustig weg te blijven; het dubbele werk werd hem kennelijk te veel. Maar daar Joachim bang was, dat zodra een ander daar aan zijn boeken en bescheiden kwam, zijn diefstal ontdekt zou worden, wilde hij zelfs geen dag verzuimen en had hij wrevelig geweigerd op het verlof in te gaan, onder voorwendsel dat hij als zoon van de baas geen voorrechten wilde genieten. Met een uiterste krachtsinspanning vocht hij door zijn dagen en nachten heen, in een strijd waarvan hij het einde niet meer kon voorzien, ook een einde na het examen niet meer.

Hij hoorde zijn zuster opgelucht spreken van een bezoek aan de dokter, en dat nu het ergste voorbij was. Dus ook, dat hij, Joachim, groot gelijk had gehad. Haar stem klonk hem ver en vreemd toe; hij verstond wat ze zei en begreep het toch maar half. Betsy merkte het, schoof zijn boeken opzij, en ging op de tafel vlak voor hem zitten.

‘Word wakker!’ zei ze en schudde hem kameraadschappelijk aan zijn schouder. ‘Waar pieker je over?’

‘Het is mijn beurt,’ antwoordde hij, nog steeds voor zich uit starend. ‘Ze heeft mij de bons gegeven, en op een afschuwelijke wijze.’

‘Nou zie je...’ troostte Betsy. ‘Zo is het leven.’

Joachim zag haar glimlach niet. Hij nam uit de verte slechts waar dat ze praatte; een vreemde die niets kon begrijpen, geen schijn van vermoeden had, enkel maar kletste,

zoals hij gekletst had een nacht in het park. Zonder het te verstaan, hoorde hij haar woorden aan: ‘In de wereld zijn vrouwen genoeg. Het is beroerd, maar je komt er vanzelf overheen mettertijd. En een man heeft het makkelijk. Geen dokter is nodig, dat blijft iets afschuwelijks, waar jij dan tenminste geen weet van hebt. Jij bent de sterkere. Wees net als andere mannen desnoods. Een vrouw heeft de mijne ook afgetroggeld. Het is *catch as catch can,* en bijt of je wordt zelf gebeten.’

Wat ze zei, bereikte hem niet, en hij zweeg maar. Betsy beweerde toen: ‘Je bent oververmoeid, dat is alles. Na het examen neem je vacantie. En wedden dat je nog eerder dan ik al een andere hebt? Want mannen zijn vlugger dan vrouwen met al dit soort dingen. Je weet toch wat weduwnaarspijn is?’

Hij liet haar maar praten, en toen ze weer wegging, sloeg hij met woedende vuist op de tafel. Van onmacht en wraakzucht.

Nog even kwam Betsy haar hoofd weer om de deur steken.

‘Zeg, krijg ik nu ook mijn je-weet-wel gauw van je terug?’ Dit drong helderder tot hem door. Het paste in het beeld van zijn wanhoop en wraaklust.

‘O ja,’ antwoordde hij nog afwezig. ‘Een andere keer. Ik zei je toch over een maand?’ En hij loog erbij, hij wist zelf niet waarvoor, het kwam automatisch: ‘Ik heb hem niet hier.’

‘Als je het ding maar niet wegmaakt. Niet dat ik nog van plan ben iets geks te doen. Maar nu is het mijn allerlaatste souvenir geworden, weet je.’

Joachim zag eindelijk wel de glimlach om haar mond, een heimelijk, half ernstige, half spottende, die hem aan Carla herinnerde, evenals wat ze nog zei: ‘En haal er ook zelf geen stommiteiten mee uit!’

‘Daar ben ik zelf bij,’ sprak hij afgemeten.

De zuster was alweer weg, en Joachim dacht: Als ik nu inderdaad mijzelf door de kop schoot... Iedereen zou ervan spreken. En Carla zou weten...

Op school had hij ‘Werther’ gelezen. Hij moest eerst tevoren een brief aan haar schrijven. Maar dan? Haar wroeging zou weinig betekenis hebben; de minnaars bleven toch achter en zouden haar gauw doen vergeten. De minnaars; dàt waren zijn vijanden. Wat zou het zijn vader nog deren, wanneer hij zichzelf voor hem uit de weg had geruimd? Of Kroner? Rocquet en de onbekende, wat zouden ze lachen. En Willem, zijn broer, zou hem alleen maar een beklagenswaardige idioot vinden, - een die al zijn wijze waarschuwingen in de wind geslagen had.

Hij zou de Odysseus zijn, die niet meer terugkeerde, nooit meer, omdat hij niet in staat was Penelope's huis te zuiveren van de vuige vrijers. Hun feest zou blijven voortgaan als hij lang al verdwenen was, wèg uit het leven. Dit denkbeeld was veel te waanzinnig. Van Betsy afkomstig. Tenslotte, dat bleek weer, hij had zich alleen door haar treurigheid laten misleiden, was zij enkel een koud en verachtelijk wezen. Evenals Carla. Neen, minder, veel minder. Wanneer hij iets deed, moest het afdoende zijn, overtuigend en groots. Zijn ontzaglijke liefde en gekwetstheid waardig. Hij moest zich de machtigste tonen, - of niets doen.

Betsy kwam voor de derde maal binnen, opgewonden in haar bevrijdingsroes na hetgeen ze als een catastrofe beschouwd had. Ze trachtte meewarig te kijken.

‘Ik heb met je te doen,’ zei ze, ‘ook al laat je maar weinig los. Je hoeft me haar naam niet te zeggen. Maar jij als man hoeft toch ook niet alles te nemen. Doe iets. Je kijkt zo verschrikkelijk ontdaan.’

Zij kwam bij hem staan en drukte troostend zijn hoofd tegen haar lichaam, zodat Joachim opeens het weke daarvan voelde. Als op die nacht in het park. Maar toen huilde zij, en nu niet. De dokter... Het was hem onaangenaam en toch ontroerde hem haar aanraking.

‘Wat zou ik moeten doen?’ vroeg hij, tegen haar aan gevlijd, met gesloten ogen om te vergeten dat zij zijn zuster was.

‘Je beste beentje voorzetten. Tonen dat je meer waard

bent dan de concurrenten. Dat is het wat vrouwen willen hebben. Daar leggen ze het op aan.'

Joachim zuchtte: 'Die concurrenten zijn méér dan ik.' Hij zweeg over zijn vader en over Willem, maar zei: 'Een daarvan is een van mijn leraren, een van mijn examinators. Begrijp je nu een stuk van de ellende waar ik in zit?'

Betsy scheen na te denken.

'Weet hij ervan?' vroeg ze.

'Wis en waarachtig. Hij was er zelfs bij toen ze mij zo ongeveer de deur uit zette.'

Het maakte Joachim woedend dat hij dit bekennen moest, veel woedender dan hij nog ooit geweest was, nu hij de waarheid hiervan als buiten hem om geformuleerd hoorde. Hij sprong op en schopte zijn stoel omver.

'Dat ziet er lelijk voor je uit. Ja, nou snap ik er iets meer van,' zei zijn zuster. 'Die kan je ook nog bij het examen de smerigste dingen leveren.'

'Vooral Kroner,' brieste Joachim. 'Je kent hem niet...'

'Neen. Maar... dat moet je zo niet laten. Je moet er iets aan doen. Waarom ga je niet naar hem toe en praat de kwestie uit. Vóór het examen natuurlijk. Daarná kun je altijd nog zien wat je doet. Maar hij mag je niet schaden. En als hij weet dat je erop verdacht bent, zal hij het wel laten. Tenslotte zijn er toch ook nog de anderen.'

'De andere schoften? Met die...'

'De andere examinatoren bedoel ik. Het zijn toch niet allemaal schoften? De rector en zo...'

Joachim had actie nodig, een uitlaat voor zijn opgekropte woede, en dit was een mogelijkheid.

'Je hebt misschien gelijk,' antwoordde hij. 'Ik zou het kunnen doen. Wat kan ik erbij verliezen? Tenslotte heeft hij zelf gezegd dat ik maar bij hem moest komen als ik ergens mee zat. Nu, ik zít ermee, dat is zeker.'

'Doe dat dan, en kalmeer,' ried Betsy hem. 'En nou kom ik je voorlopig niet meer storen, hoor.'

Hij hoorde hoe ze neuriënd de gang af liep en dacht: Zo wispelturig is de vrouw, - is Carla ook. Maar ik behoef

daar niet de dupe van te worden. Als ik Betsy temmen moest, zou ik het kunnen. Waarom Carla dan niet? Betsy had gelijk, hij moest naar Kroner gaan. Ook om het examen, dat vervloekte herexamen, waar nog maar zo weinig dagen hem van scheidden.

De dingen zag hij als door grijzig waas en afgesloten, niets van wat er om hem heen was, alleen vóór zich, toen hij nog diezelfde avond, bevend van dezelfde wrok en woede sinds hij Carla had verlaten, Kroner's woning opzocht.

De leraar deed hem open en zei: ‘Kom maar binnen, meneer Warden.’ Vormelijk. En toen, terwijl hij vuile handen toonde, met in de ene zelfs een flinke prop poetskatoen: ‘Ik ben zo smerig dat ik u geen hand kan geven,’ - alsof hij dat anders wel deed - ‘maar dat hindert niet. Kom binnen, ik mag zeker doorgaan met mijn huiselijk karwei terwijl wij praten.’

Op de tafel in de kamer waar hij Joachim naar toe bracht, lagen bij elkaar wat veertjes, schroeven, glanzende metalen onderdelen en een korte buis, gedeeltelijk ingevet, gedeeltelijk schoongepoetst en blinkend onder het matte lamplicht. Joachim zag al heel gauw, dat het revolver-onderdelen waren, en de leraar gaf hem ongevraagd de uitleg: ‘Ik heb het ding juist uit-elkaar gehaald en schoongemaakt. Een nieuwe aanwinst voor mijn kleine collectie, en nu moet hij weer in elkaar. Maar laat dat ons niet hinderen.’

Hij zette rustig zijn werk voort, over de stukjes metaal gebogen, terwijl Joachim naar zijn woorden zocht. Als bij een schaakspel kwam alles op een goede opening aan; dit hier leek op een revolver-gambiet, - maar zoveel te beter.

‘Hoe staan we ervoor met het herexamen?’ begon Kroner eindelijk maar, zonder op te zien van zijn poetsen en passen.

‘Het baart me zorg,’ antwoordde Joachim.

‘Onderdelen die u niet begrijpt, niet in elkaar weet te passen?’ vroeg de ander, als tegen het tafelblad pratend.

‘Dat niet bepaald. Het zijn meer de omstandigheden. De

ongewone omstandigheden waaronder het examen moet gebeuren.'

'Hoe dat zo? Ik begrijp het niet, verklaar u nader.'

'Toen u mij een dag of wat geleden ontmoette, studeerde ik niet,' zei Joachim wat benepen.

'Neen, nogal duidelijk. Maar niemand studeert de hele dag.'

'Zo is het, mijnheer, men heeft ook andere behoeften. Ik weet niet of u het billijkt, maar al op mijn leeftijd heeft men...'

'Ik zie wat u bedoelt,' zei Kroner tegen de onderdeeltjes die hij tussen zijn vingers hield. 'Mens ben ik en niets menselijks is mij vreemd. Ga door.'

'Degene bij wie ik op bezoek was, en bij wie u op bezoek kwam is...'

'Vasthi... Mevrouw Petroni?' Kroner keek op, terwijl hij dit zei, en met zijn blikken op Joachim gevestigd, vervolgde hij: 'Ik zei Vasthi. Weet u waarom ze zo genoemd wordt?'

'Neen; dat heeft mij minder geïnteresseerd dan haar persoon,' antwoordde Joachim verbeten.

'Toch moet u dat weten. Ik zal het u vertellen. Het hoort bij de algemene ontwikkeling en men zou het u kunnen vragen bij het herexamen, al betreft het geen Griekse of Romeinse heldin, geen Germaanse godin of figuur uit de gewone geschiedenis.'

Kroner legde de stukjes metaal neer en begon te doceren op de oude wijze die altijd iets verbluffends had, - een tentoonspreiding van zijn fenomenaal geheugen op elk gebied: 'Aan het begin van het boek Esther in de Bijbel wordt verteld van een zevendaags feest dat koning Ahasveros gaf. Op de zevende dag toen des konings hart vrolijk was, zei hij tot zijn zeven kamerlingen dat zij Vasthi, de koningin, zouden brengen voor het aangezicht des konings, met de koninklijke kroon op het hoofd, om de volken en de vorsten haar schoonheid te tonen, want zij was schoon van aangezicht. Doch de koningin Vasthi weigerde te

komen op het woord des konings, hetwelk haar aangezegd was. Toen werd de koning zeer verbolgen en vroeg aan de wijzen die de tijden verstonden, wat men naar de wet met de koningin Vasthi doen zou. En een der raadslieden zei: De koningin Vasthi heeft niet alleen tegen de koning misdaan, maar tegen al de vorsten en tegen al de volken die in de landschappen van koning Ahasveros zijn. Want deze daad der koningin zal uitkomen voor alle vrouwen, zodat zij haar mannen verachten zullen op haar voorbeeld. Dat daarom de koning haar koningschap geve aan haar naaste, die beter is dan zij. En Esther, een jongedochter die in des konings oog schoon was, werd koningin in Vasthi's plaats.' Kroner zweeg en keek Warden vragend, neen, triomfantelijk aan.

'Een echt joodse geschiedenis,' zei Joachim bitter, 'die me niets zegt in dit verband. Wat bedoelt u ermee?'

'Een vrouw als koningin Vasthi toonde haar schoonheid, haar naakt, haar geheim niet, zelfs niet aan haar heer en meester, de koning, laat staan aan de vorsten, de pretendenten of het gewone volk, - tenzij zij er zin in had. En zij hàd er geen zin in. Dat is de kern van deze geschiedenis. In plaats van zichzelf prijs te geven, ruimde zij liever het veld voor een ander. Niets ging haar in waarde boven haarzelf, niet eens het koninginschap. Ik meende dat u scherpzinniger was.'

Zonder op de hatelijkheid van dit laatste acht te slaan, zei Joachim: 'Dus daarom noemt men haar Vasthi, ik meen mevrouw Petroni. Ze geeft haar geheim niet prijs.'

'Haar geheim is zichzelf, begrijpt u. Ik zeg u dit, om u als onervarene, bijna scholier nog, tot het inzicht te brengen, dat wat al voor anderen zó onbereikbaar is, dat zij die naam aan haar gaven, voor u slechts een bron van veel narigheid zou worden. Wanneer om u heen geen verstandige lieden zouden zijn, om te voorkomen dat u als een mot in de kaarsvlam vloog, en als Vasthi, mevrouw Petroni bedoel ik, niet zelf zo verstandig was om wat men een jongensachtige dweperij zou mogen noemen, binnen de

redelijke perken te houden, dan zou ik mij kunnen voorstellen dat...'

'U zoudt zich ook kunnen voorstellen dat ik werkelijk van haar hield,' onderbrak Joachim hem resoluut.

Kroner was alweer voortgegaan met de stukken in elkaar te passen. Een gedeelte van de revolver-vorm werd al herkenbaar. Alleen de loop ontbrak er nog aan. Ik heb er ook een, dacht Joachim bij zichzelve, als het je dáár soms om begonnen is.

'We denken natuurlijk altijd dat we werkelijk liefhebben,' zei Kroner, terwijl hij de losse loop voor zijn oog hield en er doorheen naar het lamplicht keek. 'Maar wij vergissen ons meestal en verwarren een voorbijgaande vlaag met diepere, onvergankelijke gevoelens.'

'Wie zal dat telkens uitmaken,' antwoordde Joachim. 'U kunt dat niet voor mij, zo min als ik voor u.'

'Het is een kwestie van waarschijnlijkheid.' Kroner tuurde nog steeds door een kleine verrekijker.

'Ik beschouw haar als mijn opgaaf. Dat kan niemand mij ontnemen,' sprak de jongeling. Hij was vastbesloten het spel ten einde te spelen en alles op alles te zetten. 'Al het andere en ieder ander kan mij niets schelen, het laat mij koud.'

'Doe het examen. Dat is voorlopig uw enige opgaaf.'

Kroner zei het koel, en opnieuw met zijn harde blik in die van Joachim gevestigd. Op de tast paste hij de loop op de rest van het wapen. Daarna begon hij ook dit laatste onderdeel aandachtig vast te schroeven.

'Met die opvatting, ik bedoel met wat u weet en zelf misschien voelt, wordt het heel moeilijk voor u om mij te examineren,' poneerde Joachim resoluut. Hij had zakelijk te zijn.

'Moeilijker dan voor u om u aan het examen te onderwerpen?' vroeg Kroner blank. En hij vervolgde, het wapen omhooghoudend: 'Kijk, hij doet het.' Klik-klik, klik-klik, tikte de revolver terwijl zijn vinger op de trekker drukte. 'Een goed ambacht is toch maar alles, hè!'

Hij scheen zelf niet minder dan het wapen in zijn hand te glimmen van de trots. En terwijl hij van de tafel opstond, als om een eind te maken aan het gesprek, vervolgde hij:

'Laat ons eindelijk verstandige taal spreken, Warden, en niet aan kinderachtigheden een ernst toekennen die ze niet bezitten. U bent nog pas op weg een man te worden - een man te worden is een hele weg - terwijl mevrouw Petroni al een volwassen, rijpe vrouw is. Dat is de hele kwestie, alles wat ervan te zeggen valt.'

Joachim was ook opgestaan, automatisch, als wanneer docenten het klaslokaal gingen verlaten. 'Alles... behalve dat u misschien zelf op haar verliefd bent, en daarom mij tracht af te schrikken,' zei hij, met een poging om nu, man tegenover man, uit de hoogte te spreken.

'Daar zeg ik geen ja en geen neen op,' antwoordde Kroner. 'Daar behoef ik niemand rekenschap van te geven.'

'Er zijn er meer dan u en ik, weet u dat?' bracht Joachim wanhopig uit.

'Ik heb alleen met mezelf te maken. Tot ziens, Warden, tot over een paar dagen, op het examen. Vergeet maar de rest.'

Kroner deed hem uitgeleide, terwijl hij het wapen nog altijd in de hand hield en er mee speelde. Af en toe trok hij het af, klik-klik, alsof dit hem geweldig amuseerde.

Voor Joachim leek het op een treiterig dreigement, en de zweetdroppels liepen hem over het voorhoofd toen hij weer op zijn rijwiel stapte. Wij weten nu tenminste wat wij aan elkaar hebben, mompelde hij bij zichzelve. Zo moest ik jullie een voor een... En als ik haar niet hebben kan, omdat ik misschien nog te zwak ben en nog niet mans genoeg, dan zal ik tenminste jullie plezier in haar bederven en het hare ook. Ik zou mij op ieder van hen moeten wreken, maar Carla tenslotte sparen, genadiglijk sparen voor mijzelf. Anders dan koning Ahasveros deed.

9.

Nadenken of redeneren had geen zin meer; de ene gebeurtenis vloeide onverbiddelijk uit de andere voort, en zij die deel hadden aan deze gebeurtenissen werden slechts voortgeschoven door onkennelijke machten, oeroud misschien, maar altijd weer nieuw en verrassend in hun alledaagse manifestatie, onverflauwd in hun onvermurwbare kracht. Men geeft daarom liever die machten geen namen.

Omdat Joachim op de dag van het herexamen toch het kantoor zou moeten verzuimen, waarvan hij zich met enige vrees bewust was - met meer vrees dan voor het examen zelf - gaf het ook niet wanneer hij de dag tevoren eveneens wegbleef. Niet dat de tijd die hij aldus won, hem nog veel zou kunnen baten. Hij was toch niet meer in staat iets op te nemen, vertwijfeld en wild van wrok als het vruchteloze bezoek aan Kroner hem gelaten had. Maar hij was ook niet langer in staat op kantoor iets samenhangends uit te richten, en daar zou zijn toestand gemakkelijk in de gaten lopen, hij zou nieuwe fouten kunnen maken, die des te eerder tot ontdekking van de eerste, doelloos geworden verkeerde boeking zouden kunnen leiden. De oude Stevens had beloofd, alles voor hem te zullen laten liggen, hetgeen hij misschien toch niet deed in zijn serviele ijver; er bleef echter een kans dat hij het wèl deed. Hij had in ieder geval Joachim's bezorgdheid voor het werk en de goede gang van zaken op kantoor geprezen en hem veel succes gewenst.

Nu zat de jongeman met de laatste kostbare uren vóór zich, kostbare in ieders opvatting, maar nutteloos voor hem. Want ze konden hem slechts dienen tot het keren en nogmaals wentelen van dezelfde voorstellingen: hoe Carla, of liever Vasthi (immers niet Carla had het gedaan, maar de Vasthi van Kroner) zijn tederste gevoelens vertrapt en hemzelf weggejaagd had; hoe anderen zich bij haar verlustigden, Carla (nu was het Carla toch wel, - hij kende geen Vasthi) mishandelden en misbruikten, terwijl hij, machteloos om haar te helpen, daarbuiten stond, zonder

begrip; en hoe het vroeger geweest was, in hun gelukkige tijd, de uren waarin zij in elkanders armen hadden gelegen. Alles was voortaan zinneloos geworden en hopeloos in de war gelopen, immers het geluk was nu nog maar verleden en herinnering, vergeefs verlangen. Terwijl al het andere nog tegenwoordig was en bleef duren. Als dááraan tenminste nu ook maar een eind was gekomen, tegelijk met het eind van zijn liefdesgeluk en zijn hoop op hun beider geluk. Maar alles ging voort, behalve het zijne. En nu zijn gevoel zo werd uitgeroeid, was het zijn recht, neen, een plicht, al het andere óók te vernietigen, wraak aan zijn vader, zijn broer, zijn docent, aan de vreemden, zijn liefste, geheel de wereld te oefenen. Met één grandioze geste moest dat gebeuren. Zoiets moest mogelijk zijn. En dan pas zou hij zich geslaagd weten voor het herexamen van zijn leven.

Hier zat hij evenwel achter de stomme boeken met dansende lettertekens, die zelfs geen klank meer, laat staan betekenis bij hem te voorschijn riepen; bladzijden schrift die alleen nog het vonnis van zijn verleden bevatten, een vonnis dat hij toch al kende: geslaagd of niet geslaagd voor het examen, hij zou straks even ongelukkig zijn als vandaag. En wanhopiger nog. De operatie waaraan hij zich morgen ging onderwerpen, was al tevoren gedoemd tot nuttelоosheid. En wie laat zich zonder doel, koelbloedig door zijn vijanden afslachten of verminken? vroeg hij zich af. Dat doe je een ander, die je werkelijk als vijand beschouwt. Hij had er vele.

Tegen de avond (zijn laatste avond en het gaf eigenlijk niet, studeren deed hij toch niet meer, maar de stoornis maakte hem niettemin wrevelig) kreeg hij bezoek. Zijn zuster kwam hem met een lacherig: ‘Zie je nou wel,’ melden, dat Alma Fretters er was, om hem te spreken.

Hij wilde haar niet ontvangen en gaf zijn zuster een barse afwijzing mee. Maar Betsy was wel wijzer.

‘Morgen ben je geen steek waard, wanneer je vanavond je zinnen niet even op wat anders zet,’ zei ze. ‘Je ziet eruit

als een geest, en het kind is een schatje om te zien. Ik stuur haar naar je boven, wanneer jij niet naar beneden komt. Wees toch verstandig,' lachte zij.

Wat kon het hem ook schelen. Hij ging naar Alma toe, die alleen uit pure belangstelling gekomen was, om hem succes met morgen te wensen - ja, dat had ze goed onthouden - en die ook zeker op school naar de uitslag zou komen horen. Niet omdat ze twijfelde aan de afloop, maar om een van de eersten te zijn, die hem daarmee zou kunnen gelukwensen.

'Moet ik examen doen?' zei Joachim met geforceerde afwezigheid. 'Zo... Ja, dat schijnt zo... Nog meer examen... waarom eigenlijk?'

'Dat spreekt toch vanzelf. Iedereen weet dat je knap genoeg bent,' sprak Alma een beetje verbaasd. 'Als ik het gehaald heb, dan jij toch zeker!'

'Niet iedereen weet het,' hield Joachim vol. 'Wat weten we?'

'En Leo vertelde mij, dat niemand minder dan Kroner je helpt. Dan is het toch zéker.'

Sarcastisch antwoordde Joachim: 'O ja, is het dan zeker? Ik was pas nog bij Kroner. Hij is een ploert.'

'Waarom zeg je dat? Nog altijd vanwege dat amouretje van hem? Jij bent zo'n zedenmeester tegenwoordig...' Alma lachte hem toe en schudde haar krullenkopje, dat had moeten rinkelen, waren die krullen van glas geweest. Hij merkte er echter niets van en hernam: 'Hij *is* een ploert. En vele anderen net als hij zijn ploerten. Het is heel beroerd om je door zulke lieden te laten examineren, zeker voor de tweede maal. Heel beroerd. Maar niemand kan me daartoe verplichten. Niemand.'

Hij sprak met een rare koppigheid, die Alma Fretters lichtelijk verontrustte. Zij dacht dat hij wat overspannen was, en begon over allerlei luchtige dingen te vertellen om hem af te leiden. Soms glimlachte hij flauwtjes, ofschoon het leek alsof hij maar half luisterde. Ze begon zich druk om hem te maken.

Joachim dacht: Ik zou hetzelfde met haar kunnen doen als Leo gedaan heeft. Boven is mijn kamer, wij kunnen er zó naar toe. Om mij alvast te wreken. Het zou mij geen moeite kosten. Maar het is waardeloos, juist omdat het geen moeite kost. En ik kan beter mijn krachten sparen voor dat wat werkelijk grandioos is en echte, directe wraak. Dit is maar kinderspel en afleiding van het hoofddoel. Ze blijft misschien ook klitten. Eerst Leo, dan ik? Bah! De omgekeerde volgorde zou eerder aanvaardbaar zijn.

Ze bleven dus een poos beneden, hoewel Alma nog zei: 'We hadden beter uit kunnen gaan, de buitenlucht in, dan hier zo te zitten... Of wil je dat ik nog gauw iets met je repeteer? Met alle genoegen...'

'Ik repeteer niets meer,' antwoordde Joachim. 'Maar ik zal je een klein eindje wegbrengen.'

Het werd maar een heel kort eindje.

Die nacht sliep hij slecht, met onrustige dromen waarvan hij zich niets meer herinnerde toen hij alweer veel te vroeg wakker werd.

Vandaag dus, was de eerste gedachte die hem door het hoofd flitste, en terwijl hij opstond, zich zorgvuldiger dan anders aankleedde, groeide zijn besef van dit 'vandaag' tot een vlammende, huizenhoge werkelijkheid, adembenemend en angstwekkend grotesk, als in een dronkenmansroes. Vandaag zou worden beslist dat alles onbeslist bleef. Prachtig. Vandaag! Tenzij hij zelf een beslissing nam, een salto maakte, boven zichzelf uit sprong. Niet langer een schaakstuk bleef, dat zonder zelf invloed op het spel uit te oefenen, maar werd voortgeschoven, - zich *liet* schuiven. Zijn onwil had zich tot aan het breekpunt gespannen. Hij was er misselijk van, en toen hij zich aan de ontbijttafel zette, stond alles hem tegen.

Zijn moeder was ook vroeg opgestaan, en schonk hem zelf in.

'Gelukkig dat het vandaag voor jou afgelopen is,' zei ze.

'Je zou het geen dag langer volhouden, geloof ik. Je trekt het je veel te erg aan.'

‘Geen wonder. Met zóveel belangstelling. Voor zóiets fijns,’ antwoordde Joachim bitter. Hij schoof zijn bord van zich af.

Bezorgd zei de moeder: ‘Eet! Als je geen lichaamskracht hebt, mislukt alles. Het is het eten dat *mij* op de been houdt.’

Het eten dat zijn vader haar gaf, aan wie zij haar leven vergooid had, bedacht Joachim. Hoe lang zou hij gedwongen zijn, hier nog te eten? Niet lang meer, in ieder geval; noch terwille van Carla, noch zonder dat zij er was. De zieligheid van zijn moeder overviel hem meer dan ooit. Hij stond op van tafel en gaf haar een zoen, wat in jaren niet meer gebeurd was. Als bij een afscheid voor lang. Ze waren toch beiden alleen in de kamer, en zijn moeder dribbelde hem na: ‘Moet je niets meenemen? Heb je niets vergeten, mijn jongen?’

‘Ja,’ zei Joachim, ‘ik heb boven nog het een en ander. Dat haal ik nog even.’

Geduldig bleef zij onder aan de trap wachten, totdat hij terugkwam.

‘Je hebt geen boeken nodig?’ vroeg ze dom, toen zij zijn lege handen zag.

‘Neen, natuurlijk niet. Nou, dag!’

Hoewel zij hem haar wang voorhield, gaf hij haar geen zoen voor de tweede maal, maar haastte zich naar zijn fiets, en erop gezeten, schikte hij het kleine zware voorwerp recht, dat dik in zijn broekzak zat, en dat hij, zonder goed te weten waarvoor - tenzij als een talisman - bij zich gestoken had, vlak voor het weggaan. Je kon toch nooit weten. En dan...

Hij had nog een zee van tijd, alvorens de slotepisode er was, met de examentafeltjes, Kroner, de anderen... Een zee van tijd, die Carla was, niet Vasthi. De zee waarin hij voortzwom om de kust te bereiken, onzichtbaar geworden, alleen maar valse groene zee, zo groen als haar ogen, Vasthi's ogen, want die van Carla waren bruin. Zoals hij ze gezien had, de eerste dag, buiten, toen het nog lente was,

niet aan het eind van de zomer als nu, maar toen nog alles verwachting was. Buiten onder de linden van dat café. Waar alles begonnen was. Hoe ook weer...

Om dat terug te vinden, moest hij er heen gaan. Een keer. Nu. En dan geen examen doen? Hij had altijd geweten dat hij vandaag toch geen examen zou doen. Dat alles onbeslist zou blijven, want het had die eerste keer al moeten lukken, - of mislukken. Maar dit had te lang geduurd. Hij had geen tijd. Het leven was daarvoor te kort. Het kon niet meer. Het had geen zin. Want Kroner zou daar zitten, koud en heimelijk triomfant. Met zijn revolver thuis. Terwijl hij hier de zijne bij zich had, en zo niet op het examen komen kon. Verbeeld je dat hij Kroner daar voor alle anderen neerschoot. Wat een dwaasheid. Niets had hij daarmee bereikt. Maar naar het examen gaan, was evenzeer een dwaasheid.

Toch, wanneer hij stevig fietste, kon hij het nog halen, eerst naar het café, daarbuiten in het veld gaan, de wieg van al zijn liefde en verdriet zien, de oorzaak van dit alles daar herdenken, en dan dadelijk terug. Dan kon hij nog op tijd wezen, en de ondragelijke spanning vóór de operatie - wat voor operatie? stond hij niet daarboven? - zou voorbij zijn, voordat hij het merkte. Hij kon nog altijd een beslissing nemen. Gaan en tijdig weer terug zijn, of niet meer, nooit meer.

Joachim koos snel de kortste weg naar buiten. Dwars de singel over en de stadsrand door, kwam hij in de openheid waar nog enkele fabrieken stonden en bomen langs de brede straatweg naar de verte voerden. Het deed hem ruimer ademen, dat hij hier was en vaart kon zetten. Daarna sloeg hij af om het kanaal te bereiken, vanwaar al het groepje linden, afgezonderd in het landschap, te zien was; waar het cafeetje stond, dat eenmaal ook Carla gelokt had, toen zij elkaar nog niet kenden.

Als een geheimzinnige magneet had die plek hen beiden aangetrokken, en alleen het toeval der gelijktijdigheid - maar welk een wonderlijk en wreed toeval! - had gemaakt

dat zij elkaar daar vonden. Bewees dit niet, dat het lot de een voor de ander bestemd had? De plek zelf, waar hij nu aankwam, was alledaags genoeg. Maar nòg ging er een zonderlinge bekoring van uit; iets dat aan haar herinnerde, dat uit het thans donkere groen van de linden naar beneden gezweefd kwam, als lilakleurige schaduw daaronder gespreid lag, - alsof elk ogenblik Bruno kon komen aanrennen, om haar nadering te melden. Net als vroeger, een heerlijke tijd. Ver al, als de fabel van zijn jeugd. Onbeschrijflijk teder, maar al haast ongeloofwaardig.

Hij ging zitten op een van de stoeltjes die nog steeds op hen wachtten. De stad was heel ver, en onbereikbaar ver het gymnasium met zijn examenlokalen. Dezelfde boerse vrouw die hen destijds bediend had, kwam hem vragen wat hij wilde gebruiken. Er was iets van herkennen in haar blik, dat hem weemoedig maakte. En als hij nu ging denken aan die andere keer, toen het al vooropgezet was, dat hij Carla hier ontmoeten zou, en ze ook gekomen was, zo lief, zo mooi, zou hij wel kunnen huilen van spijt en verdriet. Van toen af was zijn verliefdheid steeds groter geworden, tot nu toe. Nog steeds. Het was deze Carla - niet de Vasthi van iedereen - naar wie hij bleef verlangen, en die hem nu onbereikbaarder was dan ooit. Ze waren tezamen teruggelopen...

Joachim verliet het buitencafeetje en reed langzaam terug. Vaarwel lieve plek, begin van alle ellende. Vaarwel ook herexamen; hij kwam nu toch te laat, ook al fietste hij nòg zo hard terug. Hij had veel te lang getalmd. Ook met haar? Maar hier, ongeveer op deze plek, hadden zij stilgestaan en had hij haar in zijn armen gesloten voor zijn eerste kus. Met het gevoel van een veroveraar, dat hem zelfs nu nog vervulde met machtsbewustzijn, bij al zijn verlies en verslagenheid. Langs dit pad had hij haar zijn liefde verklaard met alle ernst en overtuiging waarover hij beschikte. Plechtig en voorgoed. ‘Onherroepelijk,’ mompelde hij.

Zijn fiets volgde, als had ook dit levenloos ding dat hem droeg nog herinnering, precies de weg die ze toen gegaan

waren, op zoek naar een veilige plek voor hun liefde vol hijgende verwachting. Zulk een plek had hij nooit bezeten en zij evenmin. Alleen onrust was er geweest, dezelfde onrust die hem thans verteerde en die ook haar had voortgejaagd, hem weggejaagd terwille van de medeminnaars die er beter tegen konden, omdat zij slechts Vasthi zochten, niet Carla.

Hij was onwillekeurig tot bij het Rosarium gekomen, waar zo vroeg in de morgen de bloemen hevig geurden en de rozen koket hun volle kronen hielden toegewend naar het zonlicht. Hier had hij haar de eerste maal verlaten. Ginds, daar was de bank waar hij een avond lang vergeefs naar haar had uitgezien. De hond alleen was daar geweest en kende hem nog niet, als later, toen haar geur ook deel werd van de zijne, niet meer af te wassen, - nooit meer, en zelfs voor een hond herkenbaar.

Nog een keer, een eindje verder, waar hij nu naar toe ging, had hij haar tenslotte weer ontmoet. Na het feest bij de twee Sandersons. Toen was al veel gebeurd. Ze was al helemaal van hem geweest en hij, zijn leven had hij al volkomen op haar ingesteld. Maar zo volkomen was zij nooit van hem geweest. Al toen was er het raadsel, waren er de velen die haar van hem afgetroggeld hielden, - Willem die haar na het feest naar huis gebracht had en daarna bleef huichelen, hoewel niet zo verachtelijk als zijn vader huichelde. Zou Kroner nu al weten dat hij niet op het examen was verschenen? Stellig al. Een uurtje minder werk, zou hij denken, en dan Joachim verachten... maar niet lang. Hij zou hem tonen, deze fielt, zo goed als al de anderen, wie de sterkste was, wie werkelijk slaagde.

En Vasthi... Op die avond bij de Sandersons had hij voor de eerste keer die valse naam gehoord. Maar hier in het Rosarium, toen zij weer bij hem was, vroeg in de avond, was hij het vergeten. Al had zij hem toen ook voorgelogen over deze ploert van een Rocquet, die tòch een van de vrijers was gebleken, misschien wel de smerigste, met zulk een boeventronie. Om onmiddellijk neer te schieten. Wat

Joachim best kon, indien het nodig was. Hij had een deugdelijk wapen bij zich, in zijn zak hier; dat niet, zoals dat van Kroner, klik-klik zeggen zou, wanneer hij aftrok, maar dat deugdelijk geladen was met zes patroontjes, ieder voor een wisse dood voldoende. Daar had hij nog naar gekeken voordat hij ermee van huis ging.

Nu hij toch onderweg was, op een pelgrimage naar de plaatsen waar zijn liefde was ontstaan, en zijn haat ook, en zijn wrok en woede en verachting, kon hij evengoed zijn tocht voortzetten, naar de straat gaan waar de woonkazerne stond, waarin hij zo gelukkig was geweest en zo verraden. Waar zijn rozen, mooier nog dan die van het Rosarium, in de portiersloge waren verwelkt, vergeefs op haar wachtend. Zo sterk niet als zijn liefde, die bij al het wachten toch niet was verwelkt, maar nu wel werd vertrapt en achteloos weggeschopt.

Gehuild had Carla in het Rosarium, maar in dit huis, achter daar die poort, die hij nu naderde op zijn fiets, had zij geheuld met anderen, vóór en na hem. Vasthi voor de een en Vasthi voor de ander; niet de Carla die hij had aanbeden, die de liefheid zelve was, zo zacht en teder zijn kon, dat alleen al het denken daaraan hem in zijn binnenste begon te branden zoals alcohol, dat heel zijn borst en kop en ledematen ervan gloeiden.

Star en vijandig staarde hem de holle poort aan. Noch de portiersvrouw, noch de man stond er, en dat was maar goed ook, bedacht hij. Een vloek of een belediging zou hij hun in het voorbijgaan naar het hoofd geslingerd hebben. Want heel zijn bitterheid en woede van de afgelopen dagen waren weer teruggekeerd bij de herinnering aan de wijze hoe Rocquet hem weggewerkt had, - terwijl zij, Carla, toen misschien nog binnen was, maar vastgehouden en getiranniseerd door zulk een bruut. En het ergste: zij had het toegelaten, had zijn hulp versmaad, hemzelf versmaad, omdat hij een scholier was, die geen geld had, geen positie en geen overwicht. Omdat zijn liefde veel te eerlijk en zijn medelijden veel te zuiver was geweest. Wat had hij anders

kunnen doen? Wat had hij anders *moeten* doen? Hij had het toen niet geweten, maar nu wel. Hij kon zijn man staan, nu hij alle schepen achter zich verbrand had, geen scholier meer was omdat hij geen examen meer kon doen, nu eindelijk vrij was, daar hij zich zijn vrijheid had gegrepen door eenvoudig weg te blijven van het herexamen. Zich ontworsteld had aan Kroner's greep en aan de greep van iedereen. Nu kon hij tot de aanval overgaan, voor het eerst; zèlf grijpen... Welbewapend als hij was...

Deze morgen hadden alle straten een bizondere, eigen richting, - die waarlangs zijn leven was gegaan in zijn geboortestad, het korte leven van zijn liefde in de laatste maanden; hier had je het huis van de Sandersons, waar hij met haar gedanst had, net één keer. En toen was zij met Willem meegegaan. Willem, deze ijdele speculant.

Een eind weegs verder stond de bioscoop waarin hij naast haar had gezeten in het donker, met de kriebeling van haar nabijheid zo opwindend aan zijn handen en zijn wang, terwijl toch haar gezicht in het schemerdonker zo onwerkelijk bleef. Onwerkelijk gelijk het altijd was geweest, - een raadsel, een geheim. Niet als het raadsel van de andere vrouwen, dat geen raadsel was, zoals bij Betsy of bij Alma, maar een raadsel dat veel van bedrog weg had, een nimmer opgehelderde bedriegerij, zoals de fraude die hij zelf gepleegd had op kantoor, en die men achterhalen zou, - als hij er niet meer was.

Daarginds was het kantoor. Hij moest er liever niet voorbij, men zou hem kunnen zien en dan al weten, dat hij had gekozen, eer hij nog gehandeld had. Dus sloeg hij maar een andere straat in, en maar weer een andere om niet te dicht in de nabijheid van de school te komen. Wat zou daar de rector van hem denken? Nu had hij hem toch al afgeboekt, de goede sul. Van jaar tot jaar de kindertjes maar gauw tot mannen en tot vrouwen bombarderen, arme ziel, dat was hem nu mislukt met Joachim. Die zorgde er voortaan zelf voor. De kant van het gymnasium nooit meer uit! Dan liever naar het Stadspark, waar hij op de nacht van zijn be-

zoek aan Kroner, toen hij nog gemeend had daar een zweem van vriendschap te hebben ontdekt - maar hoe deerlijk had hij zich niet vergist - zijn zuster heen had gebracht. Omdat hij een ogenblik bij de blinde muur hier gedacht had, in haar schreiende gestalte die van Carla te ontdekken. Carla overal, - terwijl ze nergens zijn moest, als zij niet bij hem kon zijn. Neen, het was die nacht toch niet geweest, maar kort daarvoor. Toen Alma, neen, toen Leo hem verteld had dat hij Alma op bezoek gehad had. Ach, de tijd verwarde zich.

Hij voelde zich heel moe van al het zwerven, hoewel altijd nog gejaagd en opgewonden. In het Stadspark moest hij eerst wat rusten en op adem komen. Op dezelfde bank waar hij met Betsy had gezeten en zelf ook iets verteld had van zijn leed en zijn vergeefse liefde. Betsy had zichzelf al weten te helpen, makkelijk, zoals iedereen die oppervlakkig was. Maar hij...

Daar rustte ook zijn fiets tegen een boom. Arm en gevoelloos ding, - ach neen, benijdenswaardig ding. Het enige dat werkelijk van hem was, trouw totdat het stuk ging en vervangen werd. Zij had hem evenzo behandeld, - Vasthi, - Carla. Carla ook. Ze waren één. De rest was maar illusie. Overal was hij geweest, vandaar dat hij nu ook zó moe was dat hij hier zijn benen strekken moest. Overal, behalve waar ze zelf was... Hij had het verleden bezocht, tot aan de blinde muur die anderen voor hem en die hij gedeeltelijk voor zichzelf opgeworpen had. Nu moest hij daar doorheen om tot het heden door te dringen. Het ‘nu’ moest hij veroveren als een fort waarin de vijand zich verschanst had, en waarin alwie zich niet gewonnen gaf, uiteindelijke vernietiging zou wachten.

Hij moest er heen, naar waar ze woonde, in haar waan dat zij hem als een hinderlijk insect had afgeschud, zich nu verlustigde met God-weet-wie, of wachtte, niet op hem, maar op onwaardigen. Als hij daar binnenkwam, dan zou het kort zijn; daar kon hij dan altijd nog beslissen. *Of* zij gaf zich over, onherroepelijk ditmaal, op genade of onge-

nade, en hij zou dat huis niet meer verlaten, daar het voortaan ook *zijn* huis zou zijn. *Of* hij schoot haar neer, en daarna ook zichzelf een kogel door de kop. En eerst misschien nog wie zich tussen haar en hem zou willen dringen. Macht om te vernietigen althans, bezat hij nu.

Hij tastte in zijn broekzak naar het koud metaal. Het wapen zou hem vast niet zwaarder wegen in zijn hand, dan haar de klap die zij hem in het gezicht gegeven had, en die hem nu nog brandde op zijn wang, nog zo als toen hij iets gezegd had van een onbekende medeminnaar. Nu zou zij geen kans meer hebben hem te tonen dat zij hem verachtte, lager stelde dan het geboefte dat haar deur afliep. Maar zou hij durven? Nooit had hij, zelfs niet in drift, laat staan koelbloedig, met zo'n ding geschoten op een medemens. Als hij versaagde? Maar dat kon niet. Hij moest zeker zijn...

Schuw keek Joachim om zich heen in het Stadspark. Het was leeg, zover hij zien kon. De zon stond hoog, het liep al tegen het middaguur, de afgesproken tijd met Carla, toen nog een afspraak mogelijk was. Hij nam zijn fiets maar aan de hand en ging de vijver langs, daarna de hoge houten brug op, die zich spiegelde met een diepe boog in het gladde, zonbeschenen water. Boven op het hoogste punt bleef hij nadenkend staan, keek naar omlaag in het water en zag hoe hij daar in het diepste van de boog, als midden in een soort chinese jonk overboord gebogen, naar zichzelve keek. Hij zette zijn fiets tegen de balustrade en tuurde weer eens het park in. Het was nog steeds verlaten. Als harde blanke banden lagen de paden door het groen geslingerd, en schaduwloos stonden de huizen aan de rand er achter, star en hoog.

Joachim boog zich nogmaals over de brugleuning naar zijn spiegelbeeld en keek zichzelve aan als was het een vreemde. Opeens, in snel besluit, trok hij de revolver tevoorschijn, mikte niet langer dan een seconde op het gezicht dat uit de diepte onder hem met grote starre ogen naar hem keek, en drukte op de trekker. Een kort, droog schot ging

af. Er waren kringen in het water, lichte rimpelingen maar, die toch het beeld geheel verstoorden. Hij was dus wel in staat te schieten op een mens, al was hij het ook zelf!

Zo snel als hij het wapen had getrokken, liet hij het weer verdwijnen in zijn zak, sprong boven op de brug al op zijn fiets en gleed met snelle vaart de helling af, langs de kortste weg het park uit, en de stad weer in. De richting uit van Carla's villawijk.

Het korte, droge schot, in telkens weer herhaalde echo's binnen in zijn oor als jachtend hijgen, joeg hem voort. En het gebroken spiegelbeeld doorrimpelde zijn blikveld. Niets of niemand zag hij meer. Hij wist alleen dat hij al binnen weinige ogenblikken hoe dan ook zijn lot voltrekken ging.

10.

De villa's lagen stil-gestuipt en stug te slapen in de felle middagzon. Het was een uitgestorven stadsdeel hier, niet anders dan het park, maar nieuwer, van een onmiskenbaar heden. Ergens onverschillig tussen al de andere was Carla's woning.

Net zoals een keer in het verleden, stond het lage tuinhek open, wachtte hem de open huisdeur. Joachim kon zomaar van de straat naar binnen. Alsof hij ook nu gewenkt werd. Of een ander. Welke andere? Binnen enkele seconden zou hij het weten. Alles; en voor altijd.

Wild smeet hij zijn fiets tegen het hek en rende overhaast het tuinpad door, de stoep op, het portaal in. Nooit had zij hem zó verwelkomd, hem de toegang tot haar afgeslotenheid zo makkelijk gemaakt. Hij nam eerst een diepe ademteug, slikte, om dan wat rustiger en liever zachtjes - want hij wilde haar niet laten schrikken - door de gang te gaan. Hij aarzelde pas bij de binnendeuren, weifelend door welke hij haar tegemoet zou treden. Achter, waar ze wellicht zat in de veranda, en waar zij hem pas kort geleden zo diep vernederd, en zijn liefde zo verachtend en

zo achteloos gebroken had, - gelijk men dorre takjes in verstrooidheid stukbreekt, of opzettelijk een spiegelbeeld... Of zou hij vóór naar binnen gaan, waar de beschutte kamer was, de sofa die hun liefste samenzijn gedragen had en haar herinneren zou aan vroeger, toen nog alles goed was en hij haar nog liefhad, was gekomen om te geven - niet alleen het geld dat weer teruggeslopen was, maar in de eerste plaats zichzelf, al zijn gevoelens en verlangens - en hij eveneens teruggekomen was, niet om wat dan ook te nemen of om op te eisen zoals anderen deden. Wat hij op zijn beurt nu toch beslist zou doen! Eenvoudig, met een wapen op haar borst: jouw leven en het mijne, of jouw liefde en de mijne! Beider leven tegen beider liefde. Neen, hij wilde niet naar de veranda.

Op zijn tenen en met ingehouden adem zo behoedzaam drukte Joachim de voorste deurklink in de gang neer en trad binnen. In een ongekende schemering die hem als koelte tegemoet sloeg. Niets begreep hij meer. De kamer was veranderd; alles was veranderd. Het welbekende was verbijsterend geworden. Hij stapte in de vloeiende omslotenheid van een gedroomde en toch werkelijke gruwel; van een eng-benauwende en toch grenzenloze droom waarin hij wankelde, niet viel, maar als een zwemmer om zich heen naar steun moest grijpen, zonder kracht daartoe; terwijl hij wilde rennen en toch vastgekleefd bleef, waar hij stond. De koele schemer ruiste aan zijn oren als een waterval; het ruisen had een droge schimmelgeur, opwindend. Want zijn wijd-gesperde ogen zagen met één lange, gapendonverzadigbaar geworden blik het vloeiende en toch onbewogen beeld daar vóór hem in het halflicht van de dag, die ondanks dicht-gesloten gordijnen gluiperig naar binnen was gedrongen.

Midden op de grond een vrouwenlichaam, uitgestrekt in een los uitgewapperd kleed, haar bruingelokte hoofd ver achterover. Op de wankele vloer scheen zij te drijven in een donkere vijver, - met één hand gelaten op haar borst, nabij een bloedvlek, en de andere langs haar zijde open

uitgestrekt, als vroeg zij om een aalmoes. Slechts haar dijen welfden duidelijk zich naar boven toe, net als haar kin, met nog een laatst verlokken. Rimpelkringen trokken rondom haar en over alles heen onzekerheid.

Want dit was Carla, maar toch niet de vrouw voor wie hij was gekomen. Dit? De beide smalle streepjes weifelglimmen die daar rakelings langs haar achteroverhellende gezicht tussen de onbewogen wimpers naar hem staarden; blikken als van vochtig glas, die schemertrilling spreidden om de uitgestrekte vorm, zodat hij niets meer zag dan dit...

Hij zonk door de middenstof van grijze nevel op zijn knieën aan de voeten van de vrouw en greep ze vast. Een snik sloeg uit hem op en stokte; nieuwe snikken volgden schokkend uit zijn borst en werden luider. ‘Carla, Carla,’ huilde hij en drukte zijn voorhoofd aan haar klamme knieën. Nacht nam voor een wijle al zijn denken in zich op. Iets, iemand vatte hem zacht en toch ferm aan beide schouders vast, richtte hem omhoog en ondersteunde hem. Het was een onbekende heer die naast hem bleef staan. Een middelgrote man, in donker, effen pak; een onaandoenlijk mens met plat, nietszeggend, burgerlijk voorkomen, een kop van middelbare leeftijd, iets massiefs. Correct hield hij zijn hoed vast in zijn linkerhand. Zijn trage, vlakke stem zei, toen de jongeman hem vragend aankeek: ‘Er is hier een moord gebeurd. Ik ben de inspecteur Latour. En u bent hier eens komen kijken? Best. Weet u er soms wat van? Wat heeft u ermee uit te staan?’

Joachim bleef hem verwezen aanzien in zijn vlak gezicht. Hij zag hem eigenlijk niet meer, alleen de stem, die niet onvriendelijk klonk, bestond nog. Zodat hij slechts kon stamelen: ‘Alles... neen... ja... toch...’

‘Wéét u er iets van?’ vroeg de ander nogmaals, dringender. Toen herinnerde Joachim zich weer duidelijker waarvoor hij hier gekomen was en drong het tot hem door, dat hetgeen daar lag, niet Carla was, maar Vasthi met de vele medeminnaars, - deze onbekende was stellig ook een van

hen; had Joachim zijn stem hier niet al eens gehoord, door alle wanden heen? Zo overdreven melodieus...

Hij zweeg, totdat de ander hem opnieuw zei: ‘Antwoord! Deze vraag stel ik u ambtelijk. U *moet* de waarheid spreken; zeg de waarheid en niets dan de waarheid!’

Bijna fluisterend, als sprak hij tot zichzelve, hoorde Joachim zijn eigen stem bekennen: ‘*Ik* heb het gedaan...’

De inspecteur leek hoongelach te onderdrukken.

‘Kom op met je bewijzen!’ beet hij Joachim toe. Vinnig, maar niet luid.

Verbaasd keek de jongeman op, vanwege het tartende in dit gezegde. Werd hij niet ernstig genomen? Door anderen toch wel, - anderen...

Hoe kwam het, dat hij niet eerder gemerkt had dat daar, achter deze kerel, aan de wand gedrukt nog anderen stonden in de bijna opgetrokken, vloeiend-rimpelende schemer? Verre silhouetten en toch dadelijk herkenbaar... Met hun vieren, hoeden in de hand ook zij, het hoofd gebogen in eerbiedig zwijgen en niet opziend van het lichaam dat hier midden in de kamer lag. Rouwplegenden, zoals bij een begrafenis.

Hij zag hen nauwelijks en wist toch aanstonds wie zij waren: de oude, plompe heer met afgewend gelaat, - zijn vader! Naast hem, Willem; het gezicht vertrokken, terwijl er tranen uit zijn saamgeknepen ogen biggelden totdat ze strandden in het snorretje. En Kroner was de volgende. Kroner met zijn hard-opeengeperste mond, de dunne lippen bloedeloos. De vierde in de hoek, dat was Rocquet; veel groter en ook botter dan de overigen; hij kauwde op de knokkels van zijn ene hand, als in een wanhoopspoging om zichzelve te beheersen. In de hoek, vlak bij hem, lag met opgeheven, scheefgehouden kop, de hond - dat kon alleen maar Bruno zijn - die zacht, met tussenpozen kreunde en een klagelijk gejank deed horen.

In één flits had Joachim hen allemaal herkend. Alleen de vijfde man, degeen die hem had aangeraakt en toegesproken, stond vlakbij; onaangedaan, ofschoon geïnteresseerd.

De overigen leken ieder op zijn wijze door dit samenzijn te lijden, net als Joachim zelf. Daarom was het nodeloos te kijken naar iets anders dan het lijk hier vóór hem. Naar dit lichaam dat wel ronde vormen had en tastbaar was, vooral de dijen en de kin, maar dat hij niet meer kon beroeren - evenmin als wie ook - kil en vreemd en huiveringwekkend als het daar in zijn verstardheid lag. Iets onbekends in het bekende. Hoewel hij toch daarnet had moeten voelen of ze werkelijk dood was. Dat behoorde zo. Maar het was niet mogelijk. Klamme knieën had ze; dat was alles.

Hij bleef maar kijken, dáárnaar slechts. Hij kòn niet anders. Al het overige was... Wat was hem ook weer gevraagd? O ja, om een bewijs. De zekerheid. Welnu, hij kwam naar hier, en toen... Zijn toeleg was mislukt, en niettemin, hier lag ze. Eindelijk was dan hier het einde.

'Ik heb het tòch gedaan,' sprak Joachim stil voor zich uit, maar met een koppigheid die hem ertoe zou brengen, wist hij, dit nog duizendmaal opnieuw te zeggen als het nodig mocht zijn. 'Ik heb het tòch gedaan,' herhaalde hij geluidloos. En hij voelde dat de anderen nu hun hoofden hieven en hun ogen op hèm richtten, heel intens, en niet meer naar het lijk.

Maar zelf keek hij niet op. Zijn blik bleef op de vrouw, vooral de bloedvlek, gevestigd. Waar er vrouwen waren, daar was bloed. Zelfs bij de doden. Van de dubbele welving daar, van alle welvingen en curven van haar lichaam straalde hem een klamheid tegen, - uit haar binnenste gekropen rood dat hem een richting gaf. De neiging om maar weg te gaan, weer kind te zijn. En dit was tòch niet Carla... Of toch wel? Was het zijn hevigste verlangen ooit geweest? Of slechts een beeld, een voorwerp...

Met het klagen van de hond, ginds in de hoek, kreunde het klagen van zijn eigen borst mee. Koude koorts doorhuiverde zijn schouders.

'Wáármee heeft u het gedaan?' hoorde hij de inspecteur naast hem vragen. Zakelijk en koel.

Joachim haalde zwijgend uit zijn broekzak de revolver te

voorschijn, reikte hem over aan de man, die het wapen gretig aanpakte, deskundig aan de loop rook - Joachim wist het, ook zonder het te zien - ja-knikte en vervolgens met een handige greep het magazijn opentrok. Daaruit peuterde hij voorzichtig de lege huls los, waaraan hij eveneens begon te snuiven.

'Inderdaad, inderdaad,' stelde hij onderdrukt juichend vast, terwijl hij het kleine busje tussen zijn vingertoppen omhooghield voor de overige heren aan de wand. Een schaduw van zijn handelen deed Joachim dit begrijpen, al zag hij het niet. Want de bloedvlek waarnaar hij bleef staren, was hem een beter bewijs. Er viel nu niets meer te betwijfelen; de vrouw wàs immers dood! En hij hier.

Geritsel ontstond in de grijsheid tegenover hem, als van verschuivende verbazing.

'Vanmorgen is hij ook niet op het examen geweest. En niettemin wordt zijn vonnis geveld; hij kan ons niet ontlopen,' hoorde Joachim de scherpe stem van Kroner zeggen. Op een afstand, aan de overzijde van het lijk, en toch zo pijnlijk vlijmend in zijn oor. Sarcastisch als altijd; misschien zelfs met een laatste zweem van geveinsde welwillendheid.

Maar de jongeman keek niet op. Hij wílde ook niet. Vóór hem lag een dode, die immers Carla niet meer was. Alleen nog Vasthi. Voor de volken en de vorsten in de landschappen. Wel Vasthi? De anderen lieten hem geen tijd tot denken.

'De appel valt niet ver van de boom. Hoewel hij nog geen zakenman is en nu al fraudeert,' sprak zijn vader uit telefoon-verte. Bittere woorden, ook al zag Joachim zijn gezicht niet, alleen het zwijgende hier vóór hem op de grond, dat voortaan zou blijven zwijgen, in eeuwige raadselachtigheid. Een sfinx die zelf de grootste vraag was; waarin alle andere vragen waren uitgestorven, maar zijzelf lag daar, - een veel ontzettender mysterie nog dan Carla was geweest, of Vasthi.

'Schud hem af. Wie het gevaar bemint, zal erin omko-

men.’ Dit was Willem, die het kermde. Maar het klonk toch erg veranderd en onwerkelijk. Ook dwaas. Het lijk borg geen gevaar, het was alleen maar afschuwwekkend.

‘Verdomme, hang hem op, of schiet hem zelf ook neer!’ klonk het nu hard. ‘Zo'n vuile moordenaar!’

Er moest een deurpost zijn, waartegen de Rocquet stond, die dit vonnis velde met een stem van wijde winternacht en vrieskou. Ergens aan zijn voeten in de kamerhoek begon de hond weer luider op te huilen, en Rocquet riep, verderaf en grimmig, ook nog: ‘Koest!’ Waarop het beest zich stilhield.

Joachim voelde de neiging opgulpen, te schreeuwen om zijn moeder, zoals lang geleden in zijn kinderjaren, de enkele keer dat hij bang geweest was. Maar dat was onmogelijk geworden.

Stilte viel om alles heen, werd diepte om het lijk, dat in meedogenloze werkelijkheid gebeeldhouwd lag, met harde vaste schaduwen, een scherp-begrensde wisseling van licht en donker, nooit meer te vergeten! Een veel te groot iets, dat niet Carla was en toch aan haar herinnerde. Dat naar hem keek met glimlicht uit twee spleetjes tussen lange wimperharen; mat-geworden spiegeltjes waarmee ze nu nog naar hem lonkte, ofschoon haar mond, die op het punt geweest was zich te openen, hem zwijgend elke kus verbood.

En alle anderen.

Er kwam een vlieg zich zetten op haar hand, en Joachim boog zich voorover om hem met een wuifgebaartje te verjagen.

‘Weg, vlieg!’ zei hij toonloos.

De man die naast hem stond, vatte hem rustig bij de arm.

‘Dan is het zaakje rond,’ sprak hij gelaten en haast spijtig. ‘Kom nu maar. Ik neem u mee. Naar het openbare ministerie.’

Met een klein duwtje van zijn andere hand tegen Joachim's rug noopte hij hem zich af te wenden, zich los te rukken van het lijk. Joachim werd gedwongen zich om te keren en

niets anders dan het open deurgat naar de gang te zien. Waar wezenloze leegte op hem wachtte en hij niets anders meer tegemoet ging dan een uitgestorven wereld.

‘Schiet maar op,’ zei de inspecteur nog, zonder zelfs een zweem van boosheid. Een doortrapte burgerman was het, die hem nu als een schaduw volgen zou.

‘Ja,’ antwoordde Joachim gedwee. ‘Het is goed. Krijg ik dan geen boeien aan?’

Hij vroeg het zonder vrees; veeleer uit een soort van allerlaatst verlangen. En hij hoorde hoe de ander achter hem genoegelijk, als onderdrukte hij nog steeds een lach, maar tevens zeer beslist zei:

‘Och, welneen. Je bent toch *mijn* gevangene. Je loopt niet weg, nooit meer. Wij blijven bij elkaar. Want hiervoor krijg je immers levenslang, dat spreekt vanzelf.’

‘Ja, vanzelf,’ zei de jongeman. ‘Vanzelf...’

E I N D E